

gautier

căpitanul fracasse

★★

Ilustrația copertei : *Dumitru Ristea*

théophile gautier

căpitanul fracasse

ROMAN

★★

TRADUCERE DE C. POPESCU-ULMU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 1974
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

VII

ÎN CARE ROMANUL ÎȘI JUSTIFICĂ TITLUL

La început merseră cu iuțeala pe care o îngăduiau forțele gloabei, înviorată de o noapte mai bună, petrecută în grajd, și pe cît permitea starea drumului acoperit de zăpada ce căzuse în ajun. Țăranii înghiontiți și luați la goană de către Sigognac și Tiran puteau să se întoarcă și să atace din nou, în număr mai mare ; ca atare era bine să existe între car și sat o distanță suficientă spre a face inutilă orice urmărire. Străbătură două leghe și mai bine în tăcere, întrucît tristul sfîrșit al lui Matamore sporea cu tot felul de gînduri funebre melancolia situației în care se aflau. Fiecare se gîndea că într-o bună zi putea să fie și el îngropat astfel, la marginea drumului, printre hoituri și mortăciuni, și lăsat în voia profanărilor fanatice. Căruța ce-și urma drumul simboliza viața, care merge înainte mereu, fără să-i pese de cei ce nu puteau să se țină după ea și cădeau în șanțuri, în agonie, sau secerați de moarte. Dar simbolul acesta vădea și mai mult sensul său

ascuns, iar Blazius, care avea mîncărime de limbă, se porni la reflecții morale pe această temă, ajutîndu-se de nenumărate citate, apoftegme, sentințe și maxime, pe care rolurile sale de pedant i le întipăriseră adînc în memorie.

Tiranul îl asculta cu un aer posomorît fără să scoată o vorbă. Preocupările sale călătoreau pe alte meleaguri, încît Blazius, observînd aerul distrat al camaradului său, îl întrebă ce gînduri îl frămîntau.

— Mă gîndesc, răspunse Tiranul, la Milo Crotonianul, care a doborît un bou dintr-o singură lovitură de pumn și l-a mîncat într-o singură zi. Isprava asta îmi place grozav, și mă simt în stare s-o făptuiesc și eu.

— Din nenorocire lipsește boul, spuse Scapin, amestecîndu-se și el în discuție.

— Da, replică Tiranul, nu am decît pumnul... și burta. Oh ! cît de fericiți sînt struții care se hrănesc cu pietricele, cioburi de oale, nasturi de jambiere, mînere de cuțite, catarame de cingătoare și alte merinde de acest gen, indigeste pentru oameni. În clipele astea aș înghiți toată recuzita teatrului. Mi se pare că săpînd groapa sărmanului Matamore, am săpat și în mine una așa de largă, de lungă și de adîncă, încît nimic n-ar putea s-o umple. Anticii se dovedeau tare înțelepți cînd, după funeralii, întindeau praznice bogate în tot felul de fripturi și stropite din belșug cu vinațuri, întru deplina glorie a răposați-

lor și întru cea mai strașnică sănătate a celor vii. Aș ține tare mult, în aceste clipe, să aduc la îndeplinire ritul filozofic de care pomeneam, foarte potrivit pentru a zvînta lacrimile celor rămași.

— Cu alte cuvinte, exclamă Blazius, tu vrei morțiș să mănînci. Polifem [1], căpcăun, Gargantua, Guliaf ce ești, mă dezguști adînc.

— Și tu, tu ai o poftă nebună să bei, replică Tiranul. Sugătoare, burete, burduf, pîlnie, damigeană, țeavă, bute fără fund ce ești, îmi stîrnești o milă grozavă.

— Cît de dulce și de binevenită ar fi o contopire, la masă, a celor două elemente fundamentale ! rosti Scapin cu un aer împăciuitor. Dar ia uitați-vă colo, la marginea drumului, ce pădurice frumoasă. Ar fi un loc tare potrivit pentru un popas. Am putea să întoarcem carul, și, dacă ne-au mai rămas ceva de-ale gurii, vom dejuna de bine de rău, la adăpostul vîntului, înapoia acestui paravan natural. Popasul va mai da răgaz și calului să se odihnească, iar nouă ne va îngădui, pe cînd vom ronțăi fărîmiturile, să mai discutăm despre hotărîrile ce trebuie luate cu privire la viitorul trupei, care mi se pare al dracului de încărcat de nori.

— Să știi că ai gura aurită, prietene Scapin, rosti Pedantul, și o să dezgropăm din măruntaiele traistei cu merinde, vai ! mai plată și mai

---

[1] *Polifem*, ciclop din mitologia greacă, fiul lui Poseidon. Ulise a scăpat de el prin viclenie.

desumflată decît punga unui risipitor, niscaiva rămășițe, resturi ale splendorilor de altădată: fărîmituri de plăcinte. ciolane fără șuncă, pielițe de cîrnat și coji de pîine. Mai există în cufăr două sau trei sticle de vin, ultimele dintr-o trupă vitează. Cu alde astea nici vorbă să ne putem potoli foamea și setea, ci doar să le amăgim. Ce păcat că pămîntul din acest ținut neospitalier nu este ca huma cu care unii sălbatici din America își umplu burta cînd se înapoiază cu mîna goală de la vînătoare sau pescuit!

Întoarseră carul și îl vîrîră în desiș, iar calul, deshămat, începu să caute sub zăpadă fire de iarbă, așa de puține la acea vreme, pe care le smulgea cu dinții lungi și galbeni. Aduseră din car un covor, pe care îl așternură într-o poieniță. Comedienii se așezară turcește în jurul acestei fețe de masă improvizate, pe care Blazius aranjă, în chip simetric, fărîmiturile scoase din căruță, ca și cum ar fi fost vorba de un festin în toată regula.

— O, ce frumoasă rînduială! exclamă Tiranul înveselit de acest spectacol. Nici chiar un majordom de casă princiară n-ar fi aranjat mai bine lucrurile. Blazius, cu toate că joci minunat în rolurile de Pedant, să știi că vocația ta adevărată era aceea de mare ofițer al chiolhanurilor.

— Am ținut nespus de mult la asta, dar soarta vitregă s-a împotrivit, răspunse Pedantul cu un aer modest. Mai cu seamă, puișorii mei nesătui,

să nu vă aruncați cu lăcomie asupra bucatelor. Mestecați încet și plini de reculegere. Dealtminteri, am să vă tai eu porțiile ce vi se cuvin, așa cum se obișnuiește pe plutele cu naufragiați. Ție, Tiranule, acest os jambonic de care mai atîrnă încă o fîșie de carne. Ai să-l sfărîmi cu dinții tăi zdraveni și ai să-i scoți măduva, în chip filozofic. Dumneavoastră, doamnelor, vă ofer acest fundament de plăcintă, umplută cu tocătură pe la colțuri și înconjurată în interior cu niște bastioane dintr-un strat de slănină foarte substanțial. Este o mîncare tare delicată, gustoasă și atît de hrănitoare, că n-ai mai jindui după alta. Dumneavoastră, baroane de Sigognac, acest capăt de cîrnăcior ; să fiți atent numai să nu înghițiți și sfoara care îi leagă pielița ca băierile unei pungi. Trebuie s-o puneți deoparte pentru supeu, întrucît cina este o masă indigestă, excesivă și de prisos, astfel încît o vom suprima. Leandru, Scapin și cu mine ne vom mulțumi cu această venerabilă bucată de brînză, sprîncenată și bărboasă ca un sihastru dintr-o peșteră. În ceea ce privește pîinea, acei care o vor găsi prea tare, liberi sînt să o înmoaie în apă și să-i scoată așchiile spre a-și tăia din ele scobitori. Cît despre vin, fiecare are dreptul la un păhărel, și în calitate de chelar-șef vă rog să-l deșertați cu grijă pînă la ultima picătură, ca să nu se piardă un strop din această licoare.

Sigognac era deprins de tare multă vreme cu această cumpătare mai mult decît spaniolă și, în al său castel al Mizeriei, nu o singură dată îi fusese hărăzită o masă ale cărei fărîmituri i-ar fi pus în încurcătură pe șoareci, de-ar fi trebuit să le ronțăie, întrucît șoarecele era el însuși. Cu toate acestea Sigognac nu se putea stăpîni să nu admire buna dispoziție și verva comică a Pedantului, care găsea prilej de rîs într-o situație în care alții ar fi gemut ca viței și ar fi plîns ca vacile. Era însă neliniștit din pricina Isabellei. O paloare marmoreeană îi acoperea obrajii și, în răstimpul în care înghițea îmbucăturile, dinții îi clănțăneau ca niște castagnete, într-o mișcare febrilă, pe care se străduia zadarnic s-o oprească. Veșmintele-i subțiri n-o apărau mai deloc împotriva frigului aspru, iar Sigognac, care stătea lîngă ea, îi aruncă peste umeri, cu toată împotrivirea fetei, jumătate din capa sa, atrăgînd-o lîngă trupul său ca s-o dezmorțească și să-i transmită un pic de căldură întăritoare. Lîngă această vatră de iubire Isabella se mai încălzi și o ușoară roșeață apăru din nou pe fața-i rușinată.

În timp ce comedienii stăteau la masă, se auzi un zgomot destul de ciudat, căruia, la început, nu-i acordară nici o atenție, luîndu-l drept șuieratul vîntului ce bătea printre ramurile dezgolite ale crîngului. Curînd zgomotul deveni mai deslușit. Ai fi zis că-i un fel de horcăit răgușit și

strident, în același timp prostesc și mînios, a cărui natură ar fi fost greu de explicat.

Femeile se arătară cam speriate.

— Dacă o fi un șarpe! strigă Sérafina; aș muri, nu altceva, într-atît îmi inspiră repulsie aceste jivine îngrozitoare.

— Pe un așa frig, spuse Leandru, șerpii sînt amorțiți și dorm mai țepeni decît niște bețe, în fundul vizuinii lor.

— Leandru are dreptate, exclamă Pedantul, de bună-seamă că este vorba de altceva; vreo vietate de prin crîng pe care o înspăimîntă sau o deranjează prezența noastră. Eu zic să ne vedem de treabă și să terminăm cu ciugulitul.

Cît despre Scapin, la auzul acestui șuierat își ciulise urechile de vulpe, care chiar dacă erau roșii de ger nu însemna că erau mai puțin sensibile, și privea cu niște ochi iscoditori spre direcția de unde veneau zgomotele. Se auzea fîșîitul firelor de iarbă ce erau date în lături ca la trecerea unui animal. Scapin făcu semn cu mîna comedianților să rămînă nemișcați, și numaidecît din desiș își făcu apariția un gîscan magnific, cu gîtul întins, cu capul sus, legănîndu-se cu o stupiditate maiestuoasă pe labele-i largi și palmate. Două gîște, nevestele lui, îl urmau încrezătoare și naive.

— Uite o friptură care se vîră singură în frigare, spuse Scapin cu jumătate de voce, și pe care Cerul, înduioșat de torturile stomacurilor

noastre flămînde, ne-o trimite cum nu se poate mai la timp.

Vicleanul și poznașul nostru personaj se ridică și se depărtă de restul trupei, descriind atît de ușor un semicerc, încît zăpada nu scîrțîi cîtuși de puțin sub pașii săi. Atenția gîscanului era atrasă de grupul comedianților, pe care îi privea cu o neîncredere amestecată cu o oarecare curiozitate, neexplicîndu-și, în creierul său obscur de boboc, prezența lor prin aceste meleaguri de obicei atît de pustii. Văzîndu-l atît de absorbit în această contemplație, histrionul, care părea obișnuit cu asemenea furtișaguri, se apropie de gîscan pe la spate și îl acoperi cu capa cu o mișcare atît de precisă, de dibace și de rapidă, încît toată acțiunea dură mai puțin timp decît a fost nevoie pentru a o descrie.

Orătania o dată îmbrobodită, Scapin se aruncă asupra ei și o apucă de gît pe sub capă, pe care bătăile de aripi ale bietului animal ce se înăbușea ar fi aruncat-o, repede, cît colo. Comediantul, în această atitudine, semăna cu acel grup antic atît de admirat, numit *Copilul cu gîsca.* Curînd, gîscanul sugrumat încetă să se mai zbată. Capul îi căzu moale peste pumnul crispat al lui Scapin. Aripile nu se mai smuciră. Labele, încălțate în marochin portocaliu, se alungiră într-o trepidație supremă. Murise. Gîștele, văduvele sale, temîndu-se de o soartă asemănătoare, scoaseră în chip

de discurs funebru un gîgîit jalnic și dispărură iarăși în pădure.

— Bravo, Scapin, uite o festă bine jucată, exclamă Tiranul, valorînd cît toate renghiurile cu care te îndeletnicești la teatru. Gîștele sînt mai greu de luat prin surprindere decît alde Geronte și Truffaldin, fiind prin natura lor foarte vigilente și prevăzătoare, așa cum reiese din paginile de istorie unde stă scris că gîștele Capitoliului au simțit apropierea, la ceas de noapte, a galilor și au salvat astfel Roma. Jupînul gînsac, aici de față, ne salvează în alt chip, este adevărat, dar care nu este mai puțin providențial.

Gînsacul fu tăiat și jumulit de bătrîna Leonarda. În timp ce ea smulgea puful, pe cît se pricepea mai bine, Blazius, Tiranul și Leandru, răspîndiți prin crîng, adunau vreascuri și uscături, scuturînd zăpada de pe ele și așezîndu-le grămadă pe un petec de pămînt uscat. Scapin se apucă să taie cu cuțitul un băț, pe care îl curăță de coajă spre a-i sluji de frigare. Două crăci, ca niște furci tăiate deasupra nodului, fură înfipte în pămînt, în chip de rezemători și de grătar. Cu ajutorul unui braț de paie luate din căruță, peste care scăpărară amnarul, focul se aprinse repede și cît ai clipi din ochi începu să strălucească voios, colorînd cu limbile de flăcări gînsacul pus în frigare și reînsuflețind prin căldura sa dătătoare de viață trupa așezată roată în jurul focului.

Scapin, cu un aer modest, așa cum îi șade bine eroului situației, stătea cuminte la locul său, cu ochii plecați și cu înfățișarea spășită, întorcînd din vreme în vreme gîscanul, care, la dogoarea jăratecului, căpăta o frumoasă culoare rumenie, foarte apetisantă la privit, și răspîndea o aromă de o suculență bună să-l aducă în extaz pe acel Cataligirone, care, din întreg Parisul, vestita cetate, nu admira nimic atît de mult ca ospătăriile înșirate pe strada Oües.

Tiranul se ridicase și se plimba cu pași mari spre a se sustrage, spunea el, de la tentația de a se arunca asupra friptorii pe jumătate coaptă și de a o înghiți cu frigare cu tot. Blazius se dusese pînă la car să scoată dintr-o ladă o tavă mare de cositor ce slujea la marile ospețe de pe scenă. Din gîscanul, așezat pe tavă cu toată solemnitatea, se scurgea, sub acțiunea cuțitului, o zeamă sîngerie ce răspîndea cea mai delicioasă aromă.

Orătania fu tăiată în părți egale, iar dejunul începu iarăși de la capăt. De data aceasta nu mai era vorba de o hrană himerică și amăgitoare. Foamea amuțind conștiințele, nimeni nu avu vreo mustrare de cuget în privința modului în care acționase Scapin. Pedantul, care era un om foarte meticulos în materie de bucătărie, se scuză că nu are la dispoziție portocale amare, să le așeze, felii, sub friptură, condiment obligatoriu după toate regulile artei ; dar i se iertă din toată inima acest solecism culinar.

— Acum, că ne-am văzut și sătui, spuse Tiranul, ștergîndu-și barba cu mîna, ar fi nimerit să judecăm oleacă asupra a ceea ce avem de făcut. Mi-au mai rămas de-abia trei sau patru pistoli în fundul chimirului, iar slujba mea de vistiernic este gata-gata să devină o sinecură. Trupa noastră a pierdut doi membri prețioși, pe Zerbina și pe Matamore, și dealtminteri nu putem să reprezentăm vreo comedie în plin cîmp pentru desfătarea corbilor, a ciorilor și a coțofenelor. Dumnealor nu și-ar putea plăti locul, neavînd bani, cu excepția, poate, a coțofenelor, despre care se spune că fură monede, bijuterii, linguri și pocale. Dar n-ar fi deloc înțelept să ne bazăm pe asemenea încasări. Cu calul Apocalipsului, care mai că își dă sfîrșitul între hulubele căruței noastre, este cu neputință de ajuns la Poitiers mai înainte de două zile. Și asta este foarte jalnic, întrucît pînă acolo sîntem expuși să crăpăm de foame sau de frig la cine știe ce margine de șanț. Gîștele nu ies din tufișuri în fiecare zi gata fripte.

— Expui cum nu se poate mai bine răul, zise Pedantul, dar nu ne spui nimic despre leac.

— Părerea mea, răspunse Tiranul, este să ne oprim în cel dintîi sat care ne va ieși în cale; muncile cîmpului s-au isprăvit. A sosit vremea lungilor priveghii de noapte. Se vor învoi să ne pună la dispoziție vreun hambar sau vreun coșar. Scapin va bate de zor toba în fața porții, promițînd mîrlanilor uluiți un spectacol extraordinar și

mirific, cu înlesnirea de a-și plăti locul în natură. Un pui de găină, o ciosvîrtă de șuncă sau de carne, un urcior cu vin vor da dreptul la un loc în primele bănci. Vom primi, pentru un loc în băncile mai din fund, o pereche de porumbei, o duzină de ouă, o mînă de legume, o pîine de casă sau orice alte merinde asemănătoare. Țăranii, tare calici în privința banilor, nu sînt la fel cînd este vorba de provizii, pe care le au în căpistere și care nu-i costă nimic, fiind dăruite de buna maică natura. Asta nu ne va umple punga, dar în schimb ne va îndestula vîrtos burta, lucru important, deoarece de *gaster* [1] depinde întreaga armonie și sănătate a trupului, cum remarca atît de înțelepțește Menenius [2]. Apoi, nu ne va fi greu să ajungem la Poitiers, unde cunosc un hangiu care ne va da casă și masă pe datorie.

— Dar ce piesă o să jucăm, interveni Scapin, în cazul în care ne va ieși în cale satul nimerit? Repertoriul nostru s-a dat peste cap. Să joci tragedii și tragi-comedii în fața lor ar fi ca și cum le-ai vorbi pe chinezește acestor țărănoi ignoranți în ale istoriei și ale mitologiei, care nu înțeleg nici măcar frumoasa limbă franceză. Ar trebui o farsă zdravănă și hazlie, asezonată nu cu glume delicate și fine, ci cu rîsete grosolane, cu sumedenie de ciomăgeli, de lovituri de picior în

[1] Stomac (lat.).

[2] *Menenius Agrippa*, consul roman (503 î.e.n.). A împăcat poporul și Senatul grație apologului său *Membrele și Stomacul*.

dos, căzături ridicole și situații bufone, după moda italienească. *Palavrele căpitanului Matamore* s-ar fi potrivit de minune. Din nenorocire, Matamore și-a trăit traiul, și doar viermilor dacă le va mai putea debita tiradele.

Cînd Scapin termină ce avea de spus, Sigognac făcu semn cu mîna că vrea să vorbească. O ușoară roșeață, ultimă adiere trimisă de inimă către obraji de către orgoliul nobiliar, îi coloră fața, de obicei palidă, chiar sub mușcătura aspră a vîntului rece... Comedienii rămaseră în așteptare, tăcuți.

— Dacă nu am talentul sărmanului Matamore, sînt însă aproape la fel de slab ca și el. Îi voi lua rolul și am să-l înlocuiesc pe cît mă voi pricepe mai bine. Sînt tovarășul vostru și vreau să fiu pe deplin. În afară de aceasta, mi-e rușine că am profitat de prosperitatea voastră și că vă sînt nefolositor în vremuri de restriște. Dealtminteri, cui îi pasă, în lume, de neamul Sigognac? Castelul meu se prăbușește în ruine peste mormintele strămoșilor mei. Uitarea acoperă numele meu, odinioară glorios, iar iedera îmi șterge blazonul de pe porticul pustiu. Poate că într-o zi cele trei berze vor scutura voioase aripile argintii iar viața se va reîntoarce, plină de fericire, în această tristă dărăpănătură unde mi se prăpădea tinerețea fără de speranțe. Pînă una alta, voi, care mi-ați întins mîna ca să ies din această criptă, primiți-mă fără șovăială ca pe unul de-ai voștri. Eu nu mă mai numesc Sigognac.

Isabella își puse mîna pe brațul baronului ca pentru a-l întrerupe ; dar Sigognac nu dădu atenție privirii rugătoare a fetei și continuă :

— Am să-mi împăturesc titlul de baron și am să-l pun în fundul geamantanului, ca pe o haină care nu se mai poartă. Să nu-mi mai dați acest titlu. Vom vedea dacă, astfel deghizat, voi fi recunoscut de către soarta potrivnică. Așadar îi iau locul lui Matamore și mi-am ales porecla de căpitanul Fracasse !

— Să trăiască noul nostru coleg, căpitanul Fracasse ! strigă întreaga trupă în semn de acceptare ; iar aplauzele să-l urmărească pretutindeni !

Această hotărîre, care mai întîi îi miră pe comedianți, nu era atît de neașteptată pe cît lăsa impresia. Sigognac reflectase la ea multă vreme. Tînărul roșea la gîndul că trăiește pe spinarea acestor saltimbanci de treabă, care își împărțeau cu el atît de generos puținele lor mijloace de trai, fără ca vreodată să-l facă să simtă că i-ar deranja, și socotea că este mai puțin nedemn pentru un gentilom să se urce pe scenă să joace, spre a-și cîștiga așa cum se cuvine partea, decît s-o accepte ca un trîndav, în chip de pomană sau de daruri. De multe ori îl bătuse și gîndul să se reîntoarcă la castelul Sigognac, însă respinsese această idee ca rușinoasă și lașă. Ostașul nu trebuie să dea niciodată înapoi în clipele grele. Dealtminteri, chiar de-ar fi putut să plece, dragostea sa pentru Isabella l-ar fi ținut locului ; și apoi, cu toate că

mintea sa nu se lăsa ușor pradă himerelor și viselor, Sigognac întrevedea, în perspective nedeslușite bine, tot felul de aventuri surprinzătoare, de întorsături ale soartei și de întîmplări fericite, la care ar fi trebuit să renunțe de s-ar fi surghiunit iarăși în vechiul și dărăpănatul său castel.

O dată lucrurile astfel hotărîte, înhămară calul la car și porniră iarăși la drum. Masa bună reînviorase trupa, și toți, cu excepția *Dueñei* și a Sérafinei, care nu mergeau bucuros pe jos, coborîseră din car, spre a ușura cît mai mult opintirile bietei gloabe. Isabella se sprijinea de brațul lui Sigognac, către care își întorcea din cînd în cînd, pe furiș, ochii înduioșați, neîndoindu-se nici o clipă că tînărul baron numai din dragoste pentru ea luase hotărîrea de a se face comedian, lucru atît de contrar orgoliului unei persoane de familie nobilă. Isabella ar fi vrut să-i facă reproșuri din pricina hotărîrii luate, dar nu se simțea în stare să-l dojenească pentru această dovadă de devotament ; ea l-ar fi împiedicat s-o dea, dacă ar fi putut prevedea acest fapt, deoarece făcea parte dintre acele femei care uită de ele cînd iubesc și care nu au în vedere decît interesele celui drag. După cîtva timp, simțindu-se cam obosită, Isabella se urcă din nou în car și se ghemui sub o cuvertură lîngă *Dueña*.

De fiecare parte a drumului, cîmpia albită de zăpadă se întindea pustie pînă unde cuprindeai cu ochii ; nici o urmă de tîrg, de sat sau de cătun.

— Ia uitați-vă, reprezentația noastră este foarte amenințată, exclamă Pedantul după ce-și plimbă privirile roată în jurul orizontului ; spectatorii nu au aerul să se înghesuie prea mult, și încasările noastre în carne sărată, în orătănii şi în legături de ceapă, cu care Tiranul ne ațîța pofta, îmi par foarte compromise. Nu văd fumegînd nici un horn. Pe cît de departe mă poartă ochii, nu văd nici măcar o clopotniță care să-și arate cocoșul de tablă.

— Un pic de răbdare, Blazius, răspunse Tiranul, locuințele îngrămădite viciază aerul și este sănătos să fie mărite distanțele dintre sate.

— Judecînd astfel, oamenii de prin partea locului nu au de ce să se teamă de mòlime, de ciumă neagră, de holeră, friguri și vărsat negru, care, după spusele doctorilor, își au obîrșia în înghesuiala populației pe același petec de pămînt. Mi-e tare teamă că dacă lucrurile vor continua astfel, debutul căpitanului Fracasse nu va avea loc prea curînd.

În timp ce pălăvrăgeau astfel, se lăsa repede înserarea și îndărătul unei perdele dese de nori plumburii abia se mai deslușea o slabă lumină roșiatică, ce trăda locul unde apunea soarele, plictisit să lumineze acest peisaj livid și posomorît, punctat de corbi.

Un vînt glacial întărise zăpada și-i dăduse un luciu de oglindă. Sărmanul cal gîrbovit nu mai înainta decît cu nespusă greutate ; la cea mai

ușoară pantă copitele îi alunecau, și în van își înțepenea ca niște țăruși picioarele zdrelite, în zadar se lăsa pe crupa-i slabă, greutatea căruței îl împingea înainte, cu toate că Scapin, care mergea alături de el, îl ținea de hățuri. Cu tot frigul aspru, sudoarea îi șiroia pe picioarele șubrede și pe coastele descărnate, prefăcută într-o spumă albă din pricina frecării hamurilor. Plămînii îi gîfîiau ca niște foale de făurar. Spaime misterioase îi dilatau ochii vineți, care păreau că văd fantome, iar uneori încerca să se abată din drum, parcă oprit de un obstacol invizibil. Trupu-i bătrîn, șovăitor și parcă cuprins de beție, se lovea cînd de o hulubă, cînd de cealaltă. Își înălța capul din cînd în cînd, lăsînd dezgolite gingiile, apoi și-l apleca, de parcă ar fi vrut să muște zăpada. Îi sosise ceasul din urmă și se zbătea înainte de a-și da ultima suflare, ca un cal viteaz ce fusese. În sfîrșit se prăvăli și, îndreptînd o slabă și ultimă lovitură de apărare împotriva Morții, se lungi pe o parte, pentru a nu se mai ridica.

Înspăimîntate de această zguduitură bruscă ce era cît pe-aici să le arunce la pămînt, femeile se porniră pe țipete disperate. Comedianții alergară să le ajute și le scoaseră numaidecît afară din căruță. Leonarda și Sérafina nu aveau nici o rană, dar din pricina violenței izbiturii și a spaimei, Isabella leșinase. Sigognac o ridică în brațe inertă și fără simțiri. În acest timp Scapin, aplecîndu-se,

pipăi urechile calului turtit de pămînt de parcă ar fi fost un desen decupat din hîrtie.

— E mort de-a binelea, zise Scapin ridicîndu-se cu un aer descurajat, urechile îi sînt reci și pulsul venei auriculare nu mai bate.

— Așadar o să fim nevoiți — strigă pe un ton jalnic Leandru — să ne înhămăm acum ca niște vite de povară sau ca niște luntrași ce trag la edec, și să ne opintim noi înșine la căruță. Oh ! blestemată idee am mai avut să mă fac comedian !

— Ai și găsit momentul nimerit să te văicărești și să te lamentezi ! mugi Tiranul, plictisit de aceste ieremiade nepotrivite ; să chibzuim mai bărbătește asupra celor ce avem de făcut, ca niște oameni pe care soarta nu-i poate face să dispere, și mai întîi de toate să vedem dacă blînda noastră Isabella nu este serios rănită ; dar bine că nu-i așa, iată că deschide ochii și își vine în fire, grație îngrijirilor lui Sigognac și ale coanei Leonarda. Așadar va trebui ca trupa să se despartă în două grupuri. Un grup va rămîne lîngă car împreună cu femeile, celălalt se va răspîndi peste cîmpuri în căutare de ajutoare. Noi nu sîntem din neamul celor obișnuiți cu gerurile scitice, ca să rămînem aici pînă mîine dimineață, cu fundul în zăpadă. Pentru așa ceva ne lipsesc blănurile, iar aurora ne-ar găsi pe toți înțepeniți, înghețați și albi de chiciură, ca niște fructe zaharisite. Haideți, căpitane Fracasse, Leandru, și tu Scapin, care sînteți cei mai ușori și aveți picioare iuți ca Ahile Pele-

lanul, luați-o la picior! alergați ca niște cotoi ce-au postit și întorceți-vă degrabă cu ajutoare. Blazius și cu mine vom sta de pază lîngă bagaje.

Cei trei bărbați hotărîți de Tiran se pregătiră să pornească, deși nu aveau motive să prevestească expediției prea mare succes, deoarece noaptea era neagră ca fundul cuptorului și numai răsfringerile zăpezii le îngăduiau să se călăuzească; dar dacă umbra întunecă lucrurile, face să apară mai bine luminile, și o steluță roșiatică se porni să clipească la picioarele unui colnic, la o depărtare destul de mare de drum.

— Priviți, spuse Pedantul, astrul salvator, steaua terestră, tot atît de agreabilă călătorilor rătăciți pe cît este steaua polară corăbierilor *in periculo maris*[1]. Steaua aceasta cu raze blînde înseamnă o lumînare sau o lampă așezată dinapoia unui geam; ceea ce presupune o încăpere bine adăpostită și călduroasă, făcînd parte dintr-o casă locuită de ființe omenești și civilizate, mai degrabă decît de lestrygoni[2] sălbatici. Fără îndoială că în vatră pîlpîie un foc vioi, și că deasupra acestui foc se află un ceaun în care fierbe o ciorbiță cu carne; oh, închipuire plăcută cu care fantezia mea se linge pe buze și pe care o stropesc, în gînd, cu două sau trei sticle din vinul cel mai

---

[1] Pe marea agitată (lat.).

[2] *Lestrygoni*, popor legendar de care se vorbește în *Odiseea*; antropofagi, au mîncat pe unii dintre tovarășii lui Ulisse.

strașnic al gazdei, drapate, după moda antică, cu pînze de păianjen !

— Prietene Blazius, tu aiurezi, exclamă Tiranul ; frigul, care ți-a congelat materia cenușie a creierului de sub chelia ta lucie, îți flutură pe dinaintea ochilor tot felul de vedenii. Totuși, există ceva adevărat în delirul tău, anume că această lumină presupune o casă locuită. Ca atare ne vom schimba planul de luptă. Ne vom îndrepta cu toți către acest far al izbăvirii. Pe de altă parte, nu este cîtuși de puțin probabil să treacă niscaiva hoți, peste noapte, pe drumul ăsta pustiu ca să ne fure pădurea, piața publică și salonul. Să ne luăm fiecare catrafusele. Pachetele nu sînt prea grele. Ne vom reîntoarce mîine după car. În plus, vă anunț că am început să înghet și că nu-mi mai simt vîrful nasului.

Comedianții porniră la drum, Isabella rezemată de brațul lui Sigognac, Leandru susținînd-o pe Sérafina, Scapin trăgînd-o după el pe *Dueña,* iar Blazius și Tiranul alcătuiau avangarda. Tăiară drept peste cîmpuri, direct către lumină, împiedicați uneori de tufișuri sau de gropi, și afundîndu-se în zăpadă pînă la genunchi. În sfîrșit, după multe poticneli și căzături, trupa ajunse la un fel de clădire mare, înconjurată cu ziduri lungi, cu o poartă pentru căruțe. Totul îți da impresia unei ferme, atît pe cît puteai să-ți dai seama prin întunecimea nopții.

În zidul negru lampa desluşea un pătrat luminos şi puteai să vezi geamurile unei ferestruici, ale cărei obloane nu fuseseră încă închise.

Simţind apropierea unor străini, cîinii de pază porniră să se agite şi să latre de zor. Îi auzeai, în mijlocul liniştii nopţii, cum aleargă, sar şi se zbat înapoia zidurilor. Paşi şi voci de oameni se amestecau cu lătratul şi chelălăitul cîinilor. Curînd, întreaga fermă fu trezită.

— Voi să rămîneţi mai încolo, la o oarecare distanţă, spuse Pedantul, n-ar fi exclus ca numărul nostru să-i înfricoşeze pe aceşti oameni de treabă, care ar putea să ne ia drept o bandă de răufăcători ce vor să năvălească peste penaţii lor rustici. Cum eu sînt bătrîn şi am o înfăţişare paternă şi blajină, am să mă duc singur să bat la poartă şi să încep tratativele. Nu-i va fi frică nimănui de mine.

Sfatul era înţelept şi fu urmat. Blazius îşi îndoi degetul arătător şi ciocăni în poartă, care mai întîi se întredeschise încet, ca apoi să se deschidă de-a binelea. Şi atunci, din locul unde stăteau, cu picioarele în zăpada mare, comedianţilor le fu dat să asiste la un spectacol destul de inexplicabil şi de surprinzător. Pedantul şi fermierul, care îşi ridică felinarul spre a lumina faţa omului care îl tulburase astfel, la vreme de noapte, după cîteva vorbe schimbate şi pe care actorii nu puteau să le audă, începură să gesticuleze într-un chip bizar şi să se pornească pe îmbrăţişări repetate, aşa cum

se obişnuieşte în teatru în caz de recunoaştere.

Încurajaţi de această primire din care nu înţelegeau nimic, dar pe care, după pantomima călduroasă, o socoteau favorabilă şi cordială, comedianţii se apropiaseră cu timiditate, luînd o înfăţişare vrednică de milă şi modestă, aşa cum se cade unor călători ce imploră ospitalitate în caz de nenorocire.

— Hei, voi de acolo ! strigă Pedantul cu o voce veselă, veniţi fără teamă ; ne aflăm la cineva din breasla noastră, o simpatie a lui Thespis, un favorit al Thaliei, muza comică, ce să mai lungim vorba, ne găsim la celebrul Bellombre, atît de aplaudat odinioară la Curte ca şi la Paris, ca să nu mai vorbim şi de scenele din provincie. Îi cunoaşteţi doar cu toţii prea vestita sa glorie. Binecuvîntaţi întîmplarea fericită care ne-a îndreptat paşii chiar către lăcaşul filozofic unde acest erou al teatrului se odihneşte pe laurii ce i-au încununat fruntea.

— Intraţi, doamnelor şi domnilor, rosti Bellombre, păşind în întîmpinarea comedianţilor cu o curtoazie plină de graţie, ce trăda pe omul care n-a uitat manierele elegante chiar îmbrăcat fiind cu straie ţărăneşti. Din pricina vîntului rece al nopţii ar putea să sufere preţioasele dumneavoastră gîtlejuri şi să vă alegeţi cu o răguşeală ; şi, oricît de modestă ar fi locuinţa mea, vă veţi simţi desigur mai bine în ea decît în aerul liber.

Cum este lesne de închipuit, tovarăşii lui Blazius nu se lăsară rugaţi şi pătrunseră în fermă tare încîntaţi de întîmplare, care, dealtminteri, nu avea nimic deosebit în sine, în afară de minunata potrivire a reîntîlnirii. Blazius făcuse parte dintr-o trupă în care juca şi Bellombre şi, cum rolurile lor nu i-au dus la nici o rivalitate, se apreciau reciproc şi deveniseră foarte buni prieteni, datorită unui deosebit gust comun pentru sfînta litruţă de vin. Bellombre, pe care o viaţă foarte agitată îl aruncase pe scenă. se retrăsese din lumea teatrului cînd, la moartea tatălui său, se văzu moştenitorul acestei ferme, al dependinţelor şi acareturilor sale. Rolurile în care juca cereau tinereţe şi de aceea, cu inimă grea, s-a decis să dispară mai înainte ca ridurile şi zbîrciturile să vină să-i scrie pe frunte cererea de ieşire la pensie. Cu toţi îl credeau răposat de multă vreme, iar bătrînii pasionaţi ai teatrului îi descurajau pe tinerii comedieni cu amintirea sa.

Încăperea în care pătrunseră actorii era destul de vastă şi, cum se întîmplă în majoritatea fermelor, slujea în acelaşi timp de cameră de culcare şi de bucătărie. Unul dintre pereţi era ocupat de un cămin cu coşul larg, iar partea superioară a căminului era împodobită cu o bandă lată din saia verde îngălbenită. Un arc din cărămizi, ce se rotunjea în zidul negricios şi lucios, trăda gura unui cuptor, acoperită în acel moment cu o placă de

tablă. Pe nişte suporturi enorme de fier, întretăiate de adîncituri în care puteau fi aşezate blide, ardeau, trosnind voios, patru sau cinci butuci grozavi, ori mai degrabă trunchiuri de arbori. Văpăile focului strălucitor luminau încăperea cu răsfrîngeri atît de vii, încît lumina lămpii ar fi fost inutilă ; reflexele jăratecului descopereau în umbră un pat de formă gotică, ce dormea liniştit înapoia perdelelor sale, lunecau în firicele strălucitoare peste grinzile înegrite ale tavanului, proiectau dincolo de picioarele mesei din mijlocul camerei nişte umbre lungi, cu un aspect bizar, şi aprindeau jocuri efemere de fluturaşi aurii pe reliefurile vaselor şi ale uneltelor rînduite pe rafturi sau agăţate de ziduri.

Într-un colţ, lîngă fereastră, două sau trei cărţi aruncate pe o măsuţă de lemn sculptat arătau că stăpînul casei nu devenise ţăran sadea şi că îşi petrecea răgazurile lungilor seri de iarnă cu lectura cărţilor, amintiri ale fostei sale îndeletniciri.

Înviorată de această atmosferă caldă şi de primirea ospitalieră, întreaga trupă încerca un adînc sentiment de mulţumire şi de tihnă. Culorile trandafirii ale vieţii apăreau iarăşi pe feţele palide şi pe buzele crăpate de ger. Voioşia lumina ochii nu de mult fără pic de vlagă, iar speranţa îşi înălţa din nou capul. Zeul acesta nesincer, şchiop şi sîcîitor, cu numele de Ghinion, se săturase în sfîrşit să persecute ceata de actori rătăcitori şi, potolit fără îndoială de moartea lui Mata-

more, voia să se mulțumească doar cu această unică pradă.

Bellombre își chemă slugile, care puseră iute peste fața de masă sumedenie de farfurii și de oale pîntecoase, spre marea satisfacție a lui Blazius, însetat din naștere, și a cărui sete era veșnic trează, chiar și în orele de noapte.

— Ai văzut cît de logic erau deduse previziunile mele în legătură cu lumina roșie, se adresă el Tiranului. N-a fost vorba nici de miraje și nici de fantome. Aburii deși se ridică în mici vîrtejuri dintr-o ciorbă în care înoată din belșug carnea, alături de varză, napi și alte legume. Vinul roșu și limpede, tras proaspăt din butoi, scînteiază în bardace, încununat de o spumă trandafirie. Focul arde cu atît mai vîrtos cu cît afară gerul este mai aspru. Și, mai presus de toate, avem drept gazdă pe marele, ilustrul, niciodată îndeajuns de lăudatul Bellombre, floarea și caimacul comedienilor trecuți, prezenți și viitori, fără să vreau, prin aceste vorbe, să defăimez talentul cuiva.

— Fericirea noastră ar fi desăvîrșită dacă sărmanul Matamore ar fi și el aici, suspină Isabella.

— I s-a întîmplat oare vreo nenorocire ? întrebă Bellombre, care îl știa pe Matamore după renumele ce și-l căpătase.

Tiranul îi povesti tragica întîmplare a căpitanului înghețat printre zăpezi.

— Fără întîlnirea atît de fericită a unui vechi și brav camarad, am fi pățit și noi la fel în noap-

tea asta, spuse Blazius. Ne-ar fi găsit îngheţaţi sloi, ca pe nişte corăbieri în beznele şi chiciurile cimeriene [1].

— Ar fi fost tare păcat, interveni galant Bellombre, aruncînd o ochiadă înspre Isabella şi Sérafina ; însă fără îndoială că aceste tinere zeiţe ar fi făcut să se topească zăpada şi ar fi dezgheţat natura cu văpăile din ochii lor.

— Acordaţi o prea mare putere ochilor noştri, răspunse Sérafina ; ei n-ar fi fost în stare să încălzească nici măcar o inimă în acel întuneric lugubru şi glacial. Lacrimile frigului ar fi stins flăcările iubirii.

În timp ce mîncau, Blazius îl informă pe Bellombre despre starea în care se găsea trupa. Acesta nu păru cîtuşi de puţin surprins.

— Reuşita în lumea teatrului este şi mai mult femeie şi mai capricioasă decît reuşita în viaţa tuturor muritorilor, răspunse el ; roata sa se învîrteşte atît de repede, încît de-abia dacă poate să se ţină dreaptă cîteva clipe. Însă, dacă se prăvăleşte adeseori, se şi înalţă din nou sprintenă şi îşi regăseşte îndată echilibrul. Mîine am să trimit oameni cu cai de povară ca să vă caute carul şi vom instala apoi teatrul într-un hambar. Nu departe de fermă există un tîrg destul de mărişor, care ne va asigura îndeajuns de mulţi spectatori. Dacă încasările de pe urma reprezentaţiei nu vor fi grozave,

---

[1] Denumirea din antichitate a Mării Negre.

în fundul vechii mele pungi de piele dorm cîțiva pistoli de o calitate mai bună decît jetoanele de teatru și, jur pe Apollo, n-am să-l las pe scumpul meu Blazius și pe prietenii săi la strîmtoare.

— Cred că ai rămas același generos Bellombre, spuse Pedantul, și că nu te-ai ruginit în aceste îndeletniciri rurale și bucolice.

— Nicidecum, răspunse Bellombre, în timp ce-mi cultiv pămînturile nu-mi las nici mintea în paragină ; recitesc vechii autori, aici în fața căminului, cu picioarele rezemate de suportul din vatră, și răsfoiesc piesele literaților de seamă ai zilei, pe care reușesc să mi le procur în bîrlogul acesta unde m-am exilat. Ca să-mi treacă timpul studiez rolurile care-mi erau pe plac, și îmi dau seama că nu eram decît un închipuit teribil pe vremea cînd mă aplaudau pe scenă pentru că aveam vocea sonoră, maniere plăcute și curtenitoare și picioare frumoase. Pe vremea aceea nu mă îndoiam cîtuși de puțin de arta mea și o luasem razna de tot, fără să mai chibzuiesc la ceva, ca o cioară căreia îi cășunează pe nuci. Succesul meu s-a datorat prostiei publicului.

— Numai marele Bellombre poate să vorbească astfel despre sine, rosti Tiranul curtenitor.

— Arta este lungă, viața este scurtă, continuă fostul actor, mai cu seamă pentru comedianul obligat să-și exprime concepțiile cu ajutorul persoanei sale. Talentul meu era în creștere, dar începusem să capăt burtă, lucru ridicol pentru rolu-

rile mele de demoniac frumos și de îndrăgostit tragic. N-am vrut să aștept momentul ca doi valeți de teatru să vină să mă ridice de subțiori atunci cînd situația mi-ar fi cerut să mă arunc în genunchi în fața prințesei, spre a-i declara pasiunea mea mistuitoare, cu sughițuri astmatice și dînd peste cap niște ochi plîngăreți. M-am folosit de ocazia acestei moșteniri și m-am retras în plină glorie, nevoind să imit pe îndărătnicii care ajung să fie goniți de pe scenă cu adevărate ploi de cotoare de mere, de coji de portocale și de ouă răscoapte.

— Ai procedat înțelept, Bellombre, spuse Blazius, deși retragerea ta a fost prematură și ai mai fi putut să rămîi încă zece ani în teatru.

Într-adevăr, Bellombre, deși cu fața pîrlită de soarele și de aerul de la țară, își păstrase o înfățișare foarte impunătoare ; ochii săi, obișnuiți să exprime pasiunile, se însuflețeau și se umpleau de o lumină intensă în focul discuției. Nările îi palpitau, largi și frumos tăiate. Buzele, cînd se întredeschideau, lăsau să se vadă niște dinți care ar fi făcut cinste chiar și unei femei foarte pretențioase în ale frumuseții. Bărbia, în care se deslușea o gropiță, se ridica semeață ; un păr bogat, în care străluceau cîteva fire argintii, cobora în cîrlionți deși pînă la umeri. Era încă un bărbat foarte frumos.

Blazius și Tiranul continuară să bea în tovărășia lui Bellombre. Comedienele se retraseră într-o în-

căpere unde argații aprinseseră un foc strașnic. Sigognac, Leandru și Scapin se culcară într-un colț al staulului pe cîteva brațe bune de paie proaspete, răsuflarea animalelor și păturile mițoase pentru cai ferindu-i cu căldura lor de înțepăturile gerului.

În răstimpul în care unii ciocnesc pahar după pahar iar alții dorm, să ne reîntoarcem la căruța abandonată și să vedem puțin ce se mai întîmplă pe aici.

Calul zăcea mai departe între hulube. Picioarele i se înțepeniseră ca niște țăruși, iar căpățîna i se întinsese pe pămînt, printre șuvițele răsfirate ale coamei, năclăite de sudoare, care, în bătaia vîntului rece de peste noapte, se sleise în cristale de gheață. Scobiturile în care erau vîrîți ochii sticloși se adînceau din ce în ce mai mult, iar fălcile slabe păreau disecate.

Începea să mijească de ziuă ; soarele de iarnă își arăta, între două lungi fîșii de nori, jumătatea de disc colorat într-un alb plumburiu și își revărsa lumina palidă peste lividitatea peisajului, pe care se schițau în linii de un negru funebru scheletele arborilor. Prin albeața zăpezii țopăiau cîțiva corbi care, călăuziți de miros, se apropiau cu prudență de animalul mort, temîndu-se de niscaiva primejdii, curse sau capcane, deoarece masa nemișcată și mohorîtă a căruței îi alarma, și își spuneau în limba lor croncănitoare că această mașinărie putea să ascundă foarte bine un vînător,

la pîndă, unui corb nestîndu-i prea rău într-o oală cu ciorbă. Corbii înaintau, sărind într-una, înfrigurați de dorință ; dar dădeau iute înapoi fugăriți de teamă, executînd un soi de pavană bizară. Unul dintre corbi, mai îndrăzneț, se desprinse de stol, își scutură de vreo două ori aripile grele, se ridică de la pămînt și se prăvăli peste capul calului. Își și aplecase ciocul ca să străpungă și să deșerte ochii hoitului, cînd se opri deodată, își zbîrli penele și păru să asculte.

Un pas greoi făcea să scîrțîie zăpada, departe, pe drum, iar acest zgomot, pe care o ureche omenească poate că nu l-ar fi prins, răsuna desluşit în auzul fin al corbului. Primejdia nu era urgentă şi pasărea tuciurie nu-și părăsi poziția, dar rămase atentă la pîndă. Pașii se apropiau tot mai mult şi curînd, în ceața dimineții, se schiță forma vagă a unui bărbat ce purta ceva. Corbul socoti mai prudent să se retragă, și își luă zborul scoțînd un croncănit prelung, pentru a-și înștiința camarazii despre pericol.

Întreaga bandă îşi luă zborul către arborii din vecinătate, scoțînd nişte țipete răgușite și stridente. Bărbatul ajunsese lîngă căruță şi, surprins s-o întîlnească în mijlocul drumului fără stăpîn, lîngă un animal care, ca şi iapa lui Roland, avea drept principal cusur că era mort, se opri locului, aruncînd de jur-împrejur o privire furișă și circumspectă.

Pentru a examina mai bine lucrurile, își lăsă jos povara pe care o ducea. Povara se ținu singură în picioare și începu să meargă, întrucît era o fetiță de vreo doisprezece ani, iar mantaua lungă ce-o învăluia din creștet și pînă în tălpi, cînd era aplecată peste umărul tovarășului ei, te putea face să o iei drept o boccea sau o traistă mare de drum. Niște ochi negri și înfrigurați străluceau plini de un foc întunecat de sub îndoitura unui petec de stofă ce-l purta pe cap, doi ochi asemănători întru totul cu aceia ai Chiquitei. Un șirag de perle aștemea cîteva puncte luminoase peste umbra arămie a gîtului, iar niște cîrpe răsucite ca niște sfori, ce formau un contrast izbitor cu această veleitate de lux, se încolăceau în jurul piciorușelor ei goale.

Era într-adevăr Chiquita, și camaradul ei nu era altul decît Agostin, banditul cu sperietorile: sătul să-și exercite nobila sa profesiune pe drumuri pustii, se îndrepta către Paris, unde toate talentele își găsesc întrebuințare, mergînd numai noaptea și ascunzîndu-se peste zi, așa cum fac toate fiarele ucigașe și puse pe pradă. Micuța, zdrobită de oboseală și pătrunsă de frig, cu tot curajul de care dădea dovadă, nu putuse să meargă mai departe, iar Agostin, în căutarea unui adăpost, o ducea așa cum Homer sau Belizarie[1] își cărau călăuza, cu singura deosebire, în ceea ce privește

[1] *Belizarie* (494—565), general bizantin, primul general al Imperiului în timpul lui Justinian.

comparația, că Agostin nu era deloc orb, ba, dimpotrivă, se bucura de o vedere ageră, de linx, care, după cum susține Pliniu cel Bătrîn, poate vedea lucrurile chiar și prin ziduri.

— Ce să mai însemne oare și asta? se adresă Agostin Chiquitei, de obicei noi sîntem acei care oprim căruțele, și iată acum o căruță care ne oprește din drum; să fim cu luare aminte, să nu fie plină de călători care să ne ceară banii sau viața.

— Nu-i nimeni în ea, răspunse Chiquita care își strecurase capul pe sub coviltirul căruței.

— Poate că există totuși ceva înăuntru, continuă banditul; o să purcedem la o inspecție.

Și scotocind prin ascunzișurile brîului, scoase un amnar, cremene și niște iască; după ce scăpără, cu focul de la iască aprinse un felinar orb pe care îl purta întotdeauna cu el in expedițiile sale nocturne, întrucît la lumina zorilor nu puteau să deslușească nimic înlăuntrul întunecos al căruței. Chiquita, pe care speranța prăzii o făcuse să uite de oboseală, se vîrî în căruță, îndreptînd dîra de lumină spre pachetele cu care era încărcată; dar Chiquita nu văzu nimic altceva decît niște pînze vechi pictate, accesorii de carton, și cîteva zdrențe fără de nici o valoare.

— Cercetează bine, drăguța mea Chiquita, spuse brigandul, care stătea la pîndă, răscolește buzunarele și săculețele atîrnate de loitrele căruței.

— Nu există nimic, absolut nimic, care să merite osteneala de a fi luat. Ah ! ba da : uite un sac care zornăie cu zgomot de metal.

— Dă-l iute încoace, spuse Agostin, și apropie felinarul ca să cercetez ce-ai găsit. Pe coarnele și pe coada lui Lucifer ! nu avem parte decît de necazuri ! nădăjduiam că o să avem de-a face cu monezi adevărate și aici nu sînt decît bucăți rotunde de aramă și de plumb aurite. Cel puțin să ne alegem cu oleacă de odihnă de pe urma întîlnirii noastre, și să ne adăpostim sub coviltirul căruței de șfichiuirile vîntului de iarnă. Bietele tale picioruşe sîngerînde nu te mai pot duce, iar drumul e anevoios și călătoria lungă. Ai să te culci, acoperită cu pînzele de colo, și ai să dormi un ceas-două. În acest timp eu am să stau de veghe și, dacă se ivește vreo primejdie, o să fim numaidecît gata.

Chiquita se ghemui cît putu mai bine în fundul căruței, trăgînd peste ea vechile decoruri, ca să aibă un pic de căldură, și în curînd ațipi. Agostin se așeză în partea din față a căruței, cu navaja deschisă, alături, la îndemînă, scrutînd împrejurimile cu acea lungă privire a banditului căruia nu-i scapă nici un lucru suspect. Liniștea cea mai adîncă domnea peste cîmpia solitară. Pe coastele colnicelor îndepărtate, în razele palide ale zorilor, se desprindeau și străluceau pete de zăpadă, asemenea unor fantome albe sau unor statui de marmură dintr-un cimitir. Însă totul în jur zăcea în

imobilitatea cea mai liniştitoare. Agostin, cu toată voința și constituția sa de fier, simțea cum îl învăluie somnul. De mai multe ori chiar i se închiseseră pleoapele, și nu le deschisese decît cu o hotărîre bruscă ; imaginile obiectelor începeau să se încîlcească printre gene, și pierdea tot mai mult noțiunea lucrurilor, cînd, printr-o frîntură incoerentă de vis, i se păru că o răsuflare umedă și călduță îi bate în obraz. Agostin se trezi ; ochii săi, întredeschiși, întîlniră două pupile fosforescente.

— Lupii nu se mănîncă între ei, micuțule, murmură banditul, și fălcile tale nu au măsele prea grozave ca să fii în stare să mă muști.

Şi cu o mișcare mai iute decît gîndul, cu mîna stîngă înşfăcă strîns grumazul animalului, iar cu dreapta, apucînd navaja, i-o împlîntă fulgerător, în inimă, pînă la prăsele.

Totuşi, Agostin, în ciuda victoriei sale, nu mai socoti nimerit să rămînă locului, şi o trezi pe Chiquita, care nu se arătă deloc înspăimîntată la vederea lupului ucis, întins pe drum.

— Ar fi mai bine, spuse brigandul, s-o luăm la picior. Hoitul ăsta va atrage lupii, care sînt atît de turbați de foame iarna, cînd pămîntul este acoperit cu zăpadă și nu găsesc nimic de mîncare. Am să omor desigur cîțiva dintre ei, așa cum am făcut și cu ăsta ; dar pot să vină cu duzinile și, de aș adormi, mi-ar fi tare neplăcut să mă trezesc în burta unei fiare însetate de sînge. Odată cu

ronțăit, tu n-ai însemna pentru fiarele astea decît o îmbucătură, cum ești plăpîndă ca o păsărică, și cu oscioarele tale fragede. Sus, așadar, să spălăm putina cît mai repede. Hoitul ăsta are să le dea de lucru. Acum poți să mergi, nu-i așa ?

— Da, răspunse Chiquita, care nu era un copil răsfățat crescut în puf, puiul ăsta de somn mi-a dat forțe noi. Sărmane Agostin, n-ai să mai fii nevoit să mă duci ca pe o povară copleșitoare. Dealtminteri, cînd picioarele nu vor voi să mă mai asculte, adăugă ea cu o energie sălbatică, taie-mi gîtul cu cuțitul tău cel mare și aruncă-mă în șanț ; îți voi spune mulțumesc.

Banditul cu manechinele și fetița se îndepărtară cu pași repezi și, după cîteva minute, se pierdură cu totul în umbră. Liniștiți pe deplin din pricina plecării lor, corbii coborîră de prin arborii vecini, se năpustiră asupra leșului bietei gloabe și își începură festinul. Doi sau trei lupi sosiră și ei îndată, să-și ia partea din acest praznic picat din senin, fără să se mire prea mult de bătăile din aripi, de croncăniturile și de loviturile de cioc ale comesenilor tuciurii. În cîteva ore, cu atîta sîrg lucrară, patrupede și zburătoare, încît calul, curățat pînă la oase, apăru în zorii dimineții în starea de schelet preparat parcă de chirurgii veterinari. Nu mai rămăseseră din el decît coada și copitele.

Cînd se lumină de-a binelea își făcu apariția și Tiranul, însoțit de un băiat de la fermă, spre a

căuta căruța. El se izbi cu piciorul de hoitul lupului, pe jumătate mîncat, și între hulube, printre hamuri, pe care nici colții animalelor și nici ciocurile păsărilor nu le rupseseră, văzu scheletul bietului animal. Sacul cu bucăți de metal ordinar își răspîndea peste tot monezile false, iar în zăpadă erau întipărite cu multă claritate niște urme, unele mari, altele mici, care duceau la căruță, ca apoi să se îndepărteze.

— Mi se pare, rosti Tiranul, că iubita noastră căruță a lui Thespis a primit, în noaptea asta, cîteva vizite de soiuri diferite. O, prea fericită întîmplare care ne-ai silit să ne întrerupem odiseea noastră comică, nici nu știu cum să te binecuvîntez ! Grație ție am fost scutiți să ne întîlnim cu lupii cu două picioare și cu cei cu patru labe, nu mai puțin primejdioși, dacă nu chiar mai mult. Ce ospăț de zile mari, ar fi fost pentru dumnealor carnea fragedă a celor două puicuțe, Isabella și Sérafina, fără să socotim și pielea noastră bătrînă și tăbăcită !

În vreme ce Tiranul făcea silogisme cu sine însuși, rîndașul lui Bellombre liberă căruța și înhămă la ea calul pe care îl adusese, cu toate că animalul necheza și sforăia de frică la priveliștea îngrozitoare, pentru el, a scheletului, și din pricina duhorii de fiară sălbatică a lupului ucis, al cărui sînge păta zăpada.

Căruța fu adăpostită în curtea fermei sub un șopron deschis. Nu lipsea absolut nimic, ba chiar se

găsea ceva în plus : un cuţitaş, din acelea care sînt fabricate la Albaceite, căzut din buzunarul Chiquitei în timp ce trăsese acel pui de somn, şi care purta întipărită pe lama ascuţită o ameninţătoare deviză spaniolă :

„Cuando esta vivora pica,
No hay remedio en la botica" [1]

Misterioasa descoperire îl intrigă nespus pe Tiran, iar pe Isabella o cufundă într-o stare de visare. Tînăra era cam superstiţioasă şi îşi croia cu multă uşurinţă prevestiri, favorabile sau funeste, după tot felul de semne mărunte, neobservate de ceilalţi sau socotite fără de nici o valoare în ochii lor. Isabella se descurca destul de bine în castiliană, ca dealtminteri toate persoanele cu oarecare învăţătură din acea epocă, iar sensul neliniştitor al inscripţiei nu-i scăpase.

Scapin pornise către tîrg îmbrăcat în costumul său cel frumos, acela zebrat cu dungi trandafirii şi albe, cu gulerul mare şi rotat, plisat şi scrobit cu mare grijă, pălăria aplecată într-o parte, mantia prinsă la vîrful umărului, arborînd un aer mîndru şi triumfător. Comedianul călca împingînd toba cu genunchiul, cu o mişcare automată şi ritmată, care trăda din plin oşteanul ; într-adevăr, Scapin fusese aşa ceva mai înainte de a deveni

[1] Astă viperă de te-a înţepat
Adio de la viaţă ţi-ai luat (sp.).

comedian. Cînd ajunse în piața Bisericii, escortat fiind de o droaie de haimanale și de ștrengari, pe care îi minuna costumul său bizar, își așeză bine toca pe cap, se propti strașnic pe picioare și, izbind teribil pielea de măgar cu bețele, produse un bubuit atît de scurt, atît de magistral, atît de imperativ, încît ar fi fost în stare să trezească morții la fel de bine ca și trîmbița Judecății de apoi. Închipuiți-vă și dumneavoastră efectul pe care îl produse asupra celor vii. Toate ferestrele, porțile și ușile se deschiseră ca mișcate de același resort. Sumedenie de capete împodobite cu tot soiul de scufe și de bonete își făcură apariția, aruncînd niște priviri curioase, dar și înspăimîntate, către piață. Un al doilea răpăit de tobă, pîriind ca o salvă de muschete și grav ca un trăsnet, goli iute casele, în care nu mai rămaseră decît suferinzii, cei care boleau în pat și lăuzele. După cîteva minute, întreg tîrgul adunat alcătuia un cerc larg în jurul lui Scapin. Pentru a-și fascina cît mai mult publicul, năstrușnicul și șmecherul nostru personaj execută pe toba-i impunătoare cîteva răpăieli și contra-răpăieli într-un chip atît de viu, de precis și de îndemînatic, încît bețele dispăreau cu totul, nu altceva, în iuțeala mișcărilor, deși încheieturile mîinilor păreau că nici nu se clintesc. În momentul în care toboșarul văzu gurile larg căscate ale naivilor tîrgoveți luînd acea formă de O, care, după maeștrii în ale picturii, în caietele lor de caractere, înseamnă suprema expresie a miră-

rii, își opri deodată vacarmul; apoi, după cîteva clipe de liniște, cu o voce chelălăitoare și cu niște intonații pe care le varia într-un mod fantastic, își începu următoarea cuvîntare, emfatică și burlescă:

— Astă-seară ocazie unică! mare spectacol! reprezentație extraordinară! iluștrii comedieni ai trupei peripateticiene, condusă de maestrul Irod, care au avut onoarea să joace în fața capetelor încoronate și a principilor de sînge, aflîndu-se în trecere prin acest ținut, vor reprezenta numai o singură dată, deoarece sînt așteptați la Paris, unde Curtea îi dorește, o piesă minunat de amuzantă și de comică, intitulată *Palavrele căpitanului Fracasse*, în costume noi, cu jocuri de scenă nemaiîntîlnite și ciomăgeli grozave, cele mai amuzante de pe glob. La sfîrșitul spectacolului, domnișoara Sérafina va dănțui moresca, în afară de care va mai executa un îndrăcit dans breton, piruete și niște cabriole după cel mai proaspăt gust al zilei, acompaniindu-se cu o tamburină bască, cu clopoței, pe care o mînuiește mai bine decît orice gitană din Spania. Va fi un spectacol nemaipomenit. Reprezentația va avea loc în șura jupînului Bellombre, aranjată cu grijă în acest scop, și vor fi din abundență bănci și facle. Lucrînd mai degrabă pentru glorie decît pentru cîștig, sîntem gata să primim nu numai bani, dar și merinde și provizii de-ale gurii spre a-i ajuta pe cei care nu au gologani. Spuneți și altora!

Imediat ce își termină discursul, Scapin bătu toba cu atîta furie, în chip de perorație, încît geamurile bisericii se porniră să tremure și să zornăie, în rețelele lor de plumb, iar mai mulți cîini o luară la goană urlînd, mai înspăimîntați chiar decît dacă ar fi avut legate de coadă niscaiva tinichele.

În acest timp, la fermă, comedienii, ajutați de Bellombre și de rîndașii lui, lucraseră de zor și isprăviseră treaba. În fundul hambarului se aranjase scena, din scînduri așezate peste butoaie. Trei sau patru bănci lungi împrumutate de la cîrciumă îndeplineau funcția de staluri ; dar, pentru prețul stabilit, nu se putea pretinde ca ele să fie căptușite și acoperite cu catifea.

Păianjenii țesători își luaseră misiunea să decoreze tavanul, iar rozetele largi alcătuite din pînzele lor atîrnau de la o grindă la alta. Ce tapițer, să fi fost chiar și de la Curte, ar fi putut țese un tapet mai fin, mai delicat și mai aerian, chiar de-ar fi fost din atlaz de China ? Aceste pînze suspendate semănau cu steagurile blazonate ce se pot vedea cu prilejul marilor adunări cavalerești și ale ordinelor regale. Spectacol foarte nobil pentru cei care ar fi putut să se desfete, în închipuire, cu această apropiere.

Boii și vacile, al căror așternut de paie fusese curățat cu multă grijă, se mirau nespus de această harababură neobișnuită și-și întorceau capul dese-

ori, din staule, aruncînd îndelungi priviri către scenă, unde comedienii se agitau de zor, repetînd piesa pentru a-i indica lui Sigognac intrările şi ieşirile.

— Cei dintîi paşi ai mei în teatru, spuse rîzînd baronul, au drept spectatori viţei şi cornute ; ar avea de ce să se simtă umilit amorul meu propriu, dacă aş avea aşa ceva.

— Şi n-are să fie ultima oară cînd veţi avea un asemenea public, răspunse Bellombre ; există totdeauna, în orice sală, imbecili şi soţi.

Pentru un novice, Sigognac nu juca prea rău, şi se simţea că se va deprinde repede cu noua sa meserie. Avea vocea clară, memoria sigură şi imaginaţia destul de instruită în ale literaturii pentru a mai adăuga la textul rolului acele replici care iau naştere din inspiraţia momentului şi care dau vioiciune jocului. Ceea ce-l supăra mai mult era pantomima, grozav de amestecată cu sumedenie de lovituri de ciomag, care îi revolta curajul, cu toate că loviturile nu proveneau decît de la nişte cîrnaţi din pînză zugrăvită umpluţi cu cîlţi ; camarazii săi, cunoscîndu-i titlul nobiliar, îl menajau cît puteau mai mult, şi totuşi Sigognac se mînia grozav, fără voia sa, făcînd nişte grimase teribile, cu îngrozitoare încruntări din sprîncene şi nemaipomenite priviri chiorîşe ori ameninţătoare.

Apoi, reamintindu-şi deodată spiritul rolului pe care îl interpreta, lua din nou o fizionomie laşă îngrozită şi subit mişelnică.

Bellombre, care îl privea cu atenția pătrunzătoare a unui bătrîn comedian, expert și abil maestru în arta sa, îi strigă din locul unde ședea :

— Feriți-vă să corectați în jocul dumneavoastră aceste gesturi care vă sînt naturale ; sînt foarte bine venite și vor da naștere la o nouă varietate de „Matamore". Cînd nu vă vor mai încerca aceste clocote de mînie și indignări furioase, prefăceți-vă că le simțiți prin artă, prin artificiu : Fracasse este personajul pe care îl aveți de creat — întrucît acela care ar păși îndărătul altora n-ar fi niciodată decît al doilea — și el ține mult să fie brav ; iubește curajul, vitejii îi plac, și se indignează el însuși că este atît de poltron. Departe de pericol, el nu visează decît isprăvi eroice, acțiuni supraomenești și gigantice ; dar, cînd își face apariția pericolul, imaginația sa prea vie îi înfățișează durerea pricinuită de lovituri și figura cîrnă a Morții, și atunci i se topește tot eroismul ; se revoltă mai întîi grozav la gîndul de a se lăsa bătut, și turbarea îi umple de venin tot trupul, dar prima lovitură primită îi dă peste cap toate hotărîrile luate. Procedeul acesta este mai bun decît toate acele împleticiri și tremurături de picioare, holbări de ochi și alte grimase, ce țin mai mult de neamul maimuțelor decît de spița omenească, și prin care comedianții proști cerșesc rîsul publicului și nenorocesc arta.

Sigognac urmă sfaturile lui Bellombre şi îşi dirijă jocul după această idee atît de bine, încît actorii îl aplaudară şi îi preziseră un straşnic succes.

Reprezentaţia urma să aibă loc la orele patru după-amiază. Cu o oră mai devreme, Sigognac se îmbrăcă în costumul lui Matamore, pe care Leonarda îl lărgi, desfăcînd cusăturile impuse de slăbirile succesive ale defunctului.

Pe cînd se vîra în această vechitură de costum, baronul îşi spunea că ar fi fost fără îndoială mai glorios să se investmînteze cu pieptare grele de piele sau cu armuri de oţel ca strămoşii săi, decît să se travestească în straie de histrion pentru a înfăţişa un fals brav, tocmai el, care era un adevărat viteaz, capabil de fapte îndrăzneţe şi de acţiuni eroice ; dar soarta potrivnică îl adusese la grea strîmtoare şi nu avea alt mijloc de existenţă.

Poporenii se şi adunaseră şi se înghesuiau de zor în hambar. Mai multe felinare atîrnate de grinzile ce sprijineau acoperişul aruncau o lumină roşiatică peste toate acele capete oacheşe, bălaie, cărunte, printre care se desprindeau şi cîteva scufiţe albe. Alte felinare fuseseră aşezate în loc de lumînări la marginea scenei, deoarece trebuia mare grijă să nu ia foc paiele şi fînul.

Piesa începu şi spectatorii o ascultară cu atenţie. Întrucît fundalul scenei nu era luminat, înapoia actorilor se proiectau umbre mari, bizare, care păreau să parodieze piesa şi să imite toate mişcările

cu gesturi dezordonate, fantastice ; dar acest detaliu grotesc rămase neobservat de către naivii spectatori, preocupaţi cu totul de iţele piesei şi de jocul personajelor, pe care le luau drept adevărate.

Cîteva vaci pe care hărmălaia le împiedica să doarmă, priveau către scenă cu acei ochi mari care i-au inspirat lui Homer, poetul grec, un epitet de mare laudă pentru frumuseţea Junonei ; un viţel chiar, într-un moment de puternică tensiune, scoase un geamăt jalnic, care nu spulberă neclintita iluzie a bravilor ţărani, dar care era cît pe-aci să-i facă să izbucnească în rîs pe comedianţii de pe scenă.

Căpitanul Fracasse fu aplaudat în mai multe rînduri, deoarece îşi juca foarte bine rolul, neresimţind în faţa acestui public de rînd emoţia pe care ar fi încercat-o dacă ar fi avut de-a face cu spectatori mai dificili şi mai instruiţi în ale artei şi ale literaturii. Dealtminteri Sigognac era convins că nici unul dintre ţopîrlani nu-l cunoştea. Ceilalţi comedianţi, în scenele de efect, fură aplaudaţi vîrtos de către miinile bătătorite, care nu-şi precupeţeau deloc osteneala, şi asta cu multă pricepere, după spusele lui Bellombre.

Sérafina îşi execută dansul maur cu o mîndrie voluptuoasă, cu atitudini cambrate şi provocatoare, combinate cu salturi pline de supleţe şi schimbări rapide de picior, ca să nu mai vorbim de drăgălăşeniile şi de atracţiile de tot felul care ar fi fă-

cut să cadă în extaz chiar şi un public alcătuit din nobili şi din curteni. Era de-a dreptul încîntătoare, mai cu seamă cînd îşi agita şi îşi zornăia pe deasupra capului tamburina bască, făcînd să răsune plăcuţele de aramă, sau cînd, frecînd pielea negricioasă a tamburinei cu degetul cel mare, obţinea un fel de uruit surd, cu tot atîta dexteritate ca şi o *panderera* de profesie.

În acest timp, în castelul dărăpănat al neamului Sigognac, vechile portrete ale strămoşilor, înşirate de-a lungul zidurilor, luau nişte aere mai aspre şi mai posomorîte decît de obicei. Războinicii scoteau suspine adînci, care le săltau platoşele de fier, şi clătinau cu melancolie din cap ; prea nobilele văduve nemulţumite se strîmbau dispreţuitoare în coleretele lor scrobite şi plisate, şi se înţepeneau parcă mai vîrtos în sumedenia de balene a corsetelor şi în turnelele bufante. O voce joasă, lină, fără de timbru, un glas de umbră, se desprindea de pe buzele lor pictate şi murmura :

— Vai ! ultimul din neamul Sigognac a apucat pe un drum greşit !

În bucătărie, Pierre stătea trist şi gînditor între Belzebut şi Miraut, care îşi aţinteau lungi priviri întrebătoare către bătrîn. Pierre îşi spunea : „Unde o fi oare acum sărmanul meu stăpîn ?..." şi pe obrazul ars de soare al bătrînului slujitor se prelingea o lacrimă, pe care o ştergea cu limba credinciosul cîine.

VIII

LUCRURILE SE COMPLICĂ

A doua zi după spectacol, Bellombre îl luă deoparte pe Blazius și, desfăcînd baierile unei pungi de piele mari și lungi, îi revărsă în mînă, ca dintr-un minunat corn al abundenței, o sută de pistoli frumoși, pe care îi aranjă în fișic, spre marea admirație a Pedantului, rămas contemplativ în fața acestei comori etalate, rotind și holbînd niște ochi plini de o adevărată lubricitate metalică.

Cu un gest superb, Bellombre prinse toți pistolii dintr-o singură mișcare și îi puse în palma bătrînului său prieten.

— Îți închipui, desigur, spuse Bellombre, că nu-ți vîntur pe dinaintea ochilor banii ăștia ca să intărît și să-ți gîdil poftele lacome, ca ale lui Tantal, la aurul ăsta fără șovăire sau mustrări. Ți-l dăruiesc, sau ți-l împrumut, dacă mîndria ta se zbîrlește la gîndul de a primi un dar de la un vechi camarad. Banii înseamnă nervul războiului, al dragostei și al teatrului. Dealtminteri

monedele acestea fiind fabricate pentru a se rostogoli, întrucît sînt rotunde, se plictisesc să rămînă culcate într-una pe burtă, în întunericul acestui chimir, unde, pînă în cele din urmă, se vor acoperi de mucegai, de rugină şi de ciupercării. Aici eu nu cheltuiesc nimic, trăind după obiceiurile ţărăneşti şi sugînd de la sînul gliei, maica cea hrănitoare a oamenilor. Aşadar vezi că n-am să duc lipsă de aceşti bani.

Negăsind nimic de răspuns la această retorică, Blazius băgă pistolii în buzunar şi îl îmbrăţişă din inimă pe Bellombre. Ochii ciacîri ai Pedantului străluceau mai tare decît de obicei între pleoapele ce clipeau mereu. Lumina ochilor se scălda într-o lacrimă, iar eforturile pe care bătrînul histrion le făcea ca să reţină această perlă a recunoştinţei imprimau sprîncenelor sale groase şi zbîrlite mişcările cele mai comice. Cînd se urcau pînă în mijlocul frunţii, printre sumedenia de zbîrcituri şi încreţituri comprimate, cînd se coborau de erau cît pe-aci să-i împiedice privirea. Aceste manevre nu putură totuşi, pînă la urmă, să împiedice lacrima să se desprindă şi să se rostogolească de-a lungul unui nas înfierbîntat, ce luase culoarea cireşelor roşii din pricina libaţiunilor din ajun, pentru a se evapora pe pereţii săi.

Hotărît lucru, vîntul nenorocirilor care suflase peste trupa comedianţilor se schimbase. Încasările de pe urma spectacolului, împreună cu pisto-

lii lui Bellombre, formau un total destul de rotunjor, deoarece printre merinde se rătăcise și o oarecare cantitate de monede sunătoare, iar carul lui Thespis, atît de golaș nu demult, era acum aprovizionat din belșug. Pentru ca să nu facă lucrurile pe jumătate, generosul Bellombre împrumută comedianților doi cai voinici de povară, cu hamuri curate și frumoase, care purtau la gît curele zugrăvite în culori vii și de care erau prinși sumedenie de zurgălăi ce zornăiau în chipul cel mai plăcut de pe lume, cînd bravele animale călcau apăsat și cadențat.

Comedianții noștri, cu puteri noi și bine dispuși, își făcură, prin urmare, la Poitiers, o intrare nu atît de magnifică și de impunătoare ca aceea a lui Alexandru cel Mare în Babilon, dar destul de maiestuoasă totuși. Băiatul care trebuia să ducă înapoi caii îi ținea de hățuri și le mai modera mersul, deoarece iuțeau pasul, mirosind de departe mireasma caldă a grajdului. De-a lungul străzilor întortocheate ale orașului, pe caldarîmul tare și aspru, roțile bubuiau, nu altceva, iar potcoavele răsunau cu un zgomot vesel, care atrase lumea la ferestre și în fața porții hanului ; pentru a li se deschide, vizitiul execută o muschetadă voioasă din lovituri de bici, la care patrupedele răspunseră prin tresăriri bruște, ce puseră în mișcare muzica clopoțeilor de la gît.

Toate acestea nu semănau cu chipul jalnic, mizerabil și furișat în care comedianții se apropiau

altădată de hanurile cele mai posace. De aceea, patronul hanului „Stema Franței" înțelese, după acest vacarm triumfător, că noii veniți nu duceau lipsă de bani, și alergă el însuși să deschidă larg poarta destinată căruțelor.

Hanul „Stema Franței" era cel mai frumos din Poitiers și locul unde poposeau cu plăcere călătorii bogați și de familie aleasă. Curtea în care pătrunse căruța avea o înfățișare atrăgătoare și era înconjurată de clădiri foarte curate, cele patru fațade fiind ornate fiecare cu cîte un balcon acoperit sau cu un coridor „în aplică", susținut de stîlpi de fier, aranjament comod, ce îngăduia să ajungi la camerele cu ferestre exterioare, și ușura munca rîndașilor. În fundul curții se deschidea o arcadă pe unde puteai să ajungi la dependințe, bucătării, grajduri și șoproane.

Un aer de prosperitate domnea pretutindeni. Zidurile, proaspăt văruite, îți înveseleau ochii; pe lemnul parmalîcurilor, pe baluștrii galeriilor nu găseai un fir de praf. Olanele noi, care mai păstrau în șănțulețe cîteva dîre subțiri de zăpadă, străluceau voioase în razele soarelui de iarnă, cu nuanța lor de un roșu aprins. Din hornuri se înălța către cer, în spirală, un fum des, de bun augur. La capătul de jos al peronului, cu boneta în mînă, se înfățișase hangiul, un om bine dispus și tare corpolent, făcînd elogiul propriei bucătării prin cele trei rînduri de bărbii, precum și al pivniței

cu băuturi prin minunata nuanță purpurie a feței, care părea frecată cu mure roșii, așijderea măștii lui Silen, strașnicul bețiv, preceptorul lui Bachus. Un surîs de la o ureche pînă la cealaltă îi umfla ca niște baloane obrajii grași peste măsură și îi micșora ochii șireți, iar coada ochilor îi dispărea într-o labă de gîscă alcătuită dintr-o sumedenie de încrețituri poznașe. Era atît de proaspăt, de gras, de rumen, de gustos, de potrivit, încît îți venea poftă să-l pui în frigare și să-l înfuleci stropit cu zeama sa proprie!

Cînd îl văzu pe Tiran, pe care-l cunoștea de multă vreme și-l știa om bun de plată, buna sa dispoziție se dublă, nu altceva, deoarece comedianții atrag lumea, iar tinerii din oraș se aștern pe cheltuieli, în tot felul de libațiuni, festine, supeuri și alte zaiafeturi, spre a trata actrițele și a cîștiga bunăvoința și favorurile acestor cochete prin mîncăruri alese, vinuri fine, bomboane, prăjituri și alte delicatese.

— Ce vînt bun vă aduce pe la noi, seniore Irod? întrebă hangiul; e tare multă vreme de cînd nu v-am mai văzut pe la „Stema Franței".

— Este foarte adevărat, răspunse Tiranul, dar nu trebuie niciodată să-ți arăți giumbușlucurile în același loc. Spectatorii ajung pînă la urmă să-ți cunoască toate festele și ar fi în stare să le execute ei înșiși. Un pic de absență este necesară.

Lucrul uitat prețuiește cît cel nou. Se află multă nobilime în Poitiers în acest moment ?

— Multă, seniore Irod, vînătorile s-au terminat și lumea nu știe ce să mai facă. Nu poți să mănînci și să bei toată ziua. O să aveți spectatori.

— Atunci, spuse Tiranul, să ni se aducă cheile de la șapte-opt camere, să se scoată de pe frigare trei-patru claponi, să sosească o duzină de sticle din vinișorul ăla strașnic pe care îl știi, și dă iute sfoară prin oraș că ilustra trupă a seniorului Irod a debarcat la „Stema Franței“ cu un repertoriu nou, și are de gînd să dea mai multe reprezentații.

În timp ce Tiranul și hangiul dialogau în modul de mai sus, comedianții coborîseră din car. Cîțiva rîndași puseră mîna pe bagaje și le transportară în camerele indicate. Camera Isabellei se găsi ceva mai depărtată de celelalte, cele mai apropiate de a sa fiind ocupate. Această separare nu displăcu deloc gingașei tinere, uneori deranjată de această promiscuitate de țigani nomazi, la care te constrînge viața rătăcitoare a comedienilor.

Datorită marii limbuții a jupînului Bilot, întreg orașul află de îndată că sosiseră niște comedieni, care urmau să joace piesele celor mai renumiți autori dramatici ai timpului, la fel de bine ca și la Paris, dacă nu chiar mai bine.

Domnișorii și rafinații se informară despre frumusețea actrițelor, răsucindu-și vîrful mustății cu

un aer de glorie şi de înfumurare prostească absolut ridicole. Bilot le dădea răspunsuri discrete şi misterioase, acompaniate de gesturi şi grimase semnificative, bune să-i scoată din minţi şi să aprindă curiozitatea tinerilor.

Isabella îşi rîndui lucrurile pe rafturile dulapului, care alcătuia, împreună cu un pat cu polog, o masă cu picioare răsucite, două fotolii şi o ladă cu lemne, întregul mobilier al camerei, apoi se ocupă cu atenţie de toaleta sa, lucru foarte firesc pentru o tînără delicată şi îngrijită, după o lungă călătorie făcută în tovărăşia unor bărbaţi. Isabella îşi despleti cosiţele lungi, mai fine decît mătasea, le descurcă, le pieptănă, turnă cîteva picături de esenţă de bergamot şi le legă apoi cu funduliţe albastre, culoare ce se potrivea bine cu tenul ei trandafiriu mat. Apoi se primeni. Cine ar fi văzut-o atunci, ar fi crezut că zăreşte o nimfă a Dianei care, după ce şi-a părăsit veşmintele şi le-a aşezat pe mal, se pregăteşte să păşească în undele rîului, într-o vîlcea ascunsă din Grecia antică. Dar parcă a fost doar un fulger. Peste goliciunea sa albă se coborî numaidecît un nor gelos de voal, întrucît Isabella era castă şi ruşinoasă chiar şi cînd era singură. Apoi îmbrăcă o rochie cenuşie, înfrumuseţată cu podoabe albastre. Privindu-se în oglindă, Isabella îşi zîmbi cu acel surîs pe care şi-l dăruieşte femeia cea mai puţin cochetă, cînd se găseşte frumoasă.

Sub influența unei temperaturi mai blînde, zăpada se topise mai toată și nu mai rămăseseră urme decît în locurile aflate către miazănoapte. Ba chiar strălucea și o rază de soare. Isabella nu putu rezista ispitei de a deschide fereastra și de a-și scoate puțin afară năsucu-i frumos, spre a examina priveliștea ce se deschidea dinspre camera sa, fantezie cu atît mai nevinovată cu cît fereastra da spre o ulicioară pustie, de o parte fiind hanul, iar de cealaltă parte un zid lung ce împrejmuia o grădină, zid pe care îl întreceau cu mult vîrfurile dezgolite ale arborilor. Privirea se cufunda în întinderea grădinii și putea să urmărească desenul unor bogate straturi cu flori marcate de chenare vii din merișor; la capătul grădinii se înălța un palat ale cărui ziduri înnegrite ii trădau vechimea.

În grădină, de-a lungul unei alei de carpeni, se plimbau doi cavaleri, amîndoi tineri și plăcuți la înfățișare, dar nu egali în ceea ce privește condiția, apreciind după deferența pe care o arăta unul dintre ei față de celălalt, pășind ceva mai în urmă și acordind întîietatea ori de cîte ori, o dată ajunși la capătul aleii, se reîntorceau spre a-și continua plimbarea. În acest cuplu prietenesc primul era Oreste, iar al doilea Pilade. Oreste, să-i dăm deocamdată acest nume întrucît nu-l cunoaștem încă pe cel adevărat, putea să aibă cam douăzeci-douăzeci și doi de ani. Avea figura palidă, iar ochii și pletele îi erau foarte negre. O tunică elegantă, din

catifea cafeniu-închis, îi scotea şi mai bine în evidenţă talia suplă şi zveltă ; o mantie scurtă, de aceeaşi culoare şi tot din aceeaşi catifea ca şi tunica, tivită cu un triplu firet de aur, îi atîrna de umăr, prinsă cu un şiret ai cărui ciucuri îi cădeau pe piept ; purta cizme din piele albă de Rusia, iar picioarele sale ar fi stîrnit gelozia multor femei din pricina micimii lor şi a formei cambrate, pe care le scotea şi mai bine în evidenţă tocul înalt al cizmei. Judecînd după uşurinţa îndrăzneaţă a mişcărilor, după siguranţa trufaşă a ţinutei, ghiceai că era un mare senior, sigur că va fi pretutindeni bine primit şi în faţa căruia viaţa se deschidea fără obstacole. Pilade, cu părul şi barba roşcate, îmbrăcat în veşminte negre din cap pînă-n picioare, nu avea nici pe departe aceeaşi siguranţă triumfătoare, cu toate că era un tînăr destul de chipeş.

— Îţi spun, dragul meu, că această Corisandă mă plictiseşte la culme, exclamă Oreste, întorcîndu-se o dată ajuns la capătul aleii, şi continuînd o conversaţie începută mai înainte ca Isabella să fi deschis fereastra ; am dat poruncă slugilor să spună că nu sînt acasă cînd întreabă de mine şi am să-i înapoiez portretul, tot atît de antipatic ca şi persoana sa, împreună cu scrisorile ei, şi mai plicticoase încă decît conversaţia.

— Cu toate acestea Corisanda vă iubeşte, obiectă cu timiditate Pilade.

— Şi ce-mi pasă mie de asta, dacă eu n-o iubesc? replică Oreste cuprins de un fel de furie. Parcă de asta îmi arde mie acum! Trebuie să fiu oare milostiv cu dragostea mea faţă de toate neroadele şi femeiuştile care au fantezia să se amorezeze de mine? Sînt eu prea bun. Mă las prea uşor înduioşat cînd îmi fac ochi dulci, în extaz, de scîncetele, de suspinele şi de ieremiadele lor continue şi sfîrşesc prin a mi se aprinde călcîiele, blestemîndu-mi în acelaşi timp bunătatea, slăbiciunea şi laşitatea. De aici înainte voi fi de o cruzime hyrcaniană, am să fiu rece ca Hippolit şi voi fugi de femei întocmai ca şi Iosif. Tare îndemînatecă va fi acea doamnă Putifar care îşi va agăţa ghearele de pulpana mantiei mele! Mă declar, de acum înainte, misogin, adică duşman înverşunat al fustei, fie ea din lînă ordinară, sau din tafta. La naiba cu ducesele şi curtezanele, cu burghezele şi cu păstoriţele! Cine spune femeie spune necazuri, decepţii sau aventuri neplăcute. Le urăsc din creştet pînă-n tălpi, de la pălărie pînă la botine şi am să mă zaharisesc în castitate la fel ca un călugăraş în gluga sa. Corisanda asta blestemată m-a dezgustat pentru totdeauna de semenele ei. Am să renunţ la...

Oreste ajunsese aici cu discursul său, cînd, ridicîndu-şi capul parcă pentru a lua Cerul drept martor al hotărîrii sale, o zări din întîmplare pe

Isabella la fereastră. Tînărul îl lovi cu cotul pe tovarăşul său şi îi spuse :

— Priveşte colo, la fereastra de sus, acea adorabilă şi delicioasă făptură care pare mai degrabă o zeitate decît o femeie, strălucitoare ca Aurora în pragul Răsăritului, cu cosiţele castanii-cenuşii, cu faţa luminoasă şi ochii atît de dulci. Ce farmec, cîtă graţie, cum stă aşa rezemată în coate şi puţin aplecată înainte, de-i poţi vedea, sub vălul cămăşuţei, rotunjimile sînului ei de fildeş ! Pun rămăşag că are cel mai bun caracter şi nu seamănă deloc cu celelalte femeiuşti. De bună seamă că are o fire modestă, amabilă şi politicoasă, iar conversaţia îi este agreabilă şi fermecătoare !

— La dracu ! răspunse Pilade rîzînd, ce ochi straşnici puteţi să aveţi ca să descoperiţi toate acestea de aici ! Despre mine, eu nu văd nimic altceva decît o femeie stînd la fereastră, destul de drăguţă, ca să spun adevărul, dar care, fără nici o îndoială, nu posedă incomparabilele perfecţiuni cu care o înzestraţi cu atîta dărnicie.

— Oh ! o şi iubesc teribil. M-am aprins nebuneşte după ea, îmi trebuie şi o voi avea, chiar de va fi nevoie, spre a-mi ajunge ţelul, să mă folosesc de cele mai subtile tertipuri şi înşelătorii, să-mi cheltuiesc averile şi să spintec o sută de rivali.

— Mai domol, mai domol, nu vă mai înfierbîntaţi atîta rărunchii, aţi putea să căpătaţi o pleurezie, rosti Pilade. Dar ce s-a întîmplat cu straşnica

ură față de neamul femeiesc, pe care o arborați mai adineauri cu atîta îngîmfare? A fost deajuns prima mutrișoară drăguță ca s-o pună pe fugă.

— Adineauri, cînd vorbeam și ocăram cum m-ai auzit, eu nu știam că există pe lume acest înger al splendorii, și tot ceea ce am rostit nu sînt decît blesteme vrednice de afurisenie, curată erezie, monstruozități, pentru care o implor pe Venus, zeița iubirilor, să se îndure de iertare.

— Ea are să vă ierte, să nu vă îndoiți de asta, întrucît este indulgentă cu îndrăgostiții smintiți, al căror drapel sînteți demn să-l purtați.

— Am să încep operațiile, rosti Oreste, și voi declara în chip curtenitor război frumoasei mele inamice.

Spunînd acestea, tînărul se opri, își aținti privirea spre Isabella, își scoase pălăria într-un chip pe cît de galant pe atît de respectuos, încît pana-i nesfîrșit de lungă mătură pămîntul, și din vîrful degetelor trimise o sărutare în direcția ferestrei.

Tînăra comediană, care observase desfășurarea lucrurilor, luă un aer rece și grav, ca pentru a-l face să înțeleagă pe acest insolent că se înșela, închise fereastra și trase perdeaua.

— Iat-o pe Aurora ascunsă de un nor, rosti Pilade, și lucrul acesta nu este de bun augur pentru restul zilei.

— Dimpotrivă, eu consider ca un semn favorabil faptul că frumoasa s-a retras. Cînd ostașul

se ascunde înapoia crenelurilor turnului înseamnă că săgeata asediatorului a avut efect. Aripioara i-a fost atinsă, ţi-o spun eu, iar acest sărut o va sili să se gîndească la mine toată noaptea, chiar de-o fi numai ca să mă ocărască şi să mă învinovăţească de neruşinare, defect care nu displace femeilor. Acum între mine şi această necunoscută există ceva. Este adevărat, un fir foarte subţire, dar pe care îl voi întări în aşa fel încît să fac din el o frînghie spre a ajunge la balconul prinţesei.

— Cunoaşteţi de minune teoriile şi stratagemele dragostei, rosti Pilade pe un ton respectuos.

— Am şi eu cîteodată această impresie, răspunse Oreste ; acum să intrăm în casă, frumoasa înspăimîntată nu-şi va mai face curînd apariţia. Chiar astă-seară oamenii mei de încredere vor intra în acţiune.

Cei doi prieteni urcară încet treptele vechiului palat şi dispărură îndărătul uşii grele. Să ne întoarcem acum la actorii noştri.

Nu departe de han se afla o sală de jocuri cu mingea, cum nu se putea mai nimerită pentru a se da acolo spectacole. Comedienii o închiriaseră, iar un meşter tîmplar din oraş, sub directivele Tiranului, o amenajă în vederea noii sale destinaţii. Un pictor-geamgiu, care se îndeletnicea cu mîzgălirea firmelor şi cu zugrăvirea blazoanelor ori a armoriilor pe caleşti, drese decorurile obosite şi şterse, ba chiar pictă, cu destul succes,

unul nou. Încăperea unde se dezbrăcau şi se îmbrăcau jucătorii fu aranjată ca foaier pentru comedieni, cu paravane ce înconjurau toaletele actriţelor, formînd un fel de loji. Toate locurile numerotate fuseseră reţinute din timp, iar încasările promiteau să fie bune.

— Ce păcat, îi spuse Tiranul lui Blazius pe cînd socoteau piesele pe care puteau să le joace, ce păcat că Zerbina ne lipseşte ! O subretă este la drept vorbind grăuntele de sare, *mica salis* [1], elementul picant al comediilor. Veselia sa scînteietoare luminează scena ; ea reînsufleţeşte pasajele ce lîncezesc şi stimulează rîsul care nu vrea să se hotărască, arătîndu-şi cele treizeci şi două de perle mărginite de carminul aprins. Datorită flecărelii, obrăzniciei şi lascivităţii sale pune mai bine în valoare prefăcătoriile pudice, dulceaţa vorbirii şi gînguritul amorezei. Culorile ţipătoare ale fustei îndrăzneţe distrează ochii, şi subreta poate să-şi descopere pînă la jartiere, sau pe aproape, un picioruş fin bine reliefat într-un ciorap roşu cu margini aurii, perspectivă agreabilă atît pentru tineri cît şi pentru bătrîni, pentru bătrîni mai cu seamă, cărora le redeşteaptă adormitele înclinări spre desfriu.

— Cu siguranţă, răspunse Blazius, subreta înseamnă un condiment preţios, şipul cu mirodenii pe care le presari la momentul potrivit peste lipsa

[1] Fărîma de sare (lat.).

de gust a comediilor timpului. Însă trebuie să ne lipsim de aşa ceva. Nici Isabella şi nici Sérafina nu pot juca acest rol. Dealtminteri noi avem nevoie de o amoreză şi de o mare cochetă. Să fie al dracului marchizul de Bruyères, ăsta care ne-a răpit perla, minunea şi modelul subretelor, în persoana incomparabilei noastre Zerbina !

Pe cînd cei doi comedieni ajunseseră aici cu conversaţia, în faţa hanului se auziră sunete argintii de zurgălăi ; numaidecît un tropot viu şi cadenţat răsună pe caldarîmul curţii, iar cei doi actori, rezemîndu-şi coatele de balustrada galeriei prin care se plimbau, văzură trei catîrci impopoţonate după moda spaniolă, cu penaje pe cap, broderii, ciucuri de lînă, ciorchini de clopoţei şi pături vărgate.

Totul era foarte curat şi măreţ, netrădînd cîtuşi de puţin nişte animale închiriate.

Prima catîrcă era încălecată de un hoţoman de lacheu, în livrea cenuşie, înarmat cu un cuţit de vînătoare la brîu, şi cu o archebuză la oblîncul şeii ; aerul îi era obraznic ca al unui mare senior şi, altfel îmbrăcat, ar fi putut trece foarte bine drept stăpîn. Lacheul trăgea după el, cu ajutorul unei curele încolăcite în jurul braţului, cea de-a doua catîrcă, împovărată cu două pachete enorme ce stau în cumpănă de fiecare parte a samarului, acoperite cu o capă de muestra de Valencia.

ea de-a treia catîrcă, cu o înfăţişare mai arăţă şi cu o călcătură şi mai mîndră decît a celalte două, ducea o femeie tînără, înfofolită duros într-o haină îmblănită; pe cap purta o lărie de fetru cenuşie împodobită cu o pană şie, cu borurile lăsate peste ochi.

— Ia stai! exclamă Blazius întorcîndu-se către ran, cortegiul ăsta nu-ţi reaminteşte oare ceva? i se pare că nu aud pentru prima oară răsunînd rgălăii ăştia.

— Pe sfîntul Alipantin! răspunse Tiranul, astea t chiar catîrcele care au venit să ne-o răpească Zerbina, la răspîntia Crucii. Cînd vorbeşti de p...

— I se vede pana, îl întrerupse Blazius; oh, de trei ori şi de patru ori preafericită, ce metă să fie însemnată cu creta albă! Este într-adevăr *señora* Zerbina în persoană; sare jos din, cu acea mişcare ştrengărească a şoldurilor are este specialitatea ei şi îşi aruncă haina în braţele lacheului. Uite cum îşi scoate pălăria şi um îşi scutură părul, întocmai ca o păsărică peele. Haidem să-i ieşim iute în întîmpinare; să coborîm cîte patru trepte deodată.

Blazius şi Tiranul coborîră în curte şi se întîlniră cu Zerbina la începutul peronului. Sprinara fată sări de gîtul Pedantului şi îi prinse capul ntre mîini:

— Trebuie să te îmbrățișez, strigă ea unind acțiunea cu cuvîntul, și să-ți sărut din toată inima masca bătrînă, cu aceeași pornire ca și cum ai fi un tînăr chipeș, într-atît sînt de bucuroasă că te revăd. Să nu fii gelos, Irod, și nu mai încrunta din sprîncenele tale negre și groase, de parcă ai porunci uciderea pruncilor nevinovați. Am să te îmbrățișez și pe tine. Am început cu Blazius pentru că el este cel mai urît.

Zerbina își îndeplini în chip loial promisiunea, întrucît era fată de cuvînt și care își avea, în felul ei, cinstea sa. Oferind fiecăruia dintre cei doi actori cîte un braț, Zerbina se urcă la catul unde jupîn Bilot poruncise să i se pregătească o cameră. Cum trecu pragul încăperii, Zerbina se aruncă într-un fotoliu și începu să respire zgomotos, ca o persoană căreia i s-a luat de pe umeri o povară grea.

— Nici nu puteți să vă închipuiți cîtă plăcere simt că mă regăsesc printre voi, se adresă ea celor doi comedianți, după un moment de liniște ; dar să nu credeți acum că sînt îndrăgostită de mutrele voastre bătrîne, tocite de ceruză și de tot felul de boieli. Nu iubesc pe nimeni, slavă Domnului ! Marea mea bucurie se datorește faptului că mă întorc iarăși în elementul meu, și întotdeauna te simți rău în afara elementului tău. Apa nu convine păsărilor, după cum nici aerul peștilor. Primele se îneacă în apă, iar peștii se înăbușă

în aer. Eu sînt comediană din fire, iar teatrul este atmosfera mea. Numai acolo pot respira în largul meu; mirosul luminărilor fumegînde îmi place mai mult decît parfumurile de civetă, smirnă, ambră cenușie, mosc și piele de Spania. Mirosul de stătut al culiselor îmi alintă nările ca un balsam. Soarele mă plictisește și viața reală mi se pare searbădă. Simt nevoia să slujesc iubiri imaginare și îmi trebuie, ca să-mi desfășor activitatea, lumea de aventuri romanțioase care se agită în comedii. De cînd poeții nu-mi mai împrumută glasurile lor, am impresia că sînt mută. Prin urmare, vin să-mi reiau rolul. Nădăjduiesc că n-ați angajat pe nimeni ca să mă înlocuiască. Este greu dealtminteri să fiu înlocuită. Dacă totuși s-ar fi întîmplat acest lucru, numaidecît mi-aș fi înfipt ghearele în mutra pațachinei, și i-aș fi spart cel puțin patru dinți din față, cînd aș fi dat cu ea de rampa scenei. Cînd îmi încalcă cineva drepturile, sînt rea ca un diavol împielițat.

— N-are să fie nevoie să te dedai la nici un masacru, rosti Tiranul. Nu avem subretă. Leonarda este cea care îți juca rolurile, îmbătrînite și schimbate ca pentru o *dueña,* metamorfoză destul de tristă și plicticoasă, la care ne împingea nevoia. Dacă, folosindu-te de una din acele alifii magice de care vorbea Apuleius [1], te-ai fi preschimbat

---

[1] *Apuleius* (125—sf. secolului al II-lea e.n.), scriitor latin. Autorul romanului *Măgarul de aur.*

adineauri într-o păsărică şi, aşezată pe streaşină, ai fi ascultat conversaţia dintre mine şi Blazius, ţi s-ar fi întîmplat un lucru rar pentru absenţi, anume de a-ţi auzi elogiul în stilul liric, pindaric şi ditirambic.

— Minunat, răspunse Zerbina, văd că sînteţi tot aceiaşi buni camarazi de altădată şi că i-aţi dus lipsa micuţei voastre Zerbinetta.

Nişte rîndaşi de la han intrară în cameră purtînd o sumedenie de pachete, cutii, valize, pe care comediana le trecu în revistă, pentru ca apoi să le desfacă sau să le descuie, în prezenţa celor doi colegi, cu mai multe cheiţe, trecute printr-un inel de argint.

Puteai să vezi o sumedenie de lucruri frumoase de găteală, lenjerie fină, ghipiuri, dantele, bijuterii, bucăţi de catifea, mătăsuri de China : un întreg trusou pe cît de elegant şi de atrăgător, pe atît de bogat.

Se mai afla acolo, printre altele, şi un săculeţ de piele lung, larg, greu, burduşit de bănet pînă la gură. Zerbina desfăcu baierele săculeţului şi revărsă pe masă grămada de monezi. Ai fi spus că ai de-a face cu apa Pactolului[1] prefăcută în monezi de aur. Subreta îşi cufundă mîinile mici

---

[1] *Pactol,* mic rîu din Lydia, celebru prin nisipurile aurifere.

şi oacheşe în mormanul de aur, asemenea unei vînturătoare într-o grămadă de grîu şi ridică atît cît puteau cuprinde palmele sale adunate în formă de cupă, pentru ca apoi să le deschidă şi să lase să cadă iarăşi ludovicii de aur într-o ploaie strălucitoare, mai deasă chiar decît aceea cu care a fost sedusă Danae, fiica lui Acrise, în turnul ei de aramă. Ochii Zerbinei scînteiau cu o strălucire la fel de vie ca şi a pieselor de aur, nările i se dilataseră şi un rîs nervos îi descoperea dinţii albi.

— Séraﬁna ar crăpa de furie, nu altceva, dacă m-ar vedea cu atîta bănet, spuse Subreta întorcîndu-se către Irod şi Blazius ; eu vi-l arăt pentru a vă dovedi că nu lipsurile mă aduc înapoi în sînul familiei, ci numai dragostea curată faţă de artă. Cît despre voi, dragi prieteni, dacă sînteţi lefteri, băgaţi-vă labele în grămada de bani şi luaţi cît veţi putea apuca cu toate cele cinci degete, luaţi vîrtos, după moda nemţească.

Comedianţii îi mulţumiră pentru generozitatea ei, asigurînd-o că nu duceau lipsă de nimic.

— Ei bine ! spuse Zerbina, atunci poate vă vor fi de folos cu altă ocazie. Am să vă păstrez porţia în caseta mea, ca o vistiernică de încredere.

— Aşadar i-ai dat paşaportul bietului marchiz, rosti Blazius cu un aer plin de gravitate : deoarece tu nu faci parte dintre femeile care sînt părăsite.

Rolul Ariadnei[1] nu ţi se potriveşte. Pe tine te prinde rolul lui Circe[2]. Şi totuşi era un senior magnific, chipeş şi falnic, cu maniere ca la Curtea regală, spiritual, şi care merita, în toate privinţele, să fie iubit vreme mai îndelungată.

— Planul meu, răspunse Zerbina, este să-l păstrez cu grijă, ca pe un inel la deget, ca pe bunul cel mai preţios din caseta mea. Nu-l abandonez cituşi de puţin, şi, dacă l-am părăsit, e ca să-l fac să vină după mine.

— *Fugax sequax, sequax fugax*[3], reluă Pedantul ; aceste patru cuvinte latineşti cu rezonanţă cabalistică, ce par un orăcăit de batraciene împrumutat din comedia *Broaştele* a domnului Aristofan, poetul atenian, conţin miezul teoriilor despre iubire şi pot sluji drept regulă de purtare atît pentru neamul bărbaţilor cît şi pentru toate femeile de pe lume.

— Şi ce cîntă latineasca ta, bătrîne Pedant? întrebă Zerbina ; ai uitat să o tălmăceşti în franţuzeşte, scăpînd din vedere că nu toată lumea a fost diriginte de colegiu ca tine, care mînuiai nuiaua printre elevi.

---

1 *Ariadna*, personaj mitologic : fiica lui Minos, regele Cretei ; se îndrăgosteşte de Tezeu, care o rapeşte din Labirint.

2 *Circe*, vrăjitoare mitologică, temută pentru frumuseţea şi vrăjile ei. A transformat în purcei pe însoţitorii lui Ulise.

3 Fugarul (e) urmăritor, urmăritorul (e) fugar (lat.).

— Am putea s-o tălmăcim, răspunse Blazius, prin două stihuri sau versulețe în forma următoare :

De fugi, după tine se aține,
De calea i-o ații, fuge precis de tine.

— Ia te uită ce mai poezie, spuse Zerbina rîzînd. Niște versuri strașnice pentru răvașele de plăcintă sau pentru gogoșile cu zahăr. Cred că merg pe melodia *Robin et Robine*.

Și unde începu zvăpăiata creatură să cînte cît o ținea gura versurile Pedantului, dar cu o voce atît de limpede, de argintie și de minunată, încît era o plăcere să o asculți.

Și își acompania cîntecul cu o mimică atît de expresivă, cu niște mutre vesele, cînd bosumflate, de-ai fi putut crede că ești de față la urmărirea și la fuga celor doi amanți, unul înflăcărat, celălalt disprețuitor.

După ce și-a dat frîu liber nebuniilor, cît o lăsase inima, Zerbina se domoli și deveni serioasă.

— Ascultați acum întîmplările prin care am trecut. Marchizul poruncise valetului și conducătorului de catîri care mi-au ieșit înainte la răspîntia Crucii, să mă ducă la un mic castel sau pavilion de vînătoare, situat într-una din pădurile sale, foarte retras și greu de descoperit, afară numai dacă nu știi de existența lui, întrucît este ascuns bine de niște șiruri întunecate de brazi. Aici vine să se distreze și să chefuiască veselul nostru senior

împreună cu alți cîțiva prieteni, la fel de pricepuți la de-alde astea. Poți să strigi cît vrei *tope* și *masse*[1] fără ca să te audă nimeni altcineva decît un servitor bătrîn, care aduce mereu sticle pline în locul celor goale.

Tot aici își adăpostește dumnealui amorurile și fanteziile galante. În pavilion se află un apartament foarte drăguț, tapisat cu tapete de Flandra, reprezentînd tot felul de păduri și de crînguri ; să vă spun cum era și mobilat : un pat după moda veche, dar larg, moale, cu perdele fine și multe perne ; o masă de toaletă bine aranjată, de pe care nu lipsește nimic din ceea ce îi e trebuincios unei femei, fie ea chiar și ducesă, piepteni, bureți, flacoane cu parfumuri, opiate, cutii cu alunițe, pomezi și farduri pentru buze, cremă de migdale, fotolii, scaune și taburete căptușite după pofta inimii și un covor turcesc atît de gros, încît puteai să cazi oricum pe el fără să pățești ceva. Acest lăcaș retras este adăpostit în chip tainic în etajul al doilea al 'pavilionului. Spun în chip tainic, întrucît de afară este cu neputință să-i bănuiești măreția și luxul. Scurgerea vremii a înnegrit zidurile, care ar părea că sînt gata-gata să se năruie, de n-ar fi o iederă care le îmbrățișează și le susține. Trecînd pe dinaintea micului castel, l-ai crede nelocuit ; jaluzelele și draperiile de la ferestre împiedică, seara și noaptea, ca lumina lu-

---

[1] „Pontez" și „merg mai departe" (la jocuri de noroc) (fr.).

mînărilor și a focului din cămin să se răspîndească peste cîmpuri.

— Pavilionul acesta ar putea constitui un strașnic decor pentru desfășurarea actului al cincilea al unei tragi-comedii, o întrerupse Tiranul. Într-o asemenea casă s-ar putea măcelări între ei în voie.

— Obișnuința rolurilor tragice îți întunecă imaginația, exclamă Zerbina. Dimpotrivă, este o locuință foarte veselă, întrucît marchizul nu este cîtuși de puțin feroce.

— Continuă-ți povestea, Zerbina, rosti Blazius cu un gest de nerăbdare.

— Cînd am ajuns aproape de acest castel sălbatic, urmă Zerbina, nu mi-am putut stăpîni o oarecare teamă. N-aveam de ce să-mi fie frică pentru virtutea mea, dar prin minte mi-a trecut o clipă gîndul că marchizul voia să mă zăvorască aici, în vreun soi de ascunziș, de unde să mă scoată din cînd în cînd, după bunul plac al capriciilor sale. N-am nici o înclinație pentru donjoanele cu răsuflători zăbrelite și n-aș suporta captivitatea, nici chiar de-aș fi sultana favorită a preamăritului sultan ; dar mi-am spus : „Eu sînt de meserie subretă și, de-a lungul vieții mele, am ajutat să evadeze atîtea Isabelle, Leonore și Doralise încît voi putea, fără discuție, să găsesc un șiretlic pentru a mă salva și pe mine, dacă, totuși, va voi cineva să mă rețină aici cu forța. Ar fi tare nostim ca vreun gelos s-o facă prizonieră pe Zerbina !“

Am intrat deci cu un aer brav și am fost surprinsă în chipul cel mai agreabil de pe lume, văzînd că această locuință posomorîtă, care se strîmba la trecători, surîdea oaspeților. Ruină pe dinafară, lux pe dinăuntru. Un foc strașnic ardea în cămin. Lumînări trandafirii își reflectau luminile în oglinzile candelabrelor din perete, iar pe masa încărcată cu sumedenie de vase de cristal, de argintării și sticle, aștepta să fie servit un supeu pe cît de abundent, pe atît de delicat. Aruncate neglijent pe marginea patului, bucăți mari de stofă adunau în cutele lor felurite răsfrîngeri de lumină. Pe măsuța de toaletă se aflau bijuterii, brățări, coliere, cercei care aruncau flăcărui albastre și licăriri jucăușe de aur. Mă simțeam acum cu totul liniștită. O țărăncuță, dînd la o parte portiera, veni să-și ofere serviciile și mă ajută să-mi scot costumul de călătorie pentru a îmbrăca o rochie mai potrivită, care se afla gata pregătită în garderob ; în curînd își făcu apariția și marchizul.

Mă găsi fermecătoare în rochia de casă din tafta strălucitoare, cu ape albe și cireșii, și se jură că mă iubește într-adevăr la nebunie. Apoi am cinat și, oricît ar dăuna modestiei mele, trebuie să mărturisesc că am fost strălucitoare. Mă simțeam îndrăcit de spirituală ; vorbele de duh șuvoiau nu altceva și, printre scînteietoare explozii de rîsete, dădeam replici scăpărătoare la tot pasul ; a fost o voioșie, o vervă, o furie de veselie care nici nu pot fi închipuite. Zău de n-ar fi fost

cu putință să-i fac să joace și pe morți și să incendiez chiar și cenușa bătrînului rege Priam. Marchizul orbit, fascinat, îmbătat, mă numea cînd înger, cînd demon; îmi propuse să-și omoare soția și să se căsătorească cu mine. Scumpul de el! ar fi fost în stare să-și respecte cuvîntul, dar n-am vrut eu, spunîndu-i că asemenea vărsări de sînge erau lucruri searbede, burgheze și comune. Nu cred că Laïs, frumoasa Imperia și doamna Vannoza, care a fost iubita unui papă, să fi înveselit vreodată un festin nocturn într-un chip mai galant. Și așa a fost timp de mai multe zile. Totuși, încetul cu încetul, marchizul deveni visător, părea să caute ceva de care nu-și dădea seama și care îi lipsea. Făcu cîteva curse călare și invită chiar doi sau trei prieteni ca pentru a se distra. Știindu-l vanitos, m-am gătit pe cît am putut mai frumos și am dublat porția în ceea ce privea amabilitățile, grațiile și sclifoselile în fața acestor boiernași care niciodată în viața lor nu mai luaseră parte la o asemenea sărbătoare; la desert, dintr-o farfurie spartă de porțelan de China mi-am făcut niște castaniete și am dansat o sarabandă atît de nebună, de lascivă, de turbată, încît ar fi dus la afurisenie veșnică pînă și pe un sfînt.

A fost unic: brațele extaziate, deasupra capului, picioarele strălucitoare ca fulgerele în vîrtejul fustelor, șoldurile mai neastîmpărate decît argintul viu, trupul cambrat de atingeam parchetul cu umerii, niște sîni care zburdau în voie, totul in-

cendiat de priviri și de surîsuri capabile să aprindă o sală, dacă aș fi putut executa vreodată un asemenea dans pe scena unui teatru.

Marchizul strălucea în gloria sa, mîndru ca un rege de a avea o asemenea amantă ; dar a doua zi se arătă posomorît, fără vlagă, cu gîndurile aiurea. Mi-am încercat filtrele cele mai irezistibile ; dar vai ! ele nu mai aveau nici o putere asupra lui. Această stare părea să-l mire chiar și pe el.

Uneori mă privea cu foarte mare atenție, parcă pentru a studia sub trăsăturile mele asemănarea cu o altă persoană. Să mă fi luat el oare, gîndeam eu, pentru a sluji drept întrupare unei amintiri și să-i fi redeșteptat o iubire pierdută ? Nu, îmi răspundeam eu, fantezii melancolice de acest soi nu intră în firea sa. Asemenea visări și himere se potrivesc hipocondricilor bilioși și nu oamenilor veseli, cu obrajii rumeni și urechile roșii.

— Nu se săturase oare ? spuse Blazius, deoarece chiar și ambrozia te poate dezgusta, iar zeii vin uneori să ronțăie pe pămînt pîinea neagră a oamenilor.

— Află, domnule neghiob, răspunse Zerbina, dînd o mică palmă peste degetele Pedantului, că niciodată nu se plictisește cineva de mine, mi-ai spus-o chiar dumneata adineauri.

— Iartă-mă, Zerbina, și spune-ne ce se petrecea în mintea plină de imaginație a domnului marchiz ; ard de nerăbdare să aflu.

— În sfîrșit, reluă Subreta, tot gîndindu-mă la problema aceasta, am înțeles ce-l mîhnea pe marchiz în fericirea sa și am descoperit dorința vie după care suspina acest Sybarit pe culcușul voluptății sale. El avea femeia, dar tînjea după comediană. Acea înfățișare strălucitoare cu care te îmbracă luminile, fardurile, costumele, diversitatea și acțiunea rolurilor se risipise tot așa cum se stinge splendoarea factice a scenei cînd, după terminarea piesei, vine ușierul de stinge lumînările. Reîntorcîndu-mă în culise, pierdusem pentru el o parte din farmecele mele. Nu-i mai rămînea decît Zerbina ; însă pe cine iubea el în mine era Lisette, era Marton, era Marinette, fulgerul surîsului și văpaia ochilor, replica alertă, mutrișoara nerușinată, costumele năstrușnice, dorința și admirația publicului. El căuta, dincolo de înfățișarea mea de toate zilele, înfățișarea mea de teatru : deoarece noi, actrițele, cînd nu sîntem urîte, posedăm două frumuseți, una compusă și cealaltă naturală ; o mască și o figură. Adeseori masca este cea preferată, chiar dacă figura este frumoasă. Ceea ce dorea marchizul era subreta pe care o văzuse în *Palavrele căpitanului Matamore*, și eu nu i-o înfățișam decît pe jumătate. Capriciul care îi leagă pe anumiți seniori de comediene este mult mai puțin senzual decît se crede. Este mai degrabă o pasiune a spiritului, decît a trupului. Ei cred că ating idealul strîngînd în brațe realul, dar imaginea urmărită le scapă ; o actriță este ca un ta-

bijou pe care trebuie să îl contempli de la distanță și sub o lumină prielnică. Dacă te apropii, vraja se risipește. Eu însămi începusem să mă plictisesc. Dorisem de tare multe ori să fiu iubită de un nobil cu vază, să am toalete bogate, să trăiesc fără grijă în rafinamentele și plăcerile luxului, și adeseori mi s-a întîmplat să blestem soarta aspră care mă silea să rătăcesc prin tîrguri și orașe, înghemuită într-o căruță, asudînd vara și degerînd iarna, ca să-mi îndeplinesc meseria de saltimbancă. De-abia așteptam un prilej ca să termin cu această viață mizerabilă, fără să bănuiesc că ea însemna chiar viața mea, rațiunea mea de a fi, talentul meu, poezia mea, farmecul meu și strălucirea mea personală. Fără această rază de artă, care mă transfigurează, mă înnobilează puțin, eu n-aș fi decît o nerușinată de rînd ca atîtea altele. Thalia, zeița fecioară, mă ocrotește cu mantia ei, iar versurile poeților, adevărați tăciuni aprinși, atingîndu-mi buzele, le purifică de atîtea săruturi lascive și prefăcute. Zilele cît am stat în pavilionul marchizului mi-au deschis ochii. Am priceput că acest brav gentilom nu era îndrăgostit numai de ochii mei, de dinții mei, de trupul meu, ci tare mult și de acea mică scînteie care strălucește în mine și datorită căreia mă aplaudă spectatorii. Într-o bună zi i-am făcut cunoscut fără de nici un ocol că voiam să-mi iau zborul și că nu-mi convenea să fiu amanta pe viață a unui senior; că prima venită putea foarte bine să facă acest

lucru, şi să-mi îngăduie, fără supărare, să plec, asigurîndu-l, dealtminteri, că ţineam mult la el şi că îi eram cu totul recunoscătoare pentru dărnicia sa. Marchizul păru mai întîi surprins, dar nu supărat şi, după ce a reflectat cîteva clipe, îmi spuse: „Şi ce-ai de gînd să faci, drăguţo?" I-am răspuns: „Să ajung din urmă, pe drum, trupa lui Irod, sau s-o întîlnesc la Paris, dacă a şi ajuns cumva acolo. Vreau să-mi reiau rolul de subretă; a trecut multă vreme de cînd nu i-am mai păcălit pe-alde Geronte." Vorbele astea stîrniră rîsul marchizului. „Ei bine! exclamă el, porneşte înainte cu echipajul de catîri pe care ţi-l pun la dispoziţie. Am să te urmez cît de curînd. Am de rezolvat cîteva chestiuni pe care le-am neglijat şi care impun prezenţa mea la Curte, şi în afară de asta a trecut atîta vreme de cînd ruginesc în provincie. Ai să-mi permiţi desigur să te aplaud şi, de-o fi să ciocănesc la uşa cabinei tale, sper că ai să-mi deschizi." Am luat un aer tare pudic, dar care nu avea nimic descurajator. „Ah! Domnule marchiz, ce-mi cereţi dumneavoastră!" Ca să nu mai lungesc vorba, după ce ne-am luat cel mai drăgăstos rămas bun, am sărit pe catîrcă şi iată-mă la „Stema Franţei".

— Însă, rosti Irod pe un ton de îndoială, dacă marchizul n-are să vină, ai să fii teribil de păcălită.

Această idee i se păru atît de caraghioasă Zerbinei, încît se răsturnă în fotoliu şi se porni să

rîdă în hohote, ținîndu-se de burtă de atîta rîs, nu altceva.

— Să nu vină marchizul! strigă ea cînd se potoli, poți să dai dispoziție de pe acum să-i rețină apartamentul. Îmi era tare teamă că în pasiunea lui înfocată să nu mi-o fi luat înainte. Aha, așa! te îndoiești de farmecele mele, Tiranule, pe cît de neghiob, pe atît de crud? Hotărît lucru, tot jucînd în tragedii, te-ai prostit de tot. Aveai mai multă minte altădată.

Leandru și Scapin, care aflaseră de la rîndaș despre sosirea Zerbinei, intrară în cameră și îi urară bun venit. Curînd apăru și doamna Leonarda, ai cărei ochi de buhă se aprinseră la vederea aurului și a bijuteriilor întinse pe masă. Leonarda se arătă față de Zerbina de slugărnicia cea mai josnică. Isabella veni și ea, iar Subreta îi făcu cadou, din toată inima, o bucată mare de tafta. Numai Sérafina rămase închisă în cameră. Amorul ei propriu nu-i putuse ierta rivalei sale inexplicabila preferință manifestată de marchiz.

Îi povestiră Zerbinei că Matamore înghețase și murise pe drum, dar că îl înlocuiseră cu baronul de Sigognac, care luase drept poreclă pentru teatru numele, tare potrivit rolului, de căpitanul Fracasse.

— Are să fie o mare onoare pentru mine să joc alături de un gentilom ai cărui strămoși au luat parte la cruciade, rosti Zerbina, și am să mă silesc ca respectul să nu înăbușe în mine verva.

Din fericire acum m-am obişnuit cu persoanele de marcă.

Chiar în această clipă Sigognac intră în încăpere.

Zerbina, îndoindu-şi genunchiul, astfel încît să-şi înfoiască larg fusta, îi făcu o frumoasă reverenţă, ca la Curte, foarte reuşită şi ceremonioasă.

— Asta, rosti ea, este pentru domnul baron de Sigognac, şi acum iată şi pentru căpitanul Fracasse, colegul meu, adăugă ea, sărutîndu-l cu înfocare pe amîndoi obrajii, ceea ce îl făcu pe Sigognac să-şi piardă aproape cumpătul, nefiind încă obişnuit cu aceste libertăţi din teatru, pe tînăr tulburîndu-l dealtminteri şi prezenţa Isabellei.

Întoarcerea Zerbinei permitea schimbarea repertoriului într-un chip agreabil, şi întreaga trupă, cu excepţia Sérafinei, era cum nu se poate mai mulţumită de revedere.

Acum, că am văzut-o instalată cu tot dichisul în camera ei, în mijlocul veselilor ei camarazi, să ne interesăm de Oreste şi de Pilade, pe care i-am părăsit pe cînd intrau în casă, după plimbarea prin parc.

Oreste, adică tînărul duce de Vallombreuse, deoarece acesta era titlul său, abia gustă din mîncăruri şi nu o dată îşi uită pe masă paharul umplut de lacheu, într-atît avea imaginaţia preocupată de frumoasa femeie pe care-o zărise la fereastră. Zadarnic încerca să-l distreze cavalerul de Vidalinc, confidentul său; Vallombreuse nu

răspundea decît prin monosilabe la glumele amicale debitate de al său Pilade.

De îndată ce fu luat de pe masă și desertul, cavalerul îi spuse ducelui :

— Cele mai scurte nebunii sînt cele mai plăcute ; pentru ca să nu vă mai gîndiți la această frumusețe, nu trebuie decît să intrați în stăpînirea ei. Are să se afle numaidecît în situația Corisandei. Dumneavoastră aveți firea acelor visători cărora nu le plac din toată vînătoarea decît goana și, vînatul odată ucis, nici nu se mai apleacă măcar să-l ridice. Am să aranjez o hăituială ca să vă pice păsărica în plasă.

— Nu, nicidecum, reluă Vallombreuse, am să merg eu însumi ; așa după cum ai spus, numai urmărirea mă amuză și aș fi în stare să gonesc pînă la capătul pămîntului cea mai firavă vietate, fie ea cu păr sau cu pene, din hățiș în hățiș, pînă ce-aș cădea mort de oboseală. Nu-mi răpi această plăcere. Oh ! dacă aș avea fericirea să găsesc o ființă crudă, cred că aș adora-o, dar nu există așa ceva pe globul pămîntesc.

— Dacă n-ar fi cunoscute triumfurile dumneavoastră, spuse Vidalinc, ați putea fi învinuit, din această pricină, de înfumurare, însă scrinurile dumneavoastră, pline de bilete dulci, de portrete, de fundulițe, panglici, flori uscate, șuvițe de păr negru, blond sau roșcat și de atîtea alte dovezi de iubire, stau drept temeinică mărturie că sînteți modest cînd vorbiți astfel. Poate că o să fiți

servit după pofta inimii, deoarece tînăra de la fereastră mi se pare a fi cuminte, pudică și rece, de minune.

— O să vedem noi. Jupîn Bilot își dezleagă bucuros limba ; se pricepe de asemenea să tragă cu urechea și cunoaște istoria persoanelor care au tras la hanul său. Haidem să bem la el o sticlă de vin din Insulele Canare. Am să-l fac să ciripească și o să ne dea lămuriri despre această infantă pornită la drum.

Cîteva minute mai tîrziu, cei doi tineri intrau în hanul „Stema Franței" și întrebau de jupînul Bilot. Demnul hangiu, cunoscînd rangul oaspeților săi, îi conduse el însuși într-o încăpere scundă, frumos tapetată, unde strălucea, într-un cămin spațios, un foc pîlpîitor și luminos. Hangiul luă din mîna pivnicerului sticla, cenușie din pricina pulberii, și tapisată cu pînze de păianjen, îi dădu la o parte casca de ceară cu niște precauții infinite, scoase din gîtul sticlei, fără de smucituri, dopul îndărătnic și, cu o mînă tot atît de fermă ca și cum ar fi fost turnată în bronz, vărsă un fir de licoare blondă ca topazul în pocalele de Veneția, cu picior în spirală, pe care i le întinseseră ducele și cavalerul. Pe cînd își îndeplinea această funcție de paharnic, Bilot luase un aer de gravitate religioasă ; ai fi spus că e un preot al lui Bachus care oficiază și celebrează misterele zeiței sticle ; nu-i mai lipsea decît să fie încoronat cu iederă sau cu frunze de viță-de-vie. Ceremo-

niile acestea sporeau valoarea vinului pe care-l servea, într-adevăr foarte bun și mai demn pentru un ospăț regal decît pentru un han.

Hangiul era pe punctul să se retragă, cînd Vallombreuse, făcîndu-i un semn misterios din ochi, îl opri în pragul ușii.

— Jupîn Bilot, îi spuse el, ia un pahar de pe raft și bea în sănătatea mea o dușcă din vinul acesta.

Tonul nu admitea nici o replică, și dealtminteri Bilot nu se lăsa rugat pentru a ajuta un oaspe să-i consume comorile pivniței. Hangiul își ridică paharul în chip de salut și îi dădu pe gît conținutul pînă la ultima picătură.

— Strașnic vin, exclamă el cu un plescăit lacom și sonor, lovindu-și limba de cerul gurii; apoi rămase în picioare, cu mîna rezemată de marginea mesei și cu ochii ațintiți asupra ducelui, așteptînd să afle ce voiau de la el.

— Ai lume multă în han ? întrebă Vallombreuse, și de ce soi ?... Bilot se pregătea să răspundă, dar tînărul duce preîntîmpină cuvintele hangiului și continuă : La ce folosește oare să umblu cu șiretlicuri cu un bătrîn nelegiuit ca tine ? Cine este femeia care ocupă camera a cărei fereastră dă în străduța din fața palatului Vallombreuse, a treia pornind dinspre colțul zidului ? Răspunde repede, și ai să capeți cîte o piesă de aur de fiecare silabă.

— La acest preț, spuse Bilot rîzînd din toată gura, ar trebui să fii tare virtuos pentru a întrebuința stilul laconic, atît de apreciat de antici. Cu toate acestea, cum eu sînt cu totul devotat senioriei-voastre, n-am să mă folosesc decît de un singur cuvînt : Isabella !

— Isabella ! nume fermecător și romanesc, exclamă Vallombreuse ; dar nu te mai folosi de această sobrietate lacedemoniană. Fii mai vorbăreț și povestește-mi cu de-amănuntul tot ceea ce știi despre această infantă.

— Am să mă supun ordinelor senioriei-sale, răspunse jupîn Bilot, închinîndu-se. Pivnița mea, bucătăria mea, secretele mele sînt cu totul la dispoziția sa. Isabella este o comediană care face parte din trupa domnului Irod, actualmente găzduită la hanul „Stema Franței".

— O comediană ! exclamă tînărul duce cu un aer de dezamăgire, aș fi luat-o mai degrabă, după înfățișarea sa discretă și rezervată, drept o doamnă nobilă sau o burgheză bogată, decît drept o saltimbancă rătăcitoare.

— Oricine se poate înșela, continuă Bilot, domnișoara are purtări foarte decente. Ea joacă pe scenă rolul de ingenuă, rol pe care nu-l părăsește nici în afara teatrului. Virtutea sa, deși foarte expusă, întrucît fata este frumoasă, n-a suferit nici o știrbire și ar avea dreptul să poarte pe cap coroana de lămîiță virginală. Nimeni nu se pricepe să dea mai bine pașaportul curtezanilor insistenți,

printr-o politețe precisă și glacială, care nu lasă nici un pic de speranță.

— Toate astea îmi plac, rosti Vallombreuse, și nu urăsc nimic mai mult decît facilitățile prea fățișe și cetățile care sună predarea, cerînd să capituleze, mai înainte chiar de a se fi dat asaltul.

— Ar trebui mai multe forțe ca să fie cucerită această citadelă, exclamă Bilot, cu toate că dumneavoastră sînteți un căpitan îndrăzneț și strălucitor, puțin obișnuit să întîmpinați rezistență, și asta cu atît mai mult cu cît fata este păzită de sentinela foarte atentă a unei iubiri curate.

— Așadar are un iubit, această cuminte Isabella? strigă tînărul duce pe un ton triumfător, dar în același timp și înciudat, întrucît, pe de o parte, el nu credea deloc în virtutea femeilor, iar pe de altă parte era supărat că află de existența unui rival.

— Eu am spus iubire, și nu iubit, continuă hangiul cu o insistență respectuoasă, ceea ce nu este același lucru. Senioria-voastră este prea expertă în materie de chestiuni galante pentru a nu aprecia această diferență, cu toate că are o aparență subtilă. O femeie care are un iubit poate să aibă și doi, după cum spune cîntecul ; dar o femeie care are o iubire este cu neputință sau cel puțin foarte anevoios de înfrînt. Ea posedă ceea ce îi oferiți dumneavoastră.

— Discuți despre problemele astea, spuse Vallombreuse, ca și cum ai fi studiat tratatele despre

dragoste și sonetele lui Petrarca. Nu te credeam savant decît în materie de sosuri și de vinuri. Și care este obiectul acestei platonice tandreți?

— Un comediant din trupă, răspunse Bilot, despre care îmi închipui, mai mult ca sigur, că s-a angajat din pricina unei pasiuni, întrucît nu mi se pare că are purtările unui histrion de rînd.

— Ei bine! se adresă cavalerul Vidalinc prietenului său, trebuie să fiți mulțumit. Iată niște obstacole neprevăzute ce vi se ivesc în cale. O comediană virtuoasă este un lucru pe care nu-l întîlnești în fiecare zi, ceea ce vi se potrivește de minune. În plus, așa o să vă mai liniștiți dinspre partea aristocratelor și a curtezanelor.

— Ești oare sigur, continuă tînărul duce urmîndu-și gîndurile, că această castă Isabella nu-i acordă nici o intimitate nerodului, pe care îl și detest, de pe acum, din tot sufletul?

— Se vede bine că n-o cunoașteți, reluă jupîn Bilot; este ca o hermină care ar prefera să moară, decît să aibă o pată pe blana ei albă. Cînd acțiunea comediei cere îmbrățișări, poți să o vezi cum roșește pe sub fard și cum își șterge uneori obrazul cu dosul mîinii.

— Trăiască frumusețile trufașe, sălbatice și îndărătnice la strunit! strigă ducele; am s-o cravașez așa de bine, încît am s-o fac să meargă la pas, la buiestru, la trap, la galop și să execute toate cabrările după bunul meu plac.

— Nu veți obține nimic în chipul acesta, domnule duce, îngăduiți-mi să v-o spun, rosti jupîn Bilot făcînd o plecăciune ce trăda cea mai profundă umilință, așa cum se cuvine unui inferior care contrazice un superior, despărțit de el prin atîtea trepte ale scării sociale.

— Dar dacă i-aș trimite oare într-o cutie frumoasă de piele. niște cercei cu perle mari, un colier de aur cu mai multe șiraguri și cu prinzători din nestemate, o brățară în formă de șarpe cu două rubine mari, roșii ca focul, în loc de ochi ?

— V-ar înapoia toate aceste bogății, răspunzîndu-vă că o luați, fără îndoială, drept alta. Nu este deloc interesată, așa cum sînt cele mai multe dintre colegele ei de breaslă, iar ochii ei, lucru rar pentru o femeie, nu se aprind la focurile giuvaericalelor. Se uită la diamantele montate în cel mai minunat chip ca la niște nimicuri.

— Ce ciudat și fantastic exemplar din neamul femeiesc ! exclamă ducele de Vallombreuse puțin cam mirat ; fără îndoială că dînsa voiește, prin aceste aparențe de cumințenie, să fie cerută de soție de imbecilul ăsta, care trebuie că-i putred de bogat. Creaturilor acestora li se năzare cîteodată să întemeieze o familie, să aibă urmași de treabă și să se așeze, cînd merg în societate, printre mironosițe, cu ochii plecați în semn de modestie, cu aere de sfîntă, nu altceva.

— Ei bine, însuraţi-vă cu ea, exclamă Vidalinc rîzînd, dacă nu există un alt mijloc. Titlul acesta de ducesă îmblînzeşte pînă şi pe cele mai îndărătnice femei.

— Ia-o mai încetişor ! ia-o mai încetişor ! continuă Vallombreuse, să nu fim atît de expeditivi ; trebuie mai întîi să stăm de vorbă. Să căutăm vreun şiretlic ca să ne apropiem de frumoasa noastră, dar să n-o înspăimîntăm prea mult.

— Lucrul acesta este mai uşor decît să-i cucereşti iubirea, rosti jupîn Bilot ; astă-seară, în sala unde se joacă de obicei cu mingea, are loc repetiţia piesei care va fi reprezentată mîine ; cîtorva amatori din oraş le va fi îngăduit să asiste, iar dumneavoastră n-aveţi decît să vă spuneţi numele pentru ca uşile să vă fie larg deschise. Dealtminteri, am să-i suflu două vorbe jupînului Irod, care îmi este bun prieten şi nu-mi poate refuza nimic ; însă, după umila mea părere, aţi face mai bine dacă v-aţi îndrepta dorinţele către domnişoara Sérafina, care nu este mai puţin frumoasă decît Isabella şi a cărei vanitate s-ar extazia de plăcere, din pricina acestei preferinţe.

— De Isabella sînt scos din minţi, exclamă ducele pe un ton brusc şi aspru, pe care se pricepea să-l folosească în chip admirabil şi care curma orice altă discuţie, de Isabella şi nu de alta, jupîn Bilot ; şi, după ce-şi vîrî mîna în buzunar, revărsă pe masă, în chip neglijent, o dîră destul

de lungă de piese de aur. Oprește pentru sticla de vin iar restul monezilor ține-l pentru dumneata.

Hangiul adună ludovicii cu multă gravitate și îi făcu să lunece unul după altul în fundul chimirului. Cei doi gentilomi se ridicară, își traseră pălăriile pînă pe sprîncene, își aruncară mantiile pe umăr și părăsiră încăperea. Vallombreuse se învîrti de mai multe ori, în sus și în jos, pe ulicioară, ridicîndu-și ochii de fiecare dată cînd trecea prin dreptul preafericitei ferestre, dar osteneala se dovedi zadarnică. Isabella se ferea acum și nu se mai arătă. Perdeaua era lăsată și s-ar fi putut crede că nu era nimeni în cameră. Obosit să tot aștepte în ulița pustie, bătută de un vînt foarte rece și tăios, într-o postură în care nu era obișnuit, ducele de Vallombreuse se sătură curînd să-și mai piardă timpul în zadar și porni spre locuința sa, blestemînd impertinenta prefăcătorie a acestei proaste înfumurate, destul de îndrăzneață pentru a-l face să tînjească astfel pe un duce tînăr și chipeș. Ba se gîndi chiar, cu o oarecare bunăvoință, la buna și blînda Corisanda, nu demult atît de disprețuită, dar amorul propriu îi șopti la ureche imediat că era suficient doar să apară pentru a triumfa aidoma lui Cezar. În ceea ce-l privea pe rival, dacă va fi să-l deranjeze prea mult, avea să-l suprime, dînd dispoziție cîtorva slugi înarmate sau cu ajutorul unor tîlhari

plătiți, demnitatea sa neîngăduindu-i să se compromită cu un asemenea netrebnic.

Este adevărat, Vallombreuse n-o zărise pe Isabella, care se retrăsese în cameră, departe de fereastră; dar în timpul cît așteptase zadarnic în stradă, niște ochi geloși îl spionau prin geamul unei alte ferestre, ochii lui Sigognac, căruia purtările și manevrele personajului îi displăceau la culme. De zece ori baronul fu ispitit să coboare și să-l atace, cu sabia scoasă, pe tînărul galant, dar se stăpîni.

Nu se putea spune că exista un anumit element nepermis în faptul de a te plimba de-a lungul unui zid spre a justifica o asemenea agresiune, care ar fi fost socotită drept smintită și ridicolă. Scandalul provocat ar fi putut păgubi bunului renume al Isabellei, cu totul nevinovată de acele priviri înălțate mereu către același loc. Sigognac luă totuși hotărîrea să-l supravegheze îndeaproape pe filfizonul galant și își întipări trăsăturile lui în memorie, pentru a-l recunoaște cînd va fi nevoie.

. Irod alesese pentru reprezentația de a doua zi, anunțată cu surle și tobe în tot orașul, piesa *Lygdamon și Lydias* sau *Asemănarea,* tragi-comedie a unui oarecare Georges de Scudéry, un gentilom care, după ce slujise în oastea franceză, părăsea spada pentru pană și nu se folosea mai puțin bine de una decît de cealaltă, și *Palavrele*

căpitanului Fracasse, în care Sigognac urma să-și facă debutul în fața unui public veritabil, pînă atunci nejucînd decît pentru viței, cornute și țărani, în hambarul lui Bellombre. Toți comedianții erau foarte preocupați cu învățarea rolurilor; piesa domnului de Scudéry fiind scrisă nu cu mult timp înainte, n-o cunoșteau deloc. Visători și mestecînd din fălci ca maimuțele ce scot sunete înțelese doar de ele, actorii se plimbau prin galerie, cînd mormăind incetișor, cînd izbucnind în țipete asurzitoare. Cine i-ar fi văzut, i-ar fi luat drept niște turbați și smintiți. Se opreau brusc, apoi porneau din nou cu pași mari, agitînd brațele ca niște mori stricate. Leandru mai cu seamă, care urma să joace rolul lui Lygdamon, căuta diverse atitudini, încerca efecte și se zbătea ca un drac într-o cristelniță. Se bizuia mult pe acest rol pentru a-și realiza visul: să inspire iubirea unei doamne din lumea mare și să-și ia revanșa pentru loviturile de ciomag primite la castelul de Bruyéres, lovituri de ciomag care îi rămăseseră întipărite în suflet, mai multă vreme încă decît pe spinare. Acest rol de amant languros și sfios, care își depunea frumoasele sentimente la picioarele unei ființe crude, în versuri destul de bine aduse din condei, prilejuia sumedenie de ocheade, suspine, palori și tot felul de gesturi afectate, ce căutau să înduioșeze, în care excela mai cu osebire domnul Leandru, unul dintre cei mai buni prim-amorezi,

de pe scenele din provincie, cu toate pretențiile și aerele sale ridicole.

Blazius se decretase profesorul lui Sigognac și în această postură baronul studia, în camera sa, împreună cu bătrînul comedian, perfecționîndu-se în dificila artă a teatrului. Tipul pe care îl întruchipa, prin caracterul său extravagant, se îndepărta de firesc, și totuși trebuia ca sub exagerare să se simtă adevărul și să se desprindă omul din gesturile paiaței. Blazius îi dădea sfaturi în acest sens și îl învăța să pornească de la un ton simplu și adevărat pentru a ajunge la intonații bizare, sau să se reîntoarcă la dicțiunea obișnuită după ce a țipat ca un păun jumulit de viu, deoarece nu există nici un personaj, oricît de afectat ar fi, care s-o țină într-una numai așa. Dealtminteri această inegalitate îi caracterizează pe lunatici și pe cei ieșiți din minți ; ea există de asemenea și în gesturile lor smintite, care nu concordă perfect cu sensul vorbelor, dezacord din care artistul îndemînatic poate scoate efecte comice. Blazius era de părere ca Sigognac să poarte doar jumătate de mască, adică să-și ascundă fruntea și nasul, pentru a respecta tradiția figurii și pentru a combina, pe fața sa, fantasticul cu realul, avantaj deosebit de însemnat în acest soi de roluri, jumătate false, jumătate adevărate, caricaturi generale ale umanității, care nu sînt pentru ea un prilej de supărare, așa cum ar fi un portret. În mîinile unui

comedian vulgar, un asemenea rol poate să însemne doar o bufonadă ordinară, bună să distreze mitocănimea și să-i facă pe oamenii de treabă să ridice din umeri, dar un actor merituos poate să vină cu trăsături naturale, care să reprezinte mai bine viața decît dacă acestea ar fi îndelung studiate.

Ideea jumătății de mască îi surîdea destul de mult lui Sigognac. Masca îi asigura incognito-ul și îi insufla curajul să înfrunte mulțimea. Această bucată de carton subțire îi dădea impresia unei căști cu viziera lăsată, prin care avea să vorbească cu o voce de fantomă. Fiindcă figura înseamnă însăși persoana, trupul nu are nume, iar fața ascunsă nu poate fi cunoscută : acest aranjament împăca respectul față de strămoșii săi cu obligațiile situației sale. Nu se mai expunea în fața luminărilor într-un chip material și direct. Nu era astfel decît sufletul necunoscut care dădea viață unei marionete mari, *nervis alienis mobile lignum* [1]; numai că el se găsea în interiorul acestei marionete, în loc să tragă sforile din afară. Demnitatea sa nu avea nimic de suferit din acest joc.

Blazius, care îl îndrăgise foarte mult pe Sigognac, îi modelă el însuși masca, astfel încît să-i compună o fizionomie de teatru cu totul diferită de fizionomia de toate zilele. Un nas îndreptat în sus, constelat de negi și roșu la vîrf ca o cireașă

---

[1] Lemn mobil pentru nervi străini (lat.).

coaptă, sprîncenele circumflexe cu perii răsuciţi în chip de virgule, mustăţile cu vîrfurile subţiri şi curbate asemenea secerii lunii, făceau de nerecunoscut trăsăturile regulate ale tînărului baron; acest soi de plasture, aşezat ca un surguci pe capul unui cal, nu-i acoperea decît fruntea şi nasul, dar tot restul feţei era schimbat.

Porniră cu toţii către repetiţie, care trebuia să aibă loc în costume, pentru a-şi putea da cît mai bine seama de aspectul general. Ca să nu străbată oraşul îmbrăcaţi ca nişte paiaţe de carnaval, comedienii îşi trimiseseră costumele la sala de spectacol, iar actriţele urmau să se aranjeze pentru reprezentaţie în camera pe care am descris-o mai înainte. Persoanele de vază, filfizonii galanţi, oamenii cultivaţi din oraş se agitaseră ca nişte turbaţi ca să pătrundă în acest templu sau mai degrabă sacristie a Thaliei, unde preotesele Muzei îşi îmbrăcau podoabele pentru a celebra misterele. Toţi se arătau foarte prevenitori faţă de comediene. Unii le ţineau oglinda, alţii aduceau lumînările mai aproape, pentru a se vedea cît mai bine. Unul îşi dădea părerea asupra locului unei funde, altul întindea cutia cu pudră; un altul, mai timid, rămînea cocoţat pe cîte un cufăr, bălăbănindu-şi picioarele fără să scoată o vorbă şi răsucindu-şi mustăţile, ca să se poată spune că face şi el ceva.

Fiecare actriță își avea cercul ei de curtezani, ai căror ochi lacomi își căutau norocul în gesturile trădătoare și în schimbările întîmplătoare ale toaletelor. Cîteodată o rochie de casă, ce luneca la timp pentru așa ceva, descoperea un spate ca marmora ; altădată apărea pe jumătate un glob de nea sau de fildeș, enervat din pricina rigorilor corsetului și care trebuia culcat mai bine în pătucul său de dantele, sau un braț frumos care, înălțîndu-se spre a potrivi ceva la coafură, se arăta gol pînă la umăr. Vă lăsăm pe dumneavoastră să apreciați cîte madrigale, complimente și nerozii mitologice le-a smuls acestor provinciali priveliștea unor asemenea comori : Zerbina rîdea ca o nebună auzind atîtea prostii ; Sérafina, mai mult vanitoasă decît spirituală, se delecta cu așa ceva ; Isabella nu le asculta deloc, și, sub privirile atîtor bărbați, se gătea, modestă, refuzînd pe un ton politicos, dar rece, toate serviciile oferite de acești domni.

Vallombreuse, urmat de prietenul său Vidalinc, nu avea de gînd să piardă această ocazie pentru a o vedea pe Isabella.

El o găsi și mai frumoasă de aproape decît de departe, iar pasiunea îi spori în aceeași măsură. Tînărul duce se ferchezuise pentru această împrejurare și, de fapt, era cum nu se poate mai frumos. Purta un magnific costum din atlaz alb cu bufanturi, împodobit cu zorzoane și funde de culoarea cireșii, prinse cu agrafe de diamante. Valuri de

rufărie fină şi de dantele se revărsau din mînecile hainei; o bogată eşarfă din pînză de argint îi susținea spada; o pălărie largă, de fetru alb, cu pană sîngerie se legăna în mîna acoperită de o mănuşă parfumată cu aromă de frangipan.

Părul negru şi lung, ondulat în bucle subțiri, se revărsa de-a lungul obrajilor ce formau un oval perfect și îi punea în valoare paloarea caldă. Sub mustața fină, buzele îi străluceau roşii ca niște rodii, iar ochii îi scînteiau între două rînduri dese de gene. Gîtul, alb şi rotund ca o coloană de marmură, îi susținea, mîndru, capul şi se desprindea dintr-un guler bogat de dantelă venețiană de cel mai mare preț.

Şi totuşi exista ceva neplăcut în toată această perfecție. Trăsăturile atît de fine, atît de pure, atît de nobile erau urîțite de o expresie antiomenească dacă poate fi întrebuințat acest termen. Fără îndoială că durerile şi plăcerile oamenilor nu emoționau decît în foarte mică măsură pe posesorul acestei figuri nemilos de frumoasă. De bună seamă că trebuia să se creadă, şi se credea într-adevăr, de o spiță cu totul deosebită.

Vallombreuse se postase, în tăcere, lîngă măsuța de toaletă a Isabellei, cu brațul sprijinit de rama oglinzii, astfel încît ochii comedienei, obligată să consulte oglinda în fiecare moment, să fie nevoiți să-l întîlnească adeseori. Era o manevră savantă şi de o bună tactică amoroasă, care ar fi izbutit,

fără îndoială, cu oricare alta în afară de ingenua noastră. El voia, înainte de a rosti vreun cuvînt, s-o uluiască prin frumusețe, prin înfățișarea trufașă și prin măreție.

Isabella, care îl recunoscuse pe tînărul îndrăzneț din ulicioară și a cărui privire de o înfocare trufașă o stingherea, păstra cea mai desăvîrșită rezervă și nu-și întorcea privirea din oglindă. Nici nu părea să fi observat că avea în fața ei pe unul dintre cei mai frumoși seniori ai Franței ; dar Isabella era o fată cu totul deosebită.

Plictisit de această poziție, Vallombreuse se hotărî brusc și îi spuse comedienei :

— Dumneavoastră, domnișoară, jucați rolul Silviei în piesa *Lygdamon și Lydias* a domnului de Scudéry ?

— Da, domnule, răspunse Isabella, care nu putea să se sustragă de la această întrebare abil banală.

— Niciodată un rol nu va fi fost mai bine jucat, continuă Vallombreuse. Dacă este prost, îl veți face bun ; dacă este bun, aveți să-l faceți excelent. Fericiți poeții care își încredințează versurile acestor frumoase buze !

Aceste complimente vagi nu depășeau limitele vorbelor galante pe care oamenii politicoși le adresează de obicei comedienelor, iar Isabella fu nevoită să le accepte, mulțumindu-i ducelui cu o ușoară înclinare din cap

După ce se costumă, cu ajutorul lui Blasius, în cabina ce le era rezervată comedienilor, Sigognac intră în camera actrițelor pentru a aștepta începerea repetiției. Avea masca pe față și își încinsese centironul sabiei celei lungi, cu garda grea, cu pînză de păianjen la vîrf, moștenire de la bietul Matamore. Capa stacojie, spintecată ca mustățile unui rac, îi flutura bizar pe umeri, cu marginile săltate de vîrful spadei. Pentru a se conforma cît mai bine spiritului rolului, Sigognac pășea cu șoldul înainte și despicat ca un compas, cu un aer insultător și provocator, așa cum îi șade bine unui căpitan Fracasse.

— Sînteți cu adevărat foarte bine, și niciodată vreun *capitan* spaniol n-a avut o înfățișare mai arogantă, îi spuse Isabella, cînd Sigognac veni s-o salute.

Ducele de Vallombreuse măsură cu cea mai disprețuitoare trufie pe noul-venit, căruia tînăra comediană îi vorbea pe un ton atît de dulce. „După cît se pare, acesta este neisprăvitul acela obraznic de care se zice că ar fi îndrăgostită tînăra noastră“, își spuse ducele în sinea lui, numai fiere și venin de ciudă, deoarece nu concepea cîtuși de puțin ca o femeie să poată ezita o clipă între tînărul și splendidul duce de Vallombreuse și acest ridicol histrion.

Ducele se prefăcu, dealtminteri, că nici nu bagă de seamă prezența lui Sigognac acolo. Nu se

sinchisea de el mai mult decît de o mobilă. Pentru el acesta nu era un om, ci un lucru, și se purta de față cu baronul cu aceeași libertate ca și cum ar fi fost singur, sorbind-o pe Isabella cu privirile sale înflăcărate ce se opreau la ivirea unor sîni lăsați cam dezgoliți de croiala cămășuței.

Isabella, încurcată, se simțea roșind fără să vrea, sub această privire insolent de fixă, fierbinte ca o țîșnitură de plumb topit, și se grăbi să-și termine toaleta pentru a scăpa de ea, cu atît mai mult cu cît vedea cum mîna lui Sigognac, nespus de furios, se crispa convulsiv pe mînerul sabiei sale.

Ea își puse o aluniță în colțul gurii și făcu gestul de a se ridica spre a merge pe scenă, deoarece Tiranul, cu vocea sa de taur, strigase de mai multe ori : „Domnișoarelor, sînteți gata ?"

— Permiteți-mi, domnișoară, spuse ducele, ați uitat să puneți o asasină.

Și Vallombreuse, vîrînd un deget în cutiuța cu alunițe așezată pe măsuța de toaletă, scoase o steluță din tafta neagră.

— Îngăduiți-mi, continuă el, să v-o așez eu ; aici, foarte aproape de sîn ; ea are să vă sporească albeața pielii și va părea ca o aluniță naturală.

Acțiunea întovărăși vorbele atît de repede, încît Isabella, înspăimîntată de această obrăznicie, de-abia avu răgazul să se lase pe spatele scaunului pentru a evita insolenta atingere ; dar ducele nu era dintre aceia care se intimidau ușor, iar

degetul cu petecul de tafta era cît pe-aci să atingă sînul tinerei comediene, cînd o mînă de fier se abătu asupra brațului său și îl prinse ca într-o menghină.

Ducele de Vallombreuse, scos din minți de furie, își întoarse capul și îl văzu pe căpitanul Fracasse bine proptit într-o poziție care nu avea nimic comun cu poltronul din comedie.

— Domnule duce, exclamă Fracasse, ținînd strîns mai departe încheietura mîinii lui Vallombreuse, domnișoara își pune singură aluniţele. Nu are nevoie de serviciile nimănui.

Rostind acestea, dădu drumul brațului tînărului senior, a cărui primă mişcare fu să apuce mînerul sabiei. În acest moment, cu toată frumusețea sa, Vallombreuse avea un cap mai oribil și mai înfricoşător decît acela al Meduzei. O paloare îngrozitoare îi acoperea fața, sprîncenele sale negre se coborau peste ochii injectați de sînge. Purpura buzelor sale căpătase o culoare violetă şi se albise de spumă ; nările îi palpitau de parcă adulmecau măcelul. Ducele se azvîrli asupra lui Sigognac, care nu se clinti cîtuși de puțin din loc, aşteptînd asaltul ; dar, deodată, se opri. O reflecție bruscă îi stinse, ca un duş rece ca gheața, clocotul turbării. Trăsăturile normale își reluară locul, culorile naturale îi reveniră și se putea spune că își recăpătase complet stăpînirea de sine, iar fața sa exprima disprețul cel mai glacial, desconsiderarea

supremă pe care o creatură omenească o poate nutri față de altă ființă omenească. Îl fulgerase gîndul că adversarul său nu este de neam nobil și că fusese cît pe-aci să se compromită avînd de-a face cu un histrion. Întregul său orgoliu nobiliar se revolta la această idee. Insulta pornită de atît de jos nu putea să-l atingă ; te bați oare cu noroiul care te împroașcă ? Totuși nu-i stătea în fire să lase o ofensă nepedepsită, ori de unde ar fi venit ea și, apropiindu-se din nou de Sigognac, îi spuse :

— Secătură, am să pun lacheii să-ți rupă oasele !

— Luați seama, monseniore, răspunse Sigognac pe tonul cel mai liniștit și cu aerul cel mai nepăsător din lume, luați seama, am oasele zdravene și ciomegele se vor sparge de ele de parcă ar fi de sticlă. Eu nu mănînc bătăi decît în comedii.

— Oricît de insolent ai fi, pușlama, nu am să-ți fac onoarea să te bat cu însumi. Este o ambiție care îți întrece meritele, spuse Vallombreuse.

— Lucrul rămîne de văzut, domnule duce, replică Sigognac. S-ar putea foarte bine, ca eu, avînd mai puțină mîndrie, să vă bat chiar cu mîinile mele.

— Nu răspund unei măști, spuse ducele luîndu-l de braț pe Vidalinc, care se apropiase între timp.

— Am să vă arăt fața mea, duce, la locul și la timpul potrivit, continuă Sigognac, și cred că are să vă fie și mai dezagreabilă decît nasul meu

fals. Dar să curmăm discuția. Aud clopoțelul sunînd și dacă întîrzii mai mult risc să pierd intrarea în scenă.

Comedienii îi admirau curajul, dar, cunoscînd titlul de noblețe al baronului, nu se mirau ca ceilalți spectatori ai scenei, năuciți de o asemenea îndrăzneală. Emoția Isabellei fusese atît de vie, încît îi căzuse tot fardul, iar Zerbina, văzînd paloarea de moarte care i se așternuse pe față, fusese nevoită să-i pună o groază de roșu pe obraji. Abia dacă mai putea să se țină pe picioare și, dacă Subreta n-ar fi ținut-o de braț, s-ar fi împiedicat și ar fi dat cu nasul de podea, la intrarea în scenă. A fi pricina unei certe îi era profund dezagreabil dulcei, bunei și modestei Isabella, care nu se temea de nimic mai mult decît de zarva și de scandalul care se creează în jurul unei femei, reputația ieșind întotdeauna știrbită; dealtminteri, deși hotărîtă să nu-i cedeze lui Sigognac, ea îl iubea din toată inima, iar gîndul unei curse sau cel puțin al unui duel, la care era expus, o tulbura mai mult decît s-ar fi putut spune.

În ciuda acestui incident, repetiția mergea înainte, emoțiile reale ale vieții neputîndu-i distrage pe comedieni de la pasiunile lor fictive. Isabella jucă chiar foarte bine, deși sufletul îi era năpădit de griji.

În ceea ce-l privea pe Fracasse, ațițat de ceartă, se arătă de o vervă strălucitoare. Zerbina se în-

trecu pe sine. Fiecare din vorbele ei stîrnea hohote de rîs și aplauze ce nu mai conteneau. Dintr-un colț al primelor fotolii porneau mai înaintea tuturor celorlalte niște bătăi din palme care încetau ultimele, iar persistența lor entuziastă atrase în cele din urmă atenția Zerbinei.

Subreta, simulînd un joc de scenă, înaintă pînă lîngă șirul luminilor, își lungi gîtul cu mișcarea unei păsări curioase ce-și vîră capul printre două frunze, își aținti privirea în sală și îl descoperi pe marchizul de Bruyères, roșu-foc de satisfacție, cu ochii scînteietori de dorinți, arzînd ca niște rubine aprinse. Marchizul o regăsise pe Lisetta, pe Marton, pe Smeraldina din visele sale ! Era în al șaptelea cer de fericire.

— Domnul marchiz a sosit, îi spuse pe șoptite Zerbina lui Blazius, care juca rolul lui Pandolphe, în intervalul dintre o întrebare și o replică, cu acel glas rostit cu gura închisă, pe care actorii știu să-l folosească atunci cînd vorbesc între ei pe scenă și nu vor să fie auziți de către public ; uită-te la el cum jubilează, cum radiază, cît este de pătimaș ! Nu mai poate sta locului de plăcere și, de nu i-ar fi rușine, ar sări peste rampă să vină să mă îmbrățișeze de față cu toată lumea ! Ah ! Domnule de Bruyères, așa, vi se aprind călcîiele după subrete. Ei bine ! o să-ți pregătim ceva piperat și ardeiat, de-ai să te lingi pe buze.

Şi, din acest moment al acţiunii piesei, Zerbina scăpără nu altceva şi jucă cu o vervă turbată. Părea că împrăştie lumină de atîta veselie, spirit şi pasiune. Marchizul înţelese că nu se va mai putea lipsi de aici înainte de această senzaţie tulburătoare. Toate celelalte femei care îi acordaseră favorurile, şi pe care le compara, în amintire, cu Zerbina, îi apăreau şterse, plictisitoare şi fade.

Repetară apoi piesa domnului de Scudéry, care plăcu şi ea, deşi era mai puţin amuzantă, iar Leandru, în rolul lui Lygdamon, fu încîntător ; dar, pentru că am pomenit de talentul comedienilor noştri, să-i lăsăm la treburile lor şi să-i urmărim pe ducele de Vallombreuse şi pe prietenul său Vidaline.

Peste măsură de furios după scena în care nu ieşise biruitor, tînărul duce se reîntorsese la palatul Vallombreuse împreună cu confidentul său, meditînd la o mie de proiecte de răzbunare ; cele mai blînde nu vizau la nimic mai puţin decît la a da dispoziţie ca insolentul căpitan să fie ciomăgit pînă ce va fi ucis de-a binelea.

În van încerca Vidaline să-l potolească ; ducele îşi frîngea mîinile de furie şi alerga prin cameră ca un nebun, lovind cu pumnul în fotolii, care se rostogoleau caraghios, cu picioarele în sus, răsturnînd mesele şi provocînd tot felul de stricăciuni pentru a-şi domoli turbarea ; apoi apucă un vas

mare de Japonia pe care îl trînti de parchet, unde se sparse în mii de țăndări.

— Oh ! strigă el, aș vrea să-l pot zdrobi pe ticălosul ăla ca pe vasul acesta, să-l calc în picioare, să-i adun cu fărașul rămășițele și să le arunc în lada de gunoi ! Un ticălos care îndrăznește să se așeze între mine și obiectul dorinței mele ! Dacă cel puțin ar fi gentilom, l-aș înfrunta cu spada, cu pumnalul, cu pistolul, pe jos, călare, pînă ce i-aș pune călcîiul pe grumaz și aș scuipa pe mutra cadavrului său !

— Poate că este nobil, rosti Vidalinc ; aș fi destul de îndreptățit s-o cred, după siguranța sa ; jupîn Blot ne-a vorbit despre un comedian care se angajase în trupă din dragoste față de cineva și pe care Isabella îl privește cu ochi binevoitori. Acesta trebuie să fie, judecînd după gelozia lui și după tulburarea infantei.

— Cum te poți gîndi oare, reluă Vallombreuse, că o persoană de neam nobil ar avea de-a face cu niște saltimbanci, să se urce pe scenă, să se mînjească cu sulimanuri, să primească bobîrnace și lovituri de picior în fund ! Nu ! Asta este absolut cu neputință.

— Jupiter s-a preschimbat în dobitoc și chiar în soț ca să se poată bucura de farmecele muritoarelor, răspunse Vidalinc, derogare mai gravă de la maiestatea unui zeu olimpian, decît este pentru demnitatea unui nobil aceea de a juca în comedii.

— N-are a face, spuse ducele, apăsînd cu degetul cel gros pe un clopoţel, am să-l pedepsesc mai intîi pe histrion, cu rezerva de a pedepsi mai tîrziu omul, dacă există vreunul înapoia acestei măşti ridicole.

— Dacă există vreunul! să nu vă îndoiţi de lucrul acesta, răspunse prietenul lui Vallombreuse; ochii îi străluceau ca nişte flăcări; sub claia de păr a sprîncenelor sale false şi, cu tot nasul său de carton zmîngălit cu chinovar, avea un aer maiestuos şi teribil, lucru tare greu în asemenea costum ridicol.

— Cu atît mai bine, spuse Vallombreuse, în acest fel răzbunarea mea nu va da lovituri de spadă în vînt şi va întîlni un piept în faţa loviturilor ei.

Un valet îşi făcu apariţia, se înclină profund şi, într-o imobilitate perfectă, aşteptă ordinele stăpînului.

— Pune de-i scoală, dacă sînt culcaţi, pe Basque, Azolan, Mérindol şi Labriche; spune-le să se înarmeze cu nişte ciomege straşnice şi să se ducă să-l aştepte la ieşirea din sală, unde se află comedienii lui Irod, pe un anumit căpitan Fracasse. Să-l atace, să-l ciomăgească fără milă şi să-l lase lat, fără să-l omoare totuşi; s-ar putea crede că mi-e frică! De rest mă ocup eu. Pe cînd îl ciomăgesc, să i se strige: „Astea sînt din partea ducelui de Vallombreuse“, ca să ştie.

Această însărcinare, de un soi destul de sălbatic şi de grosolan, nu păru să-l surprindă prea mult pe lacheu, care se retrase, dînd toate asigurările domnului duce că ordinele sale aveau să fie executate de îndată.

— Mă supără faptul, spuse Vidalinc, după ce valetul ieşi din încăpere, că vă purtaţi astfel cu acest bufon, care, la urma urmei, a dat dovadă de un curaj cu mult peste poziţia în care se află. Nu vreţi oare, ca sub un pretext sau altul, să mă duc să-i caut ceartă şi să-l ucid ? Cînd este să verşi sînge, toţi oamenii au sîngele roşu, cu toate că se spune că acela al nobililor este albastru. Eu sînt de aleasă şi veche spiţă, dar nu de un rang atît de înalt ca al dumneavoastră şi susceptibilitatea mea nu se teme de compromitere. Spuneţi doar o vorbă, şi pornesc. Acest căpitan mi se pare mai demn de spadă decît de ciomag.

— Îţi mulţumesc, răspunse ducele, pentru această propunere care-mi dovedeşte deplina fidelitate faţă de interesele mele, dar nu pot s-o accept totuşi. Această secătură neobrăzată a îndrăznit să mă atingă. Se cuvine aşadar să-şi ispăşească crima într-un chip infamant. Dacă este gentilom, are să ştie cui să se adreseze. Sînt gata, oricînd sînt întrebat, să răspund cu spada.

— Cum veţi crede de cuviinţă, domnule duce, rosti Vidalinc întinzîndu-şi picioarele pe un taburet, ca un om care nu mai are altceva de făcut

decît să asiste la desfăşurarea evenimentelor. Fiindcă veni vorba, vreau să vă spun că Sérafina aceea este încîntătoare ! I-am spus cîteva cuvinte drăguţe şi am şi obţinut o întîlnire. Avea dreptate jupîn Bilot.

Ducele şi prietenul său se cufundară apoi în tăcere, aşteptînd reîntoarcerea bătăuşilor.

IX

LOVITURI DE SPADĂ, LOVITURI DE CIOMAG ŞI ALTE AVENTURI

Repetiţia se terminase. Retraşi în cabinele lor, comedienii îşi scoteau costumele de teatru, îmbrăcîndu-şi hainele de oraş. Sigognac făcu acelaşi lucru, dar, în aşteptarea unui eventual atac îşi păstră spada lui Matamore. Era o spadă spaniolă, veche, dar de calitate bună, lungă cît o zi de post, cu o gardă din fier în lucrături fine, care îi apăra bine încheietura mîinii şi care, mînuită de un bărbat curajos, putea să ferească de lovituri şi să dea altele zdravene, chiar dacă nu ucigătoare, întrucît era fără vîrf şi tocită, după obiceiul ce domnea în teatru, dar prea deajuns pentru slugile cărora ducele le dăduse misiunea să-l răzbune.

Irod, un bărbat zdravăn, cu umeri largi, îşi luase cu el ciomagul ce-i slujea să anunţe, prin lovituri, ridicările de cortină, şi cu acest soi de măciucă, pe care o mînuia ca şi cum ar fi fost un pai, îşi puse în gînd să facă prăpăd printre

ticăloşii care l-ar ataca pe Sigognac, nestîndu-i în caracter să-şi părăsească prietenii la primejdie.

— Căpitane, se adresă el baronului cînd ajunseră în stradă, să lăsăm femeile să plece înainte, fiindcă ne-ar asurzi cu ţipetele lor; are să le conducă Leandru şi Blazius: primul nu este decît un înfumurat şi-i fricos ca un iepure; al doilea este prea bătrîn, iar puterile i-ar trăda curajul; Scapin o să rămînă cu noi, se pricepe să pună piedici mai bine decît oricine, şi în mai puţin de un minut dă peste cap, de-i lasă laţi ca pe nişte porci, pe vreo doi dintre ticăloşii ăştia, dacă într-adevăr va fi să ne atace; oricum, ciomagul meu stă la dispoziţia sabiei dumneavoastră.

— Mulţumesc, brave Irod, răspunse Sigognac, propunerea nu este de refuzat; dar să ne luăm măsurile de prevedere, să nu riscăm să fim atacaţi prin surprindere. Să mergem unul în spatele celuilalt, la o oarecare distanţă, prin mijlocul străzii; va trebui ca tîlharii ăştia care ne urmăresc şi care stau lipiţi de vreun zid, să iasă din umbră ca să ne ajungă şi, astfel, vom avea timpul să-i vedem venind. Şi acum, să scoatem spada din teacă; dumneata să învîrteşti măciuca, iar Scapin să-şi îndoiască puţin genunchii ca să aibă picioarele suple.

Sigognac trecu în fruntea micii coloane şi înaintă cu prudenţă în străduţa care ducea de la sala de spectacol la hanul „Stema Franţei".

Ulicioara era cufundată în întuneric, întortochiată, prost pietruită, grozav de potrivită pentru atacuri prin surprindere. Streşinile ce se plecau peste străduţă sporeau bezna, servind de adăpost şi favorizînd atacurile mişeleşti. Nici o lumină nu răzbătea din casele adormite şi nici luna nu se arăta pe cer.

Basque, Azolan, Labriche şi Mérindol, bătăuşii tînărului duce, aşteptau de mai bine de o jumătate de oră să-şi facă apariţia căpitanul Fracasse, care nu putea să se înapoieze la han pe un alt drum. Azolan şi Basque se ascunseseră în pervazul unei uşi, de o parte a străzii ; Mérindol şi Labriche, lipiţi de un zid, se aşezară exact în faţa lor, astfel încît ciomegele lor să se abată toate peste Sigognac, asemenea ciocanelor ciclopilor asupra nicovalei. Grupul femeilor, condus de Blazius şi de Leandru, le dăduse de ştire că Fracasse nu putea să mai întîrzie, şi erau în aşteptare, cu degetele încleştate pe bîte, gata să-şi aducă la îndeplinire misiunea, fără să bănuiască nicidecum că aveau să întîmpine un adversar puternic, deoarece, de obicei, poeţii, histrionii şi burghezii, pe care cei mari binevoiesc a pune valeţii să-i ciomăgească, nu iau lucrurile în tragic şi se mulţumesc să încovoaie spinarea.

Sigognac, care avea o vedere ageră, cu toate că noaptea era foarte întunecoasă, îi şi descoperise, de cîteva clipe, pe cei patru hăidăi ce stăteau

la pîndă. Sigognac se opri, simulînd că ar vrea să se întoarcă brusc din drum. Această prefăcătorie îi determină pe ticăloşi, care vedeau cum le scapă prada, să-şi părăsească ascunzătorile pentru a se arunca asupra căpitanului. Azolan se repezi primul şi începură să strige cu toţi: „Omoară-l! omoară-l! Căpitanului Fracasse din partea monseniorului duce!“ Sigognac îşi înfăşurase de mai multe ori braţul stîng cu capa, care alcătuia, răsucită astfel, un fel de manşon de nepătruns; cu acest manşon pară Sigognac lovitura de bîtă pe care i-o trase Azolan, şi îi dădu apoi cu spada o lovitură atît de violentă în plin piept, încît mizerabilul căzu lat chiar în şanţul drumului, cu coşul pieptului frînt, cu picioarele în aer şi cu pălăria în noroi. Dacă vîrful spadei n-ar fi fost prevăzut cu un inel, lama i-ar fi străbătut corpul şi i-ar fi ieşit printre umeri. Basque, cu toată lipsa de succes a camaradului său, se avîntă vitejeşte, dar o furioasă lovitură de spadă, dată cu latul, peste cap, îi nenoroci scăfîrlia şi îl făcu să vadă treizeci şi şase de stele verzi în această noapte mai neagră decît smoala. Măciuca lui Irod făcu să zboare în ţăndări ciomagul lui Mérindol, care, văzîndu-se dezarmat, o luă la goană, nu fără a avea însă spatele strivit şi învineţit de formidabilul retevei, oricît de iute ar fi fost de picior. Isprava lui Scapin a fost următoarea: îl apucă pe Labriche de brîu cu o mişcare atît de

rapidă şi de energică, încît acesta, pe jumătate sufocat, nu se putu folosi cîtuşi de puţin de bîtă, apoi, apăsîndu-l cu tărie de braţul stîng şi împingîndu-l cu braţul drept de era gata să-i trosnească vertebrele, îl săltă de la pămînt cu o piedică scurtă, fulgerătoare, irezistibilă ca slobozirea unui resort de arbaletă, şi îl trimise de-a rostogolul pe caldarîm, la zece paşi depărtare. Ceafa lui Labriche se întîlni cu un pietroi, iar izbitura fu atît de violentă, încît cel ce trebuia să aducă la îndeplinire răzbunarea lui Vallombreuse rămase leşinat pe cîmpul de bătălie, cu toate aparenţele unui cadavru.

De aici înainte strada era liberă, iar victoria era de partea comedienilor. Azolan şi Basque, tîrîndu-se pe mîini, încercau să ajungă la vreun loc mai adăpostit pentru a-şi mai veni în fire. Labriche zăcea ca un beţiv de-a latul şanţului. Mérindol, mai puţin buşit, spălase binişor putina, fără îndoială pentru ca cineva să supravieţuiască dezastrului, şi să-l poată povesti. Cu toate acestea, apropiindu-se de palatul Vallombreuse, el încetini pasul, deoarece avea să dea faţă cu mînia tînărului duce, nu mai puţin îngrozitoare decît măciuca lui Irod. La acest gînd, sudoarea îi curgea pe frunte şi pe faţă şi nu mai simţea durerea din umărul scrîntit, pe lîngă care atîrna un braţ inert şi fără vlagă, ca o mînecă goală.

Abia intrase în palat, că ducele, nerăbdător să afle succesul ciomăgelii, îl şi chemă. Mérindol apăru cu un aer tare încurcat şi stîngaci, căci suferea teribil din pricina braţului. Faţa îi era pîrlită de soare, dar palori verzui se strecurau pe sub nuanţa arămie, iar broboane de sudoare îi acopereau fruntea. Imobil şi fără să scoată un cuvînt, înţepenise în pragul camerei, aşteptînd o vorbă de încurajare sau o întrebare din partea ducelui, care păstra o tăcere deplină.

— Ei bine, exclamă cavalerul de Vidalinc, văzînd că Vallombreuse se uita la Mérindol cu o căutătură sălbatică, ce veşti ne aduci? Proaste, fără îndoială, deoarece nu ai un aer prea triumfător.

— Domnul duce, raspunse Mérindol, nu se poate îndoi de zelul nostru în executarea ordinelor domniei-sale; dar de data aceasta soarta a fost cu totul potrivnică valorii noastre.

— Cum asta? exclamă ducele cu un gest de mînie; patru cîţi eraţi nu aţi reuşit să-l ciomăgiţi pe histrionul acela?

— Histrionul acela, răspunse Mérindol, întrece în putere şi în curaj pe Herculii din poveşti. S-a năpustit atît de furios împotriva noastră încît din atacat a devenit pe dată agresor şi i-a doborît la pămînt, cît ai clipi din ochi, pe Azolan şi pe Basque. Au căzut sub loviturile sale ca nişte figuri de pe cărţile de joc, şi totuşi sînt oameni încercaţi. Labriche a fost trîntit la pămînt de alt

măscărici, printr-o figură subtilă de gimnastică, iar grumazul său știe acum cît este de tare caldarîmul din Poitiers. Eu însumi m-am ales cu ciomagul sfărîmat din pricina măciucii jupînului Irod, și cu umărul strivit, de n-am să mă mai pot sluji de braț cel puțin cincisprezece zile de aici înainte.

— Nu sînteți decît niște viței, niște netoți și niște destrăbălați nepricepuți, fără devotament și fără curaj ! strigă ducele de Vallombreuse ieșit din minți de furie. Și o babă, doar cu furca ei, ar fi fost în stare să vă pună pe fugă. Mare greșeală am săvîrșit că v-am salvat de la spînzurătoare și de la galere ! e la fel dacă ai în slujbă oameni cinstiți : nu s-ar dovedi nici mai stîngaci, nici mai lași ! Dacă ciomegele nu mai erau de-ajuns, trebuia să puneți mîna pe spade !

— Monseniorul poruncise o ciomăgeală și nu un asasinat, replică Mérindol. Nu am fi îndrăznit nicidecum să depășim, cu de la noi putere, ordinele sale.

— Ia te uită, spuse rîzînd Vidalinc, un ticălos formalist, precis și conștiincios. Îmi place această candoare în lucruri ticăloase ; ce spuneți ? Mica aventură ia o întorsătură destul de romanțioasă și care de bună seamă că vă place, Vallombreuse, întrucît ceea ce obțineți cu ușurință vă dezgustă, iar obstacolele vă încîntă. Pentru o comediană, îmi pare greu de ajuns la Isabella ; locuiește într-un turn fără de punți și podiști și este păzită,

ca în poveştile cavalereşti, de balauri ce suflă foc şi flăcări pe nări. Dar iată că se reîntoarce armata noastră, care a fost pusă pe fugă.

Într-adevăr, Azolan, Basque şi Labriche, care îşi revenise din leşin, îşi făcură apariţia în uşa salonului, întinzînd către duce mîini rugătoare. Livizi, cu ochii rătăciţi, mînjiţi de noroi şi de sînge, deşi nu aveau alte vătămări decît nişte vînătăi — doar violenţa loviturilor făcuse să le curgă straşnic sînge din nas — şi pete roşietice le bălţau în mod hidos pielea galbenă a pieptarelor.

— Înapoiaţi-vă în coteţele voastre, ticăloşilor! răcni ducele, care era departe de a fi delicat, la vederea acestei trupe schiloade. Nu ştiu ce mă reţine ca să nu pun să vă biciuiască pentru imbecilitatea şi laşitatea voastră; chirurgul meu are să vă vadă, şi are să-mi spună dacă au vreo gravitate ghionţii care pretindeţi că v-au fărîmat oasele; dacă nu, am să pun să vă jupoaie de vii ca pe nişte ţipari de Melun. Ştergeţi-o!

Banda, înfrîntă şi buimăcită, nu aşteptă să i se spună a doua oară şi dispăru cu o sprinteneală uimitoare, într-atît tînărul duce îi băgase în sperieţi pe cei patru spadasini, ticăloşi vrednici de spînzurătoare, care nu erau totuşi foarte timizi din fire.

Cînd bieţii păcătoşi dispărură pe uşă, Vallombreuse se trînti pe o grămadă de perne şi ră-

mase cufundat într-o tăcere adincă, pe care Vidalinc i-o respectă. Gînduri furtunoase se succedau în creierul său ca niște nori goniți de un vînt furios pe un cer bîntuit de uragan. Voia să dea foc hanului, s-o răpească pe Isabella, să-l omoare pe căpitanul Fracasse, să înece întreaga trupă de comedianți. Pentru prima oară în viața sa întîlnea o împotrivire! Poruncise un lucru care nu fusese adus la îndeplinire! Un măscărici îl brava! Simbriașii săi dăduseră bir cu fugiții, burdușiți de un căpitan de teatru! Orgoliul său se revolta la acest gînd, și un fel de năucire îl năpădi. Era oare cu putință să-i țină piept cineva?

Apoi se gîndea la faptul că, îmbrăcat într-un costum magnific, constelat cu diamante, împodobit cu toate farmecele sale, în deplina strălucire a rangului și a frumuseții sale, nu putuse să obțină o privire binevoitoare din partea unei fete de nimic, a unei actrițe ambulante, a unei păpuși expuse în fiecare seară fluierăturilor primului pierde-vară, el, pe care prințesele îl primeau cu surîsul pe buze, după care ducesele se topeau de iubire, el, care nu întîlnise niciodată o femeie care să-l refuze. Scrîșnea din dinți de furie, iar mîinile-i crispate mototoleau splendida tunică din satin alb, pe care încă n-o dezbrăcase, ca și cum ar fi voit s-o pedepsească pentru faptul că l-a secondat atît de rău în proiectele sale de seducere.

În sfîrșit, se ridică brusc, schiță un semn de rămas bun către prietenul său Vidalinc și, fără să se atingă de cina ce i se servise, se retrase în camera de culcare, unde somnul nu veni să tragă perdelele de damasc ale patului său.

Vidalinc, căruia imaginea Sérafinei îi ținea o voioasă companie, nici nu observă că mănîncă de unul singur și cină cu tare multă poftă. Legănat de fantezii voluptuoase în care apărea neîncetat tînăra comediană, ațipi imediat și dormi dus pînă a doua zi dimineață.

Cînd Sigognac, Irod și Scapin se întoarseră la han, îi găsiră foarte alarmați pe ceilalți comedieni. Strigătele : „Omoară-l ! omoară-l !" și zgomotul încăierării, datorită liniștii nopții, ajunseseră pînă la urechile Isabellei și ale colegilor ei. Fata era cît pe-aci să leșine, și de n-ar fi fost Blazius care să o susțină de braț, i s-ar fi topit picioarele. Palidă ca ceara și tremurînd toată, aștepta în pragul ușii să afle știri. Văzîndu-l pe Sigognac nevătămat, Isabella scoase un strigăt ușor, ridică brațele către cer și le lăsă să cadă în jurul gîtului tînărului, ascunzîndu-și fața la pieptul său cu un adorabil gest de pudoare ; dar, dominîndu-și repede emoția, se desprinse imediat din îmbrățișare, se dete înapoi cu cîțiva pași și își reluă rezerva obișnuită.

— Nu ești rănit, nu-i așa ? exclamă ea cu glasul cel mai dulce. Cît de mîhnită aș fi fost dacă,

din pricina mea, ți s-ar fi întîmplat cel mai mic rău! Și ce imprudență! să-l bravezi pe acest duce atît de frumos și atît de rău, care are privirea și orgoliul lui Lucifer, și toate astea pentru o biată fată ca mine! Nu ești înțelept, Sigognac; deoarece acum ești comediant ca și noi, trebuie să știi să suporți anumite insolențe.

— N-am să permit niciodată, nimănui, răspunse Sigognac, s-o insulte în prezența mea pe adorabila Isabella, chiar dacă port pe față masca unui *capitan*.

— Bine rostit, căpitane Fracasse, exclamă Irod, bine rostit și mai bine acționat! Doamne! Ce strașnice lovituri! Cît de bine le-a prins caraghioșilor ăstora că spada răposatului Matamore n-a fost ascuțită, fiindcă altminteri i-ați fi despicat din creștet și pînă în tălpi, așa cum făceau cavalerii rătăcitori cu sarazinii și cu vrăjitorii.

— Ciomagul dumitale lucra la fel de bine ca și sabia mea, replică Sigognac, întorcînd cu aceeași amabilitate complimentul lui Irod, iar conștiința dumitale trebuie să fie liniștită, deoarece, de data aceasta, nu era vorba deloc de nevinovăția celor pe care-i masacrai.

— Oh! nu, răspunse Tiranul, rîzînd în barba sa neagră și bogată, cu gura deschisă pînă la urechi, era vorba de crema ocnelor, de adevărați ticăloși, demni de spînzurătoare, nu altceva!

— Asemenea treburi, este cazul să recunoaştem, nu pot fi îndeplinite de oamenii cei mai cinstiți, spuse Sigognac; dar să nu uităm să sărbătorim aşa cum se cuvine vitejia eroică a gloriosului Scapin, care a luptat şi a învins fără alte arme decît acelea dăruite de natură.

Scapin, bufon prin excelență, îşi dădu nişte ifose grozave, de parcă l-ar fi umflat laudele, îşi duse mîna la inimă, lăsă ochii în jos şi execută o reverență comică, copleşit de modestie.

— Aş fi ținut mult să vă întovărăşesc şi eu, spuse Blazius, dar la vîrsta mea îmi cam tremură capul şi nu mai sînt bun decît cu paharul în mînă, în lupte cu sticlele şi în bătălia cu oalele de mîncare.

După ce isprăviră taclalele, ora fiind şi înaintată, comedienii se retraseră fiecare în camera lui, cu excepția lui Sigognac, care mai făcu cîteva tururi prin galerie, ca şi cum ar fi meditat la un proiect : comedianul era răzbunat, dar gentilomul nu. Avea să lepede el oare masca ce-i asigura incognito-ul, să-şi spună numele adevărat, să facă tărăboi, să atragă poate asupra colegilor săi mînia tînărului duce ? Prudența vulgară spunea nu, dar onoarea spunea da. Baronul nu putea rezista acestui glas poruncitor şi astfel îşi îndreptă paşii către camera Zerbinei.

Bătu încetişor la uşă, care se întredeschise, ca apoi să se deschidă larg cînd îşi spuse numele. În cameră strălucea o lumină vie ; candelabre

bogate încărcate cu luminări trandafirii tronau pe masa acoperită cu o minunată stofă, cutată simetric şi împodobită cu desene, pe care fumega un supeu ales, servit în farfurii de argint. Două potîrnichi acoperite cu felii de slănină aurie se lăfăiau în mijlocul unui cerc de felii de portocale ; gelatine cu lapte de migdale şi pateuri cu peşte, capodopera jupînului Bilot, le ţineau companie. Intr-o garafă de cristal presărat cu floricele de aur, scînteia un vin de culoarea rubinului, căruia, într-o garafă asemănătoare, îi făcea perechea un alt vin, de culoarea topazului. Pe masă erau doar două tacîmuri şi, în clipa în care Sigognac intra pe uşă, Zerbina dădea pe gît un pahar plin, în cinstea marchizului de Bruyères, a cărui privire dogorea de o dublă beţie, deoarece niciodată şireata subretă nu fusese mai seducătoare şi, pe de altă parte, marchizul era adeptul doctrinei după care Venus moare de urît fără de Ceres şi fără de Bachus.

Zerbina făcu, către Sigognac, un graţios semn din cap, gest în care se amestecau în mod abil familiaritatea actriţei faţă de coleg şi respectul femeii faţă de gentilom.

— Este foarte drăguţ din partea dumneavoastră, exclamă marchizul de Bruyères, că aţi venit să ne vizitaţi în cuibul nostru de îndrăgostiţi. Nădăjduiesc că teama de a ne tulbura intimitatea nu vă va împiedica să luaţi masa cu noi. Jacques, pune un tacîm pentru domnul,

— Primesc amabila dumneavoastră invitaţie, răspunse Sigognac, nu pentru că mi-ar fi tare foame, dar nu vreau să vă tulbur de la masă, căci nimic nu este mai dezagreabil pentru pofta de mîncare decît un martor care nu mănîncă.

Baronul luă loc în fotoliul pe care i-l aduse Jacques, în faţa marchizului şi alături de Zerbina.

Domnul de Bruyères îi tăie o aripă de potîrniche şi îi umplu paharul fără să-i pună nici o întrebare, ca un nobil ce era, deoarece bănuia foarte bine că o împrejurare gravă îl aducea aici pe baron, care era de obicei foarte rezervat şi ocolea lumea.

— Vă place acest vin sau îl preferaţi pe cel alb ? întrebă marchizul ; în ceea ce mă priveşte, eu beau din amîndouă, ca să nu le stîrnesc gelozia.

— Eu sînt sobru atît din fire cît şi din obişnuinţă, rosti Sigognac, şi îl temperez pe Bachus cu ajutorul nimfelor, cum spuneau anticii. Imi ajunge vinul roşu ; dar nu pentru a lua parte la un ospăţ am comis eu indiscreţia de a pătrunde în ascunzişul iubirii dumneavoastră, la această oră nepotrivită. Marchize, vin să vă cer un serviciu pe care un gentilom nu-l refuză altui gentilom. Fără îndoială că domnişoara Zerbina v-a povestit cum, în foaierul actriţelor, domnul duce de Vallombreuse a vrut să pună mîna pe pieptul Isabellei, sub pretext că doreşte să prindă acolo o aluniţă neagră, acţiune nedemnă, lascivă şi brutală, pe care n-o

îndreptățea nici o cochetărie sau vreun avans din partea acestei tinere, pe cît de înțeleaptă, pe atît de modestă, și față de care declar că nutresc cea mai desăvîrșită stimă.

— Ea o merită cu prisosință, rosti Zerbina, și cu toate că sînt femeie și îi sînt colegă, n-aș putea să spun nimic rău despre dînsa, chiar dacă aș vrea s-o fac.

— Am oprit brațul ducelui, a cărui mînie s-a revărsat în amenințări și în invective ; am răspuns cu sînge rece, batjocoritor, la adăpostul măștii mele de Matamore, continuă Sigognac. M-a amenințat că-și va pune lacheii să mă ciomăgească ; și, într-adevăr, adineauri, pe cînd mă reîntorceam la hanul „Stema Franței" pe o uliță întunecoasă, patru derbedei s-au aruncat asupra mea. Cu cîteva lovituri date cu latul spadei am pedepsit pe doi din ticăloși ; Irod și Scapin i-au aranjat pe ceilalți doi de-or să-i țină minte multă vreme. Ducele își va fi închipuind că nu are de-a face decît cu un biet comedian ; însă, cum în pielea acestui comedian se găsește un gentilom, o asemenea insultă nu va putea să rămînă nepedepsită. Mă cunoașteți, marchize ; cu toate că pînă acum mi-ați respectat incognito-ul, știți prea bine cine au fost strămoșii mei, și puteți să garantați că sîngele neamului de Sigognac este nobil de o mie de ani, pur de orice mezalianță, și că toți cei care au purtat acest nume nu au îngăduit niciodată vreo pată pe blazoanele lor.

— Baroane de Sigognac, rosti marchizul de Bruyères, adresîndu-se pentru prima oară oaspetelui său cu adevăratul lui nume, voi adeveri cu onoarea mea, în fața oricui veți dori, vechimea și noblețea familiei dumneavoastră. Palamède de Sigognac a făcut minuni de vitejie în prima cruciadă, unde a condus o sută de lăncieri îmbarcați pe o corabie echipată pe cheltuiala sa. Lucrurile se întîmplau într-o epocă în care strămoșii multor nobili, care fac astăzi pe mîndrii, nu erau nici măcar scutieri. Era bun prieten cu Hugues de Bruyères, strămoșul meu, și amîndoi se culcau sub același cort, ca frați de arme.

La depănarea acestor amintiri glorioase, Sigognac își înălță capul; simțea cum palpită în el inima strămoșilor, iar Zerbina, care îl contempla, rămase surprinsă de frumusețea stranie și, pentru a spune astfel, interioară, care lumina ca o flacără figura de obicei tristă a baronului. „Nobilii ăștia, își zise Subreta, se cred ieșiți chiar din coapsele lui Jupiter; la cea mai neînsemnată vorbă, orgoliul le devine amenințător și, spre deosebire de oamenii de rînd, nu pot să digere insultele. Oricum ar fi, dacă baronul m-ar privi cu ochii ăștia fascinanți, cu siguranță că, de dragul lui, tare l-aș mai înșela pe marchiz. Eroismul arde ca o pălălaie în tinerelul ăsta de Sigognac!“

— Prin urmare, întrucît aceasta este opinia dumneavoastră asupra familiei mele, se adresă Sigognac marchizului, îl veți provoca la duel,

în numele meu, pe domnul duce de Vallombreuse și îi veți transmite condițiile luptei ?

— Am s-o fac, răspunse marchizul pe un ton grav și măsurat, care contrasta cu buna sa dispoziție obișnuită, și, în plus, îmi pun spada mea, ca secund, la dispoziția dumneavoastră. Mîine mă voi prezenta la palatul Vallombreuse. Tînărul duce, dacă are defectul de a fi insolent, nu are cusurul de a fi laș și nu se va ascunde îndărătul demnității sale de îndată ce va ști adevărata dumneavoastră calitate. Dar acum destul despre toate acestea. Să n-o plictisim mai mult pe Zerbina cu certurile noastre bărbătești. Cu toată politețea de care dă dovadă, văd cum i se strîng buzele purpurii, și trebuie ca rîsul, și nu căscatul, să ne arate perlele pe care gurița sa le adăpostește ca într-un scrin. Haide, Zerbina, fii din nou veselă și toarnă de băut baronului.

Subreta se supuse cu tot atîta grație, cît dibăcie. Nici Hebe, ce turna nectarul, nu s-ar fi priceput mai bine. Zerbina făcea bine tot ceea ce făcea.

În restul timpului, cît mai dură masa, nu mai veni vorba despre acest subiect. Conversația se învîrti în jurul jocului Zerbinei, iar marchizul nu mai contenea s-o copleșească cu laude, la care Sigognac putea să le alăture pe ale sale, fără să poată fi acuzat de complezență sau de curtenie, întrucît subreta dăduse dovadă de un spirit, de o vervă și de un talent într-adevăr incomparabile. Discutară de asemenea despre versurile domnului

de Scudéry, unul dintre cei mai remarcabili literați ai timpului, versuri pe care marchizul le găsea perfecte, dar ușor soporifice, preferînd lui *Lygdamon și Lydias, Palavrele căpitanului Fracasse*. Era un om de gust, domnul marchiz !

De îndată ce-i stătu în putință, Sigognac își luă rămas bun și se retrase în camera sa, trăgînd după el zăvorul. Apoi scoase dintr-o învelitoare de saia, care o ferea de rugină, o sabie veche, a tatălui său, pe care o luase cu el ca pe o prietenă fidelă. O trase încetișor din teacă și îi sărută cu smerenie mînerul. Era o armă frumoasă, bogată, fără podoabe de prisos, o armă de luptă, și nu de paradă. Pe lama de oțel albăstrui, reliefată de cîteva firișoare subțiri de aur, se vedea imprimată marca unuia dintre cei mai celebri armurieri din Toledo. Sigognac luă un petec de lînă și îl trecu de mai multe ori peste lamă pentru a-i reda toată strălucirea. Pipăi cu degetul tăișul și vîrful, și apoi, sprijinind sabia de ușă, îndoi lama pînă aproape de mîner, pentru a-i încerca suplețea. Nobilul oțel suportă vitejește aceste încercări și dovedi că nu-și va trăda prietenul pe cîmpul de luptă. Însuflețit de strălucirea netedă a oțelului și strîngînd bine în mînă garda spadei, Sigognac începu să fandeze și să țintească spre zid, constatînd că nu uitase nimic din lecțiile pe care i le dăduse Pierre, fostul maestru de scrimă, în timpul nesfîrșitelor sale ceasuri de răgaz petrecute la castelul Mizeriei.

Aceste exerciții, cu care se îndeletnicise în tovărășia bătrînului servitor, în lipsa posibilității de a urma academiile, cum s-ar fi cuvenit unui tînăr gentilom, îi sporiseră forța, îi întăriseră mușchii, îi dezvoltaseră suplețea naturală. Neavînd nimic altceva de făcut, căpătase un fel de patimă pentru scrimă și studiase în chip temeinic această nobilă știință ; cu toate că nu se credea încă decît un școlar, el devenise de multă vreme un adevărat maestru și i se întîmpla adeseori, în asalturile pe care le făceau împreună, să marcheze cu cîte un punct albăstrui plastronul de piele de bivol cu care Pierre își acoperea pieptul. Este adevărat că, în modestia sa, tînărul Sigognac își spunea că bunul Pierre se lăsa intenționat atins, pentru a nu-l descuraja la infinit cu paradele sale invincibile. Dar se înșela în această privință : bătrînul profesor de scrimă nu-i ascunsese scumpului său discipol nici unul din secretele artei sale. Timp de ani de-a rîndul, bătrînul îl ținuse la principii, cu toate că Sigognac se arăta uneori plictisit din cauza acestor exerciții atît de îndelung repetate, și astfel tînărul baron dispunea de o forță egală cu aceea a profesorului, dar tinerețea îi dădea mai multă suplețe și rapiditate ; și vederea îi era, de asemenea, mai bună, încît Pierre, cu toate că știa o ripostă la orice lovitură, nu mai reușea să îndepărteze lama baronului cu aceeași regularitate ca altădată. Asemenea înfrîngeri, care ar fi înăcrit pe un maestru de arme obișnuit, întrucît acești

gladiatori de profesie nu se lasă învinși bucuros, chiar de către cei ce li-s foarte dragi, umpleau de orgoliu inima bravului slujitor, dar își ascundea bucuria de teamă ca nu cumva baronul să se lase pe tînjală, crezînd că și-a atins țelul și că a cucerit laurii măiestriei.

Astfel, în acest secol de rafinați, de despicători de nasuri, de înfumurați proptiți amenințător în șold, de dueliști și de duelgii care frecventau sălile maeștrilor spanioli și napolitani pentru a învăța atacuri secrete și lovituri ca a lui Jarnac, tînărul nostru baron, care nu ieșise niciodată din foișorul lui decît pentru a vîna prin pîrloage, cu ajutorul lui Miraut, vreun iepure costeliv, însemna, fără să aibă conștiința valorii sale, una dintre cele mai fine lame ale timpului, capabilă să se măsoare cu spadele cele mai celebre. Poate că nu avea eleganța insolentă, ținuta țanțoșă, lăudăroșenia provocatoare a cutărui sau cutărui gentilom renumit pentru izbînzile sale în dueluri, dar tare îndemînatic ar fi trebuit să fie oțelul în stare să pătrundă în micul cerc închis de garda sa.

Mulțumit de el și de spadă, pe care o așeză aproape de căpătîi, Sigognac adormi, după puțin timp, într-o siguranță perfectă, ca și cum nu l-ar fi însărcinat pe marchizul de Bruyères să-l provoace la duel pe puternicul duce de Vallombreuse.

Isabella nu putu să închidă ochii toată noaptea : ea înțelegea că Sigognac nu se va opri aici și îi era teamă, pentru prietenul ei, din pricina urmă-

rilor certei, dar nu-i trecu nici un moment prin gînd să intervină pe lîngă adversari. Chestiunile de onoare erau socotite, în acea vreme, drept lucruri sfinte, pe care femeile n-ar fi îndrăznit să le curme sau să le stingherească cu scîncelile lor.

Pe la orele nouă, marchizul, gata îmbrăcat, intră în camera lui Sigognac pentru a stabili împreună cu el condiţiile luptei. Baronul voi ca marchizul să ia cu el, în caz de neîncredere sau de refuz din partea ducelui, vechile acte, anticele pergamente de care atîrnau sigilii mari de ceară prinse pe şireturi de mătase, diplomele rupte pe la toate îndoiturile şi parafate cu semnături regale, cu cerneala îngălbenită, arborele genealogic cu ramuri stufoase, încărcate de ascendenţi faimoşi, în sfîrşit toate piesele care atestau nobleţea neamului Sigognac.

Toate aceste hîrţoage ilustre, scrise într-o gotică indescifrabilă, pentru a căror lectură ar fi fost nevoie de ochelarii şi de ştiinţa unui benedictin, erau înfăşurate cu pioşenie într-o bucată de tafta cărămizie, decolorată, ce luase o nuanţă gălbuie. Ai fi putut spune că este vorba de o fîşie din stindardul care îi dusese la luptă, odinioară, pe cei o sută de lăncieri ai baronului Palamède de Sigognac împotriva oştilor sarazinilor.

— Eu nu cred, rosti marchizul, că va fi nevoie, în această împrejurare, să prezint dovezile dumneavoastră ca în faţa unui herald ; va fi de ajuns cuvîntul meu, pe care nimeni nu l-a pus vreodată

la îndoială. Cu toate acestea, întrucît s-ar putea ca ducele de Vallombreuse, datorită unui dispreț exagerat și unei semeții nebune, să se prefacă și să spună că nu vede în dumneavoastră decît pe căpitanul Fracasse, comedian cu leafă în trupa jupînului Irod, am să iau totuși aceste piese, pe care o să le ducă valetul meu, și pe care le voi arăta, de va trebui.

— Veți face tot ce veți crede de cuviință, răspunse Sigognac ; mă bizui pe înțelepciunea dumneavoastră și încredințez onoarea mea în mîinile dumneavoastră.

— Nu va trece prin nici o primejdie, răspunse domnul de Bruyères, să fiți sigur, și îi vom veni noi de hac acestui duce batjocoritor, ale cărui purtări trufașe mă supără peste măsură. Coroana de baron, frunzele și perlele coroanei de marchiz prețuiesc tot atît cît și cele opt floricele de aur ale coroanei ducale, cînd spița este veche și descendența pură de orice mezalianță. Dar destul cu discuția, trebuie să trecem la acțiune. Vorbele țin de partea femeiască, faptele sînt treabă bărbătească, iar leșia onoarei nu se spală decît cu sînge, după cum spun spaniolii.

După aceasta, marchizul își chemă valetul, îi înmînă teancul de acte, și ieși din han spre a se duce la palatul Vallombreuse pentru a-și îndeplini misiunea.

La tînărul duce storurile nu fuseseră încă ridicate ; agitat și mîniat din pricina întîmplărilor din

ajun, Vallombreuse nu ațipise decît foarte tîrziu. De aceea, cînd marchizul de Bruyères îi spuse valetului lui Vallombreuse să-l anunțe stăpînului său, ochii pușlamalei se holbară cît cepele la o așa pretenție enormă. Să-l trezească pe duce ! să intre la duce mai înainte ca el să fi sunat ! Lucrul acesta ar fi fost la fel cu a pătrunde în cușca unui leu de Barca sau a unui tigru de India. Ducele, chiar cînd se culca bine dispus, nu se trezea cu surîsul pe buze.

— Domnul ar face mai bine să aștepte, spuse lacheul tremurînd la ideea unei asemenea îndrăzneli, sau să se întoarcă mai tîrziu. Monseniorul n-a sunat încă, și nu îndrăznesc să iau asupra mea...

— Anunță-l pe marchizul de Bruyères, strigă protectorul Zerbinei cu o voce în care mînia începea să tremure, sau sparg ușa și intru singur ; trebuie să-i vorbesc numaidecît stăpînului tău despre niște lucruri foarte importante și care interesează onoarea.

— Ah ! Domnul vine pentru un duel ? întrebă valetul îmblînzit subit. De ce nu mi-ați spus-o imediat ? Am să mă duc să anunț monseniorului numele dumneavoastră ; s-a culcat aseară îngrozitor de rău dispus, așa încît va fi încîntat dacă va fi trezit pentru o dispută, și va găsi un pretext pentru a se bate în duel.

Și lacheul, cu un aer hotărît, păși în apartamentul ducelui, după ce îl rugase pe marchiz să binevoiască să aibă răbdare cîteva minute.

La zgomotul provocat de deschiderea și de închiderea ușii, Vallombreuse, care nu dormea decît pe jumătate, se trezi de-a binelea și, cu o săritură atît de bruscă încît trosni toată lemnăria patului, se ridică în capul oaselor, căutînd vreun obiect să-l arunce în capul valetului.

— Dracu să-l străpungă cu coarnele sale pe tripiul imbecil care îmi tulbură somnul ! strigă el cu o voce foarte iritată. Nu ți-am poruncit să nu intri pînă nu te chem ? Am să pun pe majordom să-ți dea o sută de lovituri de bici pentru că nu m-ai ascultat. Cum am să mai pot adormi acum iarăși ? Mi-a fost teamă un moment că e vorba de drăgăstoasa Corisanda !

— Monseniorul poate să dea dispoziții să fiu ucis în bătăi, dacă crede de cuviință, răspunse lacheul cu un respect plin de prosternare, dar dacă am îndrăznit să calc porunca, nu am făcut-o fără motive serioase. Domnul marchiz de Bruyères este aici și ar voi să vorbească cu domnul duce despre o chestiune de onoare, după cîte am înțeles. Domnul duce nu zice că nu este acasă în aceste împrejurări, și este gata să primească întotdeauna acest soi de vizite.

— Marchizul de Bruyères ! exclamă ducele, am avut oare vreo ceartă cu el ? Nu-mi amintesc deloc ; și, dealtminteri, a trecut foarte multă vreme de cînd n-am mai vorbit cu el. Poate își imaginează că vreau să i-o suflu pe Zerbina, fiindcă îndrăgostiții își închipuie întotdeauna că

ceilalţi au pus ochii pe obiectul pasiunii lor. Hai, Picard, dă-mi haina de casă şi trage perdelele patului, ca să nu se vadă neorînduiala aşternutului. Nu trebuie să-l lăsăm să aştepte pe bravul marchiz.

Picard prezentă ducelui un soi de anteriu magnific, după moda venețiană, pe care îl scoase din dulap şi pe al cărui fond de aur erau aşternute flori mari, negre, din catifea ; Vallombreuse strînse şnurul pe mijloc, astfel încît să-i lasă în evidenţă talia fină, se aşeză într-un fotoliu, îşi luă un aer de nepăsare şi spuse lacheului :

— Acum poţi să-l pofteşti înăuntru.

— Domnul marchiz de Bruyères, rosti Picard, deschizînd larg cele două canaturi ale uşii.

— Bună ziua, marchize, exclamă tînărul duce de Vallombreuse ridicîndu-se pe jumătate din fotoliu, şi fiţi binevenit, oricare ar fi motivul care vă aduce. Picard, oferă un scaun domnului marchiz. Scuzaţi-mă dacă vă primesc în această cameră cam în dezordine şi în această ţinută matinală ; să nu vedeţi în aceasta o lipsă de politeţe, ci un semn al grabei de a vă primi.

— Iertaţi-mi, replică marchizul, insistenţa sălbatică pe care am depus-o spre a vă tulbura somnul, legănat poate de cine ştie ce vis încîntător, dar am acceptat o misiune pe lîngă dumneavoastră, care nu suferă nici un fel de întîrziere între gentilomi.

— Îmi ațițați la culme curiozitatea, răspunse Vallombreuse ; nu bănuiesc cîtuși de puțin care poate fi această afacere urgentă.

— Fără îndoială, domnule duce, că ați uitat anumite întîmplări petrecute ieri seară, rosti marchizul de Bruyères. Niște detalii atît de mărunte nu sînt făcute spre a vi se întipări în memorie. De aceea, dacă îmi îngăduiți, am să vin în ajutorul memoriei dumneavoastră. În foaierul comedienelor, ați binevoit să onorați cu o atenție deosebită pe o tînără care joacă în roluri de ingenuă : Isabella, mi se pare. Și, printr-o glumă pe care, despre mine, n-o găsesc condamnabilă, ați vrut să-i puneți pe sîn o „asasină". Acest procedeu, pe care nu-l calific, a jignit mult pe un comedian, căpitanul Fracasse, care a avut îndrăzneala să vă oprească mîna.

— Marchize, sînteți cel mai fidel și cel mai conștiincios dintre istoriografi, îl întrerupse Vallombreuse. Toate acestea sînt adevărate, de la un cap pînă la altul, și, pentru a termina anecdota, adaug că i-am promis netrebnicului ăsta, insolent ca un nobil, o ploaie de ciomege pe spinare, pedeapsă foarte potrivită unui golan de teapa sa.

— Nu-i mare păcat cînd punem să li se tragă cîte o ciomăgeală unui histrion sau unui neisprăvit de scriitoraș, de care nu sîntem mulțumiți, rosti marchizul cu un aer de perfectă nepăsare ; aceste creaturi nu prețuiesc nici cît bețele rupte pe spinările lor ; însă aici cazul este diferit. Sub in-

fățișarea căpitanului Fracasse, care, dealtminteri, i-a snopit zdravăn pe bătăușii dumneavoastră, se află baronul de Sigognac, un gentilom de viță veche și de cea mai bună nobleță care există în Gasconia. Nimeni nu are de spus ceva pe seama sa.

— Ce dracu căuta în trupa aceea de măscărici ? răspunse tînărul duce de Vallombreuse jucîndu-se cu cordonul hainei de casă ; puteam eu oare să bănuiesc un Sigognac sub această costumație grotescă și înapoia nasului de carton mînjit cu carmin ?

— În ceea ce privește prima dumneavoastră întrebare, rosti marchizul, voi răspunde în cîteva cuvinte. Între noi, eu îl cred pe baron foarte îndrăgostit de Isabella ; neputînd să o rețină în castelul său, baronul s-a angajat în trupă pentru a-și putea urmări pasiunea. Nu cred că tocmai dumneavoastră o să găsiți de prost gust această urmărire galantă, din moment ce doamna gîndurilor sale vă ațîță fantezia.

— Nu ; admit toate acestea. Dar veți recunoaște că nu puteam să ghicesc acest roman, și că fapta căpitanului Fracasse a fost impertinentă.

— Impertinență venind din partea unui comedian, continuă domnul de Bruyères, firească venind din partea unui gentilom gelos pe iubita sa. De aceea căpitanul Fracasse își aruncă masca și vine, în calitate de baron de Sigognac, să vă provoace la duel prin intermediul meu și să vă ceară socoteală pentru insulta pe care i-ați adus-o.

— Dar cine îmi spune, rosti Vallombreuse, că acest pretins Sigognac, care joacă roluri de Matamore într-o trupă de bufoni, nu este cumva un intrigant din clasa cea mai de jos, care uzurpă un nume onorabil pentru a avea onoarea să-și încrucișeze sabia sa de lemn, de care se folosesc arlechinii, cu spada mea ?

— Duce, replică marchizul de Bruyères pe un ton plin de demnitate, n-aș sluji ca martor și secund cuiva care n-ar fi nobil din naștere. Îl cunosc personal pe baronul de Sigognac, al cărui castel se află doar la cîteva leghe de domeniile mele. Garantez eu pentru el. Dealtminteri, dacă mai puneți încă la îndoială titlurile sale de noblețe, am aici toate piesele trebuincioase pentru a vă liniști scrupulele. Voiți să-mi îngăduiți să-mi chem lacheul, care așteaptă în anticameră, și să vă înmîneze pergamentele ?

— Nu este cîtuși de puțin nevoie, răspunse Vallombreuse ; cuvîntul dumneavoastră îmi ajunge, accept duelul ; domnul cavaler de Vidalinc, prietenul meu, îmi va fi secund. Binevoiți să vă înțelegeți cu el. Orice armă și orice condiții le consider bune. De asemenea, nu m-aș supăra să văd că baronul de Sigognac știe să pareze tot așa de bine loviturile de spadă pe cît știe căpitanul Fracasse să se apere de loviturile de ciomag. Fermecătoarea Isabella va încorona pe învingătorul turnirului, la fel ca în frumoasele timpuri ale cavalerismului. Dar îngăduiți-mi să mă retrag.

Domnul de Vidalinc, care își are apartamentul în palat, are să coboare, și aveți să vă înțelegeți cu el asupra locului, armei și orei. Cu acestea, *beso á vuestra merced la mano, caballero* [1].

După ce rosti aceste cuvinte, ducele de Vallombreuse îl salută pe marchizul de Bruyères cu o curtoazie studiată, dădu la o parte o portieră grea de catifea și dispăru.

Cîteva momente mai tîrziu cavalerul de Vidalinc veni să se întîlnească cu marchizul ; condițiile fură stabilite numaidecît. Aleseră spada, arma firească a gentilomilor, iar întîlnirea fu hotărîtă pentru a doua zi, întrucît Sigognac nu voia ca din pricina lui — în cazul în care ar fi fost rănit sau ucis — să nu mai aibă loc spectacolul anunțat în tot orașul. Întîlnirea fu fixată într-un anumit loc, în afara incintei zidurilor, într-o pajiște foarte apreciată de dueliștii din Poitiers pentru singurătatea sa, tăria pămîntului și avantajele naturale.

Marchizul de Bruyères se înapoie la hanul „Stema Franței" pentru a-i relata îndeplinirea misiunii sale lui Sigognac, care îi mulțumi călduros pentru faptul de a fi aranjat atît de bine lucrurile. întrucît îi stăteau pe inimă privirile insolente și libertatea cu care o învăluia tînărul duce pe Isabella.

Reprezentația urma să înceapă la orele trei, și încă de dimineață pristavul orașului porni să stră-

---

[1] Cavalere, sărut mîna senioriei-voastre (sp.).

bată străzile, bătînd din răsputeri în toba mare și vestind spectacolul, de îndată ce se strîngea în jurul lui un cerc de curioși. Caraghiosul avea niște plămîni de Stentor [1], iar vocea sa, obișnuită să facă cunoscute oficial edictele, încărca titlurile pieselor și numele actorilor cu atribute maiestuoase și emfatice, complet inutile. Geamurile de la ferestre tremurau, iar paharele vibrau la unison pe mese, în interiorul locuințelor. Mai avea, în afară de aceasta, un fel automat de a mișca din bărbie pe cînd își pronunța frazele, care îl făcea să aducă tare mult cu o jucărie de Nürenberg, spărgătorul de nuci, ceea ce stîrnea un haz nebun printre ștrengari. Ochii nu erau mai puțin solicitați decît urechile, iar aceia care nu auziseră înștiințarea puteau să vadă lipite pe la răspîntiile cele mai populate, pe zidurile sălii de spectacol și pe poarta hanului „Stema Franței" niște afișe mari, pe care stăteau scrise, cu litere majuscule roșii și negre ce alternau în chip savant, titlurile *Lygdamon și Lydias* și *Palavrele căpitanului Fracasse*, zugrăvite cu pensula de către Scapin, caligraful trupei. Afișele erau redactate în stil lapidar, după modelul roman, iar gusturile delicate n-ar fi putut găsi nimic de obiectat.

Un rîndaș de-al hanului, pe care îl gătiseră în chip de portar de comedie, cu o manta de pînză

---

[1] A luat parte la asediul Troii. Vestit pentru puterea vocii sale.

jumătate verde, jumătate galbenă, cu o eşarfă lată de piele, de care atîrna de-a curmezişul o spadă, cu o pălărie de pîslă cu boruri largi, trasă pînă pe ochi, şi cu o pană lungă deasupra, de-ar fi putut mătura pînzele de păianjen din tavan, ţinea în frîu mulţimea, la poarta pe care o barase cu un soi de halebardă lungă, nelăsînd să treacă pe vreunul care nu vărsase bani într-un taler de argint aşezat pe o masă, adică nu-şi plătise preţul locului, sau nu arătase un bilet de intrare în forma cuvenită. Zadarnic încercară cîţiva mici slujbaşi, şcolari, paji sau lachei să pătrundă pe furiş şi să se strecoare pe sub redutabila halebardă, că vigilentul cerber îi azvîrlea cu o lovitură zdravănă în mijlocul străzii, unde cîţiva se şi prăvăliră în şanţul plin cu apă, cu picioarele în aer, mare motiv de ilaritate pentru ceilalţi, care hohoteau zgomotos ţinîndu-se de coaste de atîta rîs, cînd îi vedeau cum se ridică plini de noroi de sus şi pînă jos.

Doamnele soseau în litiere, purtate de oameni de rînd, voinici, care alergau cu asemenea povară uşoară.

Cîţiva bărbaţi sosiţi călări, pe cai sau pe catîrî, îşi aruncau frîiele unor lachei ce fuseseră aşezaţi acolo anume pentru acest lucru. Două sau trei caleşti cu poleiala înroşită şi cu picturile spălăcite de vreme, scoase din remize cu această ocazie solemnă, se apropiară de poartă, trase de cai greoi,

şi ieşiră din aceste caleşti, ca din arca lui Noe, tot felul de jivine provinciale, cu înfăţişare heteroclită şi împopoţonate cu haine la modă în timpul domniei răposatului rege. Şi totuşi aceste caleşti, oricît de prăpădite ar fi fost, stîrneau o impresie deosebită asupra mulţimii ce alergase să vadă pe cei care intrau la spectacol; rînduite unele lîngă altele în piaţă, caleştile făceau un efect destul de respectabil.

Peste puţin timp sala fu plină de nu mai puteai să vîri o scobitoare. De fiecare parte a scenei fuseseră aşezate fotolii pentru persoanele de marcă; fapt, desigur, dăunător iluziei teatrale şi jocului actorilor, dar obişnuinţa sa împiedica să se mai observe ridicolul. Tînărul duce de Vallombreuse, care purta un costum de catifea neagră împodobit cu diferite pietre preţioase de culoare neagră, scăldat în dantele, ocupa unul din aceste fotolii, alături de prietenul său, cavalerul de Vidalinc, îmbrăcat într-un minunat costum din satin liliachiu, cu bogate garnituri de aur. Iar marchizul de Bruyères, pentru a o putea aplauda mai în voie pe Zerbina, fără să se compromită prea mult, ocupase un fotoliu de orchestră, îndărătul viorıştilor.

Un fel de loji din scînduri de brad, acoperite cu serj sau cu tapiţerii de Flandra reprezentînd frunzişuri, fuseseră aranjate de-a lungul pereţilor sălii, interiorul alcătuindu-l parterul, unde stăteau în picioare tîrgoveţi mărunţi, băieţi de

prăvălie, mici conțopiști de pe la judecătorie, ucenici, școlari, lachei și alți oameni de aceeași teapă.

Prin loji, spectatoarele se așezau cît mai comod, își înfoiau fustele și își treceau degetele prin tăietura croită în corsaje pentru a-și pune cît mai bine în valoare comorile pieptului lor alb. Și toate aceste femei erau minunat gătite, desigur atît pe cît le îngăduia garderoba lor de provincie, cam rămasă în urmă față de moda de la Curte. Dar să fiți convinși că la multe din ele bogăția înlocuia în chip avantajos eleganța, cel puțin în ochii nu îndeajuns de cunoscători ai publicului din Poitiers. Se aflau acolo diamante mari, de familie, care, cu toate că erau prinse în monturi vechi și cam murdare, nu însemna că prețuiau mai puțin ; dantele vechi, puțin cam galbene, este adevărat, dar de mare valoare ; lanțuri lungi de aur de douăzeci și patru de carate, foarte grele și prețioase, deși de o lucrătură veche ; brocarturi și mătăsuri lăsate moștenire de străbunice, cum nu se mai țes nici la Veneția și nici la Lyon. Întîlneai chiar și fermecătoare chipuri fragede, trandafirii, odihnite, care ar fi fost foarte apreciate la Saint-Germain și la Paris, cu toată fizionomia lor cam prea inocentă și naivă.

Unele dintre aceste doamne, voind, fără îndoială, să nu fie recunoscute, își păstraseră o mică mască, ceea ce nu-i împiedica pe glumeții de la parter să le știe numele și să le povestească aventurile, mai mult sau mai puțin scandaloase. Totuși,

singură, într-o lojă, doar cu o femeie ce părea să-i fie însoţitoare, o doamnă mascată cu mai multă îngrijire decît celelalte spectatoare, se ţinea ceva mai retrasă, pentru ca lumina să nu cadă asupră-i, şi dejuca isteţimea curioşilor. Un voal din dantelă neagră, înnodat sub bărbie, îi acoperea capul şi nu îngăduia să i se deosebească nuanţa părului. Vestmintele sale, din stofă bogată, dar de culoare închisă, se confundau cu umbra în care se ascundea necunoscuta, spre deosebire de celelalte femei, care căutau flăcările luminărilor pentru a ieşi cît mai bine în evidenţă. Uneori chiar îşi ridica la înălţimea ochilor, ca pentru a-i apăra de luminile prea vii, un evantai din pene negre, în centrul căruia era prinsă o oglinjoară, pe care însă n-o consulta.

Viorile, pornind să cînte o riturnelă, îndreptară din nou atenţia generală către scenă, şi nimeni nu mai dete vreo atenţie acestei frumuseţi misterioase, care ar fi putut fi luată drept *la Dama tapada* a lui Calderon.

Spectacolul începu cu *Lygdamon şi Lydias*. Decorurile, care reprezentau un crîng înverzit, cu sumedenie de arbori, tapisat de muşchi, udat de fîntîni limpezi, ce se pierdea în depărtări cu estompări de munţi azurii, prin aspectul lor agreabil cîştigară publicul. Leandru, care juca rolul lui Lygdamon, era îmbrăcat într-un costum vioriuroşcat, împodobit cu cîteva broderii verzi, după

chipul costumelor pastorale. Părul său frizat se revărsa în bucle spre ceafă, iar aici o panglică i-l strîngea în chipul cel mai atrăgător. Un guleraş uşor scrobit îi scotea admirabil în relief gîtul tot atît de alb ca şi acela al unei femei. Barba, deşi rasă cu mare grijă, îi colora obrajii şi bărbia cu o imperceptibilă nuanţă albăstrie şi le dădea o catifelare ca a pufului de piersică, comparaţie pe care o adeverea şi mai bine încă frăgezimea rumenă a fardului întins discret pe pomeţi. Dinţii învioraţi de carminul buzelor şi frecaţi cu înverşunare, străluceau ca nişte perle după ce au fost bine lustruite. Două trăsături de tuş de China îi puseseră în ordine vîrfurile sprîncenelor, iar altă linie, de o extremă subţirime, trasă pe marginea pleoapelor, dădea albului ochilor o strălucire extraordinară.

Un murmur de satisfacţie străbătu sala : femeile se plecară unele către celelalte şuşotind, iar o fată tînără de tot, de curînd ieşită de la mănăstire, nu se putu opri să nu exclame cu o naivitate ce îi aduse o mustrare din partea mamei sale : „e fermecător !"

Această fetiţă, în candoarea ei, exprima gîndul secret al femeilor care ştiau să se poarte mai bine în societate, şi poate chiar al propriei sale mame. Se făcu roşie ca racul din pricina dojanei, nu mai scoase un cuvînţel şi îşi ţinu ochii aţintiţi asupra balenelor de la corset, dar nu fără să-i mai ridice totuşi pe furiş cînd nu era observată.

Însă, cu siguranță, cea mai emoționată dintre toate era doamna mascată. Zvîcniturile precipitate ale pieptului, care îi săltau dantelele, tremuratul ușor al evantaiului pe care îl ținea în mînă, aplecarea sa peste marginile lojii pentru a nu pierde nimic din spectacol, ar fi trădat lesne interesul pe care-l purta lui Leandru, dacă cineva ar fi avut răgazul s-o observe. Din fericire, toți ochii erau îndreptați către scenă, ceea ce îi dete timpul necesar să se liniștească.

Lygdamon, după cum știu toți, întrucît nimeni nu ignoră creațiile ilustrului Georges de Scudéry, își începe scena cu un monolog foarte emoționant și patetic, în care iubitul izgonit de Silvia dezbate importanta problemă de a ști cum să pună capăt unei existențe pe care asprimile neînduplecate ale frumoasei sale o fac de nesuportat. Va alege el oare, pentru a-și termina tristele sale zile, ștreangul sau spada? Se va azvîrli oare din vîrful unei stînci? Se va arunca în apa rîului, pentru a-și îneca dogoarea sufletului sub valuri? El ezită pe marginea sinuciderii și nu știe la ce să se hotărască. Acea vagă speranță, care nu-i părăsește pe îndrăgostiți decît în clipele de supremă disperare, îl oprește să-și ia viața. Poate că femeia inumană se va îmblînzi și se va lăsa înduplecată de o adorație atît de încăpățînată!

Trebuie să mărturisim, Leandru debită această tiradă ca un actor desăvîrșit, cu niște alternanțe între sfîrșeală și disperare nespus de înduioșătoare.

Avea o voce tremurată, ca unul pe care durerea îl sugrumă și care, cînd vorbește, de-abia își stăpînește hohotele de plîns și lacrimile. Cînd scotea un suspin, părea că-l rupe din fundul sufletului, și se plîngea de cruzimile iubitei sale pe un ton atît de dulce, atît de tandru, atît de supus, atît de pătruns, încît toate femeile din sală erau supărate pe această rea și barbară Silvia, susținînd că, în locul ei, ele n-ar fi fost de-o cruzime atît de sălbatică, încît să-l aducă la disperare, și poate chiar la moarte, pe un păstor cu atîtea calități.

La sfîrșitul acestei tirade, în timp ce îl aplaudau gata-gata să se rupă scaunele, Leandru își plimbă privirea peste femeile din sală, oprindu-se la acelea care i se părea că au titluri de noblețe ; deoarece, în ciuda numeroaselor sale decepții, el nu renunțase la visul de a fi iubit de o doamnă din lumea mare, pentru frumusețea și talentul său de actor.

Și văzu ochi cărora lacrimile le dădeau o strălucire aparte și sîni albi care palpitau de emoție. Vanitatea îi fu satisfăcută, dar nu se miră deloc. Succesul nu-l surprinde niciodată pe un actor ; dar curiozitatea îi fu ațîțată din plin de *la Dama tapada*, care stătea retrasă în loja ei. Acest mister prevestea aventura. Leandru ghici numaidecît sub această mască o pasiune pe care conveniențele o forțau să se rețină, și aruncă spre necunoscută o ocheadă arzătoare, pentru a-i arăta că fusese înțeleasă.

Săgeata lansată își atinsese ținta și nobila îi făcu lui Leandru un semn imperceptibil din cap, ca și

cum i-ar fi mulțumit pentru puterea sa de pătrundere.

Legătura se înfiripase și, de acum înainte, ori de cîte ori acțiunea piesei o îngăduia, se schimbau priviri între lojă și scenă. Leandru excela în acest gen de tertipuri ; știa să-și moduleze glasul și să declame o tiradă amoroasă astfel încît o persoană din sală să poată crede că o rostea numai pentru ea.

La intrarea în scenă a Silviei, întruchipată de Sérafina, cavalerul de Vidalinc se porni să aplaude cu multă căldură, iar ducele de Vallombreuse, voind să favorizeze izbînda în dragoste a prietenului său, binevoi să-și apropie de trei sau patru ori palmele mîinilor sale albe, cu degetele încărcate de inele cu pietre strălucitoare. Sérafina salută printr-o ușoară reverență pe cavaler și pe duce, și se pregăti să înceapă, împreună cu Lygdamon, acel frumos dialog pe care cunoscătorii îl socotesc drept unul dintre pasajele cele mai izbutite ale piesei.

Așa cum cere rolul Silviei, ea făcu cîțiva pași pe scenă, cu un aer preocupat și visător, pentru a justifica întrebarea lui Lygdamon :

In reverie dulce eu cred că v-am surprins.

Sérafina era plină de grație în atitudinea ei nepăsătoare, cu capul ușor aplecat, unul din brațe atîrnînd alene, iar celălalt sprijinit de cingătoare.

Fusta țărănească, de o nuanță verde ca a apei, cu sclipiri argintii, era tivită cu funde de catifea neagră. In păr avea prinse cîteva floricele de cîmp, ca

şi cum mina sa distrată le-ar fi cules şi le-ar fi pus acolo fără să ia seama. Această găteală, dealtminteri, îi şedea de minune şi mai bine decît diamantele, cu toate că nu aceasta era şi părerea ei, dar sărăcia lucie din scrinul de bijuterii o silise să fie de bun gust şi să nu împodobească o păstoriță la fel ca pe o prințesă. Ea rosti într-un chip fermecător toate acele fraze poetice şi înflorite despre trandafiri, despre zefiruri şi alte adieri, despre înălțimea pădurilor, despre cîntecul păsărelelor, prin care Silvia îl împiedică în chip răutăcios pe Lygdamon să-i vorbească despre patima sa, cu toate că acest iubit găseşte în fiecare imagine pe care o întrebuințează frumoasa, un simbol de iubire şi un prilej de legătură pentru a reveni la gîndul care îl obsedează

De-a lungul acestei scene, Leandru, în timp ce vorbea Silvia, îşi îndreptă, în chip meşteşugit, cîteva suspine către loja misterioasă, lucru pe care îl repetă pînă la sfîrşitul piesei, care se încheie în zgomotul aplauzelor. Este inutil să vorbim mai mult despre o lucrare ce se află acum în toate mîinile. Succesul lui Leandru fu desăvîrşit şi toată lumea se miră că un comedian de valoarea lui nu apăruse încă în fața Curții regale ; Sérafina îşi avea şi ea admiratorii ei, iar vanitatea sa rănită se consolă prin cucerirea cavalerului de Vidalinc, care, dacă nu prețuia, în ceea ce priveşte bogăția, cît marchizul de Bruyères, era tînăr, după gustul zilei şi pe cale de a parveni

După *Lygdamon şi Lydias*, se jucară *Palavrele căpitanului Fracasse*, care îşi avură succesul lor obişnuit şi stîrniră imense hohote de rîs. Sigognac, bine învăţat de către Blazius şi slujit de o inteligenţă naturală, jucă rolul căpitanului cu o extravaganţă nespus de amuzantă. Zerbina părea că-i unsă cu lumină, aşa de mult strălucea, iar marchizul, ieşit din minţi, o aplauda cu furie. Vacarmul pe care îl făcea atrase chiar şi atenţia doamnei mascate. Ea înălţă uşor din umeri şi, sub catifeaua măştii sale, un surîs ironic îi ridică un pic colţul buzelor.

În ceea ce-o privea pe Isabella, prezenţa ducelui de Vallombreuse, aşezat în partea dreaptă a scenei, îi provoca o oarecare nelinişte, care ar fi putut fi observată de către public, dacă ea ar fi fost o comediană cu mai puţină experienţă.

Se temea ca el să nu comită cine ştie ce faptă insolentă, sau act de dezaprobare insultător. Dar teama ei nu se împlini. Ducele nu căută s-o zăpăcească printr-o privire prea fixă sau prea deşănţată ; o aplaudă chiar cu decenţă şi rezervă cînd jocul ei merita aplauze. Numai cînd situaţiile din piesă îl înfăţişau pe căpitanul Fracasse primind bobîrnace, ghionturi şi lovituri de baston, o ciudată expresie de dispreţ stăpînit se aşternea peste trăsăturile tînărului duce.

Buza i se răsfrîngea în chip orgolios, ca şi cum ar fi rostit numai pentru sine : „Mi-e silă !“ Însă nu dete pe faţă nici unul dintre sentimentele care de

bună seamă că il agitau lăuntric și își păstră, în tot timpul spectacolului, aerul indolent și trufaș. Cu toate că era violent din fire, ducele de Vallombreuse, odată furia trecută, era prea gentilom pentru a-și permite ceva împotriva legilor curtoaziei cu privire la un adversar cu care trebuia să se bată a doua zi : pînă atunci ostilitățile erau suspendate, de parcă ar fi fost vorba de un armistițiu al lui Dumnezeu.

Doamna mascată se retrăsese cu puțin mai înainte de sfîrşitul celei de-a doua piese, pentru a se feri de vălmăşagul mulțimii, şi pentru a ajunge, fără să fie văzută, pînă la litiera care o aştepta la cîțiva paşi de sala unde avusese loc spectacolul. Dispariția ei îl intrigă foarte mult pe Leandru, care, din colțul unei culise, supraveghea sala și urmărea mișcările femeii misterioase.

Aruncînd în grabă o mantie peste costumul său de păstor din Lignon, Leandru alergă într-o goană spre poarta actorilor pentru a o urmări pe necunoscută. Firul subțire care îi lega pe unul de altul avea să se rupă dacă nu se grăbea. Doamna, ieșită o clipă din umbră, se reîntorcea acolo pentru totdeauna, și intriga, de-abia înjghebată, se destrăma. Cu toate că se grăbise de-i ieșise sufletul, cînd ajunse afară, Leandru nu zări în jurul său decît casele negre și ulițele întunecoase, unde licăreau cîteva felinare purtate de valeți ce-şi escortau stăpînii, şi a căror lumină se oglindea în băltoacele cu apă de ploaie. Litiera, purtată de oameni vîn-

joşi, apucase să dea după colţul unei străzi, ascunzînd-o astfel privirilor pasionatului Leandru.

„Sînt un dobitoc, îşi zise în sinea lui, cu acea sinceritate pe care o foloseşti uneori faţă de tine însuţi în clipele de disperare. Ar fi trebuit să ies după prima piesă, să-mi pun hainele de oraş şi să-mi aştept necunoscuta la poarta teatrului, fie că rămînea sau nu să vadă *Palavrele căpitanului Fracasse*. Ah! animalule! ah! paiaţă! o doamnă din lumea mare, fiindcă era o nobilă, indiscutabil, îţi face ochi dulci şi sub masca ei cade în extaz de admiraţie cînd te vede cum joci, şi tu n-ai atîta minte să dai fuga după ea! Meriţi să ai toată viaţa ca amante nişte calc, nişte paciaure de-alde Gothon, Maritorne, cu mîinile bătătorite de cît au ţinut coada măturii."

Leandru se afla în acest punct al discursului său interior, cînd un soi de mic paj, îmbrăcat într-o livrea cafenie şi fără galoane, purtînd pe cap o pălărie lăsată pe ochi, se înălţă deodată în faţa lui ca o arătare, şi-i spuse cu o voce cu timbru de copil, pe care căuta să o îngroaşe spre a o preface :

— Dumneavoastră sînteţi oare domnul Leandru, acela care, adineauri, aţi jucat rolul păstorului Lygdamon în piesa domnului de Scudéry ?

— Chiar eu sînt, răspunse Leandru. Ce doriţi de la mine şi ce pot să fac spre a vă fi de folos ?

— Oh ! mulţumesc, spuse pajul, eu nu doresc nimic de la dumneavoastră ; am primit numai

însărcinarea să vă repet o frază, dacă bineînțeles sînteți dispus s-o auziți, o frază din partea unei doamne mascate.

— Din partea unei doamne mascate? strigă Leandru; oh! rostiți-o numaidecît! mor de nerăbdare!

— Iat-o cuvînt cu cuvînt, spuse pajul: „Dacă Lygdamon este tot atît de curajos pe cît este de galant, el se va găsi lîngă biserică la miezul nopții: o caleașcă îl va aștepta; să se urce în ea și să se lase condus.

Mai înainte ca Leandru, grozav de mirat, să fi avut răgazul să răspundă, pajul se eclipsase, lăsîndu-l foarte perplex asupra a ceea ce trebuia să facă. Dacă inima îi zburda de bucurie la gîndul unei aventuri galante, umerii i se înfiorau la amintirea bastonadei primite într-un anume parc, la picioarele statuii ce reprezenta pe Amor discretul. Să fi fost iarăși vorba de vreo cursă întinsă vanității sale de cine știe ce ursuz, gelos pe farmecele sale? Avea să găsească oare la locul întîlnirii vreun soț turbat, cu spada în mînă, gata să-l schilodească și să-i taie beregata? Aceste reflecții îi înghețau ca prin farmec entuziasmul, deoarece, după cum am mai spus-o, Leandru nu se temea de nimic, în afară de bătăi și de moarte, ca și Panurge [1]. Cu toate acestea, dacă nu profita

[1] *Panurge,* tip de bețiv cinic creat de Rabelais în *Gargantua și Pantagruel.*

de ocazia ce i se prezenta atît de favorabilă și de romanțioasă, se putea ca altă ocazie să nu se mai ivească niciodată, și odată cu ea pierea și visul vieții sale, vis care îl costase atîta în pomezi, cosmetice, rufe fine și riscuri de tot felul. Apoi, dacă nu avea să se ducă, frumoasa necunoscută ar fi putut să-l acuze de lașitate, gînd mult prea oribil și care ar fi dat curaj chiar și ființelor celor mai mișele. Această idee insuportabilă îl hotărî pe Leandru. „Dar, dacă această frumoasă pentru care risc să-mi fie rupte oasele și să fiu aruncat în cine știe ce temniță adîncă, o fi vreo babă tencuită cu tot felul de farduri și cu ceruză, cu perucă și cu dinți falși ? își spuse el.

Există bătrîne din astea înfocate, vampire ale dragostei, cărora, spre deosebire de vampirii de prin cimitire, le place să se hrănească cu carne fragedă. Oh, nu ! doamna mascată este tînără și plină de nuri, sînt convins de acest lucru. Ceea ce zăream din gîtul și din sînii ei era alb, rotund, apetisant și făgăduia adevărate minuni în ceea ce privea restul ! Da, voi merge, cu siguranță ! am să mă urc în caleașcă. O caleașcă ! nimic nu este mai nobil și nu face impresie mai bună !

Odată luată această hotărîre, Leandru se reîntoarse la „Stema Franței", abia se atinse de cina comedianților, și se retrase în camera sa, unde se ferchezui și se spilcui pe cît putu mai bine, făcînd risipă de lenjerie fină cu broderii, de pudră de iris, de parfum de mosc. Luă de asemenea cu sine

un pumnal lung și o spadă, deși nu era cituși de puțin în stare să se servească de ele la nevoie, dar un amant înarmat impune întotdeauna mai mult respect geloșilor supărători. Apoi își lăsă pălăria pe ochi, se înfășură, după moda spaniolă, într-o mantie de culoare închisă și ieși din han tiptil-tiptil, avînd norocul să nu fie zărit de răutăciosul Scapin, care sforăia de zor in odăița sa, la celălalt capăt al galeriei.

Străzile erau pustii de mult, deoarece pașnicii cetățeni din Poitiers se culcau devreme de tot. Leandru nu întîlni nici o vietate în afară de cîteva pisici jigărite ce dădeau tîrcoale, melancolice, și care, la zgomotul pașilor săi, dispăreau ca niște umbre pe sub vreo poartă rău închisă sau prin vreo răsuflătoare de pivniță. Amorezul nostru ajunse în piața bisericii exact cînd răsuna ultima lovitură de clopot ce anunța miezul nopții, iar dangătul lugubru făcu să-și ia zborul sumedenie de bufnițe din bătrînul turn. Răsunetul sinistru al clopotului în mijlocul tăcerii nopții stîrni în sufletul atît de puțin liniștit al lui Leandru o groază religioasă și misterioasă. I se părea că aude chiar dangătul înmormîntării sale. O clipă stătu în cumpănă dacă n-ar fi mai bine să facă drum întors și să meargă, prudent, să se lungească singur între cearșafurile sale, in loc să mai alerge după aventuri nocturne ; dar văzu caleașca ce-l aștepta la locul hotărît și pe micul paj, mesagerul doamnei mascate, în picioare, pe scara trăsurii,

ținînd portiera deschisă. Nu mai era nici o cale să dea înapoi, deoarece puțini oameni au curajul să fie lași față de martori. Leandru fusese zărit de către copil și de către vizitiu ; ca atare, înaintă cu pași hotărîți, pe care îi dezmințeau lăuntric niște grozave bătăi de inimă, și se urcă în trăsură cu aparentul curaj neînfricat al unui Galaor [1].

De-abia se așeză Leandru pe pernele caleștii, că vizitiul își biciui caii, care porniră într-un trap vioi. În caleașcă domnea o profundă obscuritate : pe lîngă faptul că era noapte adincă, apărătorile de piele erau lăsate de-a lungul geamurilor și nu îngăduiau să deosebești nimic în afară. Pajul rămăsese în picioare pe scara caleștii, și nu se putea discuta cu el și nici să se afle de la el cea mai mică lămurire.

Părea, dealtminteri, foarte laconic și puțin dispus să spună ceea ce știa, dacă știa cumva ceva. Comedianul nostru pipăi cu atenție pernele, făcute din catifea și împodobite cu sumedenie de ciucuri ; sub picioare simțea un covor gros și aspira un ușor parfum de ambră, pe care îl răspîndea stofa garniturii interioare, mărturie a eleganței și rafinamentului. Caleașca aceasta, fără nici o îndoială că îl ducea în chip atît de misterios către o persoană de vază ! Încercă să se orienteze, dar nu cunoștea decît prea puțin orașul Poitiers ; cu toate

[1] *Galaor*, frate al lui Amadis, în romanul cu același nume, exemplu de vitejie și de galanterie.

acestea i se păru, după cîtva timp, că zgomotul roților nu mai era repercutat de ziduri, și că trăsura nu mai trecea peste gîrlițele ulițelor. Goneau în afară de oraș, în plin cîmp, către cine știe ce culcuș tainic, propice amorurilor și asasinatelor, se gîndi Leandru străbătut de un ușor fior, ducînd în același timp mîna la pumnal, ca și cum un soț singeros sau un frate feroce ar fi apărut deodată în fața lui, în umbră.

În sfîrșit, caleașca se opri. Micul paj deschise portiera ; Leandru coborî și se găsi în fața unui zid înalt și întunecat, care i se păru a fi împrejmuirea unui parc sau a unei grădini. Curînd deosebi în zid o poartă, iar lemnul ei crăpat, înnegrit și acoperit de mușchi, o făcea să se confunde la prima vedere cu pietrele zidului. Pajul împinse cu putere unul dintre cuiele ruginite care prindeau scîndurile și poarta se întredeschise.

— Dați-mi mîna ca să vă călăuzesc, se adresă pajul lui Leandru ; este prea mare bezna spre a mă putea urma prin aceste labirinturi de copaci.

Leandru se supuse, și amîndoi merseră timp de cîteva minute printr-o pădure încă destul de deasă, deși tare despuiată din pricina iernii, iar frunzele uscate foșneau sub pașii lor. Pădurii îi luă locul apoi o grădină mărginită de arbuști de merișor și împodobită cu copaci de tisă, tăiați în chip de piramidă, care căpătau, în obscuritate, forme vagi de spectre sau de oameni la pîndă, lucru și mai înfricoșător încă pentru înspăimîntatul

median. După ce traversară grădina, Leandru și călăuza sa urcară treptele unei terase, pe care se înălța un pavilion construit în stil rustic, avînd un fel de dom în vîrf și în colțurile acoperișului niște vase decorative, din care se ridicau, sculptate, frunze de piatră. Aceste detalii fură observate de amorezul nostru la acea licăreală obscură pe care o răspîndește întotdeauna cerul, noaptea, într-un loc deschis. Pavilionul ar fi părut nelocuit, dacă o ușoară roșeață cernută printr-o perdea deasă de damasc n-ar fi împurpurat una dintre ferestre, reliefîndu-i cadrul pe fondul întunecat al clădirii. Fără îndoială că îndărătul acestei perdele îl aștepta doamna mascată, emoționată desigur și ea : deoarece, în aceste escapade amoroase, femeile își riscă buna lor reputație, și uneori chiar viața, ca și amorezii lor, de îndată ce lucrurile ajung la urechile soților și se întîmplă ca aceștia să aibă o fire brutală. Dar în aceste clipe lui Leandru nu-i mai era frică ; orgoliul satisfăcut îi ascundea pericolul. Caleașca, pajul, grădina, pavilionul, toate trădau o nobilă de primul rang, și intriga se înnoda într-un chip care nu avea nimic burghez. Se afla în al nouălea cer de fericire, iar picioarele sale nu mai atingeau pămîntul. Ar fi voit ca răul și batjocoritorul de Scapin să-l vadă acum în plină glorie și triumfător.

Pajul împinse o ușă mare de cristal și apoi se retrase, lăsîndu-l pe Leandru singur în pavilionul mobilat bogat și cu mult gust. Bolta formată de

dom reprezenta un cer albastru de o nuanță închisă și mată, în care pluteau norișori trandafirii și zburau lin amorași în felurite atitudini pline de grație. O tapițerie împodobită cu scene împrumutate din *Astrée*, romanul domnului Honoré d'Urfé, îmbrăca plăcut pereții. Scrinuri încrustate în *pietra dura* de Florența, fotolii de catifea roșie cu ciucuri, o masă acoperită cu un covor de Turcia, vaze de China, pline cu flori, cu tot anotimpul rece, arătau îndeajuns că stăpîna casei era bogată și de neam mare.

Brațe de negri sculptate în marmoră neagră, izvorînd din mîneci aurite, alcătuiau candelabre, și aruncau strălucirea luminărilor lor peste toate aceste măreții. Orbit de aceste splendori, Leandru nu remarcă dintru început că nu se afla nimeni în salon ; își scoase mantia, pe care o puse împreună cu pălăria de fetru pe un taburet, își aranjă încă o dată, mai bine, în fața unei oglinzi de Veneția, una dintre bucle, a cărei estetică fusese compromisă, luă ținuta cea mai grațioasă din repertoriul său și își spuse plimbîndu-și ochii în jur :

„Ei bine ! dar unde se află divinitatea acestor locuri ? Templul, fără îndoială, îl văd, dar nu și idolul. Cînd are să iasă oare din norul ei și are să se trădeze, ca o adevărată zeiță, prin mersul ei, după expresia lui Virgil ?"

Leandru ajunsese aici cu lăuntrica sa frazeologie galantă, cînd faldul unei portiere din damasc sîngeriu de India se clinti, deschizînd calea doam-

nei mascate, admiratoarea lui Lygdamon. Ea își mai păstra încă pe față masca de catifea neagră, ceea ce îl nelinişti pe comedianul nostru.

„Să fie oare urîtă? reflectă el; această pasiune pentru mască mă alarmează." Teama sa dură puțin, deoarece doamna, păşind către mijlocul salonului unde se afla, respectuos, Leandru, își desfăcu masca de pe față şi o aruncă pe masă, descoperind, la strălucirea luminărilor, un chip destul de armonios şi de agreabil, în care străluceau doi ochi frumoşi de culoarea tutunului de Spania, înflăcărați de pasiune, şi surîdea o gură cu dinți frumoşi, roşie ca o cireaşă şi cu buza de jos crestată de o dunguliță. În jurul figurii se ondulau bogați ciorchini de cosițe castanii, care se prelungeau pînă peste umerii albi şi plini şi îndrăzneau chiar să sărute conturul anumitor jumătăți de globuri, ale căror zvîcnituri se trădau prin freamătul dantelelor ce le învăluiau.

— Doamna marchiză de Bruyères! strigă Leandru cît se poate de surprins şi întrucîtva neliniştit, amintirea bastonadei revenindu-i în minte, este oare cu putință? sînt oare jucăria unui vis? să îndrăznesc să cred în această fericire nesperată?

— Nu te înşeli, prietene, spuse marchiza, eu sînt, într-adevăr, doamna de Bruyères, şi pot să sper că inima dumitale mă recunoaşte la fel ca şi ochii dumitale?

— Oh! imaginea dumneavoastră este gravată în inima mea cu trăsături de flăcări, răspunse

Leandru pe un ton convingător; nu am decît să privesc în mine pentru a o vedea împodobită cu toate grațiile și cu toate perfecțiunile.

— Îți mulțumesc că ai păstrat această frumoasă amintire despre mine, rosti marchiza. Aceasta dovedește un suflet ales și generos. De bună seamă că m-ai crezut crudă, ingrată și falsă. Vai ! biata mea inimă este atît de iubitoare, și cît de departe eram de a fi insensibilă la pasiunea pe care mi-o arătai. Scrisoarea dumitale, încredințată unei slujnice necredincioase, a căzut în mîinile marchizului. El este acela care a întocmit răspunsul pe care l-ai primit și cu care te-a amăgit. Mai tîrziu, domnul de Bruyères, rîzînd de ceea ce numea el o festă grozavă, mi-a citit această scrisoare, unde palpita dragostea cea mai vie și cea mai pură, luînd-o drept o epistolă de un ridicol desăvîrșit. Dar n-a stîrnit efectul pe care îl aștepta. Sentimentele pe care le nutream pentru dumneata au devenit și mai puternice, și am luat hotărîrea să te răsplătesc pentru suferințele pe care le-ai îndurat pentru mine. Știindu-l pe soțul meu ocupat cu noua sa cucerire, am venit la Poitiers; ascunsă sub această mască, te-am ascultat dînd glas atît de bine unui amor fictiv, încît am vrut să văd dacă vei fi la fel de elocvent vorbind pentru dumneata însuți.

— Doamnă, exclamă Leandru îngenunchind pe o pernă la picioarele marchizei, care se lăsase între brațele unui fotoliu, parcă epuizată de efortul pricinuit pudoarei sale de mărturisirea făcută,

doamnă, sau mai degrabă regină şi zeitate, ce pot însemna cuvintele fardate, pasiunile dogoritoare contrafăcute, stihuri şi gîndiri afectate imaginate la rece de poeţi care îşi rod unghiile, suspinele deşarte aruncate la picioarele unei comediene mîzgălite cu carmin şi ai cărei ochi distraţi rătăcesc printre spectatori, alături de cuvintele izvorîte din suflet, de jarul care îţi mistuie pînă şi măduva oaselor, de hiperbolele unei pasiuni căreia întregul univers nu i-ar putea inspira îndeajuns de strălucitoare imagini pentru a-şi împodobi idolul, şi alături de elanurile unei inimi care ar voi să-şi ia zborul din piept, unde este încătuşată, pentru a servi de pernă picioarelor fiinţei adorate ? Dumneavoastră binevoiţi să găsiţi, dumnezeiască marchiză, că exprim cu căldură dragostea în piesele de teatru : pentru că eu nu m-am uitat niciodată la vreo actriţă, şi pentru că gîndurile îmi zboară întotdeauna mult mai departe, către un ideal perfect, către o doamnă frumoasă, nobilă, spirituală ca dumneavoastră, şi numai pe aceasta o iubesc sub numele de Silvia, de Doralisa şi de Isabella, care îi slujesc doar de fantome.

Spunînd acestea, Leandru, care era prea bun actor ca să uite că pantomima trebuie să întovărăşească vorbele, se aplecă asupra mîinii pe care marchiza i-o abandonase şi o acoperi cu sărutări înflăcărate. Marchiza îşi lăsă degetele albe, lungi şi încărcate de inele, să rătăcească prin părul mătăsos şi parfumat al comedianului şi, pe jumătate

răsturnată în fotoliul ei, privea fără să-i vadă la micii amoraşi înaripaţi de pe plafonul de un albastru mat.

Deodată marchiza îl respinse pe Leandru şi se ridică clătinîndu-se :

— Oh ! sfîrşeşte, rosti ea cu un glas întretăiat şi gîfîind, sfîrşeşte, Leandru, sărutările tale mă ard şi mă înnebunesc !

Şi, sprijinindu-se cu mîna de perete, ajunse la uşa prin care intrase şi ridică portiera, ale cărei falduri căzură în urma ei şi a lui Leandru, care se apropiase pentru a o susţine.

O auroră hibernală sufla în degetele sale roşiatice, cînd Leandru, bine învelit în mantia sa şi pe jumătate adormit într-un colţ al caleştii, fu adus îndărăt la poarta oraşului Poitiers. Ridicînd colţul perdelei de piele pentru a recunoaşte drumul, Leandru îl zări de departe pe marchizul de Bruyères care mergea alături de Sigognac şi se îndreptau spre locul fixat pentru duel. Actorul lăsă perdeaua de piele pentru a nu fi văzut de marchiz, pe care caleaşca aproape că îl atinse în treacăt. Un surîs de răzbunare satisfăcută îi flutură pe buze. Loviturile de ciomag erau plătite !

Locul ales era adăpostit de vînt printr-un zid lung, care mai prezenta avantajul de a-i ascunde pe combatanţi de ochii călătorilor ce treceau pe drum. Terenul era tare, bine bătătorit, fără pietre, moviliţe sau tufe de iarbă, de care s-ar fi putut

împiedica picioarele, şi oferea toate înlesnirile pentru ca nişte oameni de onoare să-şi taie în mod corect beregata.

Ducele de Vallombreuse şi cavalerul de Vidalinc, urmaţi de un chirurg-bărbier, nu întîrziară să-şi facă apariţia. Cei patru gentilomi se salutară cu o curtoazie trufaşă şi cu o politeţe rece, aşa cum se cuvine unor oameni binecrescuţi care se vor bate pe viaţă şi pe moarte. O desăvîrşită nepăsare se citea pe figura tînărului duce, foarte brav şi dealtminteri sigur de iscusinţa sa. Sigognac nu făcea o figură mai puţin bună, cu toate că se afla la primul său duel. Marchizul de Bruyères era foarte satisfăcut de sîngele rece pe care îl arăta Sigognac şi prevesti numai lucruri bune.

Vallombreuse îşi aruncă mantia şi pălăria şi îşi desfăcu tunica, manevre care fură imitate întocmai de către Sigognac. Marchizul şi cavalerul măsurară spadele combatanţilor. Aveau aceeaşi lungime.

Fiecare se instală în terenul său, îşi luă spada şi se aşeză în gardă.

— Începeţi, domnilor, şi luptaţi ca nişte oameni curajoşi, rosti marchizul.

— Recomandarea este inutilă, spuse cavalerul de Vidalinc ; au să se bată ca nişte lei. Va fi un duel superb.

Vallombreuse, care, în fond, nu se putea împiedica să nu-l dispreţuiască puţin pe Sigognac şi îşi imagina că nu va întîlni decît un adversar slab,

fu surprins cînd, încercînd în chip neglijent spada baronului, găsi o lamă suplă şi fermă, care îi dejuca spada cu o admirabilă uşurinţă. Ducele deveni mai atent, apoi încercă o serie de atacuri simulate, imediat ghicite. La cel mai neînsemnat răgaz pe care şi-l îngăduia, vîrful spadei lu Sigognac înainta, fiind necesară o paradă promptă. Vallombreuse riscă un atac ; spada sa, înlăturată printr-o ripostă savantă, îl lăsă descoperit şi, dacă nu s-ar fi aplecat brusc înapoi, ar fi fost atins în plin piept. Pentru duce, aspectul luptei se schimba. Crezuse că va putea dirija lupta după placul său şi că, după cîteva pase, îl va răni pe Sigognac unde va voi, cu ajutorul unei lovituri care pînă atunci îi reuşise întotdeauna. Nu numai că acum nu mai era stăpîn să atace după placul său, dar avea nevoie de întreaga sa dibăcie pentru a se apăra. Cu toate că se strădui din răsputeri să-şi păstreze sîngele rece, mînia îl năpădea tot mai mult ; simţea cum devine nervos şi febril, în timp ce lui Sigognac, impasibil, părea să-i facă plăcere să-l irite prin garda sa ireproşabilă.

— Dar noi nu facem nimic în timp ce prietenii noştri se duelează ? îl întrebă cavalerul de Vidalinc pe marchizul de Bruyères ; e tare frig în dimineaţa asta, să ne batem puţin, chiar şi numai ca să ne încălzim.

— Cu multă plăcere, spuse marchizul, astfel o să ne mai dezmorţim.

Vidalinc era superior marchizului de Bruyères în știința scrimei, și, la capătul cîtorva lovituri, făcu să-i sară spada din mînă printr-un atac sec și rapid. Cum nu exista nici o ranchiună la mijloc, se opriră, de comun acord, și își îndreptară atenția asupra lui Sigognac și Vallombreuse.

Ducele, silit de tehnica și de arta desăvîrșită a baronului, se și dăduse înapoi cu mai mulți pași. Începuse să obosească, iar respirația îi devenise gîfîitoare. Din timp în timp, din oțelurile încrucișate rapid țîșnea cîte o scînteie albăstruie, dar riposta slăbea în fața atacului și ceda. Sigognac, care, după ce își obosise adversarul, începuse să plaseze lovituri și să fandeze, îl făcea pe duce să dea mereu înapoi.

Cavalerul de Vidalinc era foarte palid și începuse să-i fie teamă pentru prietenul său. Era evident, pentru bunii cunoscători în secretele scrimei, că întregul avantaj era de partea lui Sigognac.

„De ce dracu' nu încearcă oare Vallombreuse lovitura învățată de la Girolamo din Neapole și pe care de bună seamă că acest gascon n-o cunoaște ?" murmură Vidalinc.

Ca și cum ar fi citit gîndurile prietenului său, tînărul duce încercă să execute faimoasa figură ; dar, în clipa în care era pe punctul să expedieze lovitura printr-o mișcare ca de bici, Sigognac o preveni și îi plasă o lovitură directă atît de desăvîrșită, încît îi traversă antebrațul dintr-o parte în cealaltă. Durerea pricinuită de rană îl făcu pe

duce să desfacă degetele, iar spada se rostogoli pe pămînt.

Sigognac, cu o perfectă curtoazie, se opri de îndată, cu toate că ar fi putut să repete lovitura fără a încălca regulile duelului, care nu trebuia să se oprească la prima sîngerare. Sprijinindu-şi vîrful lamei de pămînt, îşi puse mîna stîngă în şold şi păru că aşteaptă hotărîrile adversarului său. Însă Vallombreuse, căruia Vidaline îi repusese spada în mînă în urma unui gest de aprobare al lui Sigognac, nu mai era în stare s-o ţină şi făcu semn că îi era de ajuns.

După care Sigognac şi marchizul de Bruyères salutară în modul cel mai politicos de pe lume pe ducele de Vallombreuse şi pe cavalerul de Vidaline şi îşi reluară drumul către oraş.

X

UN CAP PRINTR-O FERESTRUICA

Ducele de Vallombreuse fu aşezat cu multe precauţii într-o litieră, cu braţul legat de către chirurg şi susţinut de o eşarfă. Rana sa, cu toate că îl punea în imposibilitate să mînuiască spada pentru cîteva săptămîni, nu era deloc periculoasă; fără să atingă vreo arteră sau vreun nerv, lama străbătuse numai carnea. Hotărît lucru, rana îl făcea să sufere, dar orgoliul său sîngera cu mult mai mult. De aceea, pe lîngă uşoarele contracţii pe care durerea le imprima uneori sprîncenelor negre ale tînărului duce, se putea citi pe faţa sa o expresie de furie rece, iar mîna-i sănătoasă zgîria cu degetele crispate catifeaua litierei. Adesecori, în timpul drumului, îşi scoase în afară capul palid pentru a-i ocărî pe purtătorii litierei, care mergeau totuşi cu pasul cel mai egal, căutînd locurile netede pentru a evita cea mai mică zdruncinătură, ceea ce nu-l împiedica pe rănit să-i numească „bădărani", şi să le promită că va pune să-i biciuiască,

deoarece îl scuturau, susţinea el, ca pe nişte cartofi dintr-un coş.

Ajuns acasă, ducele nu voi să se întindă în pat, şi se culcă, sprijinit de perne, pe un scaun cu rezemătoare, cu picioarele acoperite de o cuvertură de mătase pichetată, adusă de Picard, valetul, foarte surprins şi perplex că îşi vede stăpînul reîntorcîndu-se rănit, lucru deloc obişnuit, ţinînd seama de îndemînarea tînărului duce în materie de scrimă.

Aşezat pe un taburet, alături de prietenul său, cavalerul de Vidalinc îi întindea din sfert în sfert de oră cîte o lingură dintr-o băutură întăritoare prescrisă de chirurg. Vallombreuse păstra tăcerea, dar era vizibil că o mînie surdă fierbea în el, în ciuda calmului pe care îl afişa. În sfîrşit furia sa se revărsă în aceste cuvinte violente :

— Concepi oare, Vidalinc, ca această barză slăbănoagă, fără de pene, care şi-a luat zborul din turnul ruinat al castelului său, ca să nu moară de foame acolo, să ajungă să mă găurească astfel cu ciocul ei lung, pe mine, care m-am măsurat cu cele mai fine lame ale timpului şi care m-am întors întotdeauna de pe teren fără o zgîrietură, ba lăsînd, dimpotrivă, acolo, un oarecare amorez leşinat şi dîndu-şi ochii peste cap în braţele martorilor săi ?

— Chiar şi oamenii cei mai fericiţi şi mai îndemînatici îşi au zilele lor de ghinion, răspunse în

chip sentențios Vidalinc. Fața zeiței Fortuna nu este întotdeauna aceeaşi ; cînd surîde, cînd este bosumflată. Pînă acum, n-ați avut nici un motiv să vă plîngeți de ea, fiindcă v-a alintat la sîn, ca pe copilul ei cel mai drag.

— Nu este oare ruşinos, continuă Vallombreuse, însuflețindu-se, ca această fantoşă ridicolă, acest boiernaş grotesc care încasează pumni şi mănîncă bătăi straşnice pe scenă în farse josnice, să-l înfrîngă pe ducele de Vallombreuse, pînă acum neînvins ? De bună seamă că este vreun gladiator de profesie, ascuns în pielea unui saltimbanc.

— Ştiți bine calitatea sa adevărată, pentru care garantează marchizul de Bruyères, spuse Vidalinc ; cu toate acestea, dibăcia sa fără pereche în mînuirea spadei mă uimeşte, şi întrece dexteritatea celor mai cunoscuți spadasini. Nici Girolamo şi nici Paraguante, celebrii maeştri de arme, nu au o tehnică mai perfectă. L-am observat bine în această întîlnire, şi cei mai faimoşi duelişti ai noştri n-ar fi făcut decît să pălească în fața lui. A fost nevoie de toată îndemînarea dumneavoastră şi de lecțiile napolitanului ca să nu fiți rănit grav. Chiar şi înfrîngerea dumneavoastră reprezintă o victorie. Marcilly şi Duportal, care totuşi se pricep în materie de scrimă şi se numără printre lamele excelente ale oraşului, ar fi rămas pe teren, cu un asemenea adversar, şi nu e cazul să vă îndoiți de acest lucru.

— Ard de nerăbdare să mi se închidă rana, continuă ducele după o clipă de tăcere, pentru a-l provoca din nou, ca să-mi iau revanșa.

— Ar fi o acțiune primejdioasă și pe care nu v-aș sfătui s-o încercați, spuse cavalerul; s-ar putea să vă mai rămînă în braț o oarecare slăbiciune ce v-ar micșora șansele de victorie. Acest Sigognac este un adversar de temut, cu care nu trebuie să aibă nimeni de-a face în mod imprudent. Vă cunoaște acum felul de a lupta și siguranța pe care ți-o dă un prim avantaj îi va îndoi forțele. Onoarea a fost satisfăcută în acest chip, întîlnirea a fost serioasă. Opriți-vă aici.

Vallombreuse, în forul său interior recunoștea justețea acestor opinii. Studiase el însuși îndeajuns scrima, în care credea că excelează, pentru a înțelege că spada sa, oricît de dibace ar fi fost, nu va putea atinge pieptul lui Sigognac, apărat de o gardă impenetrabilă, în fața căreia se sfărîmaseră toate eforturile sale. Îi recunoștea uimitoarea superioritate, cu toate că se indigna din această pricină. Era chiar constrîns să-și spună în sinea lui că baronul, nevoind să-l ucidă, îi pricinuise intenționat o rană care să-l facă incapabil de luptă. Această mărinimie, care ar fi mișcat un caracter mai puțin orgolios, îi irita trufia și îi învenina resentimentele. Să fie învins! o asemenea idee îl înnebunea. În aparență se arătă de acord cu sfaturile prietenului său; dar, după

aerul sumbru și sălbatic al chipului, s-ar fi putut ghici lesne că proiecte negre de răzbunare se și urzeau în creierul său, proiecte ce trebuiau clocite de ură pentru a fi duse la îndeplinire.

— Grozavă figură am să mai fac acum în fața Isabellei, rosti el forțîndu-se să rîdă — dar rîdea galben —, cu brațul ăsta străpuns de amorezul ei. Cupidon invalid n-a avut niciodată succes pe lîngă Grații.

— Uitați-o pe această ingrată, exclamă Vidaline. La urma urmelor, ea nu putea să prevadă că un duce va avea capriciul să se îndrăgostească de ea. Întoarceți-vă la buna Corisanda, care vă iubește din tot sufletul și plînge ceasuri întregi la ușa dumneavoastră, ca un cîine izgonit.

— Nu pronunța acest nume, Vidaline, strigă ducele, dacă vrei să rămînem prieteni. Această duioșie slugarnică, pe care nici o insultă n-o descurajează, mă dezgustă și mă plictisește peste măsură. Îmi trebuie indiferențe trufașe, mîndrii rebele, virtuți ce nu pot fi cucerite ! Cît de adorabilă și de fermecătoare mi se pare această disprețuitoare Isabella ! Cît de recunoscător îi sînt că îmi disprețuiește iubirea, care fără îndoială că ar fi și pălit pînă acum dacă ar fi fost acceptată ! De bună seamă că n-are un suflet josnic și de rînd, pentru ca să respingă, în situația ei, avansurile unui senior, care o remarcă și care nu este prea rău făcut, dacă ar fi să ne luăm după doamnele din oraș. În pasiunea mea intră și un fel de

stimă, pe care n-am obiceiul s-o acord femeilor; dar cum să-l înlătur pe acest blestemat de boiernaș, pe nenorocitul de Sigognac, lua l-ar toți dracii?

— Lucrul nu va fi ușor, rosti Vidalinc, acum cînd este atent și se păzește. Dar chiar de s-ar ajunge la suprimarea lui, va rămîne mai departe, pentru totdeauna, dragostea Isabellei față de el, și dumneavoastră știți mai bine decît oricine, că doar ați suferit de multe ori din această pricină, cît de încăpățînate sînt femeile în dragostea lor.

— Oh! dacă aș putea să-l ucid pe baron, continuă Vallombreuse, pe care argumentele cavalerului nu-l convingeau deloc, aș domestici-o numaidecît pe domnișoara, cu toate aerele sale de mironosiță și de virtuoasă. Nimic nu se uită mai repede decît un amorez răposat.

Nu aceasta era și opinia cavalerului de Vidalinc, dar el nu socoti nimerit să înceapă o controversă pe această temă, care ar fi putut să învenineze firea iritabilă a lui Vallombreuse.

— Vindecați-vă mai întîi, și apoi vom chibzui la ceea ce este de făcut; aceste discuții vă obosesc. Încercați să vă odihniți puțin și să nu vă mai necăjiți; chirurgul m-ar certa și m-ar învinovăți că nu mă pricep să îngrijesc bolnavii de nu v-aș recomanda liniștea, atît a spiritului cît și a trupului.

Rănitul, supunîndu-se acestor sfaturi, tăcu, închise ochii și nu întîrzie să adoarmă.

Sigognac și marchizul de Bruyères se întorseseră liniștiți la hanul „Stema Franței", unde, ca

nişte gentilomi discreți, nu suflară nici o vorbă despre duel ; dar zidurile, despre care se spune că au urechi, au și ochi : ele văd cel puțin tot așa de bine pe cît aud. În acel loc, solitar în aparență, multe priviri iscoditoare spionaseră feluritele întorsături ale duelului. Trîndăvia provinciei dă naștere la multe din acele muște invizibile sau puțin băgate în seamă care se învîrtesc prin locurile în care trebuie să se întîmple ceva, și care, bîzîind din aripi, zboară apoi să răspîndească pretutindeni noutatea. Încă la ora dejunului, întregul Poitiers știa că ducele de Vallombreuse fusese rănit într-un duel de către un adversar necunoscut. Sigognac, trăind foarte retras la han, nu-și arătase publicului decît masca, nu și figura. Acest mister ațița la culme curiozitatea, iar imaginațiile lucrau cu înfrigurare pentru a descoperi numele învingătorului. Este de prisos să relatăm bizarele presupuneri făcute. Fiecare își construia cu multă dificultate presupunerea sa, bazîndu-se pe inducțiile cele mai frivole și mai ridicole, dar nu-i trecuse nimănui prin cap năstrușnica idee că adevăratul învingător era căpitanul Fracasse, de care rîseseră atita în ajun. Un duel între un senior de un asemenea rang și un măscărici ar fi părut o invenție prea gogonată și prea neroadă pentru a putea da naștere la vreo bănuială. Mai multe persoane din lumea bună își trimiseră oameni la palatul Vallombreuse pentru a afla noutăți despre duce, soco-

tind să obţină o informaţie cît de mică datorită indiscreţiei obişnuite a valeţilor ; dar valeţii rămaseră taciturni ca muţii din seraiuri, pentru temeinicul motiv că nu aveau nimic ce să spună.

Vallombreuse, din pricina bogăţiei, a trufiei, frumuseţii şi a succeselor sale pe lîngă femei, stîrnise în jurul său multe invidii, care nu aveau curajul să se arate făţiş ; dar înfrîngerea sa făcea mare plăcere răutăţii obscure. Era primul eşec pe care-l suferea, şi toţi cei jigniţi de aroganţa sa se bucurau acum de această lovitură, care ţintise din plin în c-le mai delicate fibre ale amorului său propriu. Nu mai conteneau să trăncănească despre bravura, îndemînarea şi minunata înfăţişare a adversarului, deşi nu-l văzuseră niciodată. Doamnele, care toate aveau să se plîngă mai mult sau mai puţin de purtările tînărului duce faţă de ele, întrucît Vallombreuse făcea parte dintre acei sacrificatori ale căror capricii răutăcioase pîngăresc altarul unde au ars tămîie, se arătau pline de entuziasm faţă de acela care le răzbuna jignirile secrete. L-ar fi încoronat bucuros cu lauri şi cu mirt : să exceptăm însă din numărul lor pe drăgăstoasa Corisanda, care, cît pe-aci să înnebunească la aflarea ştirii, plînse în văzul tuturor şi, cu riscul celei mai aspre şi urîte primiri, reuşi să înfrîngă consemnul şi să-l vadă nu pe duce, prea bine păzit pentru aşa ceva, ci pe cavalerul de Vidaline, mai blînd şi mai indulgent, care îşi dădu

multă osteneală s-o liniştească pe această amantă, mai sensibilă decît era cazul la nenorocirile unui ingrat.

Cu toate acestea, cum nimic nu poate rămîne ascuns pe acest glob pămîntesc şi sublunar, se află de la jupîn Bilot, care o ştia de la Jacques, valetul marchizului, de faţă la convorbirea dintre Sigognac şi stăpînul său la supeul Zerbinei, că eroul necunoscut, învingător al tînărului duce de Vallombreuse, era, fără nici un pic de îndoială, căpitanul Fracasse, sau, pentru a spune mai exact, un baron ce se angajase din dragoste în trupa ambulantă a lui Irod. Cît despre nume, Jacques îl uitase. Era un nume care se termina în *gnac*, terminaţie comună în ţinutul Gasconiei, dar era cît se poate de sigur de rangul său nobiliar.

Această istorie adevărată, deşi romanţioasă, avu mult succes în Poitiers. Cu toţii se interesară de acest gentilom atît de brav şi cu o spadă aşa de grozavă, iar cînd căpitanul Fracasse apăru pe scenă, aplauze prelungite, chiar mai înainte de a deschide gura, dovediră simpatia ce i se purta. Ba unele doamne, dintre cele mai cu vază şi mai bogate, nu se sfiiră să-şi fluture batistele. Şi pentru Isabella răsunară aplauze mai sonore decît de obicei, care erau cît pe-aci s-o zăpăcească pe tînăra actriţă, şi făcură să i se ridice în obraji, pe sub pojghiţa de fard, roşeaţa naturală a pudorii. Fără să-şi întrerupă rolul, ea răspunse acestor dovezi

de simpatie printr-o reverență modestă și o grațioasă înclinare din cap.

Irod își freca mîinile de bucurie, iar fața sa lată și cam gălbuie înflorea ca o lună plină, deoarece încasările erau grozave și casa amenința să crape din pricina unei supraabundențe monetare, toată lumea vrînd să-l vadă pe acest faimos căpitan Fracasse, actor și gentilom, pe care nu-l înspăimîntau nici ciomege și nici spade, și care nu se temea, ca un inimos apărător al frumuseții, să se măsoare cu un duce, teroarea celor mai viteji. Cît despre Blazius, el nu prevestea nimic bun de pe urma acestui triumf; se temea, nu fără motiv, de firea răzbunătoare a lui Vallombreuse, care putea să găsească multe și felurite mijloace să-și ia revanșa și să joace cine știe ce festă urîtă trupei. Oalele de pămînt, spunea el, chiar dacă nu s-au sfărîmat la prima izbitură, trebuie să evite să se ciocnească cu oalele de fier, metalul fiind mai tare decît argila. Cuvinte pentru care Irod, încrezător în sprijinul lui Sigognac și al marchizului, îl numea poltron și fricos ce știe numai să tremure și să clănțăne din dinți.

Dacă baronul n-ar fi fost sincer îndrăgostit de Isabella, ar fi putut cu ușurință să comită o infidelitate și chiar două, deoarece nu o singură frumusețe din oraș îi surîdea cu un aer foarte tandru, în ciuda costumului extravagant, a nasului de carton înroșit cu cinabru și a rolului ridicol, care nu

încuraja deloc iluziile romanțioase. Din pricina sa, succesul lui Leandru fu chiar compromis. În zadar își arăta piciorul frumos și se umfla în pene ca un porumbel moțat și încălțat, zadarnic își răsucea cu degetul buclele perucii și își arăta inelul cu diamant sau își descoperea dinții pînă la gingii ; nu mai producea nici un efect și ar fi fost în stare să turbeze de ciudă dacă *la Dama tapada* nu ar fi fost la postul ei, să-l soarbă din priviri și să-i răspundă la semnele din ochi pe care i le făcea, prin ușoare lovituri de evantai pe marginea lojii și prin alte semne de înțelegere amoroasă. Recenta sa izbîndă galantă îi turna balsam peste această mică rană deschisă în amorul său propriu, iar plăcerile pe care i le promitea noaptea îl consolau că nu este astrul serii.

Comedienii se înapoiară la han, iar Sigognac o conduse pe Isabella pînă la camera ei, unde tînăra actriță, contrar obiceiului ei, îi îngădui să intre. O slujnică aprinse o lumînare, mai puse niște lemne pe foc și se retrase discret. Cînd ușa se închise, Isabella luă mîna lui Sigognac și i-o strînse cu mai multă putere decît ai fi putut crede că au niște degete plăpînde și delicate și, cu o voce tulburată de emoție, îi spuse :

— Jură-mi că nu te vei mai bate pentru mine. Jură-mi, dacă mă iubești așa cum spui.

— Este un jurămînt pe care nu pot să-l fac, rosti baronul ; dacă vreun îndrăznet își îngăduie

să nu-ți arate tot respectul cuvenit, îl voi pedepsi, desigur, așa cum sînt dator, fie el duce sau prinț.

— Gîndește-te, continuă Isabella, că eu nu sînt decît o biată comediană, expusă afronturilor primului venit. Opinia lumii, prea justificată, vai! de obiceiurile din teatru, este că orice actriță este dublată de o curtezană. Cînd o femeie a pus piciorul pe scenă, ea aparține publicului; privirile lacome îi analizează cu de-amănuntul farmecele, îi scrutează frumusețea, iar imaginația se face stăpînă pe ea ca pe o amantă. Fiecare, pentru că o cunoaște, crede că este și cunoscut și, dacă este admis în culise, îi tulbură pudoarea prin lipsa de decență a unor mărturisiri pe care ea nu le-a provocat. Dacă este cuminte, i se ia virtutea drept prefăcătorie curată sau calcul interesat. Sînt lucruri care trebuie suportate pentru că nu pot fi schimbate. De aici înainte încrede-te în mine, pentru a respinge, printr-o ținută rezervată, prin cuvinte tăioase, printr-o înfățișare rece, impertinențele seniorilor, ale secăturilor și ale înfumuraților de tot felul care se holbează la toaleta mea sau zgîrie cu pieptenele, în pauzele spectacolului, la ușa cabinei mele. O lovitură cu o balenă de corset peste degetele ce-și iau prea multă libertate face tot atît cît și o lovitură a spadei dumitale.

— Îngăduie-mi să cred, fermecătoare Isabella, spuse Sigognac, că spada bărbatului curtenitor poate să sprijine la timp balena de corset a femeii

cinstite și nu-mi retrage onoarea de a fi apărătorul și cavalerul tău.

Isabella strîngea mai departe mîna lui Sigognac într-a sa și își aținteа asupra lui ochii albaștri plini de mîngîieri și de rugăminți mute, doar îi va smulge jurămîntul dorit; însă baronul nici nu voia să audă de așa ceva, era neînduplecat ca un hidalgo în ceea ce privește onoarea și ar fi bravat de o mie de ori moartea decît să îngăduie ca stăpînei inimii sale să nu i se arate tot respectul cuvenit; voia ca Isabella, pe scenă, să fie stimată la fel ca o ducesă într-un salon.

— Te rog, promite-mi, rosti tînăra comediană, că nu te vei mai expune pentru motive fără însemnătate. Oh! în ce neliniște și în ce spaimă am așteptat reîntoarcerea dumitale! Știam că te duci să te bați cu acest duce, despre care toți vorbesc cu groază. Zerbina îmi povestise totul. Rău ce ești, să-mi torturezi astfel inima! Bărbații ăștia nu se gîndesc deloc la bietele femei cînd le este în joc orgoliul; merg înainte fără să audă hohotele de plîns, fără să vadă lacrimile, surzi, orbi, feroci. Știi oare că dacă ai fi fost ucis, acum aș fi moartă?

Lacrimile care străluceau în ochii Isabellei, numai la ideea primejdiei prin care trecuse Sigognac, și tremurul nervos al vocii sale arătau că dulcea ființă spunea adevărul.

Mișcat, mai mult decît s-ar putea spune, de această pasiune sinceră, baronul de Sigognac, în-

văluind talia Isabellei cu mîna rămasă liberă, o atrase la pieptul său fără ca ea să opună vreo rezistență, iar buzele sale atinseră ușor fruntea plecată a tinerei, în timp ce respirația ei gîfîindă o simțea pe inima sa.

Rămaseră astfel cîteva minute tăcuți, într-un extaz de care un iubit mai puțin respectuos decît Sigognac ar fi profitat, dar lui îi repugna să abuzeze de această castă uitare de sine izvorîtă din durere.

— Consolează-te, scumpa mea Isabella, rosti el cu o voioșie duioasă, nu sînt mort, ba chiar mi-am rănit adversarul, cu toate că trece drept un duelist destul de bun.

— Știu că ai o inimă vitează și o mînă sigură, continuă Isabella ; de aceea te și iubesc și nu mi-e teamă să ți-o spun, fiind convinsă că îmi vei respecta sinceritatea și n-ai să încerci să obții nici un avantaj de pe urma acestei mărturisiri. Cînd te-am văzut atît de trist și atît de părăsit, în acel castel lugubru unde ți se ofilea tinerețea, am simțit pentru tine o milă duioasă și melancolică. Fericirea nu mă seduce, strălucirea ei mă înspăimîntă. Fericit fiind, mi-ai fi inspirat frică. Cu prilejul acelei plimbări prin grădină, cînd dădeai în lături mărăcinii din fața mea, mi-ai cules un mic trandafir sălbatic, unicul dar pe care puteai să mi-l oferi ; am lăsat să cadă peste el o lacrimă înainte

de a-l ascunde la sîn, și, în tăcere, ți-am dat în schimb inima mea.

Auzind aceste cuvinte suave, Sigognac voi să sărute frumoasele buze care le rostiră ; dar Isabella se desprinse din înlănțuirea sa nu ca o mironosiță speriată, dar cu acea fermitate plină de modestie căreia un bărbat politicos nu trebuie să i se împotrivească.

Da, te iubesc, continuă ea, dar nu așa cum iubesc celelalte femei ; eu am drept țel gloria ta, iar nu plăcerea mea. Țin să fiu luată drept iubita ta, deoarece este singurul motiv care poate scuza prezența ta în mijlocul acestei trupe de actori ambulanți. Ce importanță pot avea clevetirile ordinare dacă eu îmi păstrez neîntinată stima față de mine și dacă mă știu virtuoasă ?

O pată m-ar face să mor. Fără îndoială, sîngele nobil care îmi curge prin vine îmi inspiră această mîndrie, tare ridicolă, nu-i așa, la o comediană, dar așa sînt plămădită.

Sigognac era timid, dar era tînăr. Aceste încîntătoare mărturisiri, care n-ar fi spus nimic unui înfumurat, pe el îl copleșeau cu o beție delicioasă și îl turburau nespus de mult. O roșeață vie i se urcă în obrajii de obicei așa de palizi ; i se părea că prin fața ochilor îi trec flăcări ; urechile îi țiuiau și resimțea pînă în grumaz zvîcnirile iuți ale inimii. Desigur, Sigognac nu punea cîtuși de puțin la îndoială virtutea Isabellei, dar credea că

un pic de îndrăzneală ar triumfa asupra scrupulelor ei ; auzise spunîndu-se că ceasul îndrăgostiților de-a sunat odată și nu te-ai folosit de el, nu mai se întoarce. Fata se afla acolo, înaintea lui, în toată gloria frumuseții sale, strălucitoare, luminoasă, suflet înaripat, înger viu în pragul paradisului iubirii : tînărul făcu cîțiva pași spre ea și o prinse în brațele sale cu ardoare, tremurînd, cuprins parcă de friguri.

Isabella nu încercă să lupte ; dar, lăsîndu-se pe spate pentru a se feri de sărutările tînărului, aținti asupra lui o privire plină de dojană și scăldată în durere. Din frumoșii ei ochi albaștri țîșniră lacrimi curate, adevărate perle de castitate, ce se rostogoliră de-a lungul obrajilor din care dispăruse dintr-odată orice culoare, pînă pe buzele lui Sigognac ; un hohot de plîns înăbușit îi umflă pieptul, și tot trupul i se înmuie, ca și cum ar fi fost gata să-și piardă cunoștința.

Baronul, pierdut de spaimă, o așeză într-un fotoliu, și, îngenunchind în fața ei, îi luă mîinile pe care ea i le lăsă într-ale lui, implorînd iertare, dînd vina pe focul tinereții, pe o clipă de amețeală de care se căia și pe care o va ispăși prin supunerea cea mai desăvîrșită.

— Mi-ai făcut mult rău, spuse într-un sfîrșit Isabella, suspinînd. Aveam atîta încredere în delicatețea dumitale ! mărturisirea iubirii mele ar fi trebuit să-ți fie de ajuns și să te facă să înțelegi

chiar prin sinceritatea ei că eram hotărîtă să nu cedez. Credeam că mă vei lăsa să te iubesc după fantezia mea, fără să-mi sperii dragostea prin porniri vulgare. Mi-ai gonit această încredere ; nu mă îndoiesc de cuvîntul dumitale, dar nu mai îndrăznesc să-mi mai ascult îndemnurile inimii. Îmi era totuși nespus de plăcut să te văd, să te aud, să-ți urmăresc gîndurile în privirile ochilor ! Doream să împart cu dumneata mîhnirile, lăsînd altora plăcerile. Printre toți acești bărbați grosolani, libertini, desfrînați, există unul, îmi spuneam, care crede în pudoare și știe să respecte ceea ce iubește. Îmi făurisem acest vis, de a avea o afecțiune pură, eu, fată de teatru, urmărită fără încetare de o odioasă curte. Nu ceream decît să te conduc pînă în pragul fericirii și să reintru apoi în adîncul umbrei mele. Vezi că nu eram foarte pretențioasă.

— Adorabilă Isabella, fiecare cuvînt pe care îl rostești, exclamă Sigognac, mă face să simt tot mai mult cît am fost de nedemn ; n-am știut să prețuiesc această inimă de înger ; ar trebui să sărut urma pașilor tăi. Dar să nu te mai temi de nimic din partea mea ; soțul va ști să înfrîneze avînturile nesăbuite ale amantului. Eu n-am decît numele meu ; este curat și fără pată ca și tine. Ți-l ofer dacă vrei să-l accepți.

Sigognac stătea mai departe în genunchi în fața Isabellei. La aceste cuvinte tînăra se aplecă spre

el și luîndu-i capul în mîini cu un gest de pasiune delirantă își apropie gura de buzele baronului într-o sărutare fugară ; apoi, ridicîndu-se, făcu cîțiva pași prin cameră.

— Vei fi soția mea, spuse Sigognac îmbătat la atingerea acestei guri fragede ca o floare, arzătoare ca o flacără.

— Niciodată, niciodată ! răspunse Isabella cu o exaltare extraordinară ; mă voi arăta demnă de o așa onoare, refuzînd-o. Oh ! prietene, în ce încîntare cerească plutește sufletul meu ! Așadar mă stimezi ? Ai cuteza deci să mă conduci cu capul sus în acele săli unde se găsesc portretele strămoșilor tăi, în acea capelă unde se află mormîntul mamei tale ? Aș putea să stau fără teamă în fața privirii morților care știu totul, iar coronița virginală n-ar minți pe fruntea mea !

— Cum ! strigă baronul, spui că mă iubești, și nu vrei să mă accepți nici ca iubit și nici ca soț ?

— Mi-ai oferit numele, aceasta îmi este deajuns. Ți-l înapoiez, după ce l-am păstrat un minut în inima mea. O clipă ți-am fost soție și nu voi fi niciodată a altuia. În timp ce te sărutam, am spus da în sinea mea. Nu aveam dreptul la atîta fericire pe pămînt. Pentru tine, drag prietene, ar fi o mare greșeală să-ți încurci soarta cu o biată comediană ca mine, căreia i s-ar reproșa întotdeauna viața sa de teatru, deși această viață a fost cinstită și nepătată. Privirile reci și înțepate cu care m-ar

întîmpina doamnele din lumea mare te-ar face să suferi, și n-ai putea să provoci la duel pe răutățile lor. Ești ultimul vlăstar dintr-un neam nobil, și ai datoria să redai casei strălucirea de odinioară, înfrîntă de soarta vitregă. Cînd cu o privire duioasă te-am decis să-ți părăsești castelul, te gîndeai la iubiri trecătoare și la aventuri amoroase; era foarte firesc; eu, anticipînd viitorul, mă gîndeam la cu totul altceva. Te vedeam revenind la Curte, în veșminte magnifice, cu vreo înaltă demnitate. Castelul Sigognac își recăpăta vechea strălucire; smulgeam în gînd iedera de pe ziduri, acopeream din nou cu ardezie străvechile turnuri, așezam la loc pietrele căzute, puneam iarăși geamuri la ferestre, auream din nou berzele șterse de pe blazonul tău, și, după ce te conduceam pînă la hotarele domeniilor tale, dispăream înăbușindu-mi un suspin.

— Visul tău se va îndeplini, nobilă Isabella, dar nu așa cum spui, deznodămîntul ar fi prea trist. Ai să fii prima care, cu mîna ta într-a mea, vei trece acest prag, de unde mărăcinii părăsirii și ai soartei vitrege vor fi dispărut.

— Nu, nu, va fi vreo frumoasă, nobilă și bogată moștenitoare, demnă de tine în toate privințele, pe care o vei putea prezenta cu orgoliu prietenilor tăi, și despre care nimeni nu va spune cu un surîs răutăcios: „Am fluierat-o sau am aplaudat-o la cutare pasaj".

— Este o adevărată cruzime să te arăţi atît de adorabilă şi de perfectă şi să răpeşti orice speranţă, spuse Sigognac; să deschizi cerul şi să-l fereci apoi, nimic nu este mai barbar. Dar voi îndupleca această hotărîre.

— Să nu încerci, continuă Isabella cu o energie dulce, hotărîrea este de nestrămutat. M-aş dispreţui dacă aş renunţa la ea. Mulţumeşte-te cu dragostea cea mai pură, cea mai adevărată, cea mai devotată care a făcut vreodată să bată inima unei femei, dar nu-mi pretinde altceva. Este oare atît de chinuitor, adăugă ea surîzînd, să fii adorat de o ingenuă pe care mai mulţi bărbaţi au prostul gust s-o găsească fermecătoare? Vallombreuse însuşi ar fi mîndru de acest lucru!

— Să te dăruieşti şi să te refuzi fără de rezervă, să pui în aceeaşi cupă dulceaţă şi amărăciune, miere şi pelin. tu singură eşti capabilă de un asemenea contrast.

— Da, sînt o fată bizară, continuă Isabella, am moştenit această trăsătură de la mama mea; dar trebuie să mă accepţi aşa cum sînt. Dacă ai să tot insişti şi ai să mă chinuieşti, am să mă ascund in vreun azil unde n-ai să mă mai găseşti niciodată. Aşadar ne-am înţeles; şi acum, că s-a făcut tîrziu, du-te în camera ta şi vezi de aranjează versurile rolului meu din piesa pe care urmează să o jucăm în curînd, versuri care nu se potrivesc nici cu figura şi nici cu caracterul meu. Eu sînt mica ta prietenă, fii marele meu poet.

Pe cînd rostea această frază, Isabella căută în fundul unui sertar un sul legat cu o panglicuță trandafirie, pe care îl înmînă baronului de Sigognac.

— Acum, sărută-mă și du-te, spuse ea întinzîndu-i obrazul. Vei lucra pentru mine și orice muncă se cuvine să fie răsplătită.

Întors la el în cameră, lui Sigognac îi trebui multă vreme spre a-și reveni de pe urma emoției iscate de această scenă. Era în același timp dezolat și cuprins de încîntare, radios și sumbru, în paradis și în infern. Rîdea și plîngea, pradă sentimentelor celor mai tumultuoase și mai contradictorii ; bucuria de a fi iubit de o atît de frumoasă ființă și cu un suflet atît de nobil îl făcea să exulte de fericire, iar certitudinea de a nu obține niciodată nimic îl arunca într-o descurajare adîncă. Încetul cu încetul aceste talazuri nebune se potoliră și calmul puse din nou stăpînire pe el. Mintea sa reluă una cîte una frazele Isabelei pentru a le analiza în toate chipurile, iar tabloul castelului de Sigognac reconstruit, pe care îl evocase Isabella, i se înfățișă în imaginația sa înfierbîntată în culorile cele mai vii și mai puternice. Treaz fiind, și cu ochii deschiși, căzu într-un fel de vis.

Parcă fațada castelului radia voioasă, albă în soare, iar moriștile de vînt aurite proaspăt străluceau pe fondul cerului albastru.

Pierre, îmbrăcat într-o livrea bogată, în picioare între Miraut și Belzebut, sub poarta cu armoriile senioriale, își aștepta stăpînul. Din căminurile stinse atît amar de vreme se înălțau nori voioși de fum, care dovedeau că bătrînul castel era populat de o mulțime de slugi și de argați și că abundența se reîntorsese acolo.

Sigognac se vedea pe sine însuși îmbrăcat într-un costum pe cît de elegant pe atît de magnific, cu broderii strălucitoare și sclipitoare, conducînd-o spre palatul strămoșilor săi pe Isabella, care purta veșminte de prințesă, blazonate cu armorii, ale căror insemne și culori păreau să aparțină uneia dintre cele mai vestite case din Franța. O coroană ducală îi strălucea pe frunte. Dar tînăra nu părea mai mîndră astfel. Își păstra aerul tandru și modest și ținea în mînă micul trandafir dăruit de Sigognac, căruia timpul nu-i răpise deloc frăgezimea, și, pe cînd pășea alături de Sigognac, respira mireasma florii.

Cînd tînăra pereche se apropie de castel, un bătrîn cu aspectul cel mai venerabil și mai majestuos, pe pieptul căruia străluceau mai multe decorații și a cărui figură îi era cu totul străină lui Sigognac, făcu cîțiva pași în afara porticului, ca pentru a ura bun venit tinerilor soți. Dar ceea ce îl surprinse foarte mult pe baron era faptul că lîngă bătrîn se afla un tînăr avînd cea mai mîndră înfățișare și ale cărui trăsături nu le deosebi bine

la început, dar care numaidecît i se păru a fi ducele de Vallombreuse. Tînărul îi surîdea prietenește și nu mai avea expresia lui semeață.

Arendașii și șerbii strigau : „Trăiască Isabella ! Trăiască Sigognac !“ cu semnele celei mai vii bucurii. Prin tumultul aclamațiilor răzbăteau sunetele unei fanfare de vînătoare ; numaidecît, din mijlocul unui desiș, pătrunse în verdeața unei poieni, cravașîndu-și un superb armăsar rebel, o amazoană ale cărei trăsături semănau mult cu acelea ale Yolandei. Ea atinse ușor cu mîna gîtul calului, îl îndemnă la un mers mai potolit, și trecu încet pe dinaintea castelului. Sigognac, fără voia lui, urmărea din ochi superba vînătoriță, a cărei fustă de catifea se umfla ca o aripă ; dar cu cît o privea mai mult, cu atît viziunea pălea și se estompa, pierzîndu-și cu totul culorile. Ea căpăta străvezimi de umbră și, prin contururile sale aproape șterse, se distingeau mai multe amănunte ale peisajului. Yolanda pierea ca o amintire confuză în fața realității Isabellei. Adevărata iubire făcea să se risipească primele vise ale adolescenței.

Într-adevăr, în acest castel ruinat, unde ochii nu aveau să se adape cu altceva decît cu priveliștea dezolării și a mizeriei, baronul trăise posomorît, într-o stare de somnolență, neînsuflețit, mai asemănător cu o umbră decît cu un bărbat, pînă în ziua primei sale întîlniri cu Yolanda de Foix, ce vîna în landa pustie. Nu mai văzuse pînă atunci

decît țărance pîrlite de soare și de vînt, decît păstorițe pline de noroi, femele și nu femei; Sigognac păstra despre această viziune o senzație de orbire, cum au cei care contemplă soarele. El vedea, neîncetat, plutind prin fața ochilor, chiar și cînd îi închidea, această figură strălucitoare care îi părea să aparțină unei alte sfere. Yolanda, este adevărat, era neasemuit de frumoasă, minunată la trup pentru a fascina bărbați mai obișnuiți cu societatea femeilor alese decît un biet boiernaș ce se plimba pe un căluț răpciugos, în hainele prea largi moștenite de la răposatul său tată. Dar, la surîsul stîrnit de veșmintele sale grotești, Sigognac simțise cît ar fi de ridicol să nutrească cea mai slabă nădejde privitoare la această insolentă frumusețe. El o evita pe Yolanda, sau se ascundea pentru a o vedea, fără a fi zărit, înapoia vreunui gard sau trunchi de arbore, pe drumurile pe unde Yolanda obișnuia să umble cu suita sa de admiratori, pe care Sigognac, în disprețul său față de sine însuși, îi găsea, pe toți, grozav de frumoși, minunat de bine îmbrăcați, neînchipuit de amabili. În acele zile, cu inima înveninată de o tristețe amară, se reîntorcea la castel palid, desfigurat, abătut, ca un om ce s-a sculat după o boală și, nemișcat la marginea căminului, rămînea tăcut ceasuri întregi, cu bărbia în mîini.

Apariția Isabellei la castel dăduse o țintă acestei vagi nevoi de iubire care chinuieste tineretea si

care, de nu există alte preocupări, este însoțită de tot soiul de himere. Grația, dulceața, modestia tinerei comediene găsiseră ecou în cele mai duioase tainițe ale sufletului lui Sigognac, iar acum o iubea într-adevăr nespus de mult. Ea îi tămăduise rana pricinuită de disprețul Yolandei.

Sigognac, după ce s-a lăsat pradă visărilor fantasmagorice, se dojeni pentru lenea sa și izbuti, nu fără osteneală, să-și fixeze atenția asupra piesei pe care i-o încredințase Isabella pentru a-i retușa cîteva pasaje. Tăie anumite versuri care nu se potriveau cu fizionomia tinerei comediene și adăugă altele; refăcu declarația de dragoste a înamoratului ca fiind rece, prețioasă, afectată și exprimată într-un stil obscur și pretențios. Compuse în locul ei alta, fără îndoială mai naturală, mai pasionată, mai caldă; Sigognac o închina, în gînd, Isabellei în persoană.

Această muncă o termină tîrziu în noapte, dar se descurcă cu succes, fiind satisfăcut de rezultat; a doua zi fu răsplătit printr-un grațios surîs al Isabellei, care începu numaidecît să învețe versurile potrivite de poetul său, așa cum îl numea ea acum. Nici Hardy și nici Tristan n-ar fi izbutit mai bine.

La reprezentația de seară publicul a fost și mai numeros decît în ajun, și puțin a lipsit ca paznicul să nu fie strivit de spectatorii care se îmbulzeau care mai de care să intre în sală, temîndu-se că

nu vor mai găsi locuri, cu toate că își plătiseră biletul. Reputația căpitanului Fracasse, învingătorul lui Vallombreuse, creștea din ceas în ceas și lua proporții himerice și fabuloase ; i s-ar fi atribuit cu plăcere isprăvile lui Hercule și vitejiile celor doisprezece lorzi ai Mesei rotunde. Cîțiva tineri gentilomi, inamici ai ducelui, se sfătuiseră să și-l facă prieten pe acest viteaz gladiator și să-l invite să petreacă cu ei, la o cîrciumă, plătind șase pistoli de cap. Și nu puține doamne se străduiseră să ticluiască biletele de dragoste înflăcărate adresate lui și aruncaseră în foc cinci sau șase ciorne neinspirate. Pe scurt, era la modă. Numele lui era pe toate buzele. El se sinchisea destul de puțin de aceste succese care îl scoteau din obscuritatea unde ar fi vrut să rămînă, dar îi era peste putință să li se sustragă ; trebuia să suporte efectele succesului ; un moment avu fantezia să fugă și să nu mai apară pe scenă. Gîndul dispărării care l-ar fi cuprins pe Tiran, cu totul uimit de enormele încasări pe care le făceau, îl împiedică să treacă la acțiune. Acești comedianți cumsecade, care îl ajutaseră în clipele de sărăcie lucie, nu trebuiau oare să profite de pe urma succesului neașteptat de care se bucura el acum ? De aceea, resemnîndu-se la a-și juca rolul, își aranjă masca pe față, încheie catarama centironului, își potrivi mantia pe umăr și așteptă să fie anunțat că i-a venit rîndul să intre în scenă.

Încasările fiind frumoase și trupa numeroasă, Irod, ca director generos, dublase luminatul, astfel încît sala era inundată de o lumină strălucitoare, întocmai ca la un spectacol dat la Curte. În speranța că-l vor seduce pe căpitanul Fracasse, doamnele din oraș se gătiseră cu tot ceea ce aveau mai scump și, după cum se spune la Roma, *in fiocchi* [1]. Nici un diamant nu mai rămăsese prin scrinuri și toate aceste pietre prețioase străluceau și scînteiau pe piepturile mai mult sau mai puțin albe, pe capetele mai mult sau mai puțin frumoase, dar pe care le însuflețea o vie dorință de a place.

O singură lojă era încă goală, cea mai bine plasată, cea mai bine văzută dinspre sală, iar toți ochii se întorceau curioși într-acolo. Lipsa de punctualitate de care dădeau dovadă cei care plătiseră loja îi mira pe gentilomii și burghezii din Poitiers, aflați la posturile lor de mai bine de o oră.

Irod, întredeschizînd ușor cortina, părea că așteaptă, pentru a da cele trei lovituri sacramentale, să sosească și cei ce disprețuiau regulile teatrului, deoarece nimic nu este mai neplăcut la o comedie decît aceste tîrzii și foarte supărătoare intrări ale unor spectatori, care mișcă scaunele, se așează zgomotos și distrag atenția.

Pe cînd cortina se ridica ușor, în lojă luă loc o

[1] În haine de gală (it.).

tînără și alături de ea se așeză cu greu un senior, cu o înfățișare venerabilă și patriarhală. Bătrînul gentilom avea plete lungi și albe, terminate în bucle argintii, ce cădeau de pe tîmplele încă bogate, în timp ce creștetul capului lăsa să se vadă un craniu cu nuanțe ivorii. Șuvițele țineau tovărășie unor obraji pe care erau întipărite culori violente, care aduceau mărturie despre obișnuința traiului în aer liber și, poate, despre un cult rabelais-ian al zeiței-sticlă. Sprîncenele, rămase negre și foarte stufoase, umbreau niște ochi cărora vîrsta nu le stinsese vioiciunea și care scăpărau încă uneori în rotocoalele unor riduri întunecate. Niște mustăți și o muscă sub buza de jos, cărora li s-ar fi putut aplica epitetul de *grifaigne*, folosit fără de excepție de vechile romane eroice medievale cînd ne prezentau barba lui Charlemagne, se zbîrleau în chip de virgule în jurul gurii senzuale și cu buze groase; o bărbie dublă îi lega figura de gîtul gros, iar aparența generală ar fi fost destul de comună, fără de privirea care dădea întregii persoane o notă deosebită și care nu îngăduia să te îndoiești asupra calității personajului. Un guler din dantelă de Veneția lucrată cu acul se răsfrîngea peste vestonul din brocart de aur, iar rufăria de-o albeață strălucitoare, săltată de un abdomen destul de proeminent, se revărsa și îi acoperea cingătoarea unor pantaloni scurți,

din catifea de un cafeniu închis ; o mantie de aceeași culoare, cu galoane de aur, era aruncată în chip neglijent pe spătarul scaunului. Era ușor de ghicit în acest bătrîn un unchi-însoțitor, adus în situația de *dueña* de către o nepoată adorată, cu toate capriciile ei ; ai fi spus, văzîndu-i împreună, ea, zveltă și vaporoasă, el, greoi și posomorît, că e Diana ducînd de zgardă un leu bătrîn pe jumătate domesticit, căruia i-ar fi plăcut mai mult să doarmă în vizuina lui decît să fie plimbat astfel prin lume, dar care totuși se resemnează în fața acestei situații.

Toaleta tinerei dovedea, prin eleganța ei, bogăția și rangul aceleia care o purta. O rochie de un verde ce bătea în albastru, din acea nuanță pe care pot s-o înfrunte numai blondele cele mai sigure pe tenul lor, punea în valoare albeața ca de nea a unui piept descoperit în chip cast, iar gîtul, de transparența alabastrului, răsărea, ca pistilul din corola unei flori, dintr-un guleraș scrobit, din dantelă fină, străvezie. Fusta, dintr-o țesătură de argint, era numai ape de lumină, iar puncte strălucitoare trădau luciul neasemuit de frumos al mărgăritarelor care tiveau rochia și corsajul. Cosițele, care păreau scăldate în raze, se ondulau în mici bucle, pe frunte și tîmple, de-ai fi spus că sînt turnate în aur viu ; pentru a le cînta și preamări n-ar fi fost deajuns douăzeci de sonete,

cu toate acele *concetti*[1] italiene și *agudezas*[2] spaniole. Sala întreagă era orbită de această frumusețe, cu toate că nu-și scosese încă masca, dar tot ceea ce se vedea garanta pentru rest ; bărbia delicată și pură, tăietura perfectă a gurii, a cărei roșeață de zmeură cîștiga în vecinătatea catifelei negre, ovalul alungit, grațios și fin al figurii, perfecția ideală a unei urechi micuțe pe care ai fi putut-o crede cizelată în agată de către Benvenuto Cellini, stăteau mărturie îndeajuns pentru farmecele ce puteau fi invidiate chiar și de către zeițele din Olimp.

Curînd, stingherită fără îndoială de căldura din sală sau, poate, voind să-și arate generozitatea față de muritori, de care ei nu sînt deloc demni, tînăra zeitate își scoase odioasa bucată de carton care eclipsa jumătate din splendoarea sa. Și atunci cu toții îi văzură ochii fermecători, ale căror lumini străvezii străluceau ca niște pietre scumpe de lapis-lazuli, între gene lungi de aur întunecat, nasul, pe jumătate grec, pe jumătate acvilin, și obrajii rumeniți de un imperceptibil carmin ce-ar fi făcut să pară spălăcite culorile celui mai fraged trandafir. Era Yolanda de Foix. Gelozia femeilor, care se simțeau amenințate în succesele lor și coborîte la treapta de urîciuni sau

---

[1] Concetti, trăsături de spirit afectate și strălucitoare (it.).

[2] Agudezas subtilități (sp.)

de bătrîniluri, o recunoscuse fără greş mai înainte de a-şi fi scos masca.

Plimbîndu-şi privirea liniştită peste sala emoţionată, Yolanda îşi rezemă coatele de marginea lojii, cu obrazul sprijinit în mînă, într-o atitudine care ar fi făcut reputaţia unui sculptor şi făuritor de imagini, dacă un maestru, fie el grec sau roman, ar fi putut să inventeze o ţinută de-o asemenea graţie distrată şi de-o atare eleganţă naturală.

— Şi mai ales, unchiule, să nu adormi, spuse ea cu jumătate de voce bătrînului senior, care îşi căscă ochii numaidecît şi se îndreptă în scaunul pe care stătea ; n-ar fi deloc plăcut pentru mine, şi ar fi împotriva legilor vechii galanterii cu care te făleşti neîncetat.

— Fii liniştită, nepoata mea ; cînd neroziile şi năzbîtiile pe care le debitează saltimbancii ăştia, ale căror afaceri mă interesează foarte puţin, au să mă plictisească prea din cale afară, am să te privesc şi numaidecît am să deschid ochii mari, ca ai unui monstru din fabulă.

În timpul acestui dialog dintre Yolanda şi unchiul ei, căpitanul Fracasse, ţinînd picioarele ca o pereche de foarfeci tare deschisă, înaintă pînă aproape de şirul luminărilor, rostogolind nişte ochi furibunzi şi arborînd înfăţişarea cea mai insultătoare şi mai semeaţă de pe lume.

Din toate părţile izbucniră aplauze frenetice la intrarea în scenă a actorului favorit, iar atenţia

se îndepărtă o clipă de la Yolanda. Negreșit, Sigognac nu era deloc vanitos, iar orgoliul său de gentilom disprețuia această meserie de actor ambulant, la care îl silea nevoia. Cu toate acestea, n-am voi să afirmăm că amorul său propriu n-a fost măgulit puțin de această apreciere caldă și zgomotoasă. Gloria histrionilor, a gladiatorilor, a mimilor a stîrnit uneori gelozia personajelor sus-puse, a împăraților romani și a Cezarilor, stăpînii lumii, care nu disprețuiau să-și dispute, în circ sau pe scena teatrului, coroanele de cîntăreți, de mimi, de luptători și conducători de care, chiar dacă aveau atîtea altele pe cap : martor stă Aenobarbus Nero, pentru a nu pomeni decît de cel mai celebru.

Cînd conteniră aplauzele, căpitanul Fracasse își plimbă prin sală acea privire la care nici un actor nu renunță, pentru a se asigura dacă scaunele sînt ocupate și pentru a ghici dispoziția binevoitoare sau ostilă a publicului, după care își modelează jocul, îngăduindu-și sau refuzîndu-și anumite libertăți.

Deodată baronul simți cum îl cuprind amețelile ; luminile luară proporții de nedescris, ca niște sori, apoi i se părură că devin negre pe un fond luminos. Capetele spectatorilor pe care le deslușea în chip confuz la picioarele lui se topiră într-un fel de ceață informă. O sudoare arzătoare, care deveni numaidecît de gheață, îl scăldă de la

rădăcina părului pînă la călcîie. Picioarele, mai moi decît vata, se îndoiră sub el, și crezu că podeaua teatrului i se urcase pînă la brîu. Gura pîrjolită, uscată, nu mai avea un strop de salivă ; un laț de fier îi strîngea grumazul la fel cum *garrote*-le [1] spaniol strangulează un criminal, și, din creierul său, vorbele pe care trebuia să le rostească își luau zborul speriate, tumultuoase, ciocnindu-se și încurcîndu-se ca niște păsări ce fug din colivia deschisă. Sînge rece, ținută, memorie, toate dispăruseră în același timp. S-ar fi spus că îl izbise un trăsnet invizibil, și puțin îi lipsi să nu cadă mort, cu nasul în lumînări. O zărise pe Yolanda de Foix, liniștită și radioasă în loja sa, care ațintea spre el splendizii ei ochi albaștri cu ape verzui !

„O, rușine ! o, furie ! o, păcătoasă festă a soartei ! o, ghinion grazav de supărător pentru un suflet nobil ! să fii văzut sub o costumație grotescă, în situația nedemnă și înjositoare de a distra oamenii de rînd cu tot felul de strîmbături, de către o doamnă atît de trufașă, de arogantă și disprețuitoare, în fața căreia, pentru a o umili și a-i mai tăia din semeție ai fi vrut să săvîrșești doar fapte mărețe, eroice, supraomenești ! Și să nu poți să te furișezi, să dispari, să te înghită măruntaiele pămîntului ! Lui Sigognac, pentru o clipă, îi trecu prin minte gîndul să fugă, să se

---

[1] Instrument folosit la supliciul prin strangulare (sp.).

azvîrle prin decorul din fundalul scenei, făcînd o gaură cu capul, asemenea unei baliste ; dar parcă avea în picioare acele tălpi de plumb, despre care se spune că le folosesc anumiţi alergători în exercițiile lor, pentru a se simţi mai uşor apoi ; nu se putea desprinde de podea, şi rămînea acolo pierdut, nemişcat, stupid, spre nespusa mirare a lui Scapin, care, închipuindu-şi că Sigognac şi-a uitat rolul, îi sufla încet primele cuvinte ale tiradei.

Publicul crezu că actorul, înainte de a începe, dorea o a doua salvă de aplauze, şi se porni să bată din mîini, să tropăie din picioare, să facă cel mai triumfător vacarm care a fost auzit vreodată într-o sală de teatru. Toate acestea îi dădură lui Sigognac răgazul să-şi revină în fire. Făcu un efort suprem de voinţă şi reintră, în chip violent, în posesia facultăţilor sale. „Să avem cel puţin gloria infamiei noastre, îşi zise el întărindu-se pe picioare ; n-ar mai lipsi decît să fiu fluierat în faţa ei şi să primesc, în prezenţa ei, o grindină de mere verzi şi de ouă răscoapte. S-ar putea să nu mă fi recunoscut îndărătul acestei măşti mîrşave. Cine şi-ar putea închipui un Sigognac sub acest costum de maimuţă savantă, tărcat cu roşu şi galben ? Hai, curaj ; noroc ! Să fac şi imposibilul ca să reuşesc. Dacă am să joc bine, are să mă aplaude. Va fi, desigur, un straşnic triumf, fiindcă n-o întrec mulţi cînd e vorba de jigniri."

Aceste reflecții trecură prin mintea lui Sigognac în mai puțin timp decît am avut nevoie ca să le aşternem pe hîrtie, pana neputînd urmări iuțeala gîndirii, în timp ce-și debita marea tiradă cu modulări de voce atît de stranii, cu intonații aşa de neaşteptate, cu o furie comică atît de îndrăcită, încît publicul izbucni în aplauze ce nu mai conteneau, iar Yolanda însăşi, cu toate că lăsa impresia că nu gustă asemenea farse, nu se putu opri să nu surîdă. Unchiul ei, comandorul voluminos, era treaz de-a binelea și își izbea palmele gutoase în semn de satisfacție. Nefericitul de Sigognac, în culmea disperării, prin exagerarea jocului său, prin înverşunarea bufoneriilor, prin nebunia fanfaronadelor sale, părea că voiește să se ridiculizeze pe sine însuși și să împingă ocara soartei sale pînă la limita extremă unde se putea ajunge ; își arunca la picioare demnitatea, noblețea, respectul de sine, amintirea strămoșilor ; și călca peste ele cu o bucurie delirantă și feroce ! „Trebuie să fii mulțumită, potrivnică zeiță a norocului, sînt destul de umilit și de cufundat în mîrșăvie, gîndea el pe cînd primea bobîrnacele, ghionții și loviturile de picior ; m-ai făcut sărac lipit pămîntului, acum mă faci ridicol ! mă silești printr-o lașă festă să mă dezonorez în fața acestei persoane mîndre ! Ce vrei mai mult ?"

Cîteodată îl cuprindea mînia, și atunci se zbîrlea sub ciomagul lui Leandru cu un aer atît de ingro-

zitor și de periculos, încît acesta se dădea înapoi de frică ; dar, reintrînd, printr-o tresărire bruscă, în spiritul rolului său, tremura din tot corpul, clănțănea din dinți, picioarele îi bîțîiau, se bîlbîia și, spre marea plăcere a spectatorilor, dădea toate semnele celei mai lașe poltronerii.

Aceste extravaganțe, care ar fi părut ridicole într-un rol mai puțin exagerat decît acela al lui Matamore, erau atribuite de către public vervei actorului, intrat cu totul în pielea personajului, și nu conteneau să producă un efect grozav. Numai Isabella ghicise cărui fapt i se datora tulburarea baronului : prezența în sală a acestei insolente vînătorițe, ale cărei trăsături i se gravaseră bine în memorie. Pe cînd își interpreta rolul, întorcea pe furiș ochii către loja unde trona, cu orgoliul disprețuitor și liniștit al unei perfecții sigure de sine, trufașa frumusețe pe care, în umilința ei, nu îndrăznea s-o numească rivala sa.

Ea resimțea o amară duioșie să recunoască lăuntric această superioritate implacabilă și își spunea că nici o femeie n-ar fi putut lupta împotriva farmecului unei asemenea zeițe. Aceste farmece atotputernice o făcură să înțeleagă nesăbuitele pasiuni amoroase pe care le ațîță uneori în mintea pușlamalelor din popor grația incomparabilă a vreunei tinere regine ce-și face apariția cu ocazia unei intrări triumfale sau a unei ceremonii publice, amoruri urmate de rătăcirea minții, de temniță și de suplicii.

În ceea ce-l privea pe Sigognac, își promisese să nu privească la Yolanda, de frică să nu fie cuprins de vreun acces brusc și, pierzîndu-și rațiunea, să nu comită în fața publicului cine știe ce nebunie bizară, care să-l dezonoreze. El încerca, dimpotrivă, să se calmeze, ținîndu-și privirea ațintită, cînd rolul i-o îngăduia, asupra dulcei și blîndei Isabella. Figura ei încîntătoare, umbrită de o ușoară tristețe, pe care o explica tirania supărătoare a unui tată, care, în comedie, voia s-o căsătorească împotriva voinței ei, îi reda inimii lui Sigognac un pic de liniște ; dragostea uneia îl consola de disprețul celeilalte. Începea să aibă din nou stimă față de el însuși și găsea forța trebuincioasă pentru a-și continua jocul.

Acest supliciu, pînă în cele din urmă, avu și el un sfîrșit. Piesa se termină, iar cînd Sigognac ajuns în culise, sufocat, își scoase masca, colegii săi fură izbiți de strania schimbare a trăsăturilor sale. Era livid și se lăsă să cadă ca un trup fără viață pe un scaun ce se găsea acolo. Văzîndu-l că e cît pe-aci să leșine, Blazius îi aduse o sticlă de vin, susținînd că nimic nu este mai indicat în asemenea împrejurări ca o dușcă sau două dintr-un vin strașnic. Sigognac făcu semn că nu voia altceva decît apă.

— Condamnabil regim, spuse Pedantul, gravă eroare dietetică ; apa nu e bună decît pentru broaște, pești și lișițe, și nicidecum pentru neamul omenesc ; într-o farmacie care se respectă ar trebui scris pe carafele cu apă : „Remediu pentru uz ex-

tern". Bun-zdravăn, aş muri pe dată de-ar fi să dau pe git o singură picătură din această umezeală fadă.

Raţionamentele lui Blazius nu-l împiedicară cîtuşi de puţin pe baron să înghită o cană plină cu apă. Băutura rece îl refăcu complet, şi Sigognac începu să rotească în jurul lui nişte priviri mai puţin înspăimîntate.

— Aţi jucat într-un chip admirabil şi fantastic, rosti Irod apropiindu-se de căpitan, dar trebuie să vă mai stăpîniţi. O asemenea vîlvătaie v-ar mistui curînd de tot. Arta comedianului cere să se menajeze şi să nu înfăţişeze decît aparenţele lucrurilor. El trebuie să fie rece dînd foc scenei, şi să rămînă liniştit în mijlocul celor mai teribile furii. Nicicînd vreun actor nu a reprezentat atît de profund emfaza, impertinenţa şi nebunia lui Matamore şi, dacă aţi putea să dispuneţi totdeauna de asemenea efecte de improvizaţie, aţi cuceri laurii comediei înaintea oricărui altul.

— Nu-i aşa, răspunse cu amărăciune baronul, că am întruchipat bine personajul? Eu însumi mă simţeam tare burlesc şi grozav de bufon în scena în care îmi trece capul prin chitara pe care Leandru mi-o sparge de ţeastă.

— Într-adevăr, continuă Tiranul, luaserăţi aerul cel mai bizar furibund şi rizibil care se poate imagina. Domnişoara Yolanda de Foix, această splendidă persoană, atît de mîndră, de nobilă, de

serioasă, a binevoit să surîdă. Am văzut eu cu ochii mei.

— Este o mare onoare pentru mine de a fi distrat pe această frumusețe, răspunse Sigognac, ai cărui obraji se împurpurară brusc.

— Scuzați-mă, exclamă Tiranul, care observase roșeața. Acest succes care ne îmbată pe noi, bieți comedieni de profesie, trebuie să fie, de bună seamă, indiferent unei persoane de rangul dumneavoastră, mult deasupra aplauzelor, chiar de-ar fi ele ilustre.

— Nu m-ai supărat deloc, brave Irod, rosti Sigognac, întinzînd mîna Tiranului ; trebuie să faci bine tot ceea ce faci. Dar nu puteam să nu mă gîndesc că tinerețea mea sperase la alte triumfuri. Isabella, care se îmbrăcase pentru cealaltă piesă, trecu pe lîngă Sigognac și, mai înainte de a intra în scenă, îi aruncă o privire de înger consolator, în care se citea atîta tandrețe, simpatie, pasiune, încît tînărul o uită cu totul pe Yolanda și nu se mai simți nefericit. A fost ca un balsam divin care i-a cicatrizat rănile orgoliului, pentru un moment cel puțin, deoarece rănile acestea se redeschid și sîngerează mereu.

Marchizul de Bruyères era la postul său și, oricît ar fi fost de ocupat s-o aplaude pe Zerbina în timpul spectacolului, nu uită să se ducă s-o salute pe Yolanda, pe care o cunoștea și pe care o însoțea uneori la vînătoare. Îi povesti, fără să-l numească pe baron, despre duelul căpitanului Fracasse cu

ducele de Vallombreuse, ale cărui detalii le cunoștea mai bine decît nimeni altul, fiind martorul unuia dintre cei doi odversari.

— Nu este deloc cazul să faceți pe discretul, răspunse Yolanda, am ghicit ușor : căpitanul Fracasse nu este altul decît baronul de Sigognac. Nu l-am văzut oare plecînd din turnul său cu bufnițe în tovărășia acestei gîsculițe, a acestei țigăncușe care joacă în rolurile de ingenuă cu un aer atît de pătruns, adăugă ea cu un rîs puțin cam forțat, și nu se afla oare în castelul dumneavoastră în alaiul comedianților ? După înfățișarea sa de nătărău nu l-aș fi crezut să fie un așa de strașnic măscărici și un spadasin atît de viteaz.

Pe cînd vorbea Yolanda, marchizul își plimba privirile prin sală, pe care o putea observa mai bine decît din locul pe care îl ocupa de obicei, foarte aproape de scenă, pentru a urmări cît mai bine jocul Zerbinei. Atenția i se îndreptă asupra doamnei mascate, pe care n-o zărise deloc pînă atunci, pentru că el însuși, așezat în primul rînd, întorcea aproape totdeauna spatele spectatorilor, de care dorea să nu prea fie remarcat. Cu toate că doamna mascată părea ca și îngropată sub dantelele sale negre, marchizul crezu că recunoaște în înfățișarea și în atitudinea acestei frumuseți misterioase ceva care îi reamintea în chip vag de soția sa, marchiza. „Eh ! își zise el, marchiza trebuie să se afle la castelul de Bruyères, unde am lăsat-o. Dar la degetul inelar al mîinii pe care necunoscuta și-o ținea

cochet pe marginea lojii, parcă pentru a se despăgubi de faptul că nu-și arată figura, îi scînteia un diamant destul de mare, pe care marchiza avea obiceiul să-l poarte, și acest indiciu tulburîndu-i fantezia, marchizul, cu gîndul să se ducă spre a se convinge asupra faptului, își luă rămas bun de la Yolanda și de la bătrînul senior, cu niște forme de politețe cam bruște, dar nu suficient de prompte, astfel încît atunci cînd ajunse la țintă, găsi doar cuibul, fără pasăre. Doamna, alarmată, plecase, din care pricină marchizul rămase foarte perplex și descumpănit, cu toate că era un soț filozof. „Să fie oare îndrăgostită de acest Leandru ? murmură el ; din fericire am pus să-l ciomăgească cu anticipație pe înfumuratul ăsta, și în privința asta nu-i mai datorez nimic." Gîndul acesta îi readuse obișnuita-i seninătate și se duse înapoia cortinei să se întîlnească cu Subreta, care se și mira că nu-l vede dînd fuga, primindu-l cu o proastă dispoziție simulată, cu care acest gen de femei știu să-i întărîte pe bărbați.

După reprezentație, Leandru, neliniștit de faptul că marchiza dispăruse brusc în mijlocul spectacolului, se îndreptă spre piața bisericii, la locul unde pajul venea să-l ia cu caleașca. Îl găsi pe paj singur, care, după ce îi înmînă o scrisoare însoțită de o mică cutie foarte grea, dispăru atît de repede în întuneric, încît comedianul s-ar fi putut îndoi de realitatea apariției, dacă n-ar fi ținut în mîini biletul și pachetul. În acel moment trecea pe acolo,

cu un felinar în mînă, un lacheu care își căuta stăpînul într-o casă învecinată. Oprindu-l, Leandru rupse pecetea de pe scrisoare cu o mînă grăbită și tremurătoare, și, apropiind biletul de felinarul pe care valetul i-l ținea la înălțimea nasului, citi rîndurile următoare :

„Scumpe Leandru, îmi este tare teamă că soțul meu m-a recunoscut la spectacol, cu toată masca pe care o purtam ; își ațintea ochii cu atîta insistență asupra lojei mele, încît m-am retras în mare grabă spre a nu fi surprinsă. Prudența, atît de potrivnică amorului, ne recomandă să nu ne vedem în noaptea aceasta în pavilion. Ai putea să fii spionat, urmărit, omorît poate, fără să mai vorbim de pericolele la care eu însămi pot să fiu expusă. În așteptarea unor ocazii mai fericite și mai prielnice, te rog să porți întreitul lanț de aur pe care ți-l va înmîna pajul meu. Fie ca el, ori de cîte ori îl vei pune la gît, să-ți amintească de aceea care nu te va uita niciodată și te va iubi mereu !

Aceea care, pentru tine, nu este decît Maria“

„Vai ! iată că frumosul meu roman s-a sfîrșit, își spunea Leandru pe cînd dădea niște mărunțiș lacheului care îi ținuse felinarul spre a citi biletul ; păcat ! Ah ! fermecătoare marchiză, sînt sigur că te-aș fi iubit vreme îndelungată ! continuă el după ce se îndepărtă valetul ; dar destinul gelos pe fericirea mea s-a împotrivit ; să fii liniștită, doamnă,

n-am să te compromit prin pasiuni indiscrete. Acest soț brutal m-ar zdrobi fără milă și ar împlînta lama pumnalului în sînul tău alb. Nu, nu, fără asemenea măceluri sălbatice mult mai potrivite pentru tragedii, decît pentru viața obișnuită. Chiar de-ar fi să-mi sîngereze inima, nu voi căuta nicidecum să te revăd și mă voi mulțumi să sărut acest lanț mai puțin fragil și mai greu decît acela care ne-a unit o clipă. Cît poate să valoreze oare ? Pe puțin o mie de ducați, judecînd după greutate ! Cîtă dreptate am să iubesc doamnele din lumea mare ! Ele nu prezintă alte inconveniente decît ciomăgelile și loviturile de spadă pe care le riști în slujba lor. La urma urmei, aventura ia sfîrșit într-un chip agreabil, să nu ne plîngem." Și, curios să vadă cum îi strălucește și sclipește la lumină lanțul său de aur, Leandru se îndreptă spre hanul „Stema Franței", cu un mers destul de sigur pentru un iubit căruia tocmai i s-a dat pașaportul.

Intrînd în camera sa, Isabella găsi pe masă o casetă așezată în așa fel, încît să atragă chiar și privirea cea mai distrată. O hîrtie îndoită era așezată sub unul din colțurile cutiei, care conținea, de bună seamă, lucruri foarte prețioase, întrucît ea însăși era o bijuterie. Hîrtia nu purta peceți și cuprindea doar aceste cuvinte, așternute cu un scris tremurat și chinuit, trădînd o mînă puțin deprinsă cu așa ceva : *Pentru Isabella.*

O împurpurare de indignare se ivi numaidecît în obrajii comedienei la vederea acesor daruri care ar fi dărîmat numeroase virtuți. Fără ca să deschidă cel puțin caseta, din curiozitate feminină, Isabella chemă pe jupîn Bilot, care nu se culcase încă, ocupat fiind să prepare un festin pentru cîțiva seniori. și îi spuse să ia cutia pentru a o restitui celui căruia îi aparține, întrucît ea nu mai voia s-o suporte nici un minut în plus în preajma ei.

Hangiul făcu pe miratul și se jură pe toți sfinții săi, jurămînt tot atît de solemn pentru el ca și Styxul pentru olimpieni, că nu știa cine pusese acolo caseta, cu toate că bănuia proveniența sa. Într-adevăr, doamna Leonarda, căreia i se adresase ducele, socotind că o femeie bătrînă reușește acolo unde chiar și diavolul dă greș, era persoana ce pusese pe ascuns bijuteriile pe masă, în absența Isabellei. Numai că, în acest caz, blestemata de matroană vînduse ceea ce nu putea remite, încrezîndu-se prea mult în forța de corupție a pietrelor prețioase și a aurului, care nu au influență decît asupra sufletelor josnice.

— Luați asta de aici, se adresă Isabella către jupîn Bilot, înapoiați această cutie infamă celui care a trimis-o și, mai cu seamă, nu suflați o vorbă despre toate astea căpitanului : deși nu mă simt cu nimic vinovată, s-ar putea să-l cuprindă furiile și să facă un scandal grozav, care ar dăuna mult reputației mele.

Jupîn Bilot admiră dezinteresarea tinerei come-

tiene, care nici măcar nu se uitase la bijuteriile ce ar fi fost în stare să succească chiar și capul unei ducese, și le înapoia în chip disprețuitor, ca pe niște zaharicale stricate sau nuci găunoase; și, pe cînd se retrăgea, îi făcu un salut din cele mai respectuoase, o plecăciune pe care ar fi închinat-o și unei regine, într-atît de mult îl surprindea această virtute.

Agitată, cuprinsă de febră, Isabella, după plecarea jupînului Bilot, deschise fereastra pentru a mai stinge, în răcoarea nopții, dogoarea obrajilor și a frunții. Prin ramurile copacilor strălucea o lumină pe fațada cufundată în întuneric a palatului Vallombreuse, fără îndoială în camera tînărului duce rănit. Strădușa părea pustie. Cu toate acestea Isabellei, cu acel auz fin al comedienei obișnuite să prindă din zbor murmurul sufleurului, i se păru că aude o voce ce șoptea: „Tînăra nu s-a culcat încă".

Foarte intrigată de aceste cuvinte, Isabella se aplecă puțin și i se păru că distinge în umbră, la piciorul zidului, două forme omenești învăluite în mantii, ce stăteau nemișcate, ca niște statui de piatră, în portalul unei biserici; în celălalt capăt al uliței, cu toată obscuritatea ce domnea, ochii ei măriți de frică descoperiră o a treia fantomă ce părea să stea la pîndă.

Simțindu-se observate, ființele enigmatice dispărură sau se ascunseră cu mai multă grijă, deoarece Isabella nu mai deosebi nimic și nici nu mai auzi

ceva. Obosită să mai facă de strajă și crezînd că a fost jucăria unei iluzii nocturne, Isabella închise încetișor fereastra, împinse bine zăvorul ușii, puse lampa alături de pat și se culcă stăpînită de o spaimă vagă, pe care nu o puteau domoli toate raționamentele ce și le făcea. Într-adevăr, de ce avea ea oare să se teamă într-un han plin de lume, la doi pași de prietenii ei, în camera bine zăvorîtă și cu cheia întoarsă de trei ori în broască ? Ce legătură puteau să aibă cu ea aceste umbre întrezărite la poalele zidului, care erau fără îndoială niscaiva hoți ce-și așteptau prada și care fuseseră deranjați de lumina de la fereastra sa ? Toate aceste reflecții erau logice, dar n-o liniștea u : o presimțire în care se amesteca spaima, îi strîngea ca un clește pieptul. Dacă nu i-ar fi fost teamă că au să rîdă de ea, s-ar fi sculat și s-ar fi refugiat la vreuna din colege ; însă Zerbina nu era singură, Sérafina n-o iubea deloc iar *dueña* îi provoca o repulsie instinctivă. Isabella rămase așadar pradă unor spaime de nespus.

Cea mai mică trosnitură a lemnăriei, cel mai ușor sfîrîit al luminării, a cărei feștilă netăiată se acoperea de o ciupercă neagră, o făcea să tresară și să se vîre sub așternut, de teamă să nu vadă în ungherele obscure vreo formă monstruoasă ; apoi își recăpătă curajul, cercetînd cu privirea încăperea în care nimic nu avea un aer suspect sau supranatural.

În partea de sus a unuia dintre ziduri era practicată o ferestruică rotundă, destinată, fără îndoială, să dea lumină vreunui cabinet întunecos. Ferestruica se rotunjea pe peretele cenușiu, din cauza slabelor reflexe de lumină, ca o enormă pupilă neagră a unui ochi ciclopean și părea că spionează mișcările tinerei fete. Isabella nu se putea stăpîni să nu privească fix deschizătura profundă și întunecoasă, zăbrelită, dealtminteri, cu două bare de fier așezate în cruciș. Dinspre această parte nu exista, așadar, nici un motiv de teamă ; totuși, la un moment dat, Isabellei i se păru că vede, în fundul acestei întunecimi, cum strălucesc doi ochi omenești.

Numaidecît, un cap oacheș, cu un păr lung și ciufulit, pătrunse într-una din despărțiturile înguste create de întretăierea barelor ; urmă un braț slab, apoi trecură umerii, stîlcindu-se la contactul aspru cu fierul, și o fetiță, cam de opt-zece ani, ținîndu-se cu mîna de marginea deschizăturii, își întinse cît putu mai mult trupul plăpînd de-a lungul zidului și se lăsă să cadă pe podea, fără să facă mai mult zgomot decît o pană sau decît un fulg de zăpadă ce coboară pe pămînt.

Judecînd după imobilitatea Isabellei, împietrită și înfiorată de groază, copila o crezuse adormită și, cînd se apropie de pat, pentru a se convinge dacă somnul îi era adînc, o surpriză fără de margini se zugrăvi pe fața ei negricioasă.

— Doamna cu colierul ! exclamă ea, atingînd perlele care fîșîiau la gîtul ei slab și oacheș, doamna cu colierul !

La fel și Isabella, pe jumătate moartă de frică. o recunoscuse pe fetița pe care o întîlniseră la hanul „La Soarele albastru" și pe drumul către Bruyères, în tovărășia lui Agostin. Isabella încercă să strige după ajutor, dar copila îi puse mîna pe gură.

— Să nu strigi, nu ești deloc în primejdie ; Chiquita a spus că n-are să taie niciodată gîtul doamnei care i-a dăruit perlele pe care avea de gînd să le fure.

— Dar ce cauți aici, copil nenorocit ? întrebă Isabella, revenindu-i un pic de sînge rece la vederea acestei ființe slabe și debile, care nu putea fi prea de temut, și care, dealtminteri, își arăta față de ea o anumită recunoștință sălbatică și bizară.

— Să deschid zăvorul pe care îl tragi în fiecare seară, continuă Chiquita cu tonul cel mai liniștit și parcă neavînd nici o îndoială asupra legitimității acțiunii ei ; m-au ales înadins pentru asta, deoarece sînt sprintenă și subțire ca o șopîrlă. Nu există nici un fel de gaură prin care să nu pot să mă strecor.

— Și pentru ce voiau să deschizi zăvorul ? Ca să fure ?

— Oh ! nu, răspunse Chiquita cu un aer disprețuitor ; pentru ca să poată intra cîțiva bărbați în cameră și să te răpească.

— Doamne! sînt pierdută! strigă Isabella gemînd și împreunîndu-și mîinile.

— Nicidecum, rosti Chiquita, pentru că am să las zăvorul ferecat. N-au să îndrăznească să spargă ușa, asta ar face larmă, ar veni lumea și i-ar înhăța; nu sînt atît de dobitoci!

— Dar aș fi strigat, m-aș fi agățat de ziduri, m-ar fi auzit lumea.

— Un căluș înăbușă strigătele, spuse Chiquita cu orgoliul unui artist care explică unui ignorant un secret al meseriei, o pătură înfășurată în jurul corpului împiedică orice mișcare. E lucru foarte ușor. Băiatul de la grajd fusese atras de partea lor și urma să deschidă poarta din fund.

— Și cine a urzit această uneltire odioasă? întrebă sărmana comediană, înspăimîntată cu totul de pericolul prin care trecuse.

— Seniorul care a dat banii, oh! mulți bani! așa, cu amîndouă mîinile! răspunse Chiquita, ai cărei ochi se aprinseră de o strălucire lacomă și sălbatică; dar puțin îmi pasă, tu mi-ai dăruit perle; am să le spun celorlalți că tu nu dormeai, că era un bărbat în camera ta și că lovitura n-a izbutit. Au să se ducă. Lasă-mă să te privesc; ești frumoasă și te iubesc, da, mult, aproape cît pe Agostin. Tii! exclamă ea zărind pe masă cuțitul găsit în car, uite aici cuțitul pe care l-am pierdut, cuțitul tatălui meu. Păstrează-l, are o lamă strașnică.

Astă viperă de te-a înțepat
Adio de la viață ți-ai luat.

Uite, se rotește veriga și apoi se dă lovitura așa ; de jos în sus, fierul pătrunde mai bine. Poartă-l la sîn, și cînd ticăloșii or voi să te supere, paf ! tu ai să le spinteci burta.

Și micuța comenta cuvintele cu gesturi potrivite. Această lecție de mînuire a cuțitului, predată în toiul nopții, într-o situație stranie, de micuța hoață cu ochii rătăciți și pe jumătate nebună, îi producea Isabellei efectul unui coșmar de care încerci în zadar să scapi.

— Ține așa cuțitul în mînă, cu degetele bine strînse. N-au să-ți facă nimic. Acum eu am să plec. Adio, să-ți amintești de Chiquita !

Mica complice a lui Agostin apropie un scaun de perete, se urcă pe el, se ridică pe vîrful picioarelor, apucă bara, se curbă ca un arc, și, sprijinind călcîiele de zid, printr-un salt nervos ajunse la marginea ferestruicii, prin care dispăru, murmurînd ca un fel de vag cîntec în proză : Chiquita trece prin gaura cheii, dansează pe vîrfurile grilajelor și pe cioburile de sticlă fără să pățească ceva. Doar unul tare șiret ar fi în stare s-o prindă.

Isabella așteptă cu nerăbdare ivirea zorilor, fără să poată închide ochii un moment, în așa măsură o tulburase întîmplarea bizară ; dar restul nopții s-a scurs în liniște.

Însă, cînd tînăra coborî în sufragerie, colegii ei fură izbiți de paloarea feții și de cearcănele vinete din jurul ochilor. N-o slăbiră cu întrebările pînă ce fata nu le povesti întîmplările de peste noapte.

Sigognac, furios, avea de gînd nici mai mult nici mai puțin decît să-i devasteze casa ducelui de Vallombreuse, căruia îi atribuia, fără nici o ezitare, această tentativă scelerată.

— Sînt de părere, spuse Blazius, că este cazul să strîngem cît mai neîntîrziat decorurile și să mergem să ne pierdem, sau mai degrabă să ne salvăm în acest ocean al Parisului. Lucrurile iau o întorsătură urîtă!

Comedienii se alăturară cu toții opiniei Pedantului, iar plecarea fu hotărîtă pentru a doua zi.

XI

PONT-NEUF

Ar fi prea lung și prea plictisitor să urmărim etapă cu etapă călătoria carului comic pînă la Paris, măreţul oraş; pe drum nu s-a petrecut nici o întîmplare deosebită care să merite să fie povestită. Comedianții noștri aveau punga plină și călătoreau repejor, putînd să închirieze cai de schimb și să parcurgă distanțe mari fără să se oprească. La Tours și la Orléans, trupa se opri să dea cîteva reprezentații, ale căror încasări îl satisfăcură pe Irod, mai sensibil în calitatea sa de director și de casier la succesul răsplătit în bani decît la oricare alt soi de izbîndă. Blazius începea să se liniștească și să rîdă de trecutele lui spaime pe care i le inspirase caracterul răzbunător al lui Vallombreuse.

Totuși Isabella mai tremura încă la gîndul răpirii care nu izbutise și, cu toate că în hanurile la care trăgeau împărțea camera cu Zerbina, nu o dată în vis i se păru că vede din nou capul înspăimîntător de sălbatic al Chiquitei cum iese

dintr-o ferestruică, deschisă într-un hău întunecat, contrastînd cu dinții albi ai copilului. Înfiorată de această viziune, ea se trezea țipînd, iar colega îi reușea cu destulă greutate s-o calmeze.

Fără să manifeste dealtminteri vreo stare de neliniște, Sigognac se culca în camera cea mai apropiată, cu spada la căpătîi și îmbrăcat, gata pentru orice atac nocturn. Ziua, cele mai adeseori mergea pe jos, înaintea carului, ca un cercetaș, mai cu seamă cînd, aproape de drum, niscaiva tufișuri, desișuri, ziduri sau colibe dărăpănate puteau sluji de ascunzătoare pentru o bandă de răufăcători. Dacă vedea cumva un grup de călători cu înfățișare suspectă, se retrăgea spre căruță, unde Tiranul, Scapin, Blazius și Leandru reprezentau o respectabilă garnizoană, chiar dacă, în ceea ce-i privea pe ultimii doi, unul era bătrîn și altul fricos ca un iepure. Alteori, ca un vajnic general de armată, care știe să prevină planurile și stratagemele inamicului, rămînea în ariergardă, întrucît primejdia putea să vină foarte bine și din această parte. Dar toate aceste precauții se dovediră inutile și exagerate. Nici un atac nu se abătu asupra trupei, fie că ducele nu avusese timpul necesar spre a-l pune la cale, fie că renunțase la această fantezie, sau poate pentru motivul că durerea pricinuită de rană îi frînase curajul.

Cu toate că se aflau la vreme de iarnă, timpul nu era prea rece. Bine hrăniți și aprovizionați, din

spirit de prevedere, de la telali, cu veșminte călduroase și mai groase decît serjul mantalelor de teatru, comedianții nu sufereau de frig, iar vîntul aspru nu le pricinuia alt neajuns decît acela de a stîrni în obrajii tinerelor actrițe o rumeneală ceva mai vie decît de obicei, care uneori se întindea chiar și peste nasul lor delicat. Acești trandafiri de iarnă, deși puțin cam deplasați, nu le împodobeau deloc rău, întrucît orice șade bine unor femei frumoase.

În ceea ce-o privea pe coana Leonarda, obrazul său de *dueña*, uzat de patruzeci de ani de farduri, era inalterabil. Gerul și vîntul turbat nu mai aveau nici o influență.

În sfîrșit ajunseră, către orele patru seara, în apropierea marelui oraș, în dreptul rîului Bièvre. După ce trecură podișca aruncată peste apă, o luară de-a lungul Senei, acest fluviu ilustru între toate celelalte, ale cărui valuri au cinstea de a scălda palatul regilor noștri și atîtea alte edificii renumite în lumea întreagă. Norii de fum care se revărsau din hornurile caselor alcătuiau sub linia cerului un mare banc de pîclă roșcată, pe jumătate străvezie, înapoia căruia soarele apunea roșu ca focul și despuiat de razele sale. Pe acest fundal de lumină nedeslușită se desena, într-o nuanță cenușiu-viorie, conturul clădirilor particulare, religioase și publice, pe care perspectiva îți îngăduia să le cuprinzi cu privirea din acest loc. Se zărea,

e cealaltă parte a fluviului, dincolo de insula
ouviers, bastionul Arsenalului, mînăstirea Celes-
nilor, şi mai în faţă de ea capătul insulei Notre-
ame. După ce trecură de poarta Saint-Bernard,
riveliştea deveni magnifică. Catedrala Notre-
ame se arăta în plin centru, proiectîndu-şi par-
a opusă faţadei, cu stîlpii arcuiţi ce semănau a
gantice coaste de peşte, cu cele două turnuri
ătrate şi cu săgeata ascuţită fixată pe punctul
e intersecţie a naosurilor. Alte clopotniţe, mai
mile, trădînd, pe deasupra acoperişurilor, exis-
enţa unor biserici sau capele ascunse în gloata
lădirilor, muşcau cu dinţii lor negri fîşia clară
cerului, dar catedrala atrăgea mai cu seamă
privirile lui Sigognac, care nu mai vizitase nici-
odată Parisul şi pe care îl uimea măreţia acestui
monument.

Forfota carelor şi căruţelor încărcate cu fe-
lurite mărfuri, numărul călăreţilor şi al trecători-
lor ce se încrucişau tumultuos pe malurile fluviu-
lui sau în străzile ce se întindeau de-a lungul lui
şi pe unde o lua uneori carul comedianţilor ca să
scurteze drumul, strigătele acestei mulţimi îl mi-
nunau şi îl zăpăceau pe Sigognac, obişnuit cu vasta
singurătate a landelor şi cu liniştea mortuară a
vechiului său castel dărăpănat. Credea că i se
învîrteşte în cap o piatră de moară şi simţea că se
clatină ca un om beat. Curînd săgeata de la
Sainte-Chapelle, subţire ca un ac, lucrată cu atîta

fincțe și delicatețe, se înălță peste crestele Palatului, străbătută de ultimele luciri ale soarelui ce apunea. Luminile care se aprindeau împungeau cu puncte roșii fațadele întunecate ale caselor, iar fluviul răsfrîngea aceste luciri, alungindu-le ca niște șerpi de foc în apele sale întunecate.

Curînd se desenă în umbră, de-a lungul cheiului, biserica și mînăstirea Grands-Augustins, iar pe ridicătura de pămînt de la Pont-Neuf Sigognac văzu, la dreapta sa, deslușindu-se prin obscuritatea crescîndă, forma unei statui ecvestre, aceea a bunului rege Henric al IV-lea ; dar carul, făcînd colțul străzii Dauphine, de curînd tăiată pe pămînturile mînăstirii, făcu să dispară de îndată și cavalerul și calul.

În susul străzii Dauphine, lîngă poarta cu același nume, se afla un hotel cu foarte multe încăperi, unde trăgeau uneori trimișii țărilor exotice și himerice. Acest hotel sau han putea să găzduiască, pe nepregătite, numeroase trupe de teatru. Animalele de povară puteau găsi întotdeauna fîn în iesle, iar stăpînilor nu li s-a întîmplat niciodată să rămînă fără de pat. În acest han, socotit de el ca un loc propice, hotărîse Irod să instaleze tabăra hoardei sale teatrale. Situația strălucită a vistieriei trupei îngăduia acest lux ; lux folositor dealtminteri, deoarece ridica prestigiul trupei, arătînd că nu era alcătuită nicidecum din vagabonzi, escroci și desfrînați, siliți de mizerie să se

lipuce de neplăcuta meserie de histrioni de provincie, ci din bravi comedieni cărora talentul le aducea un cîștig cinstit, lucru cu putință, așa cum se vădește din argumentele expuse de domnul Pierre de Corneille, celebrul poet, în piesa sa *Iluzia comică*.

Bucătăria în care intrară comedienii, așteptînd să li se pregătească încăperile, era mare de puteai găti aici în voie prînzul lui Gargantua sau al lui Pantagruel.

În fundul imensei vetre, ce se căsca roșie și scînteietoare, ca gura de cuptor ce reprezintă infernul în comedioara cu diavoli a lui Douai, ardeau copaci întregi. În mai multe frigări suprapuse, pe care le punea în mișcare un cîine ce se zvîrcolea ca un posedat în interiorul unei roți, se aureau șiruri de gîște, de găinușe și de cocoșei, se pîrleau ciozvîrte de vacă, se rumeneau mușchiuleți de vițel, fără a mai pune la socoteală potîrnichile, becaținele, prepelițele și alt vînat mărunt. Un ajutor de bucătar, pe jumătate copt el însuși, de pe care curgeau rîuri de sudoare, cu toate că nu era îmbrăcat decît cu o simplă vestă de pînză, stropea toate aceste bunătăți cu un polonic pe care îl vîra mereu în căldarea de sub frigări, îndată după ce-i vărsa conținutul; adevărată muncă de danaidă, deoarece sucul strîns se scurgea mereu.

În jurul unei mese lungi de stejar, acoperită cu o sumedenie de bucate în curs de pregătire, se agita o întreagă armată de bucătari, de mînuitori de satîre şi cuţite, de ajutoare de bucătari, din miinile cărora rîndaşii primeau fripturile împănate cu slănină, asezonate, aromate cu mirodenii, pentru a fi duse pînă la cuptoarele care, incandescente de atîta jăratec şi strălucitoare din pricina scînteilor pe care le azvîrleau, semănau mai degrabă cu forjele lui Vulcan decît cu nişte oficine culinare, rîndaşii avînd prin pîcla încinsă înfăţişarea unor ciclopi. De-a lungul zidurilor strălucea un formidabil sortiment de vase de bucătărie din aramă roşiatică sau din alamă : căldări, cratiţe şi tigăi de toate mărimile, cele de fiert peşte de-ai fi putut să prepari în ele un borş chiar şi din Leviatan [1], forme de cozonac turnate în chip de donjoane, domuri, temple, mici căşti şi turbane ca ale sarazinilor, în sfîrşit toate armele ofensive şi defensive pe care le poate cuprinde arsenalul zeului Gaster. .

În fiecare clipă sosea din bucătărie cîte o slujnică voinică, cu obrajii trandafirii şi bucălaţi, aşa cum îi zugrăvesc pictorii flamanzi în pînzele lor, ducînd pe cap sau ţinînd la şold coşuri pline cu felurite merinde.

— Dă-mi nucşoarele ! spunea unul. Un pic de

---

[1] Leviatan, monstru marin despre care se vorbeşte în *Biblie.*

scorțișoară! striga altul. Mie niște mirodenii! Pune sare în solniță! Cuișoare aici! Frunze de dafin! O felie de slănină, te rog, subțire de tot! Mai ațîțați focul la cuptorul ăsta, nu trage, mai domoliți focul la cuptorul de colo, e prea încins și o să facă fripturile scrum, ce pe niște castane uitate în sobă! Toarnă niște grăsime în supa asta! Dă-mi rîntașul că se îngroașă! Bate bine albușurile astea de ou, bate-le vîrtos că nu fac spumă! Tăvălește în pesmet bucățile astea de șuncă! Scoate din frigare bobocul de gîscă de colo, e tocmai bun! Mai ține puicuța încă cinci sau șase învîrtituri! Repede, repede, ia de pe foc mușchiul de vacă. Trebuie să fie în sînge. Mai ține vițelul și puii de găină:

Un vițeluș necopt și un pui nerumenit
Cocoașe-n țintirim ridică negreșit.

Ține minte asta, băiete. Nu oricine se pricepe la fripturi. E un dar al cerului. Du ciorba asta cu potroace la numărul 6. Cine a cerut prepelițe în pesmet? Pregătiți repede spinarea asta de iepure în vin!

Și așa se încrucișau într-un tumult vesel vorbele cu miez și cuvintele piparate care își justificau mai bine denumirea decît cele care nu făceau o ceapă degerată, auzite de Panurge la topirea ghețurilor polare, întrucît toate aveau legătură cu o sumedenie de mîncăruri, dresuri de bucate sau dulciuri.

Irod, Blazius și Scapin, care erau foarte pofticioși și gata să înfulece ca niște cotoi aciuați pe lîngă prea cucernici, își lingeau într-una buzele la auzul acestei elocințe atît de grase, de suculente și de bine hrănite, despre care susțineau sus și tare că o preferă elocinței lui Isocrate[1], Demostene, Eschine[2], Hortensius[3], Cicero și alți asemenea flecari ale căror fraze nu înseamnă decît carne uscată și nu au un pic de măduvă gustoasă.

— Mai c-aș avea poftă să-l sărut, și pe un obraz și pe celălalt, pe bucătarul ăsta gras și pîntecos ca un călugăr, care guvernează toate tigăile și cratițele astea cu un aer atît de măreț, rosti Blazius. Nicicînd vreun căpitan n-a fost mai minunat în bătaia focului !

În momentul în care un valet veni să le spună comedianților că le erau gata camerele, un călător își făcu apariția în bucătărie-și se apropie de cămin : era un bărbat de vreo treizeci de ani, înalt, subțire, viguros, cu o fizionomie neplăcută, deși destul de bine proporționată. Reflexul focului din cămin îi înconjura profilul cu un chenar de foc, în timp ce restul figurii sale era scăldat în umbră. Această dîră luminoasă îi scotea în relief arcada sprîncenelor, destul de proeminentă, ce

---

[1] Orator atenian, născut la 436 î.e.n. A susținut unirea tuturor grecilor împotriva perșilor.

[2] *Eschine* (390—314 î.e.n.), orator atenian, rivalul lui Demostene.

[3] *Hortensius Hortalus* (114—50 î.e.n.), orator roman.

adăpostea nişte ochi aspri şi scrutatori, un nas de o curbură acvilină, al cărui vîrf se prăvălea în chip de cioc încîrligat peste o mustaţă deasă, buza inferioară foarte subţire, care se întîlnea brusc cu o bărbie strînsă şi scurtă, ca şi cum naturii i-ar fi lipsit materia trebuincioasă pentru a termina această mască. Gîtul care răsărea dintr-un guler lat, din pînză scrobită, era aşa de slab, încît puteai să vezi acel cartilaj ieşit în afară, despre care femeile prostuţe îşi dau cu părerea că ar fi sfertul din mărul fatal, rămas în gîtlejul lui Adam, şi pe care unii dintre fiii lui nu l-au înghiţit încă. Costumul se compunea dintr-o tunică de postav cenuşiu, prinsă în copci peste o vestă de piele, dintr-un pantalon bufant, pînă la genunchi, de o culoare ce bătea în negru, şi din cizme de pîslă ce treceau peste genunchi şi se cutau în spirale vagi în jurul picioarelor. Numeroase pete de noroi, unele uscate, altele proaspete încă, trădau un tare lung drum străbătut, iar rozetele pintenilor înroşite de un sînge negricios arătau că, pentru a ajunge la capătul călătoriei sale, călăreţul fusese nevoit să îmboldească stăruitor şalele calului său obosit. O spadă lungă, a cărei gardă din fier cizelat de bună seamă că atîrna mai mult de o livră, era prinsă la un centiron lat, din piele, încheiat cu o cataramă din aramă, care încingea talia slabă a necunoscutului. O manta de culoare închisă, pe care o aruncase pe un scaun alături de pălărie, îi com-

pietau îmbrăcămintea. Ar fi fost tare dificil să precizezi cărei clase îi aparținea noul venit. Nu era nici negustor, nici burghez, nici ostaș. Presupunerea cea mai plauzibilă l-ar fi rînduit în categoria acelor gentilomi fără de avere sau aparținînd micii nobilimi, care se fac oameni de casă ai vreunui personaj important și își leagă soarta de norocul acestuia.

Sigognac, care nu era pasionat de problemele bucătăriei ca Irod sau Blazius și pe care contemplarea acestor bunătăți grozave nu-l absorbea deloc, privea cu o anumită curiozitate la acest vlăjgan caraghios, a cărui fizionomie nu i se părea necunoscută, cu toate că nu-și putea reaminti nici unde și nici cînd anume îl mai întîlnise. În zadar Sigognac făcu apel la amintirile sale, nu găsi nicidecum ceea ce căuta. Cu toate acestea simțea în mod confuz că nu avea de-a face pentru prima oară cu acest personaj enigmatic ; fără să-i pese prea mult de acest examen inchizitorial de care părea să-și dea seama, el își întoarse spatele de-a binelea către sală, aplecîndu-se spre cămin, chipurile pentru a-și încălzi mai de-aproape mîinile.

Dar cum memoria sa nu-i furniza nimic precis, iar o insistență mai îndelungată ar fi putut să dea naștere la o ceartă inutilă, baronul se alătură comedianților, care își luară în primire camerele respective și, după ce se mai aranjară un pic, se adunară într-o sală joasă, unde li se servi cina,

pe care o întîmpinară cu mare bucurie, ca niște oameni tare înfometați și însetați. Blazius, plescăind zgomotos din limbă, proclamă că vinul este strașnic și își umplu în repetate rînduri paharul; fără să uite însă și de pocalele colegilor săi, deoarece nu făcea parte dintre acei bețivani egoiști care aduc zeului Bachus un cult solitar; îi plăcea aproape tot atît de mult să îmbie pe alții la băutură, pe cît îi plăcea să bea el însuși; Tiranul și Scapin îi țineau isonul; Leandru se temea că de își va oferi prea frecvente libații să nu-i dăuneze albeții tenului și să nu-i înflorească pe nas niscaiva bube și coșuri, ornamente puțin indicate pentru un îndrăgostit. În ceea ce-l privea pe baron, lungile abstinențe suferite la castelul de Sigognac îi creaseră deprinderi de sobrietate castiliană, la care nu putea renunța decît cu greutate. Dealtminteri Sigognac era preocupat de personajul zărit în bucătărie și pe care îl găsea suspect, fără a putea spune totuși pentru ce, întrucît nimic nu era mai firesc decît sosirea unui călător într-un han cu mulți mușterii.

Masa era veselă: însuflețiți de vinul bun și de bucatele gustoase, bucuroși în sfîrșit că se aflau la Paris, acest Eldorado al tuturor oamenilor plini de planuri, pătrunși de această atmosferă caldă, atît de agreabilă după ceasurile îndelungate petrecute în frig într-un car, comedianții se lăsau pradă celor mai nebunești speranțe. În gînd riva-

lizau cu „Hôtel de Bourgogne“ și cu trupa lui Marais. Se vedeau aplaudați, sărbătoriți, chemați la Curte, comandînd piese celor mai renumiți autori dramatici ai timpului, tratînd pe poeți drept niște începători fără talent, invitați la ospețe de către marii seniori și, foarte curînd, lăfăindu-se în calești personale. Leandru visa la cele mai înalte cuceriri și cel mult dacă consimțea să n-o răpească pe regină însăși. Cu toate că nu băuse, vanitatea sa era amețită. De la aventura cu marchiza de Bruyères, se credea hotărît irezistibil, iar amorul său propriu nu mai cunoștea hotare. Sérafina își promitea să nu rămînă fidelă cavalerului de Vidaline decît pînă în ziua în care își va face apariția un admirator bun de jumulit, mai bogat și mai de vază. În ceea ce-o privea pe Zerbina, ea îl avea pe marchiz, care trebuia să vină foarte curînd după ea, și ca atare nu-și țesea planuri. Doamna Leonarda, fiind scoasă din cauză datorită vîrstei sale și neputînd sluji decît ca Iris mesajeră, nu se amuza cu asemenea fleacuri și nu pierdea ocazia să bîrfească. Blazius îi punea mereu în farfurie și îi umplea paharul pînă sus, cu o iuțeală comică, glumă pe care bătrîna o acceptă bine dispusă.

Isabella, care încetase de mult să mănînce, frămînta distrată între degete un cocoloș de miez de pîine căruia încerca să-i dea forma unei porumbițe, și își oprea ochii asupra scumpului ei Sigognac,

așezat la celălalt capăt al mesei, învăluindu-l cu o privire scăldată în castă iubire și angelică tandrețe. Aerul cald din sală îi adusese o delicată roșeață în obrajii mai adineauri puțin cam palizi din pricina oboselii călătoriei. Era adorabil de frumoasă și dacă tînărul duce de Vallombreuse ar fi putut s-o vadă astfel, iubirea lui s-ar fi aprins pînă la furie.

Cît despre Sigognac, el o contempla pe Isabella cu o admirație respectuoasă ; alesele sentimente ale acestei fete încîntătoare îl emoționau la fel ca și farmecele cu care natura o înzestrase atît de darnic, și regreta că din prea multă delicatețe ea îl refuzase ca soț.

Odată masa terminată, femeile se retraseră, la fel și Leandru și baronul, lăsînd trio-ul de bețivani emeriți să golească sticlele de băutură pînă la ultima picătură, procedeu care păru tare meschin băiatului ce avea sarcina să aducă de băut, dar pe care o monedă de argint strecurată pe sub mînă reuși să-l consoleze.

— Baricadează-te bine în ungherul dumitale, rosti Sigognac după ce o conduse pe Isabella pînă la ușa ei ; există atîția oameni în hanurile astea, încît nu poți să știi niciodată dacă ai luat toate măsurile de siguranță.

— Nu te teme de nimic, dragul meu baron, răspunse tînăra comediană, ușa de la cameră are o încuietoare în care răsucești cheia de trei ori, și

ar fi bună chiar și pentru o temniță. Se mai află, în afară de asta, un zăvor lung cît brațul meu; fereastra este zăbrelită și nici o ferestruică nu-și mai cască în zid ochiul întunecat. Călătorii au adeseori lucruri care ar putea ispiti lăcomia răufăcătorilor, și de aceea camerele lor trebuie să se închidă perfect. Nicicînd vreo prințesă din poveștile cu zîne, amenințată de-o ursită vrăjmașă, nu va fi fost mai în siguranță la curtea sa păzită de balauri.

— Uneori, replică Sigognac, toate farmecele sînt zadarnice și inamicul pătrunde în cetate cu toate talismanele, tetragramele și formulele abracadabrante.

— Asta pentru că prințesa, continuă Isabella surîzînd, îl favoriza pe inamic printr-o complicitate iscată din curiozitate sau din iubire, plictisită să stea astfel mereu închisă, chiar dacă acest lucru era spre binele ei; ceea ce nu este nicidecum cazul meu. Așadar, întrucît nu mi-e deloc frică, mie, care din fire sînt mai timidă decît o căprioară ce aude sunetul cornului și lătratul haitei de cîini, dumneata trebuie să fii liniștit, dumneata care îi egalezi în curaj pe Alexandru și pe Cezar. Poți dormi și pe o ureche și pe cealaltă.

Și, în semn de despărțire, ea întinse spre buzele lui Sigognac o mînă subțirică și dulce, a cărei albeață se pricepea s-o ferească cu pudre de talc, cu alifii de castravete și mănuși anumite, tot atît

de meşteşugit ca şi o ducesă. Cînd Isabella intră în cameră, Sigognac auzi cum se învîrteşte cheia în broască, cum se îmbucă închizătoarea uşii şi cum scîrţîie zăvorul, toate în chipul cel mai liniştitor cu putinţă ; dar, pe cînd păşea pragul camerei sale, Sigognac văzu cum se aşterne pe perete, conturată de razele felinarului ce lumina coridorul, umbra unui bărbat pe care nu-l auzise venind şi al cărui trup fu cît pe-aci să-l atingă. Sigognac întoarse iute capul. Era necunoscutul din bucătărie care se îndrepta, fără îndoială, spre camera ce-i fusese destinată de către hangiu. Lucrul era foarte simplu ; cu toate acestea baronul îl urmări din ochi pe misteriosul personaj, a cărui înfăţişare îl preocupa într-un mod straniu, prefăcîndu-se că nu nimereşte imediat gaura cheii, pînă ce un cot al coridorului îl ascunse privirilor sale.

O uşă trîntită cu zgomot, pe care liniştea ce începuse să domnească în han il făcea şi mai lesne de auzit, îi dădu de veste că necunoscutul intrase în camera sa, şi că locuia într-o aripă destul de îndepărtată a hanului.

Neavînd poftă de somn, Sigognac se gîndi să-i trimită o scrisoare bravului Pierre, aşa cum îi promisese să facă de îndată ce va sosi la Paris. Sigognac avu grijă să scrie foarte distinct caracterele, întrucît fidelul servitor nu era mare învăţat şi nu silabisea decît literele de tipar. Epistola era concepută astfel :

„Bunul meu Pierre, iată-mă în sfîrșit la Paris, unde, după cît se susține, va trebui să fac avere și să redau casei mele decăzute strălucirea de odinioară, cu toate că, la drept vorbind, nu văd cîtuși de puțin calea. Totuși, vreun prilej fericit ar putea să mă apropie de Curte și, dacă reușesc să vorbesc cu regele, de la care purced toate favorurile, serviciile aduse de strămoșii mei regilor de mai înainte îmi vor fi fără îndoială luate în seamă. Maiestatea-sa nu va îngădui ca o nobilă familie, care s-a ruinat în războaie, să se stingă astfel în mare sărăcie. În așteptare, în lipsă de alte mijloace de trai, m-am apucat să joc în comedii, și, în această meserie, am cîștigat cîțiva pistoli, din care îți voi trimite o parte de îndată ce voi găsi o ocazie sigură. Aș fi făcut poate mai bine să mă angajez ca ostaș în vreo companie; dar nu voiam să-mi știrbesc libertatea și, dealtminteri, oricît de sărac ar fi acela ai cărui strămoși au comandat și care nu au primit niciodată ordine de la nimeni, îi repugnă să asculte de cineva. Și apoi singurătatea m-a făcut puțin neîmblînzit și sălbatic. Singura aventură însemnată pe care am avut-o în lunga mea călătorie a fost un duel cu un oarecare duce, un om foarte rău și foarte priceput spadasin, duel din care, spre gloria mea, am ieșit victorios, grație strașnicelor lecții pe care mi le-ai dat. I-am străpuns brațul dintr-o parte în cealaltă, și nimic nu mi-ar fi fost mai ușor decît să-l las mort pe

terenul de luptă, deoarece parada nu-i egala atacul, fiind mai mult impetuos decît prudent și mai puțin ferm decît rapid. De mai multe ori a rămas descoperit, și aș fi putut să termin repede cu el, de aș fi folosit una din acele lovituri irezistibile pe care mi le-ai arătat cu atîta răbdare în timpul acelor îndelungi asalturi pe care le făceam împreună în sala scundă din castelul Sigognac, singura sală a cărei podea era îndeajuns de solidă pentru a rezista repetatelor noastre fandări și retrageri, ca să mai omorîm timpul, să ne dezmorțim degetele și, datorită oboselii, să dormim bine peste noapte. Elevul îți face cinste, și am crescut mult în ochii tuturor după această victorie cu adevărat prea ușoară. Opinia lumii ar fi că sînt indiscutabil un excelent spadasin, un gladiator de mîna întîi. Dar să lăsăm aceste lucruri. Mă gîndesc adeseori, cu toate distracțiile pe care le aduce o viață nouă, la acest sărman și bătrîn castel ale cărui ruine se prăbușesc peste mormintele familiei mele și unde mi-am petrecut trista mea tinerețe. Din depărtări, nu-mi pare nici atît de urît și nici atît de posomorît; sînt chiar clipe cînd mă plimb pe aripile gîndului prin acele săli pustii, privind la portretele îngălbenite care singure mi-au ținut de urît atîta amar de vreme și călcînd peste cioburile de geam căzute de la vreo fereastră desprinsă, iar această visare îmi pricinuiește un fel de plăcere melancolică. Aș fi de asemenea foarte bucuros să-ți

văd din nou bătrîna și blînda față pîrlită de soare, luminată, la vederea mea, de un surîs prietenesc. Și de ce oare aș roși să ți-o spun? Aș ține tare mult să-l aud pe Belzebut torcînd, să-i aud lătratul lui Miraut și nechezatul sărmanului Bayard, care își aduna ultimele forțe spre a mă putea duce, cu toate că nu eram deloc greu. Nefericitul pe care îl părăsesc oamenii își dăruiește o parte din suflet animalelor, mai credincioase, pe care nu le sperie soarta nenorocită. Bravele necuvîntătoare, care țineau la mine, mai trăiesc ele încă, și par oare să-și mai amintească de mine și să mă regrete? Ai reușit, cel puțin, în acest lăcaș al mizeriei, să nu le lași să se prăpădească de foame, să-ți iei de la gură, din bietul tău tain și să le arunci cîte o bucățică? Străduiți-vă să rămîneți toți în viață pînă ce mă voi reîntoarce, sărac sau bogat, fericit sau deznădăjduit, pentru a împărtăși cu mine dezastrul sau norocul meu, și să sfîrșim laolaltă, așa cum va vrea destinul, în locurile unde am suferit. Dacă mi-a fost dat să fiu ultimul din neamul Sigognac, facă-se voia Domnului! Mai există și pentru mine un loc gol în cavoul părinților mei.

Baronul de Sigognac"

Baronul pecetlui scrisoarea cu sigiliul de pe inel, singura bijuterie pe care o păstra de la tatăl său și pe care erau gravate cele trei berze pe un fond de azur; scrise adresa și vîrî scrisoarea

într-un plic spre a o expedia cînd avea să plece vreun curier spre Gasconia. Din castelul de Sigognac, unde îl purtase imaginea lui Pierre, gîndurile i se reîntoarseră la Paris și la situația prezentă. Cu toate că orele erau înaintate în noapte, Sigognac auzea vag cum vîjîie în jurul lui acel murmur surd al unui mare oraș care, la fel ca și oceanul, nu tace niciodată, chiar și atunci cînd pare că se odihnește. Puteai auzi trapul ușor al unui cal, uruitul unei trăsuri ce se stinge în depărtări ; o frîntură de cîntec al unui bețivan întîrziat, zăngănitul unor săbii ce se încrucișează și se lovesc una de alta, strigătul vreunui trecător atacat de răufăcătorii de pe Pont-Neuf, urletul unui cîine rătăcit sau orice alte vuiete nedeslușite. Printre aceste zgomote, lui Sigognac i se păru că distinge pe coridor un pas de bărbat încălțat cu cizme, ce călca cu multe precauții, ca și cum n-ar fi voit să fie auzit. Sigognac stinse lumina din cameră pentru ca razele să nu-l trădeze și, întredeschizînd ușa, văzu în adîncimile coridorului un individ, învăluit cu grijă într-o pelerină de culoare închisă, care se îndrepta spre camera primului călător, a cărui înfățișare i se păruse suspectă. Cîteva clipe după aceea, un alt individ, a cărui încălțăminte scîrțîia binișor, cu toate că se străduia să calce cît mai ușor, apucă pe același drum ca și cel dintîi. Nu trecuse o jumătate de oră și iată că un al treilea vlăjgan, cu o înfățișare destul de

grosolană, își făcu apariția, sub răsfringerea șovăitoare a felinarului ce era gata să se stingă, și o luă și el pe coridor. Era înarmat ca și ceilalți doi, iar o spadă lungă îi sălta la spate marginea pelerinei. Umbra pe care i-o proiecta peste figură borul unei pălării largi de pîslă, cu o pană neagră, nu îngăduia să i se distingă trăsăturile.

Această procesiune de vlăjgani i se păru tare nepotrivită și bizară lui Sigognac, iar numărul de patru îi reaminti de cursa ce-i fusese întinsă și căreia era cît pe-aci să-i cadă victimă în străduța din Poitiers, la ieșirea din teatru, după disputa sa cu ducele de Vallombreuse. A fost ca o rază de lumină pentru Sigognac, care recunoscu în omul ce-l intrigase atît de mult în bucătărie, pe secătura al cărei atac i-ar fi putut fi fatal, de nu s-ar fi așteptat la el. Era, fără îndoială, acela care căzuse de-a berbeleacul, cu picioarele în aer și cu pălăria înfundată pînă la umeri, sub ploaia de lovituri date vîrtos cu latul sabiei de către căpitanul Fracasse. Ceilalți, de bună seamă că erau fîrtații lui, puși vitejește pe fugă de către Irod și Scapin. Ce întîmplare, sau, pentru a vorbi mai exact, ce complot îi aduna din nou tocmai la hanul unde se încartiruise trupa de actori, și chiar în seara sosirii lor ? De bună seamă c-o urmăriseră etapă cu etapă. Și cu toate acestea, Sigognac supraveghease cu atenție drumul ; dar cum să recunoști un adversar într-un călăreț care trece cu un aer

indiferent și nu se oprește, aruncîndu-ți de-abia acea privire vagă pe care o trezește, în călătorie, orice întîlnire? Ceea ce era sigur, era faptul că ura și amorul tînărului duce nu erau deloc adormite și căutau să fie amîndouă satisfăcute. Răzbunarea sa încerca să prindă în aceeași plasă pe Isabella și pe Sigognac. Foarte viteaz cum era din fire, baronul nu se temea de atacurile acestor mercenari pe care numai vîntul stîrnit de strașnica lui spadă i-ar fi pus pe fugă, și care de bună seamă că nu erau mai curajoși cînd aveau o spadă în mînă decît un ciomag; dar Sigognac se temea de vreo uneltire lașă și rafinată, urzită împotriva tinerei comediene. Își luă deci precauțiile în consecință și se hotărî să nu se culce. După ce aprinse toate lumînările care se găseau în camera sa, deschise ușa astfel încît o masă de lumină să se proiecteze pe zidul opus al coridorului, chiar în locul unde dădea ușa Isabellei; apoi Sigognac luă loc liniștit, după ce mai întîi își trăsese spada și își scosese pumnalul, pentru a le avea la îndemînă, dacă era să se întîmple ceva. Așteptă îndelung fără să vadă ceva. De-abia răsunaseră două bătăi la ceasul cu clopoței de la Samaritaine și la orologiul, mai învecinat, de la mînăstirea Grands-Augustins, cînd se auzi un zgomot ușor și, imediat, în cadrul luminos proiectat pe perete apăru, nesigur, șovăitor și cu un aer foarte plouat, primul individ, care nu era altul decît Mérindol, unul dintre bătăușii ducelui de

Vallombreuse. Sigognac stătea în picioare, drept, în prag, cu spada în mînă, gata de atac și de apărare, cu o înfățișare atît de eroică, atît de mîndră și de triumfătoare, încît Mérindol trecu fără să scoată o vorbă și cu capul plecat. Ceilalți trei, pășind în șir unul după altul, surprinși de valul de lumină neașteptată, în centrul căreia baronul scăpăra cumplit de furie, o șterseră cît putură mai repede, ba chiar ultimul scăpă din mînă o rangă, menită fără îndoială să forțeze ușa căpitanului Fracasse, în timp ce acesta dormea. Baronul îi salută cu un gest batjocoritor, și îndată se auzi în curte zgomotul iscat de caii scoși în grabă din grajd. Cei patru ticăloși, văzînd că le-a dat greș lovitura, o rupeau la goană.

La dejun, Irod i se adresă lui Sigognac :

— Căpitane Fracasse, nu aveți oare curiozitatea să mergeți să vizitați nițel orașul acesta, unul din cele mai vestite de pe glob, și despre care se povestesc atîtea ? Dacă vă face plăcere, am să vă slujesc de călăuză și de cîrmaci, cunoscînd încă din adolescență, cînd am avut prima dată de-a face cu ele, recifurile, stîncile, vîrtejurile, Euripele, Charybdele și Scyllele acestei mări periculoase pentru străini și provinciali. Am să fiu un Palinurus pentru dumneavoastră, dar voi avea grijă să nu cad cu nasul în apă, ca acela despre care vorbește Vergilius Maro. Ne place tare mult aici să

privim spectacolul, Pont-Neuf fiind pentru Paris ceea ce era calea sacră pentru Roma, artera de circulație, locul de întîlnire și galeria peripatetică a zvoniștilor, nătăfleților, poeților, escrocilor, tîlharilor, coțcarilor, curtezanelor, gentilomilor, burghejilor, soldăților și a oamenilor de tot soiul.

— Primesc cu mare plăcere propunerea dumitale, brave Irod, răspunse Sigognac, dar înștiințează-l pe Scapin să rămînă la han și cu ochii lui de vulpe să supravegheze pe toți cei la care observă purtări suspecte, fie că vin, fie că pleacă. Să n-o părăsească un moment pe Isabella. Răzbunarea lui Vallombreuse ne dă tîrcoale, căutînd să ne facă de petrecanie. Noaptea trecută i-am văzut din nou pe cei patru ticăloși pe care i-am pocnit așa de bine în ulița din Poitiers. Scopul lor era, îmi imaginez, să forțeze ușa de la camera mea, să mă surprindă în toiul somnului și să-mi vie de hac. Cum însă eram treaz și îmi era gîndul la vreo cursă ce i se putea întinde tinerei noastre prietene, ticăloșii nu și-au putut duce planul la îndeplinire și, văzîndu-se descoperiți, s-au salvat într-o goană nebună, sărind pe caii ce-i așteptau gata înșeuați în grajd, sub pretextul că voiau să plece a doua zi dis-de-dimineață.

— Eu nu cred, răspunse Tiranul, că vor îndrăzni să încerce ceva la lumina zilei. La cea mai mică chemare ni s-ar sări în ajutor și de bună seamă că ticăloșii sînt încă foarte abătuți din pricina neizbînzii. Scapin, Blazius și Leandru vor fi prea

de ajuns ca s-o păzească pe Isabella pînă ce ne vom reîntoarce la han. Însă, de teama vreunei certe sau a vreunui scandal pe stradă, am să-mi iau și eu spada, pentru ca la nevoie să vin în ajutorul spadei dumneavoastră.

Spunînd acestea, Tiranul își încinse peste maiestuosul abdomen un centiron de care atîrna o strașnică sabie, lungă cît toate zilele. Își aruncă peste umăr și o mică manta scurtă, care nu-i împiedica mișcările, și își trase pînă pe sprîncene pălăria largă de pîslă cu pană roșie : deoarece cînd pășești pe poduri trebuie să nu te încrezi în vîntul ce suflă hain, fie că bate de la miazănoapte, fie că vine de la miazăzi. La moment îți ia pălăria de pe cap și ți-o trimite hăt, departe, în apa fluviului, spre marea veselie și distracție a pajilor, lacheilor și obrăznicăturilor.

Așa își justifica Irod faptul că își înfundase pălăria pe ochi, dar prea cumsecadele comedian se gîndea că mai tîrziu i-ar fi putut păgubi gentilomului Sigognac să fi fost văzut, în public, în tovărășia unui histrion. De aceea își ascundea cum putea mai bine figura atît de cunoscută de popor.

În colțul străzii Dauphine, sub portalul mînăstirii Grands-Augustins, Irod îi atrase atenția lui Sigognac asupra oamenilor ce veneau să cumpere carnea confiscată de la măcelari, în zilele în care nu era voie să se taie, și care dădeau năvală să obțină mai ieftin cîte o ciozvîrtă. Îi arătă de aseme-

nea şi pe zvonişti şi pe colportorii de noutăţi ce dezbăteau între ei destinele regatelor, schimbîndu-le după placul lor hotarele, împărţind imperiile şi reproducînd pînă în cele mai mici amănunte discursurile rostite de miniştri, fără de nici un martor, în birourile lor de lucru. Acolo se răspîndeau gazetele, libelele, scrierile satirice şi alte broşuri subţirele ascunse pe sub mantale şi colportate pe sub mînă. Toată această lume himerică avea chipurile palide şi slabe, un aer de nebunie şi hainele prăpădite de tot.

— Să nu zăbovim ascultîndu-le prostiile gogonate, n-am mai termina niciodată, spuse Irod, afară numai dacă nu ţineţi să fiţi informat despre ultimul edict al şahului Persiei sau despre ceremonialul uzitat la curtea hanului tătarilor sau în palatul negusului Abisiniei. Să mai înaintăm cîţiva paşi şi o să putem admira unul din cele mai frumoase spectacole din univers, aşa cum nu ne înfăţişează nici teatrele, în decorurile lor cele mai izbutite.

Într-adevăr, perspectiva ce se desfăşura în faţa ochilor lui Sigognac şi a călăuzei sale, după ce străbătură arcadele aruncate peste micul braţ de apă, nu avea pe atunci şi nu are încă nici acum rival pe lume. Primul plan era format din podul însuşi, cu graţioasele sale semilune deschise deasupra fiecărui stîlp. Pont-Neuf nu era împovărat, ca podul Change şi podul Saint-Michel, cu două rînduri de clădiri înalte. Marele monarh, care po-

runcise să fie construit, nu voise ca niște case sărăcăcioase și posomorîte să împiedice perspectiva somptuosului palat unde își au reședința regii noștri, panoramă ce se deschide din acest loc în întreaga sa splendoare.

Pe ridicătura de pămînt ce alcătuiește vîrful insulei, cu aerul calm al unui Marc-Aureliu, bravul rege era turnat călare pe un armăsar de bronz, urcat pe un soclu, de fiecare colț al soclului sprijinindu-se cîte un captiv de război, din metal, ce se zvîrcolea în lanțuri. Un grilaj din fier forjat, cu bogate volute, împrejmuia statuia pentru a-i apăra baza de familiaritățile și de actele ireverențioase ale plebei : deoarece, uneori, sărind peste grilaj, haimanalele și ștrengarii se aventurau să se urce în cîrca blîndului monarh, mai cu seamă în zilele cînd își făcea intrarea familia regală sau cînd avea loc vreo execuție mai deosebită. Culoarea severă a bronzului se detașa puternic pe fondul imprecis al aerului și pe fundalul povîrnișurilor îndepărtate ce se zăreau dincolo de Pont Rouge.

Spre malul stîng, deasupra caselor, țîșnea săgeata catedralei Saint-Germain-des-Prés, vechea biserică romană, și se înălțau acoperișurile înalte ale reședinței de Nevers, mare palat veșnic neterminat. Ceva mai departe turnul, rămășiță antică a palatului de Nesle, își scălda temelia în apele fluviului, în mijlocul unui morman de dărîmături și, cu toate că se afla de vreme îndelungată în stare de ruină, își păstra încă o atitudine mîndră

pe fundalul orizontului. Dincolo de toate acestea se întindea La Grenouillère, și într-o vagă pîclă azurie se distingeau, la fruntariile cerului, cele trei cruci înfipte în vîrful Calvarului sau, cum i se mai spune, muntele Valérien.

Luvrul ocupa, splendid, malul drept, luminat și aurit de o rază de soare voioasă, mai mult luminos decît cald, așa cum poate fi un soare de iarnă, dar care dădea un relief, unic în felul său, detaliilor acestei arhitecturi, nobilă și bogată în același timp. Lunga galerie ce reunește Luvrul cu Tuilleriile, întocmire minunată care îngăduie regelui să fie rînd pe rînd, cînd găsește de cuviință, fie în dragul său oraș, fie la țară, își desfășura frumusețile sale fără seamăn, sculpturile fine, cornișele cu frumoase ornamente cu subiecte biblice, ieșindurile vermiculate, coloanele și pilaștrii ce egalau creațiile celor mai îndemînatici arhitecți greci sau romani.

Începînd din colțul unde se deschide balconul lui Carol al IX-lea, clădirea se retrăgea, făcînd loc grădinilor și construcțiilor parazitare, ciuperci crescute la baza vechiului edificiu. Pe chei podețele își rotunjeau arcadele și, ceva mai la vale de turnul de Nesle, se înălța un alt turn, rămășiță a vechiului Luvru al lui Carol al V-lea, care flanca poarta construită între fluviu și palat. Aceste două vechi turnuri, clădite în stilul gotic, așezate în diagonală unul față de celălalt, contribuiau în mare măsură la splendoarea perspectivei. Ele reaminteau

vremurile feudalității și-și păstrau locul lor printre construcțiile noi și de bun gust, asemenea unui jilț meșteșugit după stilul antic sau a vreunui dulap străvechi din stejar, lucrat într-un chip neobișnuit, în mijlocul mobilelor moderne placate cu argint și cu aurării. Aceste relicve ale secolelor dispărute dau orașelor o fizionomie respectabilă, și ar trebui să ne ferim cu strășnicie să le nimicim.

La capătul grădinii Tuileriilor, unde se sfîrșește orașul, se deslușea poarta Conférence, și de-a lungul fluviului, dincolo de grădină, arborii aleii Cours-la-Reine, locul de plimbare favorit al curtenilor și al persoanelor de rang mare, care veneau aici spre a-și etala caleștile.

Cele două maluri, pe care le-am creionat fugar, încadrau ca două culise scena animată pe care o întruchipa fluviul, brăzdat de bărci ce se îndreptau de la un mal către celălalt, încărcat cu tot soiul de luntri și șlepuri legate cu frînghii și adunate lîngă țărm, unele încărcate cu fîn, altele cu lemne și altele cu mărfuri. Lîngă chei, în josul Luvrului, corăbiile regale atrăgeau privirile datorită ornamentelor sculptate și aurite, ca și micilor drapele, cu culorile Franței.

Dacă îți îndreptai privirea către pod, puteai zări peste coamele ascuțite ale caselor, asemănătoare cărților de joc sprijinite una de alta, clopotnițele bisericii Saint-Germain l'Auxerrois. După ce admirară îndeajuns această panoramă, Irod îl conduse pe Sigognac în fața Samaritaine-ei.

— Chiar dacă acesta este locul de întîlnire al prostovanilor care zăbovesc ceasuri îndelungate aşteptînd să vadă cum clopotarul de metal anunţă ora izbind în clopotul orologiului, trebuie să te duci şi să faci la fel cu ceilalţi. Unui călător ce de-abia a sosit în Paris nu-i strică să caşte puţin gura. Ar însemna mai degrabă sălbăticie decît înţelepciune să dispreţuiască, prin atitudini trufaşe, ceea ce face încîntarea mulţimii.

Astfel, cu aceste vorbe, se scuza Tiranul faţă de colegul său, în timp ce-şi pierdeau şi ei amîndoi vremea la poalele faţadei micii construcţii hidraulice, aşteptînd ca limba mecanismului să pună în mişcare voiosul cîntec de clopoţei, privind Crist-ul din plumb aurit ce vorbeşte Samaritencei rezemate de zidul fîntînii, cadranul astronomic cu zodiacul şi cu măciulia de abanos ce arăta mersul soarelui şi al lunii, figura himerică sculptată ce vărsa apa înghiţită din fluviu, Herculele cu soclul care sprijinea tot acest sistem de ornamente, precum şi statuia, goală pe dinăuntru, ce servea de giruetă, asemenea zeiţei Fortuna la palatul Dogana din Veneţia şi la turnul pătrat, Giralda, la Sevilla.

Vîrful limbii atinse în sfîrşit cifra X ; clopoţeii începură să răsune în chipul cel mai voios de pe lume, cu glăscioarele lor subţiri, argintii sau cu timbru de aramă, cîntînd o arie de sarabandă ; clopotarul îşi ridică braţul de aramă şi ciocanul se prăvăli de atîtea ori peste clopot, cîte ore trebuiau vestite. Acest mecanism ingenios elaborat de către

flamandul Lintlaer, il amuză copios pe Sigognac care, deși inteligent din fire, era foarte naiv în multe privințe, întrucît nu-și părăsise niciodată castelul din mijlocul landelor.

— Acum s-o luăm în partea cealaltă, spuse Irod ; panorama ce se deschide de acolo nu este cîtuși de puțin la fel de măreață. Casele de pe Pont au Change sînt prea aproape și înghesuite, încît îți iau întreaga perspectivă. Clădirile de pe cheiul Mégisserie nu prețuiesc mai nimic ; și totuși acest turn Saint-Jacques, clopotnița de la Saint-Méderic și turnurile-săgeți ale unor biserici îndepărtate sînt la înălțimea marelui oraș. De asemenea, pe insula Palatului, pe cheiul cursului principal al fluviului, casele ordonate, din cărămizi roșii, legate între ele cu lanțuri din piatră albă, au un aspect monumental pe care îl desăvîrșește în chip fericit vechiul turn al Orologiului, cu acoperișul său în chip de stingător de luminări, care adeseori străpunge tocmai bine negurile cerului. Piața Dauphine ce-și deschide întinderea în trei colțuri, în fața regelui turnat în bronz, și de unde poți vedea poarta Palatului, poate fi considerată printre piețele cele mai bine rînduite și mai curate. Săgeata ce se înalță din Sainte-Chapelle, această biserică cu două etaje, atît de vestită prin tezaurul și relicvele sale, domină în chip grațios acoperișurile înalte de ardezie, străpunse de lucarne frumos ornate, ce strălucesc cu o lumină proaspătă, deoarece nu a trecut multă vreme de cînd au fost înălțate aceste

clădiri ; chiar eu, pe cînd eram copil, jucam șotronul pe locul unde se află ele acum ; datorită neistovitei dărnicii a regilor noștri, Parisul se înfrumusețează zi de zi, spre marea admirație a străinilor, care, odată întorși în patria lor, nu mai contenesc să povestească despre minunile sale, găsindu-l și mai frumos, și mai mare, și aproape nou, ori de cîte ori îl revăd cu prilejul altei călătorii.

— Ceea ce mă uimește, răspunse Sigognac, chiar mai mult decît mărimea, bogăția și somptuozitatea clădirilor, atît publice cît și particulare, este numărul infinit al oamenilor care mișună și foiesc prin toate străzile astea, prin piețe și pe poduri, ca niște furnici cărora le-ai dărîmat furnicarul și aleargă disperate încoace și încolo, fără să poți bănui ce țel are toată această agitație. Este straniu să te gîndești că indivizii care alcătuiesc mulțimea aceasta inepuizabilă, au toți o cameră, un pat bun sau rău și mănîncă aproape în fiecare zi, căci altfel s-ar prăpădi fără multă zăbavă. Ce grămadă uriașă de provizii, cîte cirezi de vite, cîte banițe de făină, cîte poloboace de vin or trebui ca să hrănești toată lumea asta îngrămădită pe aceeași bucată de pămînt, în timp ce, în landele noastre, de-abia dacă întîlnești cîte un om din loc în loc !

Într-adevăr, afluența oamenilor din popor care circulau pe Pont-Neuf era în măsură să surprindă pe un provincial. În mijlocul drumului treceau și se încrucișau șiruri de calești și de trăsuri cu doi sau cu patru cai, unele proaspăt pictate și aurite,

căptușite cu catifea, cu cristaluri la portiere, balansîndu-se pe arcuri mlădioase, cu lachei stînd țepeni înapoia trăsurii și conduse de vizitii cu obrajii roșii de mîncare și băutură bună și îmbrăcați în livrele bogate, ce abia puteau stăpîni, prin marea mulțime, neastîmpărul armăsarilor înhămați ; celelalte trăsuri, mai puțin strălucitoare, cu picturile spălăcite, cu perdele de piele, cu arcuri obosite, trase de cai mult mai pașnici, cărora sfîrcul biciului trebuia să le trezească avîntul, vădeau belșugul mai redus al stăpînilor lor. În primele trăsuri puteau fi văzuți prin geamurile de cristal curteni minunat îmbrăcați, doamne gătite în chipul cel mai cochet ; în celelalte, magistrați, medici și alte personaje grave. Printre toate acestea se mai amestecau și căruțe încărcate cu piatră, cu lemne sau cu butoaie, mînate de căruțași brutali, care, la cea mai mică încurcătură, înjurau de Dumnezeu cu o vigoare îndrăcită. Prin acest dedal mișcător de care și de căruțe, călăreții căutau să-și facă drum și, dacă nu se strecurau cu iscusință, se trezeau uneori cu cizma zgîriată și murdărită de butucul unei roți. Litierele, unele proprietate particulară, altele de închiriat, încercau să rămînă la marginea curentului, pentru a nu fi tîrîte în vîltoarea lui, și mergeau, pe cît mai mult cu putință, de-a lungul parapetelor podului. La un moment dat își făcu apariția și o cireadă de boi, zăpăceala ajungînd atunci la culme. Vitele cornute — nu vrem să vorbim despre bipezii căsătoriți care treceau în acele

clipe pe Pont-Neuf, ci despre boii sadea —, alergau care încotro, băgînd capul în pămînt, înspăimîntați, hărțuiți de cîini, îmboldiți cu bîta de văcari. La vederea lor caii se speriau, tropăiau, loveau cu picioarele din față și dădeau drumul la o serie de zgomote care pe deasupra mai miroseau și urît. Trecătorii se fereau de teamă să nu fie luați în coarne, iar cîinii, strecurîndu-se printre picioarele cetățenilor mai puțin sprinteni, le deranjau centrul de gravitate și îi făceau să se întindă lați ca niște porci. Ba o damă sulemenită și împopoțonată cu picățele pe obraji, gătită cu tot felul de imitații de pietre scumpe și cu panglici de culoarea focului, care părea să fie vreo preoteasă a Zeiței Venus în căutare de aventuri, se poticni, cu pantofii ei cu tocuri înalte, și se întinse lată pe spate, fără să pățească ceva — obișnuită fiind foarte cu asemenea căzături — așa cum nu pierdură ocazia să remarce glumeții de prost gust care îi întinseră mîna spre a se ridica de jos. Alte dăți trecea și cîte o companie de soldați ce se îndrepta către vreun post, cu drapelele fluturînd în bătaia vîntului și cu toboșarii în frunte, iar mulțimea trebuia să se dea numaidecît în lături spre a face loc acestor copii ai lui Marte, obișnuiți să nu întîlnească nici o rezistență.

— Toate astea, se adresă Irod lui Sigognac, absorbit de spectacol, sînt lucruri obișnuite, ce pot fi văzute oricînd. Să încercăm să răzbim prin mulțime și să ajungem prin locurile pe unde își au

sălaşul originalii de pe Pont-Neuf, figuri extravagante şi caraghioase, pe care cred că este nimerit să le examinăm mai de-aproape. Nici un alt oraş în afară de Paris nu este în stare să creeze nişte figuri atît de heteroclite. Ele cresc printre pietrele caldarîmului ca nişte flori sau mai degrabă ca nişte ciuperci diforme şi monstruoase, cărora nu le prieşte nici un alt pămînt ca noroiul ăsta negru. Ei ! ia priviţi, iată-l chiar pe Périgourdin du Maillet, zis poetul jegos, care face curte regelui de bronz. Unii pretind că este o maimuţă scăpată din cine ştie ce menajerie ; alţii susţin că este una din cămilele aduse de domnul de Nevers. Problema n-a fost încă rezolvată : cît despre mine, eu îl socotesc drept om, după nebunia, aroganţa, lipsa lui de curăţenie. Maimuţele se caută de purici şi alte insecte şi le ronţăie din spirit de răzbunare şi ca represalii ; cît despre el nici pomeneală de aşa grijă ; cămilele îşi netezesc părul şi se stropesc cu pulbere ca şi cum ar fi pudră parfumată, de stînjenel ; cămilele au dealtminteri mai multe stomacuri şi îşi rumegă hrana : lucru pe care acesta nu l-ar putea face, întrucît pipota îi este întotdeauna goală, ca şi căpăţîna. Aruncaţi-i ceva de pomană ; o va primi înjurînd şi blestemîndu-vă. Hotărît lucru, este un om sadea, pentru că este nebun, murdar şi nerecunoscător.

Sigognac scoase din chimir o monedă de argint şi o întinse poetului, care, la început, cufundat într-o reverie profundă, aşa cum sînt de obicei oa-

menii ăștia scrintiți la cap și cu toane de neînchipuit, nu-l văzu pe baronul proțăpit în fața sa. Îl băgă în seamă, în sfîrșit, și, ieșind din meditația lui găunoasă, apucă moneda cu un gest brusc și dement și o azvîrli în buzunar, bombănind niște înjurături nedeslușite ; apoi, demonul versurilor punînd din nou stăpînire pe el, se porni să miște din fălci, să-și dea ochii peste cap, să facă niște strîmbături cel puțin tot atît de curioase ca și schimonoselile capetelor sculptate de către Germain Pilon [1] sub cornișa lui Pont-Neuf, acompaniind totul cu mișcări din degete pentru a scanda picioarele versurilor pe care le murmura printre dinți, ceea ce-l făcea să semene cu un scamator, și toate astea spre bucuria ștrengarilor strînși roată în jurul lui. Acest poet, trebuie s-o mărturisim, era împopoțonat mai ciudat chiar decît momîia ce întruchipează lăsata secului, cînd este dusă cu mare alai să fie arsă în miercurea păresimilor, sau decît sperietorile care sînt atîrnate prin livezi sau prin vii pentru a înspăimînta lăcomia păsărilor. S-ar fi spus, văzîndu-l, că micul maur din Marché-Neuf, clopotarul de la Samaritaine sau Jacquemard de la Saint-Paul s-au dus să se îmbrace la taraba cu haine vechi. O pălărie veche de pîslă, pîrlită de soare, spălată de ploaie, încinsă cu o panglică de grăsime, terminată, în chip de penaj, cu o pană de cocoș mîncată de molii, semănînd mai mult cu

[1] Sculptor francez (1537—1590).

o strecurătoare folosită ca filtru de spițeri, decît cu o pălărie de pus pe un cap omenesc, îi cădea pînă la sprîncene, forțîndu-l neîncetat să-și ridice nasul pentru a putea vedea, întrucît ochii îi erau aproape ascunși sub marginea fleșcăită și murdară a pălăriei. Tunica sa, croită dintr-o stofă și de o culoare imposibile de descris, părea să fie într-o mai bună dispoziție decît el, întrucît rîdea prin toate cusăturile. Veșmîntul acesta atît de poznaș crăpa de veselie ca și de bătrînețe, viețuind de mai multă vreme chiar decît Matusalem [1]. Un brîu din postav mițos îi servea drept centiron și diagonală, de care atîrna, în chip de spadă, o floretă fără de buton protector, și al cărei vîrf, ca un brăzdar de plug, scobea caldarîmul în urma sa. Niște pantaloni scurți din satin galben, care odinioară slujiseră unor măști să se deghizeze la vreun carnaval, se pierdeau în cizmele felurite, una de pescuitor de stridii, din piele neagră, alta cu carîmb mare peste genunchi, din piele albă de Rusia. Prima avea talpa plată, cealaltă, cu talpa sucită, împodobită cu un pinten, avea pingeaua ferfeniță, pe care de mult ar fi pierdut-o fără de ajutorul unei sfori răsucite de mai multe ori peste picior, asemenea cordelelor unui coturn antic. O manta din lînă aspră, roșie, pe care toate anotimpurile o regăseau la postul ei, îi completa îmbrăcămintea, de care s-ar fi rușinat

[1] Personaj biblic, bunicul lui Noe. A trăit 969 de ani, după *Biblie*.

pînă şi un culegător de mere din Perche, dar de care poetul nostru părea să fie destul de mîndru. De sub cutele mantalei, alături de mînerul sabiei, ce avea desigur menirea să-l apere, îşi scotea nasul un codru de pîine.

Mai încolo, într-unul din redanurile în formă de semilună construite deasupra fiecărui stîlp al podului, un orb, însoţit de o cumătră grasă ce-i servea drept ochi, răcnea nişte cuplete cam slobode sau, pe un ton comic de lugubru, psalmodia un cîntec de jale despre viaţa, fărădelegile şi sfîrşitul tragic al unui ucigaş vestit. Într-alt loc, un şarlatan, îmbrăcat în nişte haine de saia roşie, se agita grozav, în mînă cu un cleşte de scos măsele, urcat pe o estradă înfrumuseţată cu ghirlande de dinţi canini, incisivi sau molari, înşiraţi pe fire de alamă. Şarlatanul sporovăia, la droaia de gură cască ce se strînsese, o cuvîntare în care se lăuda că este în stare să scoată fără nici o durere (chiar pentru el însuşi), colţii cei mai rebeli şi cei mai înrădăcinaţi, dintr-o lovitură de sabie sau dintr-un foc de pistol, după bunul plac al doritorilor, afară de cazul în care, totuşi, aceştia n-ar fi preferat să fie operaţi cu mijloacele obişnuite.

— Eu nu-i smulg... striga el cu o voce care aducea cu un chelălăit, eu îi culeg ! Haideţi, cei dintre voi care suferă de dinţi sau de măsele, să vină aici fără nici o teamă şi am să vă lecuiesc cît aţi clipi din ochi.

Un soi de ţopîrlan, a cărui falcă tare umflată nu

lăsa nici o îndoială că suferea cumplit, veni să se așeze pe scaun, iar cîrpaciul îi vîrî în gură înfricoșătorul cleşte din oțel lustruit. Nenorocitul, în loc să se prindă cu mîinile de brațele scaunului, se ținea după scumpul lui dinte, căruia îi venea tare greu să se despartă de el, și se înălța la mai bine de două picioare în aer, ceea ce amuza enorm prostimea. O smucitură violentă puse capăt supliciului, iar felcerul flutură pe deasupra capetelor trofeul său teribil de însîngerat!

În timpul acestei scene grotești, o maimuțică, legată de estradă cu un lănțișor prins de o cureluşă de piele care îi încingea șalele, imita într-un chip tare comic strigătele, gesturile și zvîrcolirile pacientului.

Spectacolul acesta ridicol nu-i reținu locului multă vreme pe Sigognac și pe Irod, care se opriră mai bucuros în fața vînzătorilor de gazete și a buchiniștilor ce-și instalaseră prăvăliile pe parapete.

La un moment dat Tiranul îi atrase atenția camaradului său asupra unui cerșetor, numai zdrențe, care se instalase în afara podului, pe lățimea cornișei, cu cîrjele și cu un blid lîngă el, și de acolo, ridicîndu-și brațul, își băga pălăria murdară sub nasul trecătorilor aplecați să răsfoiască o carte sau să privească cum călătorește apa, spre a-l milostivi cu o dublă, sau cu un teston, sau chiar cu mai mult, dacă acesta le era placul, întrucît nu refuza

nici o monedă, fiind chiar în stare să le strecoare și pe cele false.

— La noi, spuse Sigognac, doar rîndunelele își fac cuibul în cornișe, aici și-l fac oamenii !

— Dumneavoastră numiți pe acest ticălos un om ! rosti Irod, asta înseamnă curată politețe, dar după legea creștină nu trebuie să disprețuiești pe nimeni. De altminteri există din toate soiurile pe podul acesta, poate chiar și oameni cinstiți, de vreme ce sîntem și noi de față. După cum sună proverbul, nu poți să treci pe aici fără să întîlnești un călugăr, un cal bălan și o tîrfă. Ia uitați-vă, tocmai trece un călugăraș ce se grăbește foarte, de-i pocnesc sandalele ; calul bălan nu-i departe. Eh ! la dracu, priviți în fața dumneavoastră la iapa ce se tot înalță pe picioarele dinapoi, de parc-ar fi între stănoage. Nu mai lipsește decît curtezana. N-o să așteptăm vreme îndelungată. În loc de una sosesc trei, cu pieptul tare dezvelit, sulemenite ca niște magaoaie și rîzînd într-una, cu un rîs nefiresc, ca să-și arate dinții. Proverbul n-a mințit.

Deodată, la celălalt capăt al podului se auzi o larmă grozavă și mulțimea fugi iute într-acolo. Erau niște duelgii care își încrucișau spadele pe bucata de pămînt de la picioarele statuii, ca fiind locul cel mai liber și mai potrivit. Răcneau : „Omoară-l, omoară-l !“ și se prefăceau că se atacă cu o furie teribilă. Dar în realitate nu erau decît estocade simulate, decît lovituri reținute și politi-

coase, ca în duelurile de comedie, în care, oricît de mulți ar fi uciși și răniți, pînă la urmă nu există nici un mort de-a binelea. Se băteau doi contra doi și păreau cuprinși de o turbare grozavă, înlăturind spadele întinse de camarazii lor, chipurile spre a-i despărți. Gîlceava asta prefăcută avea drept țel să iște o îngrămădeală a gloatei, pentru ca, în vălmășag, șterpelitorii de pungi și hoții de mantale să poată lucra după bunul plac. Într-adevăr, nu puțini curioși care se vîriseră în gloată, purtînd pe umăr o capă splendidă, căptușită cu catifea, și cu punga doldora de bani, ieșeau din îmbulzeală doar în tunică și cu banii cheltuiți pînă la ultimul sfanț, fără s-o știe. După care duelgiii, care nu se ciorovăiseră niciodată, fiind înțeleși între ei ca niște pungași de bîlci ce erau, se împăcară și își scuturară mîinile cu o mare afectare de lealitate, declarînd cu toții că onoarea le era satisfăcută. Ceea ce nu era, la drept vorbind, atît de dificil ; onoarea unor asemenea pezevenghi de bună seamă că nu cunoștea susceptibilități prea delicate.

Sigognac, după sfatul lui Irod, nu se apropiase prea mult de luptători, astfel încît nu-i putea vedea decît în chip nedeslușit, prin spațiile pe care le îngăduiau privirii capetele și umerii curioșilor. Cu toate acestea i se păru că recunoaște în cei patru netrebnici pe indivizii din noaptea trecută, cei cu purtările misterioase, pe care îi supraveghease în hanul din strada Dauphine, iar bănuiala sa i-o împărtăși lui Irod. Dar duelgiii o și șterseseră.

în chip prudent, îndărătul mulţimii, şi ar fi fost mult mai greu să-i regăseşti decît un ac într-un car cu fîn.

— Este cu putinţă, spuse Irod, ca această gîlceavă să nu fi fost decît o lovitură plănuită pentru a vă atrage în locul acesta, întrucît de bună seamă că sîntem urmăriţi de emisarii ducelui de Vallombreuse. Unul dintre duelgii s-ar fi prefăcut că a fost deranjat sau jignit de prezenţa dumneavoastră, şi, fără să vă mai lase timpul să vă scoateţi măcar spada din teacă, v-ar fi expediat, ca din greşeală, o lovitură asasină şi, la nevoie, cumetrii lui v-ar fi isprăvit de-a binelea. Totul ar fi fost pus pe seama unei întîlniri şi încăierări cu totul întîmplătoare. În asemenea scandaluri, cel care a primit loviturile, le păstrează. Premeditarea şi întinderea cursei nu se pot dovedi.

— Îmi repugnă să-l cred pe un gentilom capabil de o asemenea josnicie : să-şi asasineze rivalul cu ajutorul gladiatorilor, răspunse generosul Sigognac. Dacă nu este satisfăcut de prima întîlnire, sînt gata să încrucişez din nou lama cu el, pînă la moartea unuia sau a altuia. Astfel se petrec lucrurile între oameni de onoare.

— Fără nici o îndoială, replică Irod, însă ducele ştie prea bine, oricît ar fi de îmbătat de orgoliu, că sfîrşitul luptei n-ar putea să-i fie decît funest. A făcut cunoştinţă îndeaproape cu lama dumneavoastră şi i-a simţit vîrful. Să fiţi convins că vă păstrează din pricina înfrîngerii o ranchiună dia-

bolică, și nu va avea nici un fel de scrupule în privința mijloacelor de răzbunare.

— Dacă nu-i convine spada, să ne batem călare, cu pistolul, rosti Sigognac, așa nu va mai putea să invoce priceperea mea în materie de scrimă.

Tot discutînd astfel, cei doi colegi ajunseră pe cheiul școlii, unde nu lipsi mult ca Sigognac să fie zdrobit de-o caleașcă, cu toate că tînărul se dădu înapoi cu o mișcare bruscă. Numai datorită taliei sale foarte subțiri reuși să nu fie turtit de zid, așa de mult îl înghesuise trăsura, cu toate că de cealaltă parte a străzii era destul loc, iar vizitiul, printr-o ușoară mișcare a hățurilor, ar fi putut evita lesne pe acest trecător, pe care se părea că îl urmărește. Geamurile caleștii erau ridicate, iar perdelele interioare coborîte ; dar dacă cineva le-ar fi dat în lături, ar fi văzut un senior îmbrăcat în veșminte magnifice, cu brațul susținut de o fîșie de tafta neagră, îndoită în formă de eșarfă. Cu tot reflexul roșiatic al perdelelor lăsate, era palid, iar arcurile subțiri ale sprîncenelor sale negre ieșeau în evidență pe fondul de un alb mat. Dinții, mai curați decît niște perle, mușcau pînă la sînge buza de jos, iar mustața fină, întărită și fixată cu cosmetice, se zbîrlea cu niște contracții febrile, ca ale unui tigru ce-și adulmecă prada. Era de-o frumusețe fără de cusur, dar fizionomia sa avea o asemenea expresie de cruzime, încît ar fi inspirat mai degrabă groază decît iubire, cel puțin în acele clipe, în care pasiuni colcăind de ură și de răutate îi

schimonoseau chipul. În acest portret, schiţat pe cînd am ridicat perdeaua unei trăsuri ce trecea cu cea mai mare iuţeală, am recunoscut fără nici o îndoială pe tînărul duce de Vallombreuse.

— Încă o lovitură neizbutită, exclamă el, în timp ce caleaşca îl ducea de-a lungul Tuileriilor spre Poarta Conferinţei. Şi totuşi îi promisesem vizitiului meu douăzeci şi cinci de ludovici de aur, dacă avea să fie atît de îndeminatic încît să-l agaţe pe blestematul ăsta de Sigognac şi să-l zdrobească de vreo bornă aşa, din întîmplare. Negreşit lucru, steaua mea păleşte ; boiernaşul ăsta de ţară mă învinge. Isabella pe el îl adoră, iar pe mine mă detestă. Mi-a stîlcit bătăuşii, m-a rănit pe mine însumi. Chiar de-o fi invulnerabil sau protejat de cine ştie ce amuletă, trebuie să moară, altminteri nu mai vreau să ştiu de numele meu şi de titlul de duce.

— Humff ! exclamă Irod, trăgînd o mare cantitate de aer în pieptul său voinic, telegarii de la caleaşca asta păreau să aibă aceleaşi năravuri ca şi caii lui Diomede, care se aruncau asupra oamenilor, îi sfîşiau şi se hrăneau cu carnea lor. Cel puţin, nu sînteţi rănit, nu-i aşa ? Tîlharul ăsta de vizitiu vă vedea foarte bine şi aş pune rămăşag pe cele mai frumoase încasări ale mele dacă nu urmărea să vă zdrobească, mînîndu-şi caii cu cea mai mare iuţeală, în mod intenţionat, împotriva dumneavoastră, cine ştie cu ce ţel sau cu ce gînd de răzbunare ascunsă. Sînt sigur de acest lucru.

Aţi remarcat cumva dacă pe portiere erau pictate armorii ? În calitatea dumneavoastră de gentilom, cunoaşteţi nobila ştiinţă heraldică, iar blazoanele principalelor familii vă sînt familiare.

— N-aş putea să spun nimic despre acest lucru, răspunse Sigognac ; chiar şi un herald, în asemenea împrejurări, n-ar fi putut să distingă fondurile şi culorile unui scut, şi cu atît mai puţin diviziunile, figurile şi piesele onorabile. Eram atît de ocupat să mă feresc de roţile trăsurii, încît nu-mi mai era gîndul să observ dacă era blazonată cu lei pictaţi cu capul în profil sau cu lei cărora li se văd doar capul şi pieptul, cu pui de vulturi sau cu mierle, cu discuri de aur sau cu figuri rotunde, smălţuite, cu cruci întortocheate sau cu marginile dinţate, sau mai ştiu eu cu ce alte embleme.

— Asta este neplăcut, răspunse Irod ; observarea blazonului ne-ar fi pus pe o urmă bună şi poate că am fi găsit firul acestei intrigi sumbre ; întrucît este evident că cineva caută să se descotorosească de dumneavoastră *quibuscumque viis* [1], cum ar spune pedantul Blazius în latineasca lui... Cu toate că ne lipsesc dovezile, nu m-aş mira deloc ca trăsura cu pricina să aparţină ducelui de Vallombreuse, care voia să-şi ofere plăcerea de a trece cu carul lui peste trupul duşmanului său.

— Ce idee vă trece prin cap, domnule Irod ! exclamă Sigognac : ar fi o acţiune josnică, infamă şi

[1] Prin orice silnicie (lat.).

scelerată, prea nedemnă de un gentilom de neam mare așa cum este, la urma urmelor, acest Vallombreuse. Dealtminteri, nu l-am lăsat oare în palatul său din Poitiers, într-o stare destul de jalnică, din pricina rănii căpătate ? Cum de s-ar putea să se și găsească acum la Paris, unde noi am sosit abia ieri ?

— Dar nu ne-am oprit oare destul de mult la Orléans și la Tours, unde am dat cîteva reprezentații ? În acest răstimp a putut prea bine, cu echipajele de care dispune, să ne urmărească și chiar să ne întreacă. În privința rănii sale, îngrijită de cei mai pricepuți doctori, de bună seamă că s-a închis și s-a cicatrizat foarte repede. Dealtminteri rana nici nu era așa de primejdioasă incît să-l împiedice pe un tînăr plin de vigoare să călătorească foarte comod in caleașcă sau în litieră. Trebuie, așadar, scumpul meu căpitan, să fiți cu ochii în patru și să vă păziți bine, întrucît se plănuiește împotriva dumneavoastră cine știe ce lovitură *à la Jarnac*[1] sau vi se întinde vreo cursă, în care să pieriți, chipurile, așa, din întîmplare. Moartea dumneavoastră ar lăsa-o pe Isabella fără de apărare, în mîinile ducelui. Ce-am putea să facem împotriva unui senior atît de puternic, noi, niște sărmani histrioni ? Dacă mai există vreo îndoială că Vallombreuse s-ar afla la Paris, emisarii săi, cel

[1] Căpitan francez care și-a ucis adversarul în duel printr-o lovitură surprinzătoare, tăindu-l sub genunchi cu reverul sabiei.

puțin, îi țin locul, deoarece chiar noaptea trecută, de n-ați fi stat treaz, cu spada în mînă, minat de o bănuială ce s-a dovedit adevărată, ei v-ar fi măcelărit frumușel în cămăruța dumneavoastră.

Argumentele pe care le înfățișa Irod erau prea plauzibile pentru a mai fi discutate ; de aceea baronul nu mai răspunse decît printr-un semn de aprobare și își duse mîna la garda spadei, pe care o și scosese pe jumătate, pentru a se asigura că se mișcă ușor și nu se înțepenește în teacă.

Tot vorbind așa, cei doi colegi merseră de-a lungul Luvrului și al Palatului Tuilleriilor, pînă la Poarta Conferinței, pe unde se ajunge la Cours-la-Reine, cînd în fața lor se ivi un mare vîrtej de pulbere, unde sclipeau fulgerări de arme și luciri de cuirase. Se traseră înapoi pentru a lăsa să treacă escorta călare ce preceda trăsura regelui, care se întorcea de la Saint-Germain la Luvru. Sigognac și Irod putură să-și arunce ochii în trăsură, întrucît geamurile erau coborîte, iar perdelele date în lături, fără îndoială pentru ca poporul să-și contemple pe săturate monarhul, arbitru al destinelor sale. Și văzură o fantomă palidă, îmbrăcată numai în negru, cu o eșarfă lată, albastră, de decorație, peste piept, la fel de nemișcată ca și o efigie de ceară. Un păr lung de culoare închisă îi încadra figura fără viață, întristată de o incurabilă plictiseală, o plictiseală spaniolă, ca a lui Filip al II-lea, așa cum numai Escurialul știe s-o coacă în tăcerea și în singurătatea sa. Ochii

săi păreau că nu reflectă obiectele din jur ; nici o dorință, nici un gînd, nici un fel de voință nu aprindea în ei vreo flacără. Dezgustul profund de viață îi pleoștise buza de jos, ce-i cădea posacă, cu un fel de strîmbătură bosumflată. Mîinile albe și slabe se odihneau pe genunchi, asemenea mîinilor unor idoli egipteni. Cu toate acestea, se mai putea desluși încă o maiestate regală pe figura aceasta posomorîtă, care personifica Franța, și în care se sleia generosul sînge al lui Henric al IV-lea.

Trăsura trecu într-un vîrtej orbitor, urmată de un mare număr de călăreți care încheiau escorta. Sigognac rămase tare gînditor din pricina acestei apariții.

În imaginația sa naivă își reprezenta regele ca pe o ființă supranaturală, strălucind, în măreția sa, în mijlocul unui soare de aur și de pietre nestemate, mîndru, splendid, triumfal, mai frumos, mai mare, mai puternic decît toți ceilalți, iar el nu văzuse decît un chip trist, plăpînd, plictisit, bolnăvicios, aproape sărman ca înfățișare, într-un costum de culoare întunecată ce aducea a doliu, și nepărînd să dea vreo atenție lumii înconjurătoare, absorbit fiind de cine știe ce lugubră reverie. „Cum așa ! își spunea el, iată-l pe rege, acela care întruchipează atîtea milioane de oameni, care tronează în vîrful piramidei, spre care se întind, de la picioarele sale, atîtea mîini rugătoare, care face să amuțească sau să bubuie tunurile, care înalță sau prăvălește, care pedepsește sau răsplătește,

care spune «să fie grațiat» dacă voiește, cînd justiția spune «să fie ucis», și care poate schimba cu o singură vorbă un destin ! Dacă privirea sa ar cădea asupra mea, din sărac lipit pămîntului aș deveni bogat, din slab puternic ; un om necunoscut ar ajunge să fie salutat și măgulit de toți. Turnurile și foișoarele ruinate ale castelului Sigognac s-ar înălța din nou orgolioase ; noi domenii ar veni să se alăture patrimoniului meu atît de micșorat. Aș fi senior peste munți și peste cîmpii ! Dar cum să mă gîndesc oare că are să mă descopere vreodată regele în acest furnicar omenesc ce mișună nedeslușit la picioarele sale și la care nici nu privește ? Și chiar de m-ar fi văzut, ce simpatie se poate lega între noi ?"

Aceste gînduri și destule altele, care ne-ar răpi prea multă vreme spre a le împărtăși, îi treceau prin minte lui Sigognac, care mergea în tăcere alături de colegul său. Irod îi respectă starea de reverie, amuzîndu-se să privească necontenitul du-te-vino al echipajelor. Apoi îi atrase baronului atenția că în curînd avea să fie amiaza și că era timpul ca acul busolei să fie îndreptat spre polul supei, o masă încălzită fiind chiar mai rea decît o masă rece.

Sigognac se supuse în fața acestui raționament peremptoriu și apucară din nou calea hanului. Nimic deosebit nu se întîmplase în timpul absenței lor. Nu se scurseseră decît două ore. Isabella, așezată liniștit la masă, în fața unei supe înstelate

cu mai mulți ochi decît trupul lui Argus, își întîmpină prietenul cu dulcele ei surîs obișnuit, întinzîndu-i mîna albă. Comedienii îi puseră felurite întrebări glumețe sau curioase despre excursia prin oraș și îl întrebară dacă se mai află în posesia pelerinei, batistei și pungii cu bani. La care Sigognac răspunse bine dispus că se aflau la locul lor. Această conversație plăcută îl făcu să uite nu-numaidecît de sumbrele sale preocupări și ajunse chiar să se întrebe în sinea lui dacă nu era cumva victima unei imaginații hipohondrice, care nu vedea pretutindeni decît curse întinse.

Și totuși Sigognac avea dreptate, iar dușmanii săi, cu toate că nu le izbutiseră cîteva tentative, nu renunțau deloc la întunecatele lor proiecte. Mérindol, amenințat de către duce că va fi trimis iarăși la galere, de unde fusese scos, dacă nu-l descotorosea de Sigognac, se hotărî să apeleze la ajutorul unui om curajos, ce se număra printre prietenii săi, și căruia nu-i repugna nici o faptă, oricît de primejdioasă ar fi fost, cu condiția să fie bine plătită.

El nu se simțea în stare să-i vină de hac baronului, care dealtminteri îl cunoștea acum, lucru ce făcea apropierea de el tare dificilă, Sigognac fiind cu ochii în patru.

Mérindol porni așadar în căutarea acestui spadasin care locuia în piața Marché-Neuf, aproape de Petit-Pont, loc populat mai cu seamă de duelgii, trișori, tîlhari și alți netrebnici.

Printre casele înalte și negre, care se sprijineau între ele ca niște bețivi cărora le este teamă să nu cadă jos, ochi una mai neagră, mai dărăpănată, mai leproasă încă decît celelalte, cu niște ferestre de unde se revărsau sumedenie de zdrențe dezgustătoare, ce semănau cu niște pîntece spintecate din care ies afară măruntaiele, și pătrunse apoi pe o alee obscură, slujind de intrare în această cavernă. Numaidecît lumina zilei ce venea din stradă se stinse și Mérindol, pipăind zidurile igrasioase și cleioase de parcă niște melci le-ar fi acoperit cu balele lor, găsi în întuneric frînghia ce ținea loc de parmalîc al scării, frînghie despre care ai fi zis că-i desfăcută de pe o spînzurătoare și că-i unsă cu grăsime omenească. Mérindol se cățără cu chiu cu vai pe această scară de moară, poticnindu-se la fiecare pas de cocoașele și umflăturile pe care le formase la fiecare treaptă străvechiul noroi îngrămădit acolo, strat cu strat, încă de pe timpul cînd Parisul se numea Lutetia.

Cu toate acestea, pe măsură ce Mérindol înainta în periculoasa sa ascensiune, întunericul devenea mai puțin adînc. O lumină palidă și nedeslușită pătrundea prin geamurile galbene ale ferestruicilor construite pentru a lumina scara, ce dădeau spre o curte neagră și adîncă asemenea unui puț de mină. În sfîrșit, ajunse la ultimul etaj pe jumătate sufocat de gazele împuțite ce exalau din plumbul acoperișurilor. Două sau trei uși dădeau în gangul al cărui tavan, din ipsos, era tare murdar.

, Îl înfrumusețau niște arabescuri obscene, sumedenie de rotocoale și cuvinte mai mult decît rabelais-iene, trasate de fumul lumînărilor, fresce demne de o asemenea chițomîrlie.

Una dintre uși era întredeschisă. Mérindol o împinse cu o lovitură de picior, nevoind s-o atingă cu mîna, și pătrunse fără altă ceremonie în mica încăpere ce alcătuia palatul Luvru al duelgiului Jacquemin Lampourde.

Un fum acru îi înțepă ochii și gîtlejul, în așa hal, încît se porni să tușească asemenea unei pisici care înghite și penele cînd ronțăie o păsărică, și trecură mai bine de două minute pînă ce fu în stare să vorbească.

Profitînd de faptul că ușa era deschisă, fumul se răspîndi în gang, iar ceața devenind mai puțin deasă, vizitatorul aproape că era în măsură să distingă interiorul încăperii.

Vizuina aceasta merită o descriere deosebită, întrucît este îndoielnic faptul că preacinstitul cititor să fi pus vreodată piciorul într-o asemenea cocioabă, și n-ar putea să-și facă nicidecum o idee despre o sărăcie atît de lucie.

Maghernița era mobilată mai cu seamă de patru pereți de-a lungul cărora scurgerile de apă din acoperiș desenaseră insule necunoscute și fluvii pe care nu le întîlnești în nici o hartă geografică. În locurile ce se aflau mai la îndemînă, chiriașii succesivi ai chițomîrliei se amuzaseră să-și graveze cu cuțitul numele lor necuviincioase, baroce sau

hidoase, rezultat al acelei înclinații care îi împinge pe oamenii cei mai obscuri să lase o urmă a trecerii lor prin această lume. Adeseori la aceste nume era împerecheat și un nume de femeie, Iris de răspîntie, deasupra cărora trona o inimă străpunsă de o săgeată asemănătoare cu un os lung de pește. Alții, mai artiști, cu un boț de cărbune scos din cenușă, încercaseră să schițeze niște profiluri grotești, cu o lulea în dinți sau vreun spînzurat ce-și scoate limba de un cot și se bălăbănește la capătul unei spînzurători.

Pe marginea căminului, unde fumegau mustind ramurile dintr-o legătură de nuiele furate, se îngrămădea, în praf, o lume de obiecte bizare : o sticlă ce avea înfiptă în gît o lumînare pe jumătate arsă, cu seul revărsat în vaste cascade peste sticlă, adevărată torță de fiu risipitor și de bețivan ; un cornet pentru zaruri, cu trei zaruri plumbuite, *Orele* [1] lui Robert Besmères scrise pentru jocul de cărți, o grămadă de capete de pipe vechi, o oală de gresie pentru tabac, un pantof ce avea înăuntru un pieptene fără dinți, un felinar orb ce-și rotunjea lentila asemenea pupilei unei păsări de noapte, legături de chei, fără îndoială false, întrucît în încăpere nu exista nici o mobilă ce-ar fi putut fi descuiată, un fier pentru frizat mustățile, un ciob de oglindă cu luciul vărgat parcă de ghearele unui diavol, în care cineva nu s-ar fi putut privi decît

[1] *Livre d'heures*, carte de rugăciuni.

cu cîte un ochi odată și, în plus, nu trebuia ca el să semene cu ochii Junonei, pe care Homer îi numea βοῶπις precum și o sumedenie de alte fleacuri tare plictisitoare de descris.

În fața căminului, pe o bucată de zid mai puțin umedă decît celelalte și care era îmbrăcată dealtminteri cu un petec de lînă subțire verde și tărcată, strălucea o panoplie de spade curățate și lustruite cu grijă, grozav de bine călite și purtînd pe oțelurile lor emblemele celor mai celebri armurieri din Spania și din Italia. Erau acolo lame cu două tăișuri, lame triunghiulare, lame scobite la mijloc pentru a lăsa să se scurgă sîngele ; pumnale lungi cu garda largă, săbii scurte și late cu un singur tăiș, pumnale, stilete și alte arme de preț, a căror bogăție făcea un ciudat contrast cu dărăpănarea magherniței. Nici o pată de rugină, nici un fir de praf nu le pîngărea strălucirea ; erau uneltele ucigașului cu simbrie, și nici într-un arsenal princiar n-ar fi fost mai bine întreținute, unse cu ulei, șterse cu petece de lînă și păstrate de parcă n-ar fi fost nicicînd folosite. Ai fi zis că atunci ieșiseră proaspăt ascuțite din atelierul armurierului. Lampourde, atît de neglijent în privința celorlalte lucruri, își punea aici în joc întregul amor propriu și toată priceperea. Această deosebită grijă, dacă te gîndeai la meseria pe care o avea, căpăta un caracter oribil, iar pe toate oțelurile atît de bine lustruite, păreau să strălucească reflexe roșii.

Scaune nu existau, și erai liber să rămîi în picioare ca să mai crești, afară numai dacă nu preferai, spre a-ți cruța pingelele, să te așezi pe un coș vechi, fără fund, pe un cufăr sau pe cutia unei lăute, care zăcea într-un colț.

Masa se compunea dintr-un oblon de fereastră așezat pe două capre. Ea servea în același timp și de pat. După ce îmbuca tot ce găsea, stăpînul casei se întindea pe scînduri și, apucînd colțul feței de masă, adică plușul mantalei sale, a cărei față o vînduse spre a-și umfla pîntecele, se întorcea pe jumătate spre perete, pentru a nu mai vedea sticlele goale, spectacol deosebit de melancolic pentru bețivi.

În această poziție îl găsi Mérindol pe Jacquemin Lampourdè, sforăind ca pedala unei țevi de orgă, deși toate orologiile de prin împrejurimi bătuseră orele patru după-amiază.

Un enorm pateu din carne de vînat, în ale cărui ruine rumene se zăreau niște dîre marmoreene de fistic, zăcea pe jos spintecat și devorat mai bine de jumătate, ca un cadavru atacat de lupi în mijlocul unei păduri, în tovărășia unui număr fabulos de sticle, din care fusese supt sufletul și care nu mai însemnau decît fantome de butelii, aparențe goale bune de făcut din ele cioburi de sticlă.

Un cumătru, pe care Mérindol nu-l zărise dintru început, dormea, cu pumnii strînși, sub masă, ți-

nînd încă în gură, între dinți, ciubucul sfărîmat al unei pipe, coșul lulelei fiind rostogolit pe podea, îndesat bine cu tutun, pe care în beția sa uitase să-l aprindă.

— Hei, Lampourde ! exclamă simbriașul lui Vallombreuse, ajunge cu atîta dormit ; și nu mă mai privi cu ochii ăștia holbați. Nu sînt nici comisar și nici vreun sergent care a venit să te înhațe și să te ducă la Châtelet. Este vorba de o afacere importantă : încearcă să-ți scoți la suprafață mintea înecată în fundul oalelor cu vin, și să mă asculți.

Personajul astfel interpelat se ridică cu o încetineală somnolentă, se așeză în capul oaselor și, întinzîndu-se, desfăcu niște brațe așa de lungi, încît pumnii aproape că atinseră cei doi pereți ai încăperii, deschise o gură imensă dințată cu colți ascuțiți și, trosnindu-și fălcile, trase un căscat formidabil, asemănător rictusului unui leu plictisit, totul însoțit de un fel de cloncănit nearticulat și gutural.

Nu era un Adonis acest Jacquemin Lampourde, cu toate că el se pretindea răsfățat de femei ca nimeni altul; ba chiar, dacă ai fi stat să-l asculți, de femeile din lumea mare și încă de cele mai avute. Talia solidă, de care era tare mîndru, picioarele slabe, ca de cocostîrc, șira spinării deșirată, pieptul osos și roșu de atîta băutură, care i se vedea, în acel moment, prin cămașa descheiată, brațele de maimuță, destul de lungi ca să-și poată lega jartierele aproape fără să se aplece, nu com-

puneau un fizic fare agreabil : în ceea ce privea figura, un nas peste măsură de voluminos, care amintea de nasul lui Cyrano de Bergerac. pretext al atîtor dueluri, ocupa acolo locul cel mai important. Dar Lampourde se consola, în această privință, cu zicătoarea populară : „Niciodată nasul mare n-a pocit chipul cuiva". Cu toate că ochii îi erau încă tulburi de beție și de somn, prin pupile îi scînteiau fulgere reci de oțel, ce trădau curajul și hotărîrea. Pe obrajii descărnați, două sau trei cute perpendiculare, asemenea unor tăieturi de spadă, își trasau liniile lor rigide, care nu erau nicidecum semnul unei firi blînde. Un ciuf de păr negru, foarte încîlcit, se revărsa în jurul acestei fizionomii bună de sculptat pe coada unei viori, dar de care, cu toate acestea, nimeni nu avea poftă să-și bată joc, într-atît de neliniștitoare, de șireată și de feroce îi era căutătura.

— Să-l înhațe Maulubec pe animalul care vine să mă deranjeze astfel în clipele mele de bucurie și să se bălăcească printre visele mele anacreontice ! Eram fericit ; cea mai frumoasă prințesă de pe pămînt mă întîmpina cu multă grație și bunăvoință. Ai făcut să-și ia zborul minunatul meu vis.

— De ajuns cu prostiile și cu gogoșile, exclamă Mérindol cu nerăbdare ; acordă-mi, numai pentru două minute, auzul și atenția ta.

— Eu nu ascult pe nimeni cînd sînt cherchelit, răspunse cu multă maiestate Jacquemin Lampourde, sprijinindu-se într-un cot. Dealtminteri

am bani, foarte mulţi bani. Noaptea trecută eu şi alţii am prădat un milord englez doldora de pistoli; acum nu fac altceva decît să-mi mănînc şi să-mi beau partea ce mi s-a cuvenit. Dar din cîteva partide de cărţi o să se isprăvească iute. Aşadar afacerile serioase să le amînăm pentru astă-seară. Să te găseşti la miezul nopţii pe platforma de la Pont-Neuf, la picioarele calului de bronz. Am să fiu acolo, proaspăt, cu mintea limpede, sprinten, în deplina posesie a tuturor posibilităţilor mele. O să discutăm şi o să cădem de acord asupra sumei, care, să se ştie, va trebui să fie grasă de tot, deoarece îmi place să cred că un brav ca mine nu este deranjat pentru pungăşii de mîna doua, pentru furturi neînsemnate sau alte păcate mărunte. Hotărît lucru, furtul mă plictiseşte, nu mă mai ocup decît de asasinat, este mai nobil. Sînt un carnivor leonin, şi nu un animal de pradă. Dacă este vorba de ucis, sînt omul dumitale, şi pe deasupra mai trebuie ca şi cel atacat să se apere. Victimele sînt cîteodată atît de laşe, încît mă dezgustă complet. Un pic de rezistenţă mă înviorează la lucru.

— Oh! cît despre asta să fii liniştit, răspunse Mérindol cu un surîs răutăcios. Ai să găseşti cu cine să discuţi.

— Cu atît mai bine, exclamă Jacquemin Lampourde, a trecut tare multă vreme de cînd nu m-am mai duelat cu vreunul de talia mea. Însă

acum destul; cu asta îți spun bună seara și lasă-mă să dorm.

După plecarea lui Mérindol, Jacquemin Lampourde încercă să adoarmă din nou, dar fu zadarnic. Somnul întrerupt nu se mai întoarse. Duelgiul se sculă, își scutură strașnic cumătrul ce sforăia sub masă și amîndoi se îndreptară către un tripou unde se juca lanschenet și basetă. Asistența era alcătuită din bețivani, spadasini, trișori, lachei, funcționărași, din cîțiva burghezi naivi aduși aici de femei ușoare, bieți porumbei sortiți să fie jumuliți de vii. Nu se auzeau decît zgomotul zarurilor ce se rostogoleau în cornet și hîrșîitul cărților de joc azvîrlite, întrucît jucătorii de cărți sînt de obicei tăcuți, afară numai dacă nu pierd, în care caz se mai rostesc și felurite interjecții cu iz de înjurături. După ce i-au surîs rînd pe rînd norocul și ghinionul, vidul, de care natura și mai cu seamă omul se îngrozesc, puse stăpînire deplină în buzunarele lui Lampourde. Voi să joace pe cuvînt, dar acesta nu reprezenta o monedă care să aibă curs în acel loc, unde jucătorii, cînd își luau în primire cîștigul, mușcau piesele pentru a le încerca, să vadă de nu cumva ludovicii însemnau doar plumb aurit iar monedele de argint nu erau din cositor bun pentru turnat linguri. Pînă la urmă fu nevoit să se lase păgubaș, nemaiavînd nici o lețcaie, ca un coate goale, după ce-și făcuse intrarea ca mare senior și vînturase pistolii cu amîndouă mîinile!

„Uf ! exclamă Lampourde cînd aerul proaspăt al străzii îl izbi în față și îl făcu să-și capete iarăși sîngele rece, iată-mă lefter ; e nostim cum mă ametesc și mă abrutizează banii ! Nu mă mai minunez că perceptorii sînt atît de dobitoci. Acum, cînd nu mai am o para chioară, mă simt plin de spirit ; ideile bîzîie în jurul creierului meu întocmai ca albinele în jurul unui stup. Din Laridon redevin Cezar ! Dar uite, clopotarul de la Samaritaine ciocănește orele douăsprezece ; de bună seamă că Mérindol mă așteaptă în fața regelui de bronz."

Și se îndreptă către Pont-Neuf. Mérindol se afla la postul său, preocupat să-și privească umbra la lumina argintie a lunii. Cei doi spadasini, deși se uitară bine de jur împrejur, spre a vedea dacă nu se află cineva care să-i poată auzi, vorbiră totuși foarte încet, o bună bucată de vreme. Ce și-au spus, nu știm ; dar, părăsindu-l pe emisarul ducelui de Vallombreuse, Lampourde zornăia prin buzunare monezile de aur cu o nerușinare ce arăta cît era el de temut pe Pont-Neuf.

XII

RIDICHEA ÎNCORONATĂ

Părăsindu-l pe Mérindol, o mare nehotărîre îl muncea pe Jacquemin Lampourde şi, cînd ajunse la capătul lui Pont-Neuf, el se opri şi rămase cîtva timp perplex, asemenea măgarului lui Buridan între cele două măsuri de ovăz, sau, dacă această comparaţie nu vă place, ca o bucată de fier între doi magneţi de forţă egală. Pe de o parte, jocul de cărţi exercita asupra lui o atracţie imperioasă, cu zornăitul său îndepărtat de piese de aur ; pe de altă parte, cîrciuma i se înfăţişa împodobită şi ea cu seducţii nu mai puţin însemnate, făcînd să-i ţiuie în urechi sunetele ca de clopoţei ale oalelor şi cănilor cu băutură. Supărătoare alternativă ! Cu toate că teologii fac din liberul arbitru cea mai frumoasă prerogativă a omului, Lampourde, dominat de două porniri irezistibile, întrucît în măsura în care era jucător de cărţi era şi beţiv şi, de asemenea, în măsura în care era beţiv era şi jucător de cărţi, nu ştia, în realitate, pentru care

din ele să se decidă. Făcu trei paşi către tripou, iar sticlele pîntecoase, acoperite de praf, drapate cu pînze de păianjen, coafate cu o cască de ceară roşie, îi apărură în imaginaţie într-o lumină atît de vie, încît făcu trei paşi către cîrciumă. Atunci Jocul îi agită în chip fantastic, în urechi, un cornet plin cu zaruri plumbuite şi îi rotunji dinaintea ochilor un semi-cerc de cărţi de joc, marcate pe margini, spre a putea trişa, bălţat ca o coadă de păun, viziune încîntătoare, care îi ţintui picioarele de pămînt.

„Ah, aşa ! care va să zică am să rămîn aici înfipt ca un idol ? îşi zise în sinea lui duelgiul, nerăbdător din pricina propriilor sale tergiversări ; cu înfăţişarea mea zăpăcită şi perplexă, de bună seamă că am aerul unui mocofan sadea ce priveşte cum zboară cai năzdrăvani înaripaţi. La dracu ! ce-ar fi dacă n-aş merge nici la cîrciumă şi nici la tripou, şi m-aş duce să-i fac o vizită zeiţei mele, Irisului meu, neasemuitei frumuseţi care mă ţine prins în mrejele ei ? Dar s-ar putea ca la această oră să fie plecată de acasă, la vreun bal sau festin nocturn. Şi dealtminteri voluptatea moleşeşte curajul, iar cei mai mari căpitani s-au căit grozav că s-au lăsat prea mult subjugaţi de femei. Mărturie stau Hercule cu Dejanira sa, Samson cu Dalila, Marc-Antoniu cu Cleopatra sa, fără să socotim şi pe ceilalţi de care nu-mi mai amintesc, întrucît s-au cules de multe ori prunii de cînd am

terminat cu cu școala. Așadar, să renunțăm la această fantezie lascivă și condamnabilă. Dar ce să aleg totuși între aceste două lucruri încîntătoare ? Cine alege pe unul se poate aștepta să ducă dorul celuilalt."

În timp ce i se desfășura în minte acest monolog, cu mîinile vîrîte în buzunare, cu bărbia rezemată în gulerul încrețit în așa fel încît îi flutura ciocul în aer, Jacquemin Lampourde părea să prindă rădăcini între bucățile de piatră ale caldarîmului și să se pietrifice în statuie, așa cum se întîmplă nu cu puține personaje din *Metamorfozele* lui Ovidiu.

Deodată duelgiul nostru făcu o săritură atît de bruscă, încît un burghez întîrziat, care trecea pe acolo, se sperie straşnic și o luă iute la picior, temîndu-se că o să tabere pe el sau cel puțin o să-i ia hainele. Lui Lampourde nici nu-i trecea prin gînd să-l jefuiască pe acel nerod, pe care, în reveria sa distrată, nici măcar nu îl observase ; dar o idee triumfătoare îi fulgerase prin minte. Incertitudinile sale luaseră sfîrșit.

Scoase iute un dublon din buzunar și il aruncă în aer, după ce exclamase în prealabil : „Marca înseamnă cîrciumă ; capul, tripou !"

Piesa făcu mai multe piruete în aer și, atrasă la pămînt de greutatea sa, căzu pe o piatră a caldarîmului, lucind ca un fluturaș de aur sub razele argintii pe care le trimitea luna, neînvăluită în acea clipă de nici un nor. Duelgiul îngenunche

pentru a descifra oracolul pronunțat de hazard. Moneda răspunsese „marcă" la întrebarea pusă. Bachus triumfase asupra zeiței Fortuna.

— Bine, mă voi îmbăta, exclamă Lampourde care, după ce șterse noroiul de pe piesa de aur, o lăsă să alunece în chimirul adînc ca o prăpastie, menit fiind să înghită o mulțime de lucruri.

Și, mărind compasul, se îndreptă grăbit spre cîrciuma „Ridichea încoronată", sanctuar obișnuit al libațiilor sale închinate zeului viței de vie. „Ridichea încoronată" prezenta pentru Lampourde avantajul de a fi așezată la colțul lui Marché-Neuf, la doi pași de locuința sa, la care ajungea din cîteva zig-zaguri, după ce vîra în el vin cu nemiluita, de îi ajungea, pornind de la pingelele cizmelor, pînă la omușor.

Hotărît lucru, era cea mai abominabilă tavernă ce se poate imagina. Niște proptele scunde, unse cu o vopsea roșie-sîngerie, sprijineau bîrna enormă care îi slujea drept friză și ale cărei scorojeli luau diverse forme, ce trădau vechi sculpturi, pe jumătate tocite de trecerea timpului. Cu multă atenție ajungeai să deslușești o încolăcire de butuci, curmeie și frunze de viță de vie, printre care țopăiau cîteva maimuțe ce trăgeau de coadă niște vulpi. Pe bolta de deasupra ușii era înfățișată o ridiche enormă, zugrăvită după natură, cu frunze verzi și avînd în vîrf o coroană de aur, totul foarte spălăcit, și care slujea de generații întregi de băutori drept firmă și nume al cîrciumii.

Spațiile formate de deschiderile dintre stîlpi erau închise, în acel moment, cu obloane ghintuite și ferecate, în stare să facă față și unui asediu, dar nu apropiate atît de ermetic încît să nu îngăduie să se strecoare razele unei lumini roșiatice și să răzbată o larmă surdă de cîntece și de certuri; licăririle acestea se întindeau peste caldarîmul acoperit de noroi, ce oglindea razele de lumină, provocînd un efect straniu. Partea de pitoresc a efectului de lumină îl lăsă complet rece pe Lampourde, dar îl lămuri în schimb că, înăuntru, la „Ridichea încoronată", se aflau încă numeroși mușterii.

Duelgiul izbi puternic poarta cu mînerul spadei și prin ritmul loviturilor date fu recunoscut de îndată drept un obișnuit al casei, iar ușa se întredeschise pentru a putea pătrunde înăuntru.

Sala unde stăteau bețivanii mușterii aducea destul de mult cu o cavernă. Era tare scundă, iar bîrna de temelie care traversa tavanul, ajungînd să facă burtă sub greutatea caturilor superioare, părea gata-gata să se rupă, cu toate că era solidă de-ar fi putut susține și un turn de primărie, asemănîndu-se în această privință cu turnul din Pisa sau cu turnul Asinelli din Bolonia, care se apleacă mereu dar nu cad niciodată. Norii de fum stîrniți de lulele și de lumînări făcuseră tavanul tot atît de negru ca și cuptorul vetrelor unde se prepară scrumbiile afumate, icrele tescuite și șuncile. Zidurile fuseseră pictate odinioară într-o nuanță roșie,

cu ghirlande din curmeie și din frunze de viță de vie, de pensula vreunui meșteșugar italian sosit în Franța în suita Caterinei de Medicis. Pictura se păstrase în partea de sus a sălii, cu toate că era tare întunecată și semăna mai mult cu niște pete de sînge uscat decît cu acea înveselitoare nuanță stacojie, care de bună seamă că strălucise în floarea frăgezimii sale. Umezeala, frecatul spetelor și al coatelor, capetele jegoase ce se sprijineau de ziduri, stricaseră și distruseseră toată partea de jos a pereților, unde tencuiala apărea murdară, zgîriată și goală. Odinioară cîrciuma avusese vizitatori mai distinși ; dar încetul cu încetul, moravurile devenind mai alese, curtenilor și căpitanilor le luaseră locul cartoforii, hoții, tîlharii și ucigașii, o întreagă clientelă de haimanale periculoase, care își puseseră oribila lor pecete pe cîrciumă, și făcuseră din vesela tavernă un sinistru cuib de răufăcători. O scară de lemn, ce ducea la o galerie spre care dădeau ușile unor odăițe atît de joase încît nu puteai pătrunde în ele decît trăgîndu-ți coarnele și capul ca un melc, ocupa peretele din fața intrării. Sub casa scării, în umbra ungherului de sub trepte, cîteva butii, unele pline, altele începute, erau aranjate într-o simetrie mai plăcută bețivilor decît orice alt fel de ornament. În căminul cu coș mare se mistuiau în vîlvătăi legături de surcele și uscături, ale căror capete ardeau chiar și pe podea care, nefiind altceva decît o pardoseală din cără-

midă veche, nu era în primejdie să se aprindă. Focul din cămin lumina cu reflexele sale cositorul unei tejghele așezate în partea opusă, și unde trona cîrciumarul, înapoia unui meterez alcătuit din oale, căni, sticle și ulcioare. La lumina vie a focului, ce înăbușea aureolele galbene ale luminărilor ce pîrîiau cu fum mult, dansau de-a lungul zidurilor umbrele bețivanilor conturate caricatural, cu nasuri extravagante, bărbii țuguiate, smocuri de păr ce aminteau de Riquet moțatul [1] și cu deformări tot atît de bizare ca acelea din *Vise caraghioase*, datorite maestrului Alcofribas Nasier.

Acest sabat de profile negre, care se agitau și mișunau îndărătul figurilor reale, păreau să-și bată joc de ele și să le imite într-un chip caraghios și spiritual. Familiarii bombei, așezați pe bănci, își rezemau coatele de mesele al căror lemn ciopîrțit de sumedenie de crestături, impestrițat cu diverse nume săpate cu cuțitul și tatuat cu arsuri, era murdărit de sosuri și pătat de vinul vărsat ; dar cea mai mare parte din mînecile ce ștergeau mesele nu puteau să fie murdărite, unele dintre ele fiind chiar găurite la cot, primejduind astfel numai pielea brațului, presupus doar că este acoperit de mînecă.

Trezite de tărăboiul din cîrciumă, două sau trei găini, Lazări cu pene, care la acest ceas din noapte

---

[1] *Riquet moțatul*, basm de Ch. Perrault.

ar fi trebuit să fie cocoțate pe stinghiile lor, se strecuraseră în sală printr-o ușă ce dădea în curte și ciuguleau pe sub picioarele bețivanilor fărîmiturile căzute de la ospăț.

Cînd Jacquemin Lampourde intră la „Ridichea încoronată", în stabiliment domnea cel mai triumfător vacarm. Vlăjgani cu înfățișarea brutală, vînturîndu-și în aer cănile goale, izbeau teribil cu pumnul în masă, de-ar fi fost în stare să omoare chiar și tauri, și făceau să tremure lumînările vîrîte în sfeșnice de fier cu coadă. Alții strigau : „Hai noroc, să-ți fie de bine" ciocnind cănile pline ochi. Unii bețivani își acompaniau cîntecul bahic, urlat în cor, cu niște voci la fel de îngrozitor de false ca și lătratul cîinilor ce urlă la lună, cu zornăit de cuțite ce loveau marginile paharelor și cu uruit de farfurii așezate unele peste altele în formă de căpiță. Alții provocau serioase îngrijorări pudorii ospătăreselor, care, cu brațele ridicate deasupra mulțimii, duceau tăvi cu bucate fumegînde, și nu puteau să se apere împotriva acțiunilor lor galante, ținînd mai degrabă să-și păstreze intacte tăvile cu mîncăruri decît virtutea. Cițiva mușterii pufăiau din pipe lungi de Olanda și se distrau să scoată fumul pe nări.

În gloata zgomotoasă nu se aflau numai bărbați, sexul frumos fiind reprezentat de cîteva eșantioane destul de urîte : deoarece viciul își îngăduie uneori să nu aibă chipul mai atrăgător decît vir-

tutea. Aceste Philis, pentru care primul venit, în schimbul cîtorva monezi, putea deveni un Tircis[1] sau un Tityr[2], se plimbau două cîte două, oprindu-se pe la mese, şi beau ca nişte porumbiţe nesperioase din paharul fiecăruia. Duşcile astea repetate şi copioase, împreună cu căldura focului, le încinseseră obrajii ca jarul, pe sub roşul cărămiziu cu care se fardaseră, astfel încît semănau cu acei idoli pictaţi în două straturi de vopsea. Părul, fals sau natural, răsucit ca nişte semne de întrebare, era lipit de frunţile ce luceau din pricina ceruzei, sau ondulat cu fierul, şi îşi revărsa spiralele pînă la piepturile larg descoperite şi spoite parcă cu var, nelipsind cîte o vinişoară azurie desenată peste albeaţa lor falsă. Din toaletele lor se desprindea o afectare galantă, ce vroia să fie şi drăgălaşă. Numai panglici, pene, broderii, ceaprazuri, găitane, agrafe, culori ţipătoare ; dar era lesne de observat că acest lux, făcut ca să ia ochii, nu avea nimic real în el şi că mirosea a dugheană cu haine vechi : perlele nu erau decît sticlă goală pictată ; bijuteriile de aur doar aramă, rochiile de mătase numai fuste vechi întoarse şi vopsite din nou ; dar această eleganţă de proastă calitate era îndeajuns pentru a stîrni o

---

[1] *Tircis,* unul dintre păstorii lui Vergiliu (*Egloga a VII-a),* ale cărui cîntece alternează cu acelea ale lui Corydon.

[2] *Tityr,* unul dintre păstorii din prima eglogă a lui Vergiliu.

admirație fără margini în ochii bulăiți de băutură ai petrecăreților adunați în cîrciuma sordidă.

În ceea ce privește parfumul, dacă aceste femei nu miroseau a trandafir, ele răspîndeau un miros de mosc asemenea unei vizuini de dihor, singurul miros îndeajuns de puternic pentru a domina exalațiile infecte din maghernița păcătoasă, miros ce putea fi socotit, prin comparație, mai suav decît rășinile frumos aromate, ambra și smirna. Cîteodată, un bețivan, înfierbîntat de pofte desfrînate și de băutură, lua pe genunchi una din frumusețile astea puțin sălbatice și îi șoptea la ureche, într-un sărut ordinar, propuneri anacreontice, primite cu rîsete afectate și cu un „nu" care voia să spună „da" : apoi, de-a lungul scării, puteau fi văzute perechi ce urcau, bărbatul ținînd brațul în jurul taliei femeii, femeia ținîndu-se de parmalic și făcînd mici fasoane copilărești, deoarece chiar și în desfrîul cel mai nerușinat este nevoie încă de unele aparențe de pudoare. Alții coborau cu o mutră cam rușinată, în timp ce Amaryllis a lor de ocazie își înfoia fusta cu aerul cel mai nepăsător de pe lume.

Lampourde, obișnuit de tare multă vreme cu aceste moravuri, care, dealtminteri, i se păreau firești, nu acordă nici o atenție tabloului pe care l-am creionat fugar. Așezat la o masă, cu spatele rezemat de perete, privea cu niște ochi plini de iubire și de poftă nestăvilită la o sticlă de vin de

Canare pe care o slujnică tocmai o pusese pe masă, o sticlă antică și ispititoare, din vinul cel mai bun al dughenei, scoasă din colecția rezervată specialiștilor și bețivanilor emeriți. Cu toate că duelgiul era singur, în fața lui, pe masă, fuseseră așezate două pahare, deoarece era cunoscută oroarea ce-o avea de a bea de unul singur și, dintr-o clipă într-alta, putea să-i pice vreun tovarăș de băutură. În așteptarea acestui conviv întîmplător, Lampourde își ridică încetișor, la înălțimea ochilor, paharul cu picior subțirel și lung, turnat ca un clopoțel de rochița rîndunicii, în care strălucea, cu irizări luminoase, blonda și generoasa licoare. Apoi, după ce-și satisfăcu simțul văzului admirînd această culoare caldă de topaz aprins, Lampourde trecu la simțul mirosului și, clătinînd vinul printr-o mișcare ușoară, ce îi imprima un fel de rotație, aspiră cu nesaț aroma, cu niște nări tot atît de căscate ca și fosele nazale ale unui delfin heraldic. Rămînea simțul gustului. Papilele cerului gurii, excitate cît era nevoie, se impregnaseră cu o înghițitură din acest nectar ; limba plimbă licoarea prin ascunzișurile gurii, pentru ca în cele din urmă s-o expedieze spre gîtlej cu un plescăit aprobator. Și astfel jupîn Jacquemin Lampourde, cu ajutorul unui singur pahar, reușise să desfete trei din cele cinci simțuri pe care le posedă omul, ceea ce însemna fapta unui epicurian foarte priceput, care știa să stoarcă din lucruri pînă și ultima

picătură de sevă și chintesență de plăcere pe care o conțin. Și pretindea chiar că și pipăitul și auzul puteau să-și găsească aici partea lor de plăcere : pipăitul, prin lustrul, netezimea și forma cristalului ; auzul, prin muzica, vibrațiile și acordul perfect ce se obțin cînd îl lovești ușor cu lama unui cuțit sau cînd îți plimbi de jur împrejur degetele ude pe marginea paharului. Dar toate astea sînt paradoxuri, năzbîtii și fantezii ale unui rafinament prea subtil, care nu dovedește nimic vrînd să dovedească prea mult, în afară poate de rafinamentul vicios al acestui ticălos.

Duelgiul nostru se afla instalat la o masă de cîteva minute, cînd se întredeschise ușa cîrciumii ; un individ, îmbrăcat în negru din cap pînă în picioare, avînd de culoare albă doar gulerul mare ce îi cădea pe piept și un val de lenjerie albă ce răbufnea în dreptul pîntecului între veston și pantaloni, își făcu apariția în stabiliment. Cîteva broderii de mărgele negre, pe jumătate destrămate, aveau veleitatea, dar neurmată de vreun efect, să mai ascundă starea deplorabilă a costumului său, a cărui tăietură trăda totuși un rest de veche eleganță.

Personajul prezenta particularitatea de a avea fața de o albeață palidă, ca și cum ar fi fost pudrată cu făină, iar nasul tot atît de roșu ca și un cărbune aprins. Vinișoare violete îl străbăteau și stăteau mărturie a unui cult asiduu închinat ze-

iței sticla. Calculul a tot ceea ce a fost necesar, butoaie de vin și damigene de rachiu, ca să aducă acest nas la o asemenea intensitate de roșu, înspăimînta imaginația. Masca asta bizară semăna cu o bucată de brînză albă în care ai înfipt o cireașă. Pentru a termina portretul, ar mai fi fost nevoie doar de doi sîmburi de măr în locul ochilor și de o crestătură subțire reprezentînd gura tăiată în chip de pușculiță. Astfel arăta Malartic, prietenul de inimă, Pyladele, Euryalele[1], *fidus Achates*[2] al lui Jacquemin Lampourde ; nu era, cu siguranță, frumos, dar calitățile morale răscumpărau cu prisosință, la el, micile dezagremente fizice. După Jacquemin, față de care avea cea mai profundă admirație, era cea mai bună spadă din Paris. La joc întorcea riga cu un noroc pe care nimeni nu-și îngăduia să-l găsească insolent ; bea mereu fără să pară vreodată amețit, și cu toate că nu se știa să aibă vreun croitor, era mai bine aprovizionat în materie de mantii decît curteanul cel mai gătit.

Altminteri, om delicat în felul său, ținînd în stimă legile cavernei, capabil să se lase ucis pentru a veni în ajutorul unui confrate și să îndure, fără

[1] *Euryale* — tînăr troian, prieten devotat al lui Nisus. Ambii au fost uciși în războiul împotriva latinilor.

[2] Credinciosul Acate (lat.). Astfel îl numește Vergiliu, în *Eneida*, pe credinciosul tovarăș al lui Eneas.

să descleşteze dinţii, estrapada[1], brodechinii[2], *chevalet*-ul[3], chiar şi chestiunea apei, cea mai îngrozitoare tortură pentru un beţiv de calibrul său, mai degrabă decît să-şi compromită banda printr-o vorbă indiscretă. Un individ tare încîntător în genul său! de aceea se şi bucura el de stima generală în lumea în care îşi exercita meseria.

Malartic merse drept la masa lui Lampourde, luă un scaun fără de spetează, se aşeză în faţa prietenului său, apucă în tăcere paharul plin, care părea că-l aşteaptă, şi îl dete pe gît dintr-o singură înghiţitură. Sistemul său diferea de acela al lui Jacquemin, dar nu era mai puţin eficace, aşa cum o dovedea purpura cardinalescă a nasului său. La sfîrşitul şedinţei, cei doi amici aveau acelaşi număr de semne, notate cu creta, pe tăbliţa cîrciumarului, iar bunul tată Bachus, stînd călare pe butoi, le surîdea fără nici o preferinţă, ca la doi credincioşi de culte diferite, dar de o rîvnă egală. Unul grăbea slujba liturghiei, altul o lungea; dar şi într-un caz şi într-altul liturghia era oficiată.

---

[1] Supliciu constînd în a ridica condamnatul la o înălţime oarecare şi a-l lăsa cu o frînghie să cadă de mai multe ori.

[2] Instrument de tortură format din patru piese de lemn ce alcătuiau o cutie în care era strîns în curele piciorul condamnatului pînă ce era zdrobit.

[3] Estradă pe care era torturat condamnatul.

Lampourde, care cunoştea obiceiurile confratelui său, îi umplu de mai multe ori paharul pînă sus. Această manevră duse în chip necesar la apariția unei a doua sticle, care, ca şi prima, se văzu de îndată golită ; aceasta fu urmată de o a treia, care rezistă mai multă vreme şi făcu mai multe mofturi pentru a se preda. După care, pentru a-şi recăpăta suflul, cei doi duelgii cerură cîte o lulea şi se porniră să trimeată spre tavan, prin ceața condensată de deasupra capetelor lor, lungi tirbuşoane de fum, asemenea acelora pe care copiii le pun în vîrful coşurilor caselor pe care le zmîngălesc în cărțile și în caietele lor de şcoală. După un număr oarecare de fumuri aspirate și date afară, dispărură amîndoi, după exemplul zeilor lui Homer şi ai lui Vergiliu, într-un nor unde strălucea singur nasul lui Malartic, asemenea unui meteor roşu.

Învăluiți în ceața asta, cei doi cumetri, izolați de ceilalți bețivani, începură o conversație, care ar fi fost periculos să fie auzită de vreun căpitan de strajă ; din fericire „Ridichea încoronată“ era un loc sigur, nici un spion n-ar fi îndrăznit să se aventureze aici, iar trapa pivniței s-ar fi deschis sub picioarele ofițerului de poliție atît de îndrăzneț încît să pătrundă în acest cuib de tîlhari. N-ar fi ieșit decît tocat mărunt drept carne pentru plăcintă.

— Cum merg afacerile ? îl întrebă Lampourde

pe Malartic, cu tonul unui negustor care se informează despre cursul mărfurilor ; ne aflăm acum într-un sezon mort. Regele își are reședința la Saint-Germain, unde l-au urmat și curtenii. Lucrul ăsta dăunează comerțului ; nu se mai află la Paris decît burghezi și oameni care valorează puțin sau nimic.

— Nu-mi mai vorbi despre astea, răspunse Malartic, e o adevărată ticăloșie. Alaltăieri am oprit, pe Pont-Neuf, un tip bine făcut, cu înfățișarea destul de prezentabilă ; i-am cerut banii sau viața ; mi-a aruncat punga ; nu se aflau în ea decît trei sau patru piese de cîte cinci parale, iar mantaua pe care mi-a lăsat-o nu era decît din lînă subțire, cu un galon din imitație de aur. În loc să fiu cel ce fură, eram cel furat. Nu mai întîlnești la tripou decît lachei, ajutori de procurori sau copii precoci, ce-au șterpelit de prin sertarele părinților cîțiva pistoli ca să vină să-și încerce norocul. Din două schimburi de cărți și trei aruncări de zaruri îi dai gata. Este o insultă să-ți desfășori talentele pentru un rezultat atît de neînsemnat ! Lucindele, Dorimenele, Cidalizele, de obicei atît de miloase cu bărbații viteji, refuză să plătească chitanțele și notele de plată, cu toate că le burdușim zdravăn, sub pretextul că, nemaifiind aici Curtea, ele nu mai sînt invitate la ospețe și nu mai primesc nici cadouri și sînt nevoite pentru a avea cu ce trăi să-și amaneteze boarfele. Fără de un bătrîn gelos

încornorat, care m-a tocmit să ciomăgesc pe amanții nevestei sale, n-aș fi cîștigat în luna asta nici cu ce să beau apă, ananghie grozavă, la care nu mă va sili nici cea mai cumplită sărăcie, moartea perpendiculară părîndu-mi-se de o sută de ori mai dulce. Nu mi s-a comandat nici cea mai măruntă capcană, cea mai ușoară răpire, cel mai mic asasinat. Ce timpuri trăim, Doamne-Dumnezeule ! Urile se domolesc, ranchiunele se duc pe apa sîmbetei, sentimentul răzbunării se destramă ; insultele sînt uitate la fel ca și binefacerile ; secolul îmburghezit își sleiește puterile și moravurile devin de-o grețoșenie care mă dezgustă.

— Timpurile cele bune au apus, replică Jacquemin Lampourde. Altădată, un nobil puternic ne-ar fi angajat curajul și vitejia în serviciul său ; l-am fi ajutat în expedițiile și în problemele sale secrete. Acum trebuie să lucrezi pentru public. Cu toate astea mai pică, așa, unele pleşti strașnice.

Și pe cînd rostea aceste cuvinte, Lampourde își mesteca piesele de aur în buzunar. Această muzică melodioasă făcu să scînteieze în chip ciudat ochii lui Malartic ; dar numaidecît privirea sa își reluă expresia placidă, banii unui camarad fiind un lucru sacru ; se mulțumi să scoată un suspin care se putea traduce prin cuvintele următoare : „Cît ești tu de fericit !"

— Mă gîndesc, continuă Lampourde, că peste puțin timp voi putea să-ți găsesc de lucru, fiindcă nu ești leneș la treabă, și ai să-ți sufleci numaidecît mînecile cînd va fi vorba să dai lovituri de spadă sau să tragi niște focuri de pistol. Om ordonat fiind, te pricepi să execuți ordinele date în termenul hotărît și iți iei asupra ta riscurile poliției. Mă mir că zeița Fortuna n-a coborît din bulgărul ei de sticlă în fața porții tale ; este adevărat că stricata asta, cu prostul gust comun femeilor, îi copleșește cu favorurile ei pe-o grămadă de fluștirateci și de ageamii, în paguba oamenilor de merit.

Pînă s-o hotărî tîrfa să se uite cu ochi buni și la tine, hai să ne petrecem timpul bînd *papaliter* pînă ce o să ni se umfle și pingelele.

Această hotărîre filozofică era prea înțeleaptă pentru ca tovarășul lui Jacquemin să ridice cea mai mică obiecție. Cei doi duelgii își îndesară pipele și își umplură paharele, rezemîndu-se bine în coate, ca niște oameni care vor să se bucure pe îndelete de traiul bun și nu vor nicidecum să fie tulburați în tihna lor.

Și totuși fură tulburați. Într-un colț al sălii se stîrni o rumoare aprinsă. Gălăgia o făcea un grup de mușterii strînși în jurul a doi oameni, ce discutau condițiile unei prinsori iscate de neîncrederea unuia în faptul susținut de celălalt, afară numai dacă l-ar fi văzut cu propriii săi ochi.

La un moment dat grupul se sparse. Malartic și Lampourde, a căror atenție se trezise, zăriră un bărbat de talie mijlocie, dar deosebit de sprinten și de viguros, pîrlit la față ca un maur din Spania, cu părul legat cu o batistă, îmbrăcat într-o mantie cu mîneci și glugă de culoare castanie, care, neîncheiată, lăsa să se vadă pe dedesubt o haină strîmtă pînă la genunchi, din piele de bivol și niște pantaloni negri împodobiți la cusături cu un șir de nasturi de aramă în formă de clopoței. Mijlocul îi era încins de un brîu lat, din lînă roșie, iar din el trase o *navaja* de Valencia, care, deschisă, atingea lungimea unei săbii. Îi strînse cercul, încercă vîrful cu degetul și păru satisfăcut de examenul său, deoarece îi spuse adversarului : „Sînt gata" ; apoi, cu un accent gutural, șuieră un nume bizar, pe care bețivii de la „Ridichea încoronată" nu-l mai auziseră în viața lor, dar care a mai apărut, nu o singură dată, în paginile acestei cărți : „Chiquita ! Chiquita !"

La cea de-a doua chemare, o fetiță slabă și palidă, adormită într-un colț întunecos, își scoase mănțăluța în care se înfășurase cu multă grijă și care o făcea să semene cu un pachet de cîrpe, înaintă spre Agostin, fiindcă el era, și ațintind asupra banditului ochii ei mari și strălucitori, însuflețiți și mai mult de o aureolă de culoare negru închis, îi spuse cu o voce gravă și profundă, care contrasta cu înfățișarea ei plăpîndă :

— Stăpîne, ce dorești de la mine ? sînt gata să te ascult aici ca și în landă, pentru că ești viteaz și *navaja* ta numără multe dungi roșii.

Chiquita pronunță aceste cuvinte în limba *esquara* sau dialectul basc, la fel de neînțeles pentru francezi ca și limba nemțească, ebraică sau chineză.

Agostin o luă pe Chiquita de mînă și o rezemă în picioare de ușă, cerîndu-i să rămînă nemișcată. Pe fața micuței, obișnuită cu asemenea exerciții, nu se citea nici groază, nici surpriză ; rămăsese acolo, cu brațele atîrnînde, privind în față cu o seninătate deplină, în timp ce Agostin, așezat la celălalt capăt al sălii, cu un picior în față, celălalt tras înapoi, cumpănea cuțitul său cel lung, ale cărui prăsele i se sprijineau pe antebraț. Un rînd dublu de curioși alcătuia un fel de alee de la Agostin pînă la Chiquita, iar secăturile care aveau abdomenul proeminent își sugeau burta, oprindu-și respirația, de frică să nu depășească linia. Nasurile lungi ca niște flaute de alambic se trăgeau înapoi cu prudență, pentru a nu fi tăiate în zbor.

În sfîrșit, brațul lui Agostin se destinse ca un resort, un fulger străluci, și înfricoșătoarea armă zbură și se înfipse în ușă exact deasupra capului Chiquitei, fără să-i taie un firicel de păr, dar cu o astfel de precizie, încît ai fi zis că voia să-i măsoare talia.

Cînd *navaja* trecu șuierînd, spectatorii nu se putură opri să nu plece ochii ; dar genele bogate ale copilei nici nu tremuraseră măcar. Iscusința banditului stîrni o rumoare admirativă în rîndurile acestui public dificil.

Însuși adversarul său, care pusese la îndoială că ar fi cu putință o asemenea lovitură, aplaudă plin de entuziasm.

Agostin desprinse cuțitul, care mai vibra încă, se reîntoarse la locul său, și de data aceasta înfipse lama între brațul și trupul Chiquitei, impasibilă. Dacă vîrful cuțitului s-ar fi abătut cu trei sau patru degete, i-ar fi pătruns drept în inimă. Cu toate că galeria striga că este de ajuns, Agostin își reîncepu demonstrația de cealaltă parte a trupului, pentru a arăta că dibăcia sa nu datora nimic întîmplării.

Chiquita, îngîmfată de aceste aplauze care se adresau tot pe atît curajului ei cît și dexterității lui Agostin, își plimba de jur împrejur priviri triumfătoare ; nările sale dilatate aspirau aerul cu putere, iar în gura întredeschisă, dinții, curați ca dinții unui animal sălbatic, luceau cu o albeață feroce. Strălucirea dinților și grăuncioarele fosforescente ale pupilelor sale îi prindeau pe fața negricioasă, tăbăcită de viața în aer liber și de vînt, trei puncte scînteietoare, ce-o luminau. Părul neîngrijit se răsucea și se încolăcea pe frunte și pe obraji ca niște lungi șerpi negri, prins alandala cu o panglică roșie, peste care se revărsau buclele re-

bele, ascunzînd-o ici și colo. La gîtul ei, de o culoare mai roșiatică chiar decît a pielii de Cordoba, luceau ca niște picături lăptoase perlele șiragului dăruit de Isabella. Cît privea hainele de pe ea, erau altele, mai bune. Chiquita nu mai purta acea fustă galbenă, de culoarea canarului, pe care era brodat un papagal. Aici, la Paris, i-ar fi dat o înfățișare prea ciudată și prea bătătoare la ochi. Purta o rochiță scurtă, de culoare albastru-închis, cu mici cute încrețite pe șolduri, și un fel de vestă sau de pieptar din lînă groasă, neagră, încheiată peste piept cu doi sau trei nasturi de os. Picioarele ei, obișnuite să calce peste ierburile de cîmp înflorite și înmiresmate, erau încălțate cu niște pantofi mult prea mari pentru ea, deoarece cizmarul nu putuse să-i găsească unii atît de mici în maghernița lui. Luxul acesta părea s-o stînjenească ; dar fusese nevoită să facă această concesie noroaielor reci de pe străzile pariziene. Tot la fel de sălbatică era micuța ca și la hanul „La soarele albastru“ ; cu toate acestea se vedea că îi trece prin mintea ei sălbatică un număr mai mare de gînduri și că în copil mijeau de pe acum unele nuanțe de fetișcană. Văzuse tare multe lucruri de cînd plecase din landă, iar imaginația ei naivă păstrase din aceste priveliști un fel de uluire.

Chiquita se reîntoarse la colțișorul ei de mai înainte și, înfășurîndu-se bine în mantăluță, se cufundă iarăși în somnul întrerupt. Mușteriul care

pierduse prinsoarea plăti însoţitorului Chiquitei cei cinci pistoli, suma pe care jucaseră. Agostin strecură monedele în chimirul de la brîu şi se aşeză iarăşi la masă în faţa ulciorului pe jumătate golit, pe care îl termină fără nici o grabă : deoarece, neavînd o locuinţă bine stabilită, prefera să rămînă în cîrciumă decît să tremure pe sub vreun pod sau sub cine ştie ce poartă de mînăstire, aşteptînd să se facă ziuă, care se lasă atît de mult aşteptată la vreme de iarnă. Tot în aceeaşi situaţie se mai găseau şi alţi bieţi oameni ce sforăiau de zor, unii pe bănci, alţii pe dedesubt, înfăşuraţi în capele lor drept singură învelitoare. Ce spectacol caraghios îl constituiau toate acele cizme ce se întindeau pe podea ca picioarele unor trupuri moarte, după bătălie. Bătălie, într-adevăr, în care victimele lui Bachus se îndreptau clătinîndu-se şi mătăhăind către vreun ungher întunecos, iar acolo, cu capul rezemat de zid, îşi întorceau jalnic maţele pe dos şi îşi vărsau vinul în loc de sînge, zeflemisiţi de cumetrii lor mai robuşti în stomac.

— Pe Samsanbreguoy ! spuse Lampourde lui Malartic, iată un pezevenghi care este foarte dibaci, şi pe care am să mi-l însemn ca să-l regăsesc la nevoie, în misiuni dificile. Lovitura asta de cuţit de la distanţă este mai preţioasă în cazul adversarilor de care e periculos să te apropii, decît o lovitură de pistol, care face flacără, fum şi zgomot, şi poate să cheme străjile în ajutor.

— Da, răspunse Malartic, e o treabă frumoasă și tare corect executată; dar dacă nu nimerești ținta, ești dezarmat și rămîi de căruță. Cît despre mine, ceea ce m-a încîntat în exercițiul ăsta și în demonstrația de îndemînare primejdioasă, este bravura fetiței. Plăpînda de ea! nu are nici două degete de carne pe oase, dar adăpostește în micuța colivie a pieptului ei slăbuț o adevărată inimă de leu sau de erou antic. Dealtminteri, îmi place, cu ochii ei mari, negri ca tăciunele și înfrigurați, și cu înfățișarea ei sălbatică, dar calmă. În mijlocul acestor dropii, rațe cu cioc roșu, gîște pestrițe și alte păsări din ograda orătăniilor, ea are înfățișarea unui pui de șoim coborît într-un coteț de găini. Mă pricep în materie de femei și pot să apreciez floarea după mugur. Chiquita, așa cum îi spune ticălosul ăsta oacheș, are să fie, peste doi-trei ani o bucățică demnă de un rege.

— Sau de un hoț, continuă filozofic Jacquemin Lampourde, afară numai dacă soarta nu va împăca aceste două extreme, făcînd din această *morena*, cum spun spaniolii, iubita unui pungaș și a unui prinț. Așa ceva s-a mai văzut, și nu totdeauna prințul este cel mai iubit, într-atît de mult tîrfele astea au fantezia ticăloasă și desfrînată. Dar să lăsăm încolo discursurile astea de prisos și să ajungem la lucrurile serioase. O să am nevoie, poate, foarte curînd, de cîțiva oameni bravi, unul și unul, pentru o expediție ce mi se propune, nu atît de

îndepărtată ca aceea a argonauţilor în căutarea lînii de aur.

— Frumoasă lînă ! exclamă Malartic cu nasul în pahar, iar vinul părea să sfîrîie şi să fiarbă în contact cu acest cărbune aprins.

— Expediţie destul de complicată şi de periculoasă, continuă duelgiul ; am primit misiunea să-l trimit pe lumea cealaltă pe un anumit căpitan Fracasse, de meserie măscărici, care tulbură, după cît se pare, amorul unui foarte mare senior. Pentru treaba asta, aş fi prea de ajuns eu singur ; dar este vorba să se plănuiască şi răpirea fetei, iubită în acelaşi timp de nobilul cu vază şi de histrion, şi pe care trupa de comedianţi are s-o apere împotriva răpitorilor ; să întocmim o listă de prieteni voinici şi fără scrupule. Cum ţi se pare Piquenterre ?

— Excelent ! răspunse Malartic, dar nu trebuie să te bizui pe el. Acum se leagănă la Montfaucon, la capătul unui lanţ de fier, iar carcasa lui, ciopîrţită şi mîncată de păsări, o să cadă curînd în groapa spînzurătorii, peste oasele camarazilor care l-au precedat.

— Va să zică din această pricină nu-l mai vedea lumea de la un cîrd de vreme încoace, rosti Lampourde, cu cel mai frumos sînge rece de pe lume. Ce înseamnă şi viaţa ! Faci şi tu într-o seară, liniştit, un chefuleţ cu un prieten, într-o cîrciumă pe cinste ; apoi fiecare se duce la trebuşoarele lui. Opt zile mai încolo, cînd întrebi : „Ce se mai aude

de cutare ?" ți se răspunde : „Atîrnă în ștreang".

— Vai ! într-adevăr, așa este, suspină prietenul lui Lampourde luînd o atitudine tragic-elegiacă sau elegiac-tragică ; așa cum spune domnul de Malherbe în consolarea trimisă lui Duperrier :

Era din lumea aceasta, în care ce-i mai bun,
Are un crunt destin.

— Să nu ne lăsăm pradă scîncetelor și văicărelilor femeiești, rosti duelgiul. Să dăm dovadă de un curaj bărbătesc și stoic, și să ne continuăm drumul în viață, cu pălăria trasă pe sprîncene și cu pumnul în șold, sfidînd spînzurătoarea, care, la urma urmei, lăsînd la o parte onoarea, nu este mult mai de temut decît jocul tunurilor, ploaia ghiulelelor și a pietroaielor, prăpădul culevrinelor și al bombardelor pe care le înfruntă soldații și căpitanii, fără a mai pune la socoteală salvele de muschetă și armele albe. În lipsa lui Piquenterre, care de bună seamă că se găsește în slava cerului alături de tîlharul pocăit [1], să-l luăm pe Cornebœuf. E un voinic și jumătate, spătos și îndesat, tocmai bun pentru treburi importante.

— Cornebœuf, răspunse Malartic, se află acum într-o călătorie de-a lungul coastelor africane, sub comanda lui Cadet la Perle. Regele are pentru el o stimă atît de deosebită, încît a ordonat să-l

[1] În franceză *le bon larron. Le bon et le mauvais larron,* cei doi tîlhari care, după *Evanghelie,* au fost răstigniți alături de Isus. Primul s-a pocăit înainte de a muri.

blazoneze pe umăr cu o floare de crin, pentru a-l putea regăsi oriunde, în caz că s-ar pierde. Însă, de pildă, Piedgris, Tordgueule, La Râpée și Bringuenarilles sînt liberi și *à la disposicion de usted*[1].

— Numele acestea îmi sînt de ajuns, ele aparțin unor bravi, și ai să mă pui în legătură cu ei cînd va fi momentul potrivit. Și acestea fiind zise, să dăm gata și sfertul ăsta de sticlă și să ne luăm tălpășița de aici. Locul a început să devină mai respingător chiar și decît lacul Averno[2], deasupra căruia păsările nu pot zbura fără să nu pice moarte din pricina exalațiilor grozav de vătămătoare. Miroase a sudoare, a murdărie, a ulei ars. Aerul proaspăt al nopții ne va face bine. Și fiindcă veni vorba, unde te culci la noapte ?

— Nu mi-am trimis în cercetare ofițerul cu încartiruirea ca să-mi pregătească locuința, răspunse Malartic, și pentru la noapte n-am nici un hogeac ; aș putea ciocăni la hanul „Melcul fără casă", dar am acolo o listă de plată lungă cît spada de la cingătoare ; și nimic nu este mai neplăcut cînd te trezești dimineața, decît să vezi mutra îmbufnată a unui hangiu bătrîn, care, mîrîind într-una, se opune la cea mai neînsemnată cheltuială nouă, cerîndu-și drepturile, agitînd un pumn de bonuri

---

[1] La dispoziția dumneavoastră (sp.).

[2] Lac în Italia (Campania), înconjurat de bălți cu exalații nesănătoase. Homer și Vergiliu au situat aici intrarea în Infern.

și de chitanțe pe deasupra capului, asemenea lui tata Jupin cu fulgerele sale. Apariția neașteptată a unui ofițer de poliție mi s-ar părea mai puțin neplăcută.

— Simplă impresie nervoasă, slăbiciune lesne de înțeles, deoarece fiecare om însemnat își are slăbiciunea sa, exclamă sentențios Lampourde ; dar întrucît ți-e silă să calci pragul „Melcului fără casă“, iar hotelul „Sub cerul liber“ seamănă puțin cam mult cu o ghețărie în iarna asta aspră, iți ofer ospitalitatea antică a coçioabei mele aeriene și drept culcuș jumătate din scîndura pe care îmi odihnesc mădularele.

— Primesc cu adîncă recunoștință, răspunse Malartic. Oh, de trei ori, de patru ori fericit muritorul ce are lari și penați și care își poate așeza lîngă căminul său prietenul inimii !

Jacquemin Lampourde își respectase promisiunea pe care și-o făcuse sie însuși, după răspunsul oracolului ce înclinase în favoarea cîrciumii. Era beat turtă ; dar nimeni nu era stăpîn pe băutura înghițită ca Lampourde. El dicta vinului și vinul nu-i dicta lui. Cu toate acestea, cînd se sculă, avu impresia că picioarele îi atîrnau ca niște greutăți mari de plumb și că i se afundau în podea. Cu o scuturătură energică din încheieturi, își desprinse picioarele îngreuiate și se îndreptă hotărît către ușă, cu capul sus și fără să se bălăbănească. Malartic îl urmă cu o călcătură destul de sigură, întrucît nimic nu-i mai putea spori beția. Cufundați în

apa mării un burete îmbibat cu apă și el nu va mai absorbi nici măcar o picătură în plus. Așa era Malartic, cu singura diferență că la el lichidul nu era apă, ci suc sadea de viță de vie. Părăsirea cîrciumii de către cei doi cumetri se desfășura așadar fără sforțări deosebite și reușiră, cu toate că nu aveau nimic de îngeri în ei, să se cațere pe scara lui Iacob ce urca din stradă pînă la podul lui Lampourde.

La această oră din noapte, cîrciuma avea un aspect lamentabil de ridicol. Focul murea în vatră. Luminărilor nu le mai tăia nimeni mucurile și, de atîta seu adunat pe margini, parcă dădeau cu tifla, iar de feștilele lor se aninau ciuperci mari și negre. Stalactite de seu se scurgeau de-a lungul sfeșnicelor și se sleiau, pe măsură ce se răceau. Fumul stîrnit din lulele, abureala răsuflărilor și a bucatelor se adunase aproape de tavan într-o ceață deasă ; podeaua, acoperită de fărîmituri și de noroi, ar fi avut nevoie, pentru a fi curățată, să reverși peste ea un fluviu, ca în grajdurile lui Augias [1]. Mesele erau acoperite cu resturi de mîncare, cu carcase dezgolite și cu oase rămase de la șunci, pe care le-ai fi crezut ciopîrțite de colții

[1] Augias, rege legendar al Elidei. Grajdurile sale numărau 3 000 de boi și nu mai fuseseră curățate de 30 de ani. Hercule acceptă să le curețe în schimbul unei zecimi din numărul lor. Hercule schimbă cursul fluviului Alfeu, făcîndu-l să treacă prin grajduri. Regele nerespectîndu-și promisiunea, Hercule îl ucise și îi jefui regatul.

unor dulăi morți de foame. Ici și colo, din cîte un ulcior răsturnat în timpul certurilor și al încăierărilor se mai prelingeau ultimii stropi de vin, iar picăturile, ce cădeau în balta roșie pe care-o făcuseră, semănau cu picăturile de sînge ce se scurg dintr-un cap tăiat și se adună într-un lighean ; zgomotul căderii lor, intermitent și regulat, scanda ca și tic-tacul unui orologiu sforăitul bețivilor.

Micul maur de la Marché-Neuf bătu orele patru. Cîrciumarul, care ațipise cu capul lăsat pe brațele încrucișate, se trezi și își roti o privire severă de jur-împrejurul sălii. Văzînd că deverul și comenzile de băutură se potoliseră de tot, își chemă rîndașii și le spuse :

— S-a făcut tîrziu ; ia măturați-mi pe toți ticăloșii și pe blestematele alea, odată cu gunoaiele de pe jos ; mai ales că nici nu mai au de gînd să bea !

Rîndașii începură să-și agite măturoaiele, aruncară trei sau patru găleți de apă pe podea, și în mai puțin de cinci minute, mai împărțind și sumedenie de ghionți, cîrciuma fu golită și mușteriii azvîrliți în stradă.

CUPRINS

VII. În care romanul își justifică titlul . . . 5

VIII. Lucrurile se complică 50

IX. Lovituri de spadă, lovituri de ciomag și alte aventuri 110

X. Un cap printr-o ferestruică. . . . 167

XI. Pont-Neuf . . . 216

XII. Ridichea încoronată . . . 278